

¶ Venale habetur in uico sancti Iacobi/apud sanctum
Benedictum; ad signum sancti Georgii,

CREVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO.D.GVIL
HELMO BRICONNETO / EPISCOPO LODOVENSI DIGNISSI-
MO:IVDOCVS CLICHTOVEVS/HVMILLIMAM,S,D,

On parua illis debetur gratia / sacratissime presul: qui sua industria
contra hostiles incursus munimenta parant / quibus aduersariorū
tela retundantur / irriti fiāt eorum conatus et insultus inanes, Vn-
de Archimedes Syracusanus magnopere celebratur authore Plu-
tarcho:q; cum Marcell⁹ dux Rhomanorum Syracusas obsidione
premeret: ipse uaria excogitarit machinamēta / ratiōe geometrica fabricata /
quibus hostium nauigia / tormenta et machinas magno impetu elisit / urbēq;
diutius in columem ne caperetur seruauit, At uero longe maiore gratia & lau-
de cumulandi sunt ii: qui suo studio / in certamine litterario ueritatem licet in-
vincibilem opprimere contēdētū spicula contūdunt / arma redditū imbecilla /
et collatis signis eos in fugam uertunt, ut nō preualeat cōtra syncere fidei pie-
tate demonica cohors / et insana īmpiorū caterua: sed obstruaf' os lēquētū
īnqua / et uictrix tādem ueritas pfugatis hostibus glorioſa triūphet, In quoꝝ
numero / merito inter ceteros habēdus est Cyrillus Alexandrinus: inclytus ue-
ritatis catholice fatelles / pugnator ac signifer / & orthodoxe fidei contra he-
reticos & rabiem defensator acerrimus, Qui duodecim primis huiuscē operis li-
bris Arrhianos / Eunomianosq; oblatrātes in filiū dei et deū uerū benedictum
in secula / q; creatura sit / q; patri inconsūstātialis et dissimilis; ualidissime con-
futat / rationes eorum ex scriptura sacra perperam intellecta desumptas acu-
tissime dissoluēs / et sanctarū litterarū testimoniō quasi illato lumine: ipsorum
ueraniam multifariā damnans, Duobus uero postremis eiusdem operis libris
Macedonianos refellit blasphemātes in spiritū sanctū / et inter creaturas ipsū
connumerantes: qui rerum omnium creator / et deus est, quos itidem multa pli-
ci diuinorum eloquiorum autoritate / rationibusq; ex ea de promptis / manife-
ste īpī arguit erroris, Porro in hoc authore tanta est differēdi ūbilitas &
acrimonia / tantum rationum acumen & robur / tā exuberās doctrine copia /
deniq; tanta conuincendi aduersarios fidei energia & efficacia: ut ipse exem-
plum optimo iure proponatur omnibus / qui de rebus sacris / diuinisq; myste-
riis differēre debeant, quod intuētes attentius considerent: quomodo ex scri-
pturis et sanctis eloquitis sua de promenda sint et contextēda ratiocinia / aut ex
puro inferiorum scientiarum fonte, neq; in re tamardua / futilia agitanda so-
phismata: captiones inanes aut argutiole proponēde, Que cum nihil aliud q;
uanā pariant multiloquentiam; ab omnibus plane et potissimum sacris disci-
plinis / merito explodi / eliminari / et exsiblari debent, Hūc itaq; Thesaurū (nā
is presenti libro titulus inscribitur) gazis Persicis ac Attalicis opib⁹ preciosio-
rem: minime passa est grauissima tua paternitas / nō minus bonarum littera-
rū splendore q; preclaris uirtutū dotibus adornata / ampli⁹ abscōditū in agro
delitescere, sed cōmunicato(q; tua est hūanitas)exēplari / a Reuerēdo p̄e dñō

Archime-
des.
Plutarch⁹
Marcell⁹,

Dionysio Episcopo Tolonensi fratre tuo/ab urbe Rhoma misso/in publicum
efferri uoluit ad communem omnium utilitatem, Cui quidem operi et ipse li-
bens meum quantumcumq; labore sum imparitus:ut castigatus/amplissimi
tui nominis et Domini Dionysii fratris tui patrocinio in luce exeat/ac gratitu-
dinis animi mei ob singularem tuam olim et frequenter in me beneficentia nul-
la obliuione oblitteranda/non obscurum apud te sit argumentum:cui me totu-
m clientulum dedo ac deuoueo,Vale presulum decus/litterarumq; et littera-
torum fautor et columen,Parisus/anno domini,1513,

Totius libri index,

Index capitum primi libri Thesauri Cyrilli,

Quomodo respondendum sit Arrianis / interrogantibus utrum unum sit ingenitum; an duo, Cap.I. Folio, i.

Qz melius atq; digni⁹ est deū/patrem uocari; q̄ ingenitū. Cap.II. Fo, i,

Qz ingenitū/substātia nō est; sed modi substātis significatiū, Cap.III, Fo, 2

Qz ingenitum/ substantia non est; sed solummodo deum non esse genitum significat, Cap.III. Fo, 2

Aduersus eos qui dicunt: q̄ erat duratio quando non erat filius , et testimonia scripture; unde colligitur uerbum dei eternum esse. cap,V, Fo, 3,

Qz non fuit pater ante filium; quis ingenitus sit/ sed coeternus sibi semper fu- it genitus filius, Cap.VI, Fo, 6,

Qz idiuīsibiliter et absq; corruptiōe pater ex seipso filiū generat. cap.VII, Fo, 8

Ad eos qui dicūt: utrū uolēs an nolēs pater genuit filiū. Cap.VIII. Fo, 10

Aduersus eos q̄ dicūt: nō patri sed uolūtati ei⁹ simile esse filiū, Cap.IX, Fo, 12

Capitum secundi libri index,

Qz patri consubstantialis est filius, Cap.I. Fo, 13,

Filiū patri cōsubstantiale esse; ex proposito textu, Vado ad patrem meum et patrem uestrum; deum meum et deum uestrum. Cap.II, Fo, 15

De consubstantialitate patris et filii; illo textu proposito, q̄ pater meus maior me est, Cap.III, Fo, 17,

Qz equalis filius patri est; euāgelico textu proposito, Non surrexit inter na- tos mulierum maior Ioanne baptista. Cap.III, Fo, 19,

Capitum tertii libri index,

Refutatio expositionis heretice; et expositiō sensus ueri/ euāgeliū textus, ego in patre et pater in me est, Cap.I, Fo, 22

De similitudine filii ad patrē/ et q̄ fili⁹ nō est nature mutabilis/ neq; de foris sub- sistens; sed ex ipsa substātia patris genit⁹/ sicuti uere filius, Cap.II, Fo, 26,

Qz ex substātia patris filius est; nec extra productus/ ut heretici aiunt. et quo- niam non extra productus; ideo similis patri est. Cap.III, Fo, 28,

De similitudine patris et filii; similiter proposito textu, Nemo bonus; nisi solus deus, Cap.III, Fo, 29

In quarto libro hec continentur,

Qz per participationem; ad imaginem dei formamur, Cap.I, Fo, 29

Item de similitudine patris et filii essentiali; euāgeliū textu proposito. sicut enim pater habet uitā in seipso; sic dedit et filio uitā habere in seipso, Cap.II, Fo, 30

Index capitum quinti libri.

Aduersus Arrianos ; qui proposito prouerbiorum textu, Dominus creauit me/ principium uiarum suarum in opera sua, simpliciores seducebāt; dicentes q̄ filius creatura esset. Cap.I, Fo, 32,

Aduersus causā ppter quā heretici putant creaturā esse filiū dei, Cap.II, Fo, 33

Aduersus obiecta hereticorū; quib⁹ docere conātur/ quoniā filius quis creatu- ra sit; creator tamē est; quod creaturarū propriū nō est, Cap.III, Fo, 33,

Quomodo intelligendū est, dñs creauit me initiuū uiarū suarū, Cap.III, Fo.34,
Qz dei uerbum/creatura non sit, Cap.V, Fo.35,
Qz scriptura uerbis abutitur nonnunq; Cap.VI, Fo.36,
De eodem prouerbiorum textu. domin⁹ creauit me initium uiarum suarum,
et ante omnes colles genuit me, Cap.VII, Fo.37,
Quo itelligis illud in textu puerbiorū, āte secula fūdauit me, cap.VIII. Fo.38,

¶ Sexti libri index

¶ De eternitate filii; et q; ifeparabiliter ex substātia p̄ris emanat, Cap.I, F.39,
De eodem; uidelicet q; filius creature non est, Cap.II, Fo.40;
Qz non est idem in deo: generare et create, Cap.III, Fo.41.

¶ In septimo libro hec differuntur.

¶ Aduersus eos qui dicunt/q; filius non est uerum patris uerbum: sed aliud na
tura q; pater. Cap.I, Fo.41.
De eodem/aliomodo, Cap.II, Fo.42,
Aduersus aliam Eunomii obiectionem. Cap.III, Fo.43.
Qz uocabulum uerbi sufficit ad significandam ex patre filii generationem
eternam Cap.III, Fo.43

¶ In octavo libro hec determinantur.

¶ Eunomii obiectio ex textu apostoli, Ideo et' deus eum exaltauit: et dedit illi
nomen quod est super omne nomen. Cap.I, Fo.44,
Qz filius/ incommutabilis secūdum naturam est: proposito textu apostoli, se
det in dextera magnitudinis in excelsis: tanto melior factus angelis/ quāto dif
ferentius pre illis nomen hereditauit, Cap.II, Fo.45,

¶ In nono libro hec continentur,

¶ Qz natum esse et factum esse; indifferenter nonnunq; in sacra scriptura in
ueniuntur, Cap.I, Fo.48
De eodem; q; uidelicet filius creature non sit, proposito textu apostoli, confide
rate apostolū et pontificē confessionis nostre Ihesum Christū; qui fidelis est ei q
fecit ipsum, Cap.II, Fo.48,
Qz filius non est creature, proposito textu actuum. Sciat igitur omnis domus
Israel: quia dominum ipsum et Christum fecit deus hūc Ihesum/ quem uos cru
cifixistis. Cap.III, Fo.49,
De eodem: proposito textu, De die et hora illa nullus nouit / nec angeli celorū
neq; filius: nisi pater solus, Cap.III, Fo.49,

¶ Capitum decimi libri index:

¶ De eodem; id est de consubstantialitate filii et patris, proposito textu, q; pa
ter diligit filium; et omnia dedit in manu eius, et q; omnia michi tradita sunt
patre, et q; non possum ego a me facere quicq; sed sicut audio/ iudico. ceterisq;
huiusmodi, Cap.I, Fo.51,
De eode/ proposito textu . Data est mihi omnis potestas, et glorifica filiū tuum,
aut uniuersalus de eo q; filius glorificatur/ et aliquid accipiat, Cap.II, Fo.52,
Aduersus ea que dicuntur ab hereticis; quia Christus fleuit, et quia dixit/nunc

anima mea turbata est, et transeat a me calix iste, et tristis est anima mea / cete
raqz huiusmodi. Cap.III. Fo,53.
De eodem, uidelicet qz filius non sit creatura, proposito textu illo, primogeni-
tus totius creature. Cap.III. Fo,54,
De textu euangelico, sedere autem a dextris meis aut a sinistris meis; non est
meum dare. Cap.V. Fo,55,
De textu euāgelico, ut cognoscant te solum deum uerum; et quem misisti Ihes-
sum Christum, Cap.VI. Fo,56
Filiū patri equalem esse; proposito textu euangelico, Ihesus autē proficiebat
sapientia / etate et gratia: apud deum et apud homines. Cap.VII. Fo,57,
De eodē, proposito textu apostoli, Cum uero subiecta sibi omnia fuerint; tūc &
ipse quoqz filius subuicietur ei qui sibi cuncta subiecit, Cap.VIII. Fo,58,
Rursum de eodem: proposito textu euāgelii. Pater glorifica me illa gloria: quā
habebam apud te anteq mundus esset, Cap.IX. Fo,59,

CVndecimi libri index.

¶ Aduers⁹ dicētes: qz de⁹ nihil plus sciat de substātia sua / qz nos sciam⁹, et quic
quid ipse scit de seipso: totū id homines quoqz scire possunt. Cap.I. Fo,59,

¶ Index libri duodecimi.

¶ Authoritates ostendentes filium / deum esse secundum naturam; non crea-
turam / ex epistola beati Pauli ad Rhomanos collecte. Cap.I. Fo,61,
De eodem: ex epistola Pauli ad Corinthios prima. Cap.II. Fo,63,
Rursum de eodem: ex epistola ad Corinthios secunda, Cap.III. Fo,63.
Iterum de eodem: ex epistola Pauli ad Galatas, Cap.III. Fo,64,
Eiusdem comprobatio: ex epistola Pauli ad Ephesios, Cap.V. Fo,65
Ex epistola beati Pauli ad Philippenses; eiusdē ppositi ostensio, Cap.VI. Fo,66
Insuper eiusdē manifestatio: ex epistola Pauli ad Coloffenses, Cap.VII. Fo,66
De eodem proposito: ex epistola Pauli ad Thessalonicenses, Cap.VIII. Fo,67
Insuper de eodem: ex epistola Pauli ad Hebreos. Cap. IX. Fo,67
Ex epistola Pauli ad Timotheum prima; eiusdē declaratio. Cap.X. Fo,68
Rursum de eodem proposito: ex epistola ad Timotheū secūda / et ex epistola
ad Titum, Cap.XI. Fo,69
Ostensio diuinitatis filii dei: ex actibus apostolorum, Cap.XII. Fo,70
Declaratio eiusdem: ex epistola Iacobi / Petri / Ioannis et Iude. Cap.XIII. Fo,70
Eiusdem quoqz comprobatio: ex euāgeliō secundū Matheū, Cap.XIII. Fo,71,
Postremū eiusdem ostensio: ex euāgeliō secundum Ioannē. Cap.XV. Fo,73,

¶ Capitum decimtertiū libri index,

¶ Qz spiritus sanctus / deus uerus est, qz ex substātia patris et filii emanat / et
qz per filium creaturis donatur, Cap.I. Fo,78
Qz spiritus sanctus deus est / et eandem operationem cum filio habens; nec est
alienus a substantia filii, et qz quando dicitur deus habitare in nobis; ipse spiri-
tus sanctus est qui in nobis habitat. Cap.II. Fo,80
Spiritum sanctū / perfectū esse; nec quicqz in eo esse imperfectū. Cap.III. Fo,81.

Insuper q; spiritus sanctus non participatione dei patris sanctus est / sed natura: quia essentialiter ex ipso est. Cap.III F.82,

¶ Decimiquarti libri index.

- ¶ Authoritates scripture ostendentes q; spiritus sanctus natura deus est et non creatura: ex epistola Pauli ad Romanos sumpte. Cap.I, F.83,
De eodem: ex epistola prima ad Corinthios. Cap.II, F.84
Rursum de eodem: ex epistola ad Corinthios secunda, Cap.III, F.84
Iterum de eodem: ex epistola Pauli ad Galatas et Ephesios, Cap.III, F.85,
De eodem, q; uidelicet spiritus sanctus deus sit ueluti deus uerus de deo uero;
atq; ideo creatura esse no possit. ex epistolis Iacobi/ Petri et Ioannis, cap.V, f.86
De eodem: ex euangelio secundum Matheum et Ioannem, Cap.VI, F.86,

¶ Indicis quatuordecim librorum Thesauri Cyrilli finis,

¶ CYRILLI ARCHIEPISCOPI ALEXANDRINI LIBER Q VI AP-
PELLATVR THESAVRVS: ADVERSVS HERETICOS, Q FILIVS
ET SPIRITVS SANCTVS: VNVS DEVSCVMP PATRE SVNT: AD FRA-
TREM SVVM NEMESSINVM PETENTEM CONSCRIPTVS: AGE-
ORGIO TRAPEZVNTIO TRADVCTVS,

D maximos nos labores tua charitas frater Nemessine hortatur,
Quid enim aut ad intelligendum magis arduum/aut ad explanā
dum difficilius: q uera speculatio/que de sancta consubstantiali q
trinitate habetur; presertim cum tenuis omnino atq; imbecillis ad
tantam rem comprehendendam: mens hominis sit, Lingua uero
huiusmodi:ut uel que in manib⁹ sunt/uix possit exponere, Acce-
dit, q pulchritudo diuine ueritatis sic latet:ut solis/integro animo & syncero in-
quiretibus / inuestigantibusq; quasi celestem thesaurum/pateat, que cōsecuti:
merito audiūt, uestri autem oculi beati sunt/quia uident: et aures/quia audiūt. Luce, 10,
Non tamen labori succūbimus:sed in ipso Christo speramus rem penitus arduā
per spiritus sancti gratiam absoluere,sperantes/suscepimus,Nihil aliud enī intē
dimus dicere:q q Ihesus/dominus est. Id uero non aliter q in spiritu sancto dice-
mus:ut Paulus ait, Nullus (inquit) potest dicere quia dominus Ihesus: nisi in spi- 1,Cori,12
ritu sancto, Nam quoniam multi nō uerētur in bcelzebub dicere anathema Ihe-
sus: scripture sensum ubiq; deprauātes & uolūtāte suā spiritus sancti uerbis an-
teponentes/redemptorem et dominum suum & ipsi negātes/ & ceteros laqueis
ad errorem suum deducentes:equū atq; utile putauimus(ut tu mones) ecclesie
filiis consulere/et ad singula que illi ueritati opponūt; breuiter & dilucide respō-
dere, Varius enim et multiplex Arrianor& Eunomianorumq; error est:& multis
modis uere se predicare simulat, Nam sicut muliercule turpitudini dedit/ueste
atq; auro ceterisq; ornamenti et turpitudinē suam occultant/ et non preuiden-
tes ad perniciem attrahunt: eodem modo isti uere religionis pulchritudinem fin-
gentes/scripture autoritate errores suos conantur cōmuniire, Sed qui uigilan-
ter & cum ratione scripturas legunt: dolis ipsorum non capiuntur , sed ueram
amplexi fidei professionem: clamant, Benedictus dominus: qui non dedit nos in p̄f,12,
captionem dentibus eorum, Ut igitur aperte falsitatem dogmatū eorum omnes
perspicere possint: ordine et breuiter ad singulas eorum calumnias respondebi-
mus, Hoc enim modo non paruam putamus utilitatem legentibus per gratiam
Christi futuram,

¶ THESAVRI CYRILLI LIBER PRIMVS,

A,1,

CQuō respōdēdū sit Arrianis īterrogātib⁹ utrū unū sit ingētū: an duo, Cap,I
 s 1 Arrianus nos aggrediātur īterrogātes utrū unū sit qđ ingenitū est an
 duo; ut cū unū certe dixerim⁹ / & in patrē id retulerim⁹ : iter creaturas
 filiū cōnumerare cogamur, sic respondere oportet. Primū, qā friuola,
 et īdoctoꝝ hoīm īterrogatio est. Multa enī ingenitū significare iuenit
 Nā ingenitū est; qđ nōdū factū est / et tñ fieri potest. sicut a ligno scapha; & ab ere
 statua, Ingenitū rursū dicis: qđ nūq̄ factū est neq; fieri pōt, ut uerbī gra: triāgu
 laris figura nec fuit nec erit unq̄ qđrilatera. Nā si qđrilatera fiet: statī aliud erit
 q̄ triāgularis. Ad hec ingenitū dicis quod q̄uis sit & subsistat; nūq̄ tamē ex aliquo
 fuit. Cū ergo multis modis ingenitū capias: dicāt qđ uelint in deo ingenitū signi-
 ficare. Res pōdebat forsitan; qđ nūq̄ genitū sit, Primū igit⁹: indocte interrogasse
 illi fateas, deīn nos dicem⁹: unū esse ingenitū. Qz si ex hoc iferāt necesse oīno eē/
 ut genitū et factū filiū cōfiteamur: qm̄ unus solūmodo īgenit⁹ / Isq; pater sit; hec
 audiāt. Si sapiētia & uirtus et uerbū patris fili⁹ est / eratq; semp in patre uerbū &
 sapiētia & uirt⁹: nō est fact⁹ postea fili⁹ / q̄ sic appellat & sic est. Sed quēadmodū
 ex deo de⁹ / & de lumine lumen effusit; sic ex īgenito īgenit⁹ / hoc est ex nō facto
 nō fact⁹. Tale nāq; oportet esse uerbū: q̄lis etiā est q̄ ipsum genuit, sic ei paternē
 substātie ppriū; uere inerit in filio ei⁹. Nihil ergo phibet cū unus pater sit nō fa-
 ctus: uerbū quoq; qđ ex ipso est / nō eē factū. In p̄te enī semp esse; & unū cū ipso
 ppter nature icōmutabilitē/esse itelligif⁹. Quod ipse quoq; de seipso ait, Ego
 & pater unū sumus. Nā qā unū dixit; idētitatē substātie significavit, qā uero su-
 mus: ī duo sc̄dit qđ itelligif⁹ / qđq; in una deitate cōprehēdis⁹. **C**Preterea si p̄tis,
 Ioan,10, icōmutabilis imago fili⁹ est; ut p̄t in ipso uideas. sicut scriptū est, Qui uidet me:
 uidet & patrē meū, necesse est nō esse factū cōfiteri; qđ ex p̄tē nō facto emanat,
 Ioan,14, Quō enī in eo qđ factū est; p̄spici unq̄ / non factū poterit. Nā si primitiū in ima-
 gine sua uidet: ita certe hoc erit quēadmodū illud. Quare si filius fact⁹ est; & p̄t/
 ex quo imago formata est. Quod si absurdū est: erit oīno imago nō facti / simi-
 liter nō facta. **C**Preterea, beat⁹ ille Moses creationē hoīs narrās / deū iducit dicē;
 Gene,1, tem. Faciam⁹ hoīem sc̄dm imaginē & similitudinē nrām, Cū igit⁹ nrām dicat: duo
 signat/una sc̄licet spū quoq; sc̄tō itellesto. Si ergo ī hoīe uno eadē p̄tis & filii ui-
 def̄ imago; in nullo certe iter se dissimiles erūt. Factū uero & nō factū; dissilia sūt
 Nō est ergo fact⁹ fili⁹; ne dissimilis p̄tē eē iueniaſ. **C**Accedit, q̄, a sacra scriptura &
 oīpotēs atq; dñs / p̄t dicis⁹, nec tñ fili⁹ qm̄ oīa pōt p̄t & oīb⁹ dñatur; q̄si unū qđ de
 subiectis potētie ac dñatiōi p̄tis intelligif⁹, sed ipse quoq; om̄ps & dñs appellat⁹.
 Sicut igit⁹ in istis nō est fili⁹ de nūero oīm; sed ad creaturarū naturā / istoꝝ termi-
 norū potestas tēdit. Sic & in īgenito id est nō facto; nō ad filiū sed ad creaturas
 cōparatio ferit, dñ aut̄ unū esse solūmō nō factū; qm̄ ppter unū deū oīa facta sūt.
CQz melius atq; dignius est deum / patrem uocari; q̄ īgenitum, Cap,II,
 n Omen patris; filii nomen necessario intellectū in seipso inducit, Noīa enī
 huiusmodi; alterꝝ per alterꝝ itelligūtur, Nomē uero īgeniti; q̄ de⁹ sc̄licet
 genit⁹ nō sit; genitoꝝ atq; factōꝝ mēoriā opponit, Si ergo necessaria est
 fidelib⁹ sancte trinitatis cognitio: & q̄ patrē dicit / filiū intelligit p̄ quē pater est.
 qui uero īgenitum appellat; genita & facta ex opposito uidet / a quibus necessa-
 rīo qui factus non est distinguitur, certe multo melius est īnde appellare deum /

unde filii quoq; cognitio sequitur; q; inde/unde creaturæ memoria subdit / q
nihil ad cognitionem sancte trinitatis cōducit, Et qui patrē noīauit; deū ab ipso
significauit quod est, qui uero ingenitū dixit; ab eo quod non est, Pater enim:
filii est/ genitus uero nō est, Qz aut ab eo quod est/q; ab eo qd non est/ cōmo-
duis deū nominam⁹; inde p̄spicuū erit, Nā si quis ineffabilē incōprehēsiblēq;
illā naturā/ deū appellabit; recte ab eo nominauit quod est, Nā cū deū dixit; il
lam naturā significauit, Si quis autē eo quod nō est ipsam significet / innocētē
uel ideprauatā appellās naturā; uere quidē dicit / sed nō oīno deū significauit.
Nā hoīes quoq; indeprauati et innocetes dicuntur; angelos etiā sanctos / tales
esse credimus. Ab eo igitur quod est / ueri⁹ et cōuenientius de⁹ significabitur; q
ab eo qd nō est, ¶ Preterea, q; genitū creaturā aliquādo significat; fili⁹ quoq;
hac significatione ingenitus est / quia creatura nō est , Psalmista enī canes ait
ad filiū. Propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis; pre participibus
tuis, Si ergo aliud est quod participat / aliud quo pticipat (aliud enī in alio itel-
ligēdū est, participat enī filio genita; hoc est creature) aliud erit profecto filius
q; genitū / hoc est creatura que ipso participat, nō est ergo genit⁹; id est creat⁹.
Qz si nō est aliud a re genita et creatura fili⁹ / nec scđm naturā ab ea distic⁹;
quid est opus participatiōe; uel quō pticipare quispiā poterit eo; qd ipse est.
¶ Qz ingenitū substātia nō est; sed modi substātie significatiuum, Cap.III,

Ngenitū quasi principiū & causa; & est & intelligitur, Nullū autē prin-

i cipiū in q̄tū principiū est; simile aliquid sibi aut dissimile habet. At ma-
nifestū est genitū dissimile prorsus igenito esse, opposita enī sunt, Nō
est igitur ingenitū substātia ; sed substātiam de qua dicitur / nō esse tali modo
significat. ¶ Sed dicit forsan aliquis / substātia quidē ingeniti nomine nō signi-
ficari; sed differentiā, Id absurde dicetur, Nā si oīs differentiā in substātiis inspi-
citur; necesse nobis erit substātia querere cuius hec differentiā sit . Sicut uerbi
grā animal diffinirem⁹ / esseq; assererem⁹ substātia animata sensituā ; in hac
substātia differentiē inspiciūf. Aliud enī animal rōnale est; ut homo / aliud irra-
tionale; ut equus, Quare substātia presupposita : differentiē postea itelligunt̄,
Si ergo ingenitū differentiā est; queratur substātia cuius differentia est. Nō enī
pōt differentia; ipsi⁹ substātiae rōnē possidere, ¶ Preterea si ingenitū substātia
est / nec significatiuum q; id de quo dicas genitū nō sit; quomō fili⁹ dissimilis erit
patri ex quo genit⁹ est. Nā si hec noīa nō repugnat inter se / per significatiōes
expositas; nihil phibet / simile scđm substātia pri filiū esse, ut enī ingenitū pro
substātia capi⁹; sic & genitū capere⁹, Substātia uero substātiae cōtraria nō est;
in q̄tū utraq; substātia ē, ¶ Ad hec si omne ingenitū cuilibet genito dissimile;
uere q; sp̄ia dicet / oē quoq; genitū cuilibet genito sile⁹. Sed filius quis genit⁹ sit/
nullā tñ habet similitudine ad ea q; genita id est creata sunt / est enī sup̄ omnē
creatūrā, Nō ergo q; ingenit⁹ pater est; dissimilis erit filius ipsi scđm naturā / q; a
ex eo genit⁹ est, Nā sicut quis genit⁹ est; omnes tamen creaturas excedit / nec
ullam ad ipsas habet similitudinem; sic non priuabitur similitudine ingeniti
quis ipse genitus sit. ¶ Sed ingenitū (aiunt) in deo substātia significare asseri

mus/et nome id diffinitiuū esse nō dubitam⁹;ueluti si quis hoīem diffiniat ani-
mal rationale mortale/mentis et discipline capax, ¶ Nō satis docte id opposi-
tū est,nā si nomē ingeniti diffinitione esse uultis;ex genere atq; differētia uel
differētiis erit,Nō eni unq sine istis cōstare diffinitio/esseq; poterit, ¶ Ad hec ,
a philosophis genera;nō una solūmō dictiōe sed plurib⁹ diffiniri uidem⁹.sicut
substantia animata sensitua / uel animal rationale et mortale, ¶ Postremo ,
si uni⁹ rei negatio nō sufficit ad significādā substātiā:nō erit certe ingeniti no-
men diffinitio, ¶ Preterea diffinitio nō quid nō est/sed quid est quod pponi- 4
tur;querit,Ingeniti autē uox:nō quid est deus/sed quid non est significat, nā
quia genitus nō est;ideo ingenitus est.Nō est ergo nomen ingeniti:diffinitio ,
¶ Accedit,q; substātiarū aut etiā accidētiū diffinitiones non ab oppositis/sed ,
ex quibus sunt;fieri docent diffiniēdi doctrine professores,Nō eni diffiniti:qui
albū esse dicit quod nigrū nō est,id eni nō quid est;sed quid nō est qđ diffiniti
significat,Ingeniti uero uox :nō esse genitū significat/qđ oppositū genitoē,
Per opposita uero nūq restē diffinies,non est ergo nomen ingeniti:diffinitio ,
¶ Adde,q; ingeniti uox multa significat ; et inter equiuoca iure numeratur ,
diffinitiones aut̄ substātiarū nō cōstāt ab equiuocis/neq; a multa significātib⁹ 6
terminis,Nō eni patebit qđ diffiniti:sī per huiusmodi uocabula diffiniti , Qua
re ingenitus nō potest esse diffinitio , ¶ Postremo, si uox ingeniti diffinitio ē: ,
cōuertef cū diffinito,sicut si qs hoīem diffiniēs:aīal dicat eē rōnale mortale/
mētis & discipline capax;poterit cōuertēdo dicere/si qđ est aīal ratiōale mor-
tale mētis & discipline capax/hominē esse,Quare si īgenitū substātia ē:& sub-
stātia īgenitū erit,sed nō cōuertit , Nō eni oīs substātia;ingenita quoq; est/
sed soli deo id precipue inest.Solus eni;ingenit⁹ est, nō est ergo nomē ingenit⁹:
diffinitio/sed solū nō esse genitū significat,
¶ Qz ingenitum substantia non est ; sed solummodo deum non esse genitū
significat, Cap.III.

Iingenitum substātia est / et substātie nihil est cōtrariū;nihil erit inge- 1
s nito contrariū,at ingenito cōtrariū est genitū;ergo substātia non est,
¶ Preterea, si īgenitū substātia est : genitū quoq; necessario substātia ,
erit,nō erūt igis opposita,Hāc eni oppositionē substātie nō suscipiūt , ¶ Ad ,
hec,si īgenitū substātia dei significat/nec nō esse genitā substātia notat:geni-
tū quoq; similiter substātia significabit/nec genitā eē notabit,Cū aūt utrūq;
substātia significet;unde cognoscem⁹ alterū nō esse genitū alterū genitū eē/
cū noīa nihil aliud q̄ substātia significet? Alus ergo noībus erit opus;q̄ possint
ostēdere deū ingenitū a nulla esse origine,cū ipsum īgenitū nihil aliud q̄ sub-
stantiam dei significet, ¶ Ad hec,substātia dei unum quid est:sed non mul- 4
ta numero,Ingenitum uero et immortale ceteraq; huiusmodi : nō unum sed
multa numero sunt.Non erit ergo idē / ipsa substātia cū īgenito & immor-
tali;sicut nec unum cum multis , ¶ Preterea si īgenitū atq; īgenitū ceteraq; ,
huiusmodi nomina substantiam dei significant/necesse esset cum he uoces di-
uersa penitus significant / sic a diuersis substantiam illam compositam esse:

ut cōmode noīa hec possint dici de ipsa, uel si ipsa composita nō est: nō signifi-
 cabunt hec nomina ipsa substantias; sed modū substantie quēdā. ¶ Ad hec
 substātia dei non dicitur aliqua de causa; nihil enī est/ propter quod deus est,
 ingenitus uero dicitur: quia bonitate cūcta excedit, Quod autē nulla de cau-
 sa est: non est idē ei quod aliqua de causa dicitur. ¶ Accedit q̄ dei substātiae ni-
 hil opponitur, ingenitū autē genito opponit, Quomodo ergo idē erit: substā-
 tia & ingenitū? Qz si ipsum ingenitū substātiae idē est: erit oīs substātiae in-
 genita, quod impiū inuenit. ¶ Preterea, substātiae propriū est ut cōtraria
 possit suscipere, Quare si ingenitū substātiae est: cōtrarioz̄ erit susceptiuū, qđ
 falsum penitus reperit, Nā creare quidē et nō creare: substātiae non ingeni-
 to attribuuntur, quas ob causas ingenitū nō est substātiae. Nā cū substātiae
 dei dicūt: quasi exteriōres secuti philosophos dicunt. Quare propriū erit substā-
 tiae dei: ut cōtrarioz̄ sit susceptiuā, Nos enī essentiā dei et esse ipsius signifi-
 ficare uolētes: substātiae dei nō pprie dicimus, et nomine ingeni/ nō substātiae
 sed modū quo deus est. significare credim⁹. Substantia enī pprie est / q̄ cū sit
 sub genere: atq; cū ipsi⁹ accidētib⁹ subsistit, Tale qđ autē de⁹ nō est. quare nec
 pprie substātiae dī, ignit⁹ autē pprie dicit⁹. Nō ē ergo idē: ingenitū & substātiae,
 Nā si substātiae dicitur q̄a oībus subsistit accidētib⁹/ de⁹ uero nulli accidētib⁹
 subsistit: nō erit de⁹ substātiae proprie/ sed sup substātiām, Ingenit⁹ uero deus
 proprie est, factus enī nō est. Quomodo ergo idē: ingenitū et substātiae?

¶ Aduersus eos qui dicunt: q̄ erat duratio quando non erat filius/ et testimo-
 nia scripture; unde colligitur uerbū dei eternum esse.

Cap. V.

Nō docte nimīū dicitur ab hereticis: q̄ erat duratio quādo nō erat filius,

i Nā si uerbo dei (aiūt) attribuit⁹ erat; nō erit absurdū/ si etiā dicet⁹ q̄ nō
 erat, Nā si quis in tpe ipsū erat accipiet: ut aperte dicat fuisse tēpus qn̄
 nō erat fili⁹: quō nō erit indoct⁹/ q̄ tēpus prefuisse filio audet dicere: per quem Hebre, i,
 secula facta esse Paulus asserit. Et euangeliū. In p̄c p̄io erat uerbū; et uerbū Ioani, i,
 erat apud deū/ & de⁹ erat uerbū. Et in Apocalipsi idē loānes, qui ē / qui erat / Apoca, +
 et qui uētūr⁹ est, Vētūr⁹ enī/ de uerbo dicitur / de quo etiā dicit⁹ / qui est & qui
 erat. Ecce nāq; ait / ego uenio: et habitabo in medio tui / dicit dñs, Et aperte Ioā Exodi, i,
 nes/ ipsum erat uerbo attribuit, Erat enī (ait) uerbū apud deū, Is autē de quo
 dicitur / qui est / qui erat / et qui uētūr⁹ est: etern⁹ esse certe significat⁹, Innume-
 ra huiusmodi scripture sunt testimonia, Paul⁹ de Iudeis, Quorū patres / & ex Roma, 9.
 quibus Christus scdm carnē: qui est sup oīa de⁹ benedict⁹ in secula. Idē de uer-
 bo. Inuisibilita eius a creatione mūdi creaturis intellecta cōspiciunt⁹: & eter Roma, i,
 na uirtus ei⁹ & deitas, Id si de patre alijs dici cōtēdet: in filū rursus cōuolueſ⁹,
 Virtus enī dei qnā sit ipse Paulus clamat, Christ⁹ dei uirt⁹ et dei sapientia. Et 1.corin, i,
 psalmista similiter, Mā da deus uirtuti tue: cōfirma hoc deus qđ operat⁹ es in p̄f, 67,
 nobis, Quis autē dei uirtus recte dicitur: nisi qui a corruptione nos redemit dei
 filius: & in icorruptionē reduxit⁹. Qz autē loc⁹ ille scripture/ q̄ inuisibilita eius
 a creatione mūdi creaturis intellecta cōspiciunt⁹: & eterna ei⁹ uirt⁹ & deitas/ fi-
 liū significat⁹: sic cōprobari pot. Scriptū ē enī, q̄ nemo cognoscit patrē nisi fili⁹: Math, ii,

A. 3.

Thesau, Cyril,

et cui filius reuelauerit. Si ergo soli filio pater cognoscitur / et per eum solūmō
ceteris reuelatur: nō per creaturā certe intellectus pater cōspicief. Sed creatu
ra quidē creatorē suū / uerbū dei esse cōclamat, Verbū autē: in seipso patrem
Ioan. 14., ostedit, Vnde Philippo dicēti / ostēde nobis patrē: nō a creaturā multitudine
inspiciēdū esse patrē ait / sed seipſū ostēdit dices. Qui uidet me: uidet & patrē
ps. 73, meū. Preterea psalmista de ipso canit. Qui erat ante secula, Et Esaias: de⁹ eter
Esaie. 48 nus / deus qui fundasti extremitates terre, Si ergo uerbum est a quo extrema
terre cōstructa sunt: et de ipso dicitur / quia deus eternus est: erat certe semp/
Hebre. 1, et factus nō est, ¶ Ad hec de uerbo scribit Paul⁹, q̄ cū sit splēdor glorie / & cha
racter substātie eius, David quoq; ait. Et sit splendor dñi dei nostri super nos,
ps. 89, In lumine tuo uidebimus lumē, Q̄n ergo pater erat absq; splendore suo: aut
quādo in deo nō erat splendor eius? Nā si lumē de lumine patris / filius est: quā-
do nō erat in patre lumē eius? Sicut enī lucendi potestas ab igne separari non
potest: sic a patre lumē / quod ex eo nascif / inseparabile est, Sed regnū quoq;
ps. 144, tuū / David canit: regnū oīm seculorū est. Quare si nullū est tempus quod in
omnibus seculis nō cōtineaf / & uerbū in oīb⁹ seculis regnet; nō erat certe tem-
pus quādo filius nō erat. ¶ Adde q̄ diuine scripture: erat et qui est / & sum &
Ioan. 14. huiusmodi uoces: de uerbo solūmodo dicūt, de creaturis autem
ueritas. Ego sum lux. Ego sum pastor bonus, Et ad discipulos, Vos inquit do-
Ioan. 10. minū / et magistrū uocatis me / et bene facitis, sū etenī, et ego sum uia, & ego
Ioan. 13. sum ianua, Et pater de ipso uerbo, Tu est fili⁹ meus dilectus. Et psalmista, An
Math. 3, teq̄ mōtes fieret et formaretur terra / et orbis: a seculo / & usq; in seculum tu es
ps. 89, deus. Et dñs dixit ad me: filius me⁹ es tu. de creaturis uero. spiritus (inquit) di-
ps. 2, uius fecit me, Et Moses, anteq̄ omne uiride agri fieret in terra: & anteq̄ fenū
Iob. 33, agri oriretur, et quādo excelsus diuidebat gentes, Et sapiētia de seipso apud
Deut. 32, Salomonē, anteq̄ terrā fecisset / anteq̄ abyssos fecisset: anteq̄ fōtes aquarē pro-
puer. 8, rupissent / anteq̄ mōtes formati essent: ante oēs colles genuit me. Et saluator,
Ioan. 8, Amen dico uobis / anteq̄ Abrahā fieret: ego sum, Et deus ad Hieremiā. Anteq̄
Hiere. 1, in uētre creasse: te cognosco, et anteq̄ prodires ex utero; sanctificauit te, Et
Danie. 13 Susanna apud Danielem, Deus magnus et eternus qui nouit occulta: qui no-
uit omnia ante generationē ipso, ¶ Sed si nō erat tempus (heretici aiunt) in
quo nō erat / sed eternus filius et semper esse cum patre a uobis creditur: non
filū sed fratrē ipsū appellare debetis. ¶ Nos uero & coeternū patri & filū cre-
dimus, Si enī solūmodo coetern⁹ esset et nō fili⁹: locū haberet hec ratio hereti-
corū, Verū qm̄ & eternū & filū simul predican⁹: quō frater erit genitoris sui?
¶ Deinde si fides nra in patrē & filū est / sicut etiā baptisati sum⁹; q̄ fraternitas
hinc apparet: aut quō uerbū p̄ fraternitatē illi cōiūgef: cui⁹ est uerbū? ¶ Pre-
sertim cū non a priore aliquo principio pater & fili⁹ oriātur ut possint fratres
putari, sed pater filū principiū est / & generat filū & permanet pater: nec frater
alicuius scđm naturā est, Quis ergo loc⁹ fraternitatis erit in istis? ¶ Preterea, 4

eternus filius est / quia cum pater perfectus sit; et qui ex eo est / perfectus est, eter
nus autem pater est, eternus ergo etiam filius est, et sic eternitas non accidit sub-
stantie genitoris: quia semper eternus est, sic et filius quia similiter perfectus est;
similiter etiam eternus est. ¶ Ad hec si filius dei uerbū dei non est / sed a nihilo
sicut creatura productus: hoc prius ostendat, Deinde quasi de creatura dicat;
fuisse ipsum quādō non erat, Sin uero filium diuine scripture appellat ipsum / &
ipse pater filiu nominat; id perfecto nomine / genitū ex patre ipsum significat, non
est ergo creatura, qm̄ non est idē creari et generari, Non habebit ergo locū in fi-
lio / nec dici de ipso poterit: q̄ non erat / sed de creaturis proprie predicabitur;
¶ Accedit q̄, filius cū a patre generetur: uerbū et sapientia & splendor patris
est, Quare qui asserunt aliquādō ipsum non fuisse; insipientē et sine uerbo atq; Solutio
splendore suo patrē fuisse asserūt, quod impium omnino est. Non dices ergo
de filio q̄, non erat; sed erat coeternus. ¶ Sed nullā (aiunt) diuisionē aut incisio
nem natura diuina suscipere potest, nullus enim passionis susceptua est, Di-
uidi autem et abscondi illis tantummodo cōuenit; que passioni naturaliter subia-
cent, quare non est dicēdus filius ex substantia patris esse: ne passio & diuisio
aliqua in simplici natura inueniatur, Nam si quicquid ex alio prodit: diuersū
numero est ab illo / partitio quedā et incisio in diuina erit natura: si non de foris
sed ex ipsa produisse filiu concedamus, de foris ergo est: et patri coeternus non
est, ¶ Peruerse atq; inde te: propria corporis substantie incorporee accōmo-
datis, In corporibus enim: passio / incisio / et diuisio fieri dicitur, Deus uero cū
incorporeus sit; nec incisus nec diuisus generat. Nonne uides q̄, etiam ex igni pa-
ritur lumen: nec diuisionem aliquā patitur: licet mente separetur ab eo: qm̄ ex
eo prodit, Quare si quis legibus corporis incorporeā subiicit naturā: mētis sue
imbecillitatē accuset / que non potest incorporee nature cōueniētia intelligere,
Nam si quia ipsi eternā filii ab eterno patre generationē intelligere nequeūt/
in arco corporalibus incorporeā naturā legibus subiiciūt: cur ipsum quoq; pa-
trem non negant? qm̄ quid / qualisq; natura sit; non potest quis dicere, Quare si
fide / que super nos sunt accipiuntur / est autē etiam sup nos filii generatio(nul-
lus enim ipsam enarrabit; ut propheta quidam ait) fide quoq; ipsa suscipiat, Esaie. 53,
ita ut nullo modo de ipso cogitetur: q̄ non erat. Id enī: imbecillitas humanarū
cognitionū excogitauit, ¶ Qz autē ex substantia patris filius est / nec de foris
factus / et ideo patri coeternus: hinc etiam uidere poteritis, Nā si ex nihilo produ-
ctus est / ut uos dicitis / nec erat anteq; natūrā: necesse est ipsū (sicut & alias
rationales creature) participatione dei: deū & filiu & sapientiā appellari, Id
enī rationalibus creature cōuenit; de quibus dei pulchritudo uere dici nō pōt.
Quippe quā gratia donātis afferit: ut scribitur, Ego dixi dī estis: et filii excelsi ps. 81,
omnes, Habitudine enī quadā: adoptati ab ipso / diu efficiuntur. Si ergo participa-
tione dei per gratiam filii uocamur: cuius participatione dicemus uerbū / filiu
dei aut deum appellari, Non enim spiritus sancti: sicut et nos ipse enim / de spi-
ritu dicit, qm̄ de meo accipiet, Relinquitur ergo ut patre participet, Quis sigis? Ioan. 16,
participatiōis modū est / aut qdā p̄tē in filiu deuenit; ut p̄cipiari a filio dicatur?

Vt uerbi gratia. sicut ex igni calor in corpore / uel ab aliquo flore odor / uel potius sicut ad nos spiritus; de quo scribitur. qui ex patre procedit, quid igitur cum a patre exeat: ad uerbū peruenit: et utrum id ex substantia patris: an de foris sumptum? Nam si de foris sumptum est; non patre sed aliquo alio participans filius? Sanctificatur, quod uel solum cogitare: impium est. Sin autem ex substantia patris exire conceditis illud quo filius participat: aut divisionē/ incisionē/ passione nemque nature dei accedere fatebimini. Aut si absque passione aut divisione in deo hec sunt; frustra conamini generationē filii euertere / divisionē & passionem in ipsam inducentes. Nihil enim prohibet cum absque passione atque divisione filius ex patre generatur: uiuū patris ipsum esse uerbū. et ita eternus erit: quia ab eterno prodidit patre. Sic enim & paternā nobilitate in seipso seruabit: & uerberet. qui uidet me: uidet et patrem meū. Non enim uideri potest pater eternus in creatura positus. ¶ Ad hec, siquid filio participat: diuina natura participat, ut Petro uidetur. Et si etiam tempora dei sunt omnes in quibus uerbū habitat: necesse est ex substantia dei filium cōfiteri. Et si nihil deo de foris accidit (perfectus enim est; nulliusque indigens) non accessit filius de foris: sed erat et est patri coeternus. Patrem enim deum appellamus. uerbum autem: et filium et deum. Nō ut aliū prefuisse/ aliū uero postea genitum: more hominū intelligamus, sed ut aliū generare/ quod patris notio est/ aliū sic ex substantia patris ineffabiliter genitum: adoremus. Pater igitur est quia generat; filius quia generatur. Et id solum nominū usus istorum: ex similitudine nobis significat. Si ergo in deo patris non generare solum significat: nulla ratio coget deum/ qui sine tempore generat/ ante proprium filium fuisse. Quod si nulla duratio inter genitore & genitum intelligi potest: coeternus profecto patri filius est. ¶ Preterea, si deus creator secundum naturā est; neque aduenit ei quod possit ex nihilo ea que sunt producere/ cum omnia per filium creantur: quomodo nō erit impiū credere quod fuerit tempus aut duratio quando filius non erat: non est enim aliud hoc: quod ipsum deum dicere aliquando non fuisse/ sed postea quando creatur filius. Nam sine ipso nihil factum esse; Ioannes clamat, Sin uero semper & secundum naturā/ deus pater creator est: erat certe cum ipso uerbū / id est filius: per quem creator est. Nam sicut etiam ab homine omne quod natura inest/ inseparabile est; sic & a deo/ quod in ipso ex ipso est. Est autem uerbū in patre: & ex patre, inseparabile igitur: atque coeternum, ¶ Ad hec, si patri filius coeternus non est: necesse erit cōcedere imperfectionē aliquando fuisse sanctā trinitatē/ fuisseque unitatē antequam filius esset, factā uero postea trinitatē fuisse: quando accessit quod deerat. Et quoniam quidquid accessit / id etiam auferri potest: cauendum nequa ratio nos cogat cōfiteri rursus posse trinitatē ad unitatē redire. Quod si quis credit: ipsa magis impiū est, Erat ergo semper cum patre: trinitatis plenitudo. ¶ Adde quod si filius proprium substantie patris genitum non est: sed ex nihilo factus: dissimilis sibi ipsi sancta trinitas erit / & creatura creatori cōnumerabitur / & una cum ipso cōglorificabitur: quod impiū est. Imago ergo deitas trinitatis est: una glorificatio/ eadem dominatio, quare in diuersas substātias non scinditur trinitas, Quod autem impiū non erit:

cum pater sit eternus / regnante cum ipso filium aliquādo non fuisse; sed po-
 stea factum / recentem nobis deum accessisse? ¶ Preterea sapientie uiteq; fons
 6 deus et est / et apud Hieremiam scribitur, reliquerūt me (inquit) aque uiae son- Hie. 2.
 tem, et rursus, Erubescant omnes qui reliquerūt te: quia fontem uite dominū Hie. 17,
 reliquerūt, Et Baruch. Fontem sapientie inquit reliquerūt, Cum itaq; sic appell- Baruch. 3
 letur deus: consequens est ut cum fonte sapientie simul sint / que ex ipso profiu-
 unt, Non erit enī fons: nisi aquas emittat, Qui ergo dicit fuisse tempus uel du- Joan. 14,
 rationē: quando non erat filius / qui ait ego sum uita / et ego sapientia habito in Pro. 8,
 cōsilius: us aperte p̄dicat infecūdū et siccū aliquādo fuisse fontē, quod impiū est,
 fecūda ergo semp diuina natura est: et uerbū patris ppriū / coeternū ipsi est: a
 substātia patris quasi a fonte profluēs, ¶ Ad hec. de⁹ credētes in eū quasi fon-
 7 té quē aqua nūq; reliquit; factur⁹ est, ut per Esaīā p̄mittit. Et ipleberis inquit si Esa. 58,
 cut anima tua desiderat / et pingueſcēt ossa tua: et eris quasi hort⁹ irriguus / et
 quasi fons quē aqua nō reliquit, Si hec ergo in hoib⁹ se factur⁹ p̄mittit: quomo-
 do non errant impiū / qui diuinū immortaleq; illum fontem: siccum aliquādo fu-
 isse opinātur? Quod quoniā credibile non est: erat certe in fonte semper aqua
 uite et sapientia que inde profluit / hoc est filius dei. ¶ Accedit quod scriptum
 8 legim⁹, unus deus pater ex quo omnia: et nos in ipso, et unus domin⁹ Ihesus Chri- 1. Cori. 8.
 stus per quem omnia: et nos per ipsum, Sed si quis illum per quem omnia facta
 sunt / unum ex omnibus esse dicat: quid prohiberet illum ex quo omnia sunt /
 eadem ratiōe cum ceteris omni⁹ cōmunicare? Quod si hoc impiū uidetur / si
 cuti est: et illud similiter impium erit. Eternus ergo et non factus: neq; unus ex
 omnibus filius est. Cum igitur creatura non sit / nec omnibus cōnumerat⁹: sup
 9 omnia et in omnib⁹ uerus deus esse intelligetur, ¶ Preter hec, si deus pater lu-
 men est: erat semp in ipso splendor suus, si filius character est substantie patris / Hebre. 1.
 ut Paulus clamat: dicāt nobis quādo substātia patris sine charactere suo erat,
 simul enim substātia et character eius inducitur, Si ueritas et sapientia filius
 est: et quomodo non semper in deo patre est? Nam si pater in filio uidetur / et
 filius in cōmutabilis substātia genitoris imago est: sicut ab ipso dicis. qui uidet Joan. 14
 me: uidet et patrē meū, necesse est ut ei naturaliter insint omnia: que patri etiā
 insunt, sic enim character erit nō diminut⁹. Sed pater: immortalis est / et rex
 et creator / et omnipotens / et deus uerus, filius ergo etiam hec est, Quomodo
 enim in re facta aut in eo qui aliquādo nō fuit: eternitas incribit / aut in creatura
 creator? Imagines enim: exemplariū similitudinē semper tenent. ¶ Sed quasi
 mulierculas nos in doctas interrogant, Habebas autem filium anteq; genueris? Remotio
 certe non, sic ergo inquiūt et deus non habebat filiū anteq; genuerat. Non erat
 ergo semper filius, Sed si hominum ppria diuine nature accōmodantes / non
 erubescūt, fabros etiam aliquos interrogent / si possent absq; materia opus su-
 um efficere, et si non posse respondebunt: inferant ex hoc / deo etiam materia
 opus esse ad productionē uniuersi, et ita non erit creator, si non ex nichilo sed
 ex presubiecto principio atq; materia fecisse inueniatur, constructorq; magis
 erit q; creator, Qz si hoc sicut impium fugiunt; aut causam afferant / quamob- cailli

rem in generando nichil plusq; homini deo attribuit, in creando uero non ita:
 sed super hominem deum esse non negant, Aut ita deus:pater erit super ho-
Captioes minem/sicut et creator. ¶ Sed absurdius adhuc Arrhiani interrogant: utrum
arrhiano cū esset filius an cū nō esset/pater eū genuerit. Quos similiter nos quoq; inter-
porum rogare poterim?; utrū deus cum esset/factus sit; an anteq; esset/fuerit, Et utrū
 cum esset/seipsum fecerit; an ex nichilo repente ipse proruperit. In his enī om-
 nibus;nō aliter q̄ interrogatio/respōsio quoq; ipsa impia erit, Nos uero pie di-
 cimus: eternum patrem esse/et filium similiter eternum, Sicut enim nunq̄ erit
 lumen abfq; splēdore suo:sic non erit pater abfq; filio/ propter quem pater est,
 Erat autē semper deus pater, erat igitur semper ille quoq; cuius est pater, Ar-
 rhiani uero sicut instrumentum audent dicere a patre filium fuisse productū;
 quo sibi uidelicet opus esse ad creationē omnium rerum uidebat. Sed si qui est
 et erat/filio qui non erat egebat:quis erit maior/utrum qui egebat:an qui ege-
 statem supplere potuerit. Non est ambiguum: defectum hoc modo in utrīsq;
 fuisse/et utrumq; per se imperfectū inueniri, Nam si eternus pater filio indige-
 bat/qui postea sibi secundum eos natus est: eternitatis paterne genita filii na-
 tura plenitudo facta est/et ita inuisibilia mixta sunt, Hec quia impia sunt:non
 est ut instrumentū productus a patre filius, nec postea sibi natus:sed coetern?
 est/sicut uirtus et sapientia eius, Illi uero qui quasi mulieres interrogāt: utrum
 habueris filium anteq; genueris/cur etiam non interrogant: utrum si filius tibi
 natus est/similis tibi secundum naturam:aut eiusdem substātie sit / an aliena.
 Cumq; audierint eiusdē substātie esse patrem et filium : id ipsum de alio quoq;
 dicant/ neq; ad impietatem suam tempora uel durationes considerent: sed na-
 ture identitatem in genitore et genito conspiciant , Cumq; nobis hac ratione
 dederint ex substantia patris generari filium:tunc de tempore solum et dura-
 tione contendant. Nobisq; respondeant/quid prohibet ne deus pater sit sem-
 per:cum necessitatē nature nostre deum subiucere impium sit , nimirum enim
 longe distant a diuinis humana, Solem ergo respicāt si uolūt;si lux que est ex
 eo/semper cum eo sit, et ab igne discant:an semper ei calor inerat, Et si cū iſtis
 semper inuenient fuisse/que ex ipsis:quāto magis cum eterno deo filius sem-
 per erit, Nam si secundum naturam ex patre est/nec ulla ratio cogit ut in tem-
 pore uel duratiōe aliqua deus generet:erat certe coeternus patri filius/qui ex
 ipso est/ per quem a nichilo uniuersa facta sunt. Scire igitur oportet eos qui uo-
 lunt discere:non diuisibiliter aut corruptibiliter generare deum/ut aliqua pos-
 sit passio in generatiōe ipsius intelligi. diuidi enī et fluere : corporee nature p-
 pria sunt, Incorporee uero et diuine: nec passio/nec diuisio/ nec aliquid huius
 modi accidit, Nō est igitur filius quasi pars aliqua patris : sed ex ipso et in ipso,
 Nam quia ex ipso est:filius uocatur.quia uero in ipso:sapientia et uerbum. Co-
 eternus igitur genitori est, nūq; enim intellectus compos:sine sapientia & uer-
 bo fuisse patrem/dicere audebit, Nam si humanus intellectus uerbum ex se
 ipso generat:nec passio ulla propter hoc sibi accidit, et uerbū quidem in men-
 te:me uero in uerbo/et omnino alterū in altero uidetur, nec sine uerbo:mens

et intellectus unq̄ fuit, non erit enim mens; si uerbo caret, uerbum autem dici-
mus non solū quod lingua proferſ; uerū etiam id quod intellectualiter ex men-
te prodit, Nemo certe dicet non esse in deo proprium uerbum eius; quod per-
fectam imaginem patris ex perfecto patre gerit / et in patre propter substātie
incōmutabilitatē uidetur, Quare si recte credere uolumus; neceſſe erit fateri /
non accessisse postea deo ut pater sit, sed semp ipsum patrē esse, Mutabilis p-
fecto pater esſet; si non semper esſet pater / ut hereticorū furor cōfirmat, Nam
si bonū est ipsum esse patrē / nec fuerit semper pater; nō fuſſet deus aliquādo
bonus / quod impium est, erat ergo semper pater coeternus filio, ¶ Sed oppo- Solutio
nunt rationem ſimilem. quoniam dicentes bonum est creare; erāt ſemper cre- cauilli
ature. Nam si aliquando non fuerint; uidebitur deus non ſemper eſſe bonus,
ſed ſemper inquiunt bonus eſt; quiſ aliquādo creature nō fuerint. Quare etiā
ſi non ſemp pater fuerit; bonus tamē fuit, ¶ Nos uero ad hec dicimus; magnā
eſſe differentiam inter filium et creatureſ, Filius enim ex ſubtantia patris pro-
dit; & eum statim ex quo prodit patrem eſſe ostendit. Creatura uero eſt extra
ſubtantiam, et tunc ſolum auctu creatorē ostendit; quādo creator creare uo-
luit, Quasi enim ars faciendi erat in ipſo: etiam anteq̄ creatureſ produxiſſet,
Cum igitur tanta differētia fit; ut patre nominato filius statim intelligatur (ſi-
mul enim pater et filius ſunt; nec alterum ſine altero intelligitur) nec uolūtatis
id fit opus; ſed nature proprietas, creatore uero nominato; non statim ſed po-
ſtea etiam poſſit creature produci, idq; quoniam non eſt ex natura eius; ſed uo-
lūtate quaſi per artem facta, quomodo nō nulli quaſi idem ſint creature et fili-
us; patrem iplum poſſe appellari; etiam ſi aliquando filius non fuerit; ſimiliter
contendunt; ſicut et creator ante creatureſ poterat appellari. Artem enim ha-
bentem fabrilem; fabrum appellaſſus / etiam ſi nichil fabricetur, idq; ideo: quo-
niam potest fabricare ſi uoluerit, Patrem autem non dicimus; niſi filius natus
fuerit / propter quem pater dicitur. Itaq; opera etiam ſi facta non fuerint; non
interimunt tamē operatorē / ut ita dicam, nec faciunt; ne poſſit aliquis opifex
nominari. filius uero nondum natus; facit ne quiſ pater nominetur, Non eſt er-
go idem; creature et filius, quoniam deus natura creator eſt; etiam ante crea-
ture, pater autem non eſt; anteq̄ filium generet.

¶ Qz non fuſſit pater ante filium; quamuis ingenitus ſit, ſed coetern⁹ ſibi ſem-
per fuſſit genitus filius.

Cap. VI.

I abſcq; principio (Eunomius ait) et ſemp ingenit⁹ pater eſt; ſicut et uos Eunomi-
us concedit; filius uero genitus eſſe creditur; quomodo nō erit neceſſe / us
ut genitus principio circuſcribatur; hec ille, Nos autem dicim⁹ nullā
rationem cogere; principio circuſcribi genitū / cum ſit genitor ingenit⁹. Non
enim de rebus corporeis sermo eſt; ut quod genitum eſt tempori ſubiiciatur
et quaſi a non eſſe ad eſſe p̄grediens; principio circuſcribaſ. ſed de diuina &
ineffabili natura; in qua omnia ineffabiliſter et ut deo conuenit / ſunt, Diuine
generatiōis ergo modus intellectum humanum excedit; nec legibus hominū
ſubiacet, ſed tantum humiles nature ſuperat; quantum natura humana

Exodi, 3, adiuina superatur, Nolint ergo principio circūscribere illum: qui super omnia principia durationis est / qui ad Mosem dicebat, Ego sum qui sum. Et uero qui semper est (hoc enim significat: ego sum qui sum) quod durationis principiū qui piam attribuet. Eunomius autem quia ingenitus pater est et filius genit⁹: idcirco putat quia pater principium non habet / filium habere principiū, Sed quāuis ingenitum et genitum opposita sint / et patris ac filii notiones sint: non tamen omnia opposita eis attribuuntur, pater enim deus est: neq; idcirco filius deus non est, et cum pater rex sit; et filius similiter rex est, eadem ratio erit in ceteris, Est namq; uterq; immortalis / inuisibilis et omnipotēs. Non ergo insūt filio cūcta: que opponunt̄ iis que patri insunt. Nam que naturalia sunt: utriq; inesse demonstratur. Eternus autem secundum naturam pater est, Eternus ergo etiam filius similiter est, Multa quoq; in corruptilibus rebus uidemus oppositis nominibus nominari; et tamen in multis naturalibus conuenire, Animali enim / non animal oppositum: ut equus et planta, et tamē multa utriq; cō munia sunt, Que igitur ratio coget ingenito patri et genito filio / qui oppositis nominibus distinguitur: nichil esse cōmune. Non enim interimitur nature proprietas: quoniam alter subsistit altero modo, generatio enim: quomodo est filius / significat, id porro eternitatis rationi minime obest, ¶ Preterea si ex mortali mortale nascitur / et corruptibile ex corruptibili: contra quoq; necesse est / ut quod ex eterno et immortali nascitur: id eternum immortaleq; sit, Quare ita se natura habebit filius; sicut & genitor eius. Non est ergo factus filius, qui uero factus non est: quomodo principio circūscribetur: qui porro circūscriptus principio non est: is coetern⁹ patri est, ¶ Ad hec, qui ab aliquo principio generationem filii credunt incepisse: uehementer errant / nichil filio dei plusq; homini attribuētes, homo enim quoniā ex nō esse incepit; necessario etiā gene ratio eius incepit, Et quod ex eo est: separatum a seipso habet filium suum, sed sicut deus ipse sine principio et ingenitus est: sic quia ex substantia eius pro diuina dit filius, sine principio et non factus est, ¶ Sed insuper a nobis qui coeternum generatō patri filiū creditus: Eunomi⁹ querit / an pater cessauit iam generare, Nā sice finem nō sauit (ut ipse opinat⁹) generādi cessatio inquit principiū essendi filii est, ¶ Sed habet quoniā super omne tempus / et omne principium / et omne spaciū / substātia dei est: generatio quoq; dei super omnia illa est, Nec priuabitur natura diuina potestate generādi: qm̄ absq; tempore generat, Alius enim diuine generationis modus est; q̄ humane, simul enim esse deum et generare ipsum credim⁹: quis mente generatio post intelligatur, Erat igitur in ipso genitus filius, nec p̄cedit generatio eius esse ipsius: sed semper simul et est et generatur, Quare qui ausus est dicere / cessasse patrem a generando: crimine impietatis non caret, Tres enim mutationes in diuinam induxit naturam: quia tria spacia in huiusmodi generatione que cessauit necessario dantur, unum ante generationem / alterum in ipsa, tertium post ipsam, Si ergo sic deus genuit ut et incepserit / et genuerit / & cessauerit: quomodo immutatus nō est / aut quomodo ipse seculorum erit creator: et quomodo Paulus uere de Christo dicet / per eum fa

cta esse omnia; si durationis aliquod spacium anteq; natus esset secūdum furorem istorum precesserit? ¶ Adhuc quomodo in tempore genuit deus aut in spacio et duratione; qui huiusmodi naturam omnium ut cetera omnia excedit? Nec tamen omne quod generat hoc est producit ex se naturaliter; a non generando ad generādū procedit, nec omne quod generat; generare quoq; necessario cessat. Ignis enim ex se ipso calorem qui naturaliter in ipso est et lucet / generat atq; producit; nec a non calido calidus factus est / nec cessabit unq; generare et producere quod secundū naturā in eo inest. sed simul atq; factus est ignis; et calor et lumen in ipso sunt. Si ergo etiam in creatis / huiusmodi generādi modus uidetur: quomodo nō erit impiū maiora ipsi nō concedere / cuius magnitudinem humana mens assequi nullo pacto potest? Presertim cum genitū ab ingenito: sicut et factum a non facto plurimum distet, contraria enim esse uidetur. Si ergo factum est omne / quod a facto natū est: similiter quoq; quod ex non facto nascitur / factum non erit. Sed filius ex patre non facto et eterno nascitur, ergo et ipse nec factus / & coeternus patri est: seruans in seipso omnē paterne nature dignitatem, ¶ Sed nos inquiunt non negamus coeternū dici patri filium: non tamen quia semper cum ipso fuerit / sed quia pater semper uoluntatem habēdi filium in se habuit, ¶ Temerarie id dicitur: et impie credit, quis enim non uiderit: de producendis singulis etiam creaturis uoluntatē esse in deo: nō enī inuitus; sed uolens ppter bonitatē suam cūcta creauit. Quae igit̄ erit differētia inter creaturam et filium: si utrorumq; uolūtatem dei fuisse causam cōcedemus? Aut quis mentis compos non clamabit aduersus istos: qui filium et creaturam ratione nature in infinitum distātia / equali mēsura colunt: nichil plus attribuentes uerbo quod ex patris substantia prodit; q; creaturis, cum in prescientia dei et uolūtate; utrūq; fuisse contendat. ¶ Preterea si filius non erat semper cum patre sicut coeternus / et ex ipso secundum naturam prodies sed postea accidit ei: patri quoq; necessario accidit ut pater sit / et ita mutatus est. Nam qui antea non erat: id postea secundum uos factus est. Sed ab omni mutatiōe / longe abest dei natura. nō accidit ergo deo ut pater sit: sed est ei coeternus filius, ut igni calor: genitus ex eo / sicut ex lumine splendor, ¶ Sed si perfectus inquiūt pater in sua magnitudine est / nec aliquid ad perfectionē sue naturae deest: superflue quasi plenitudo deitatis sue filius sibi adiūgitur, ¶ Perfectus certe pater in sua magnitudine inuenitur: nec sane mentis id quisq; negabit, Perfectus autem est: nō solum quia deus / sed etiam quia pater, Quare qui deū negat patrem esse: is fecunditatē aufert a diuina natura, ut iam perfecta non sit: cum generandi uirtute careat, Notio ergo perfectionis: foecūditas est, et sigillum quod patris ostēdit perfectionem: filius est qui ex eo prodit, ¶ Preterea si paternae substantiae foecunditas non secundum naturam insit / perfectusq; sit etiam sine generandi potestate: superflua et forinsecus accita est generatio, de foris autem accitur: quo quis indiget, quomodo ergo perfectus est qui indiguit: aut quomodo inuestum extrinsecus aliquid deo est: quasi non a seipso perfecto. Natura igitur inest patri foecūditas: et ideo perfectus est quia

Terguer
satio here
ticorum

Solutio
cauilli

Theſau, Cyril,

genuit. ¶ Ad hec, si perfectus in sua magnitudine pater est etiam si nulla fecunditate polleat ut uos opinamini; de foris (sicut et creature) et non ex substantia sua productus est filius, Eritque superflua quantum ad perfectionem dei pertinet; productio eius sicut et creaturarum, Hoc enim erat deus ante quod nos creatus essemus: quod nunc etiam est, Nichil enim ei attulimus: a nichilo ad esse producti. Et si ad nichilum redigemur: nichil ab ipso detrahemus. Sicut ergo nos gratias agimus deo quia bonitate sua nos creauit: filius quoque agat similiter et creditur nobis similis: quasi ad extra creatus sicut et nos, Sed maxima in his uerbis impietas est, fugienda ergo sunt; et filius ex substantia genitoris esse credatur, sic enim et filius uere erit. ¶ Sed non est (inquiunt) deus: propter fecunditatem perfectus, sed quoniam deus; ideo perfectus et postea factus est pater, ¶ Dicatis ergo nobis oro: qui nullam impietatis foueam fortitudinis, si postea deus factus est pater: quid erat ante quod pater fieret? Nam quoniam erat deus: et pater etiam erat, aut si aliquando deus: pater non erat secundum uos: omnibus manifeste scripturis contradicitis, deum enim patrem: semper fuisse cognoscunt. Quod nomen si semper inerat deo: nec esset coeternus sibi filius erat. Non erat enim pater absque filio, ¶ Sed magnum quid afferre deo heretici putant: cum non semper patrem sed semper deum fuisse afferunt, nec uidetur ad contumeliam id potius pertinere, Nam ut deus ad seruientia et ad creataram natu ram habitudinem habet; sic pater ad filium, Ita re maiore deum priuates: nunc sentiunt. Melius est enim filii patrem esse: quam creature dominum. De nobis enim

Pſal. 94, dicitur, quod populus pascue sue sumus et pecudes manu sue. De filio autem, qui Philip. 2, cum esset in forma dei: non rapinam est arbitratus se esse eum aequalem deo, Et rur Pſal. 109, sus ad ipsum, sede a dextris meis. Per ista igitur et similia / quantum a creatura differat filius: intelligimus. ¶ Adde quod sicut pater ad filium dicitur: sic deus ad creature que non eiusdem sunt cum ipso nature. Quare necesse est: simul patrem et filium intelligi, aut si postea genito filio factus est pater: postea quoque

Ioan. 1, quando per uerbum omnia facta sunt (per uerbum enim facta sunt) antea pater fuit quod deus, Creatura enim omnis / cuius est deus: post filium facta est. ¶ Accedit quod equius est patrem appellare: quam solummodo deum. Nam si patris nomen: non esset dignius in deo / quam ipsum nomen deus: cur cum discipulos saluator ad baptizandum mitteret/ non iussit ut in nomine dei et filii et spiritus sancti baptis-

Math. 28 retur: sed quasi maiorem diuine nature ostendens dignitatem; in nomine pater.

Ioan. 14, tris inquit et filii & spiritus sancti, Philippus uero cum diuinam curiose scrutari naturam uellet: ostende nobis patrem dicebat/ non ostende nobis deum. Et ipse saluator, tanto tempore uobis cum sum / et non cognovisti me Philippe, qui uidet me: uidet et patrem meum, Non dixit: et deum, Non enim minus: sed maius uoluit genitori suo attribuere, Pater enim a maiore atque digniore: hoc est ex filio: intelligitur, deus uero: a creaturis, que tantum distant a filio: quantum natura seruus a natura domino / et creator a creatura. ¶ Ad hec, quoniam simul & deus et pater est: per prius tamē pater est quam deus, Quod saluator ostē

Ioan. 20. dit: quando in celos uolebat ascendere, Ascendo inquit ad patrem meum et

patrem uestrum: et deum meum et deum uestrum , Vides hinc patrem ad filium dici: deum ad creaturas, Si ergo creature secundo loco sunt post generatōnem filii: per prius pater est q̄ deus, Quod inde melius perspicietur, Nam dignitatem quam ipse filius habet natura: ut uidelicet deus pater suus naturaliter sit: et nobis ex misericordia largiens addidit: et patrem uestrum. Adoptati enim sumus per ipsum, ita pater eius secundum naturam: pater noster per gratiam est, Nostra uero in seipsum assumēs: et que seruorum sunt (quia serui formam accepit) sibi accommodās: addidit, & deum meum / & deum uestrum. pater igitur ipsius secundum naturam est: noster autem deus , Et quoniam per filium facti sumus : per prius est pater q̄ deus / quāuis simul sit & pater & deus, ¶ Sed coeternum (ait Eunomius) nos quoq; filium patri fatemur : eo q; po- Eunomii testatem generandi etiam anteq; generaret: pater in seipso habebat , ¶ Nos cauillatio uero ad hec dicim⁹, si quoniam potestatem generandi pater habebat: idcirco co eternum sibi filium esse creditis / & non quia simul semper cum patre genitus filius erat: cur etiam creaturas (quoniam posse creare: semper erat in deo) coe ternas patri non dicitis? Nam si solūmodo quoniam poterat esse: idcirco fuisse creditis , quid prohibet: coeteras etiam ipsas deo dicere? Si autem absurdū est/ quoniam creare poterat deus: fuisse creaturas contēdere, nec ideo filius erat: quia pater poterat generare, sed quia generatur ex ipso secundum naturam: ideo semper cum ipso est / & coetern⁹ ip̄s; sicut calor igni / & flori odor, ¶ Pre terea, quod generare potest: nondū actu generat, posse igitur patrem gene rare: non eīt esse filii, sed quia deus pater est: ideo ex ipso filius esse intelligitur/ per quem deus pater est, simul ergo pater et deus / et cum ipso filius: ut seruet in deo q; pater sit, ¶ Sed si coetern⁹ est filius patri / Eunomius inquit: nunq; pa ter generationē peregit / sed generandi actu semper caruit . Quomodo ergo genitus filius est: si uero actu genuit: qui genit⁹ est / esse necessario cepit , ¶ Si de creaturis sermo esset o homo: recte quasi operantem deum induceres. Verum quoniam non opus filium credimus / nec ad extra productum fatemur / sed genitum ex substantia eius predicamus: cur infesti estis / operatorem in gene rando patrem fuisse impie cōtendētes: præfertim cum generatio etiam in no bis: hoc non patiatur, Operamur enim que extra sunt: generam⁹ autem ex no bis. Quoniam igitur filius / opus non est / sed eterni patris genitē: habebit om nino genitoris sui nobilitatem / nec minus eternus erit q̄ pater , Verum ne con tentio nimium uideamur: concedatur hereticis actiuam esse(ut dicunt) gene rationem patris, quamq; enim absq; passione deus generat: dicendi tamē mo dus huiusmodi est. Sed sicut actiuam est: sic naturalis / et substantialis / & inseparabilis ab hypostasi. Quare necessario coeternus patri filius erit: cum genera re/inseparabile sit ab hypostasi patris , Cum igitur semper paterna hyposta sis sit: erit semper etiam ex ipsa nature sue fructus. Quomodo igitur non erit coeternus patri filius? maxime cum in creaturis uideamus / que generandi po testatē diuisibilem habent (hec enim corporū lex est) tunc ad generādū actu peruenire: quando ad certam etatis mensuram peruerterint/ sicut animalia &

Thesau, Cyril,

plante. Hec enim non generant; cum imperfecta fuerint per etatem, Quare cum pater perfectus semper sit; quid prohibet eternaliter eum ex se ipso coeterum sibi filium generare? Magis ergo mirari eos oporteret; si non esset deo coeternus qui ex ipso est, perfectus enim pater semper semper generat, Quare stultum est interrogare; quādō genuit, Sed si perseverant interrogātes; nos quoq; interrogabimus / quādō incepit calefacere ignis, sed non inuenient huius principium, simul enim ignis est; et calefactiūs est, Si ergo creature simul sunt & sic sunt; cum deus supra creaturas suas sit, cur non simul & esse creditur; & filium ex se ipso genitum habere?

C Qz idiusibiliter et absq; corruptiōe pater ex se ipso filiū generat. Cap. VII

Ed quomodo (inquit Eunomius) non erit necesse fateri diminutam ef-

C se substantiam patris; si filius ex ipsa prodit; quasi pars inde decisa? In-

cōmutabilitas ergo patris seruabitur; si filius nō erit; quasi paternae sub-

stantie pars, nec ex ipso patre; sed extra productus / et coeternus ei solummodo

secundum potestate; que in uoluntate patris semper erat. **C** Paulo altius q; de

corporibus deceat; de deo loquendum est, Eunomi etiam si quēadmodū homi-

nines/sic deum defluxibus in generādo diminui putas: quasi aliquid ex eo in

uerbum suum defluat/atq; separetur; quid prohibet similem impietatē ad alia

quoq; deducere? Nam si ut homo cum passione generat; cur etiam ut homo/

tion creabit laboriose? **C** si absurdum est / laboriose deum ueluti hominem

quicq; facere: absurdum etiam erit/sicuti hominem per passionem generare,

C si ueluti homo generat / & ueluti homo facit; quoniam nos in presubiecta

materia manus extendimus / ut aliquid inde faciamus; ita de deo tibi quoq; di-

cendum erit, Sed absq; manib; & materia ex nichilo ad esse cuncta deus uer-

bo suo produxit; omnem naturam creaturarū superās, Quare in generādo

quoq; ipsam superabit, **C** Qz si uoces non aliter q; si de corporib; dicerētur/

deo accōmodas: cum deus continere uniuersa scribatur / cumq; continere dicā

tur; que maiorem ambiunt corporum locum/ magisq; extēdūtur; necesse tibi

erit/ut incorporalē deum; per uniuersa loca extēlūm itelligas, sed hoc scio; ut

impium euitabis, Sicut ergo non corporum lege cuncta deus continet; sic nec

corporum more generat, **C** Preterea, quod in omnibus est / & uniuersa penes-

trat; id omnibus cōnecti necesse est, Est autē deus in omnibus / et penetrat om-

tia; nec tamen cōnecti corporibus ipsum credemus, Manet enim in sua synce-

ritate deus/nec alii cōniscetur; quis ubiq; sit / & omnia penetret, Impiū ergo

est; sicut corporibus/ita ipsi potestate uerborū accōmodare, Adde q; non com-

positus sed simplex deus est; et tamen diuersa uariaq; operatur. neq; hinc sim-

plicitas sua cum diuersimode in singulis operetur: modo aliquo leditur. Sicut

ergo in his ceterisq; omnibus naturam corpoream excedit; sic etiam in genera-

do, **C** Sed necesse est (Eunomius inquit) si ex patris substantia filius prodit; ut

in ipso prius potentia / insitus fuerit, sic enim ex eo prodire uidetur, Deinde si

pater nullum post uerbum filium genuerit (unigenitus enim est) generādi pos-

testate priuatum dicatis, sed diminutum etiam ex parte inueniri; negare non

Caius
heretico-
rum.

poteſtis, cum filius ex ipſo ſemel prodiere: nec in ipſo ſicut prius iſitus fit,
C No erubet ſic o hmo: proprietatem corporum deo attribuens, et ſicut cor
 pus in corpore: ſic filium in patre prefuisse dicitans, Non enim ſicut in homi-
 nibus / in genitorum lumbis filii anteā cōtinetur; ſic et in deo, Quid enim pro-
 hibebit / ſi ad misericordiam corporum diuinam eſſentiam quipia deducit: exiſti-
 mare nullo modo poſſe patrem generare / quoniam foemineum ſexum no ha-
 beat; ſed nec uirilem quidem. Hec enim in corporibus ſolum inueniuntur, ipſe
 autem ſimplex et incorporus eſt: et intellectus ſyncerissim⁹, Quare oportet
 ſiquis generationem illam inq̄tum homini licet / inuestigare uelit: que ex men-
 te ac intellectu prodeunt conſiderare / et ex huiusmodi ſimilitudine; ad gene-
 rationem uerbi / quantum in hac uita poſſumus intelligere / capiendam ma-
 nuduci, Parit enim mens hominis cogitationes bonas: ut ſaluator dicit, a cor-
 de namq; boni hominis inquit: bona procedunt. Si ergo ſtultum eſt arbitriari
 nihil ab humano intellectu prodire; quia & dominus hoc afferit / et res ipsa cla-
 mat: quomodo no erit absurdum / ſupremum intellectum qui deus eſt quiq;
 omnem intellectum excedit; in ſecondum opinari aut foecunditatem ipſius;
 corporum legibus ſubiucere: preſertim cum ipſe noſter intellectus: non corpo-
 ris moe generet, quomodo ergo deus qui omnem intellectum excedit: ad cor-
 pora deducetur? Sine paſſione igitur ex patre filius effulſit; ſecondum ineffa-
 bilem et incomprehendibilem diuine generationis modū. **C** Ad hec, quicquid
 ad ſimilitudinem alterius factum eſt: nequaq; poſteſt ad exemplaris qualitatē
 accedere / ſed ab illius gloria ſecondo loco inueniuntur, Sed creata natura uirtu-
 te diuina formata eſt: ſecondum per gratiam / ad diuine foecunditatis ſimili-
 dinem: que uere ac proprie foecunditas eſt. Deficiet ergo in generando, neq;
 ut deus: ad ſimilitudinem cuius foecunda eſt generabit. Quod ſi uerū eſt / ſicut
 certe eſt: non ut creatura deus / ſed ſupra omne creaturā foecundus eſt, qua-
 re neq; ut creatura generabit, **C** Sed perfectus pater ante generationem filii
 erat, Eunomius ait, Quomodo ergo ipſe perfectus etiam poſt generationem Obieſtio
 erit: ſi ab unitate in dualitatem processit? Necesse enim eſt quicquid ab uni- beretico:
 tate in dualitatem uenit: minus ſeipſo uidere, niſi multiplicata ſubtantia eius rum,
 ſit; uel ad aucta interea fuerit, quorum neutrū: eſſentie diuine accidere po-
 teſt, Non genuit ergo ex ſeipſo pater filium: ne iſta ſequantur absurdā / ſed
 fecit eum ſimilem in omnibus ſibi, **C** Nos uero ad hec non uerebimur dice-
 re, erratis: neq; ſcientes ſcripturas / neq; uirtutem dei, Quomodo enim quod Math., 12
 a nihilo ad eſſe productum eſt: ſimile in omnibus increato & eterno deo pa-
 tri eſt. Nam ſi factum eſt: non erat aliquando. Quomodo autem non erube-
 ſcunt: diuisiones & paſſiones in diuina generatione intelligentes / & creature
 legibus ineffabilem ſubiuentes eſſentiam? Non erit certe creaturis ſuis crea-
 tor equalis: nec modo illarum generabit, Sed ſicut in ceteris omnibus creatu-
 ras excedit: ita etiam in generando / ineffabiliter et ut deum decet genera-
 bit, Diuisiones enim et minutiones / crementum et multiplicationem & deflu-
 xus quidem atq; defectus; corpora in generando patiuntur, que instrumētis

Theſau, Cyril,

quoq; atq; manibus egent dum pariunt. Nā et in ceteris quoq; operationibus suis: organo & manibus est sibi opus , aliter enim facere opus suum nequeūit, Deus autem uerbo suo perficit omnia: et nutui suo cuncta obtemperāt. Si ergo in his nulla passio deo accidit : quomodo in re maiore hoc est in generādo/ corporum proprietas sibi accidet: sicut ergo nō ut creatura facit: ita etiam nō ut creatura generabit. ¶ Preterea , pater filium ex seipso ut lucem uel splēdo- rem indiuisibiliter et absq; ullo spacio emittit : sicut sol emittit ex seipso lucem atq; splendorem , quamuis solis splendor non propriam habeat hypostasim: nec perfecte ipse in seipso essentia sit / sed esse in sole habeat, fili⁹ uero dei huic exemplo in hoc solūmodo similis est: q; ex patre indiuisibiliter et sine ullo spa- cio emanat. Propriam uero ipse habet hypostasim : quamuis non separata m a patre / sed in patre et cum patre intellectā, Incisiones autem & diminutiōes/ ac passiones & separationes in diuina generatiōe intelligere; stultum omnino est. Nam cum deus nec sit nec possit esse in loco; quomodo separationem sus- sciptet? Quo enim ibit quod separatur: aut unde separabitur? Corporū enim hec propria sunt: & ab incorporeā natura penitus aliena , Non fingant ergo impie simul ac stulte passionem aliquam in ea natura: que nibil passionis fulci pere potest, sed credant q; sicut mirabiliter ōnia producit a nibilo; sic ex seipso mirabiliter generat . Quomodo autem indiuisibiliter et absq; passione filius ex patre prodit: similitudinib⁹ subintelligere possum⁹, Nam sicut uerbū quo utimur: ex mente prodit, idem enim est cum eo uerbo: quod in corde uersat⁹, quamuis aliud esse uideatur: inq̄tum quasi a profundo in lucem per os emittitur , Sicut inq̄ uerbum quo utimur / et quod in corde est: etiam si taceamus/ in mente est / et ex mente prodit , Sic et filius dei inuisibiliter ex patre prodiens: character & similitudo eius est, Verbū enim eius est in propria hypostasi; uer- bum inq̄ uiuens ex uiuio patre , Vnde uerbi appellatio/ propter hanc similitu- dinem uerbi nostri ad diuinū: ipsi filio dei in scriptura ſepius attribuitur, ut in psalmo, eructauit cor meum uerbum bonum, et in euāgelio, In principio erat uerbum / et in aliis plerisq; locis, ¶ Preterea , sic ex seipso absq; passione filium genuit pater: sicut si sapiens ex sapientia sua quicq; excogitauerit atq; pepere rit: ueluti Geometriam/ Musicam/ aut aliquid huiusmodi. Hec enim: fecunde sapientie fructus sunt / et sic se habent secundum naturam: ut excogitatū ar- tificium a sapientia / non sit separatum ab ea. Nam cū sit ex seipso: in ipso etiā est / & imago eius est , Videtur tamen quamuis inseparata sit: res alia esse. Sic filius inseparabiliter ex patre est / et in propria hypostasi: quamuis huius alia- rumq; similitudinum uim excedat. Nam qui diuinorum dogmatum ueritatē querunt: non humana sequuntur, Nec quoniam pater genuit filium: diminu- tum esse credunt. Nec quasi multiplicatum in dualitatem: sicut heretici con- tendunt . Nec defluxum aliquem in essentia diuina factum opinantur , Hec enim sicut de nobis uere dici possunt: sic de deo impie cogitantur , Fugienda igitur sunt/intelligendumq; sic ex patre natum filium: ut sapientia ex mēte, que ſimul & alia : quodam modo eſſe a mēte/ per expressionē ipsius uides. &

in ipsa uere est: non enim separabiliter ex ea prodit , Nec defluxū mens passa est aliquem: quia sapientiam genuit. sed tota mēs in sua natura cōseruata est : et tota in sapientia depingitur / et in ea uidetur , ¶ Ad hec, sicut creatua dei uirtus quāuis multa diuersaq; creando producat: non diuiditur tamen in singula illorū essentia diuina / sed una ineffabilq; uirtute omnia creat, sic & gene ratiua uirtute indiuisibiliter generat. Et quēadmodū spiritus sanctus nullā di uisionem in essentia patitur: quāuis diuersas emittat gratias / quas singulis ad mensuram eorum contribuit. sed est unus et idem spiritus: uarie & absq; pas sione in cunctis operās, sic et generatiua essentia dei nullam diuisionem / nul lum defluxum / nullam passionem patitur; cum unicus eius filius ex ipsa efful cassillatio serit, ¶ Sed si alius est q̄ pater / natus filius (Eunomiani aiunt) & est in propria heretico = hypostasi; diuisa esse necessario concedetis omnia que patris sunt , non enim tum, in ipso solū permāserūt; sed in filium quoq; trāsierūt , Quare uel pater pfectā nō retinuit gloriā: si partē ei⁹ filio dedit, uel si pfectā retinuit: filiū rursus priua uit. et deitas que in unitate pri⁹ perfectam habebat gloriā; in dualitatē postea progressa / perfectam non habet , Aut modo in patre / modo in filio perfecta erit: & quasi mutuo ab altero ad alterū pertransibit, ¶ Hec cū dicant / nō eru bescunt: uariis falsisq; rationibus diuisiones / separationes / passionesq; diuine accommodantes essentie, Nec intelligunt in patrē se quoq; plurimū blasphemare: mutabilem credentes / et a perfectione ad imperfectionē delapsū esse predicantes, Ignorant certe qui hec dicūt: in quantā impietatem et se & alios his uerbis impellant / filium a patre separantes: et diuisam esse gloriā essentie diuine inter patrem et filium / cogitantes. In unitate inquiūt prius erat pater, Num igitur quoniam filium genuit / & creādi uirtutem ipsi dedit / per quem omnia creat: extra essentiam suam creandi uirtutem em: sit / ita ut ipse prouta tusea sit? Sed hec uel ccgitare: impiū est , Pater enī usq; nūc operatur / et ego Ioan, 5,

cauillatio Trum inquit absq; cōsideratione pater filium genuit: an considerās heretico =

rum. u atq; uolens⁵ Nam si neq; considerans neq; uolens: aliquid passus est qd nolebat, Sin autem: quoniam necesse est considerationē et uolūtati ante

rem esse que scđm uolūtatem cōsideratur / patrē quoq; filio prefuisse necesse est. Voluntas enī et cōsideratio; necessario generatione precessit, ¶ Vnde ad hoc deduci estis o uos: ut uoluntate aut non uolūtate patris / productū filiū pū tetis? Ex qua id accepistis scriptura: quis unq; sanctorū alterū istorū docuit? uel apud quem inueniuntur huiusmodi? Fuisse enim immo esse uerbum de: a scriptura didicimus , Volente autem patre aut inuito productum: a uobis so lis audiuimus, Reuelauit quippe filium pater: ex celo dicens, Hic est filius me⁹ Math, 3, us dilectus: in quo mihi cōplacui, & per psalmistam, Eructauit cor meū uerbi p̄l, 44,

- Ioan., 1, bonū, Ioannes etiā tonat, In p̄cipio erat uerbum:& uerbū crat apud deum/
ps̄, 35, et deus erat uerbū , Et psalmista rursus ad patrē ait. Quoniā apud te est fons
Hebre., 1, uite:& in lumine tuo uidet̄ m̄ns lumen , Paulus uero splēdorem /& formam/
Colos., 1, et imaginē inuisibilis dei: filū appellat, Nec ullū iuuenit̄ dicere: uolente aut
nolente patre nasci filū, sed oēs: erat uerbū /dicūt/ et est, Nec ullū tēporis aut
durationis p̄cipiū: creatori seculor̄ dederūt. Patet igitur a corde uestro hec
uos parere:a scripturaq; oīa hec esse aliena. Nā si uolūtas p̄ris generationē filii
precess̄ isset: cur non ita de filio loqūs scriptura /sicut de creaturis. Creaturas
Gene., 1, enī p̄cess̄it uolūtas dei: ut est apd Mōsem, faciam⁹ hoīem, et apd psalmistā, oīa
ps̄, 13, que uoluit dñs fecit, De generationē autē filii ; nullibi tale quid legitur, sed erat
et est: in patre /& apud patrē solūmodo audim⁹, Quare si uolūtas dei (ut scri-
ptura dicit) creaturas precess̄it /de filio autē tale quid nūsq; legit̄: nō est creatu-
ra profecto fili⁹; neq; per uolūtate factus est /ut creature, sed ex patre nascit̄:
et genitoris hypostasi est coetern⁹, Paulus etiā de saluatore dicit, quia dei uir-
tus et dei sapientia est. Ipse igit̄ dei fili⁹ est: in quo uult /et per quē oīa facit, Quō
iḡit̄ per uolūtate patris factus est: si in eo patris uolūtas est. Nam aut alteram
sapientiā fingere necesse est: in qua deliberauit et fecit filū /ut uos dicitis, aut
si altera nō est: sed solus filius sapientia patris est: ipse quoq; uolūtas eius est , in
sapientia enī dei: uelle ipsius est. ¶ Preterea, nō est uolūtas dei in creaturis con-
creta: sed alia est preter illa que per ipsam fiūt, Volūtate nāq; dei facti sūt celi:
sed nō sunt ipsi uolūtas dei. Quare si de⁹ in sapientia sua deliberauit /idq; quādo
filū etiā gignere uoluit: ut uos dicitis, cū sapientia patris filius sit; alterā inesse
patrī sapientiā oportet /in qua cū deliberaasset genuit filū, Id qm uel dictu im-
piū est(unus enī est filius dei: et nō duo) cū ipse sit sapientia p̄ris, ipse quoq; uo-
lūtas eius est /per quē oīa fiūt. Nā si ipse quoq; per uolūtate natus est: precess̄it
certe uolūtas generationē ipsius , q̄re alquādo nō fuit: & mētief̄ Ioānes dicēs,
Ioan., 1, In p̄cipio erat uerbū, Nos autē nō illū: sed uos mētiri credim⁹, Erat igitur ut
ille dicit /filius, et qui aliquando ipsum non fuisse aiūt: a seip̄sis falsa cōfingūt ,
Obiectio heretico = ¶ Sed si filius dei nō est natus /qua ipse ita uoluit: necessario pater inuitus ge-
nuit/inquiunt, Que uero preter uolūtatem fiūt: a coactis fiūt, Quare necesse
rum, erit maiore patre cōfingere necessitatē: que ipsum ad generandū cōpulit. qđ
absurdissimū est, Relinquitur ergo: ut uolēs filū genuerit , ¶ Ad hec aut qđ
prohibet nos quoq; ipsos interrogare, utrū bonus /misericors sanctus: uolens
pater sit /an preter uoluntatē, Nā si uolēs: huiusmodi deus est /uolūtas autem
precedit semper ad oīa que uolūtate eligūtur: erat quoq; tempus uel aliquod
spaciū & duratio /quādo hec deus nō erat: sed de istis deliberabat. Qz si pre-
ter uolūtate bonus /ceteraq; huiusmodi est: quis eum ad hec coegit̄ Ita inter-
rogatio uestra: leuitatis referta esse iuuenit̄, In naturalib⁹ enī : nulla precedit
uoluntas, que locum in illis solūmodo habet: que sunt extra deliberat̄is substā-
tiam, arbores quispiā plantat /aut naues fabricatur; cum antea uolūtatem ad
hec deliberādo induxerit, que uero natura fiunt: ad ea /nulla precedit delibe-
ratio /nulla electio, quare nec uolūtas illa, Nam etiā in hoībus multi generare

uolūt: et nō possunt. nibil ergo uolūtas ad naturalia confert, Sed interrogādi quoq; heretici sunt, utrū ipse pater/ uolēs sit deus: an preter uolūtate, Nam si uolēs est; precedit uolūtas essentia eius, quod nec fingere quidē possum⁹, Si uero preter eius uoluntatē est; quis eū coegit ut sit? Q[uod] si est nec ex uoluntate nec preter uolūtate; eadē ratione filiū quoq; genuit. Nō ignoror hec nō inuestigari absq; periclo: sed coacti hoc facim⁹, Tenere enī semp oportet; deū esse q[uod] est, q[uod] nullū essendi habuit initū; cū ipse ceteris oibus pricipiū sit, ¶ Preterea, dictū est iā uolūtate ad creaturas precedere. Faciam⁹ (inquit) hoiem, & fiat fir Gene, i. māmetū, & fiat hoc/ et illud, Qui sermo cū quasi cōsiliū significati⁹ sit; uoluntatē dei in faciūdis singulis ostēdit, Si ergo uolūtas creaturas precedit / quāuis opus statim ad uolūtate dei sequatur; nō est filius creatura / per quē oia facta Joan, i. sunt, Quare nec uolūtas generationi ei⁹ preitelligif; sicut in creatione creatarū, Ipse enī est uiuēs patris cōsiliū: per quod uniuersa fecit, In cōsilio enī tuo (psalmista canit) deduxisti me, Quare si cōsiliū patris est; quō generationē p[ro]f., 72, suā uolūtas precedet: Videbis enī ipse; seipsum fecisse, Et qui nōdū fact⁹ erat: scđm hereticos / de seipso deliberasse videbis, qđ absurdissimū est, Non ergo uolūtate (ut creature) factus est; sed erat et est cōsiliū patris / in patre: ut propriū paterne essentie germen, ¶ Ad hec. ego (inquit saluator) in patre / & pa Ioan, i. 4. ter in me est, solū enī patrē: et solū seipsum significauit, Si ergo aliud aliquid preter filiū/ uolūtas in patre est; nō uere ista dicūtur, Sed uera hec sunt, ubi ergo uolūtas erit: si nullū mediū inter patrē & filiū intelligif: Nō ergo uolūtate nat⁹ est; sed ipe uolūtas patris est, Nā si uolūtas patris generatione filiū sicut & creaturas precessit; quāobrē que idem principiū p[ro]ductionis sue habēt / & per eandē uolūtate facta sunt a deo; scđm naturā distat: ut alter dñs deus sit; alter seruētes creature, Manifestū igif est q[uod] filius / ideo dñs et dicitur et est: quia patri ī deitatis essentia cōiungif, Creatura uero quelibet ideo serua; quia extra substantiā creatoris est, Necesse enī est / ut que tantā inter se differētiā habēt: nō idē habeat principiū, Ita creature quidē: ex uoluntate dei sunt, filius aut ut uolūtas patris; eternaliter erat in patre, Cur autē cū interrogāt / utrū uolēs pater filiū genuerit; sic quoq; nō interrogāt / utrū eū in prudētia genuerit, Idē enī uidetur cōsiliū & prudētia recte nāq; uult que uult: qui prudēs est . quare q[uod] si equipollētia in saluatore cōiungūtur, Meū (inquit) cōsiliū & tutela; mea est prudētia et potentia, Nā sicut tutela et potentia ad idē reducūtur: sic cōsiliū & prudentia, Quare igif nō interrogāt: si pater in ipsa prudētia / hoc est prudēter genuit filiū: Quod si horrent solūmodo audietes: quō nō impi sunt interrogantes utrū uolens genuerit / cū hoc ad illud reducatur, ¶ Preterea. incom mutabilem Paulus filiū ad patrē ostendēs similitudinē: splendorē glorie ipsius et characterē substātie appellat, Si ergo precedēte scđm uos nat⁹ uolūtate est; quoniam est necesse non dissimilē scđm essentiam esse patrē imagini & splendori suo / erit etiam ipse pater precedente uoluntate, quod omnino absurdissimum est, non enim ex precedente uoluntate patris hypostasis esse ullo modo potest, quare nec filii similiter, ¶ Sed quomō inquiunt nō erit impiū; ab inuita

puer, 8,

Hebre, i.

Ioan.3, patre fateri natū esse filiū: Vereātur oro ipsum ſaluatorē dicētē: quia pater dī
litig filiū, Nā ſicut bonus et oīpotēs eſt que quāuis nō habeat precedēte uolū-
tate ac electione conſilii; nō tamen inuitus hec habet, uult enim id eſſe qđ eſt,
ſic licet nō ex uolūtate genuerit filiū; nō tamē inuitus habet eū/ ſed diligit; ut
ſcriptum eſt, Et ſicut hypostasis patris eſt/nō quia ipſam eſſe uoluit; ſed quia
eſt/nec ipſam eſſe nō uult, ſic et filius ex patre nō inuitu naſcitur; nec tame uo-
lūtas generationē eius precedit, ¶ Ad hec, ſi ſplendor & character fili⁹; uolū-
tate ac cōſilio factus eſt; ſcdm uos erat certe aliquādo p̄ ſine ſplēdore chara-
ctereq; ſuo, & ita ſequitur non fuſſe patris hypofaſin ſemper generatiū: ſed
mutatā conſilio/ad id tandem perueniſſe, quod ſi uel cogitare impiū eſt; cre-
dant ita patrē ſcdm naturā eſſe generatiū ſicut naturaliter bon⁹ eſt. ¶ Pre-
terea, ſi uoluntas nō abfq; interiore uerbo eſt; uolūtas enī eſt uerbū occultū in
corde inſitum/cū filius patris uerbū eius ſit; ipſe quoq; uolūtas eius erit, Quō
ergo uolūtas ex uolūtate gignitur: aut quomodo uerbū ex uerbo? oīa enim
hec/filius patri eſt;cōſiliū/uoluntas/uerbū/sapiētia, Quare nihil eſt in patre
ante ipsum, ¶ Ad hec, ſcdm naturā inſitū hominibus eſt; ut filios poſſint pro-
creare, neq; ut ex uolūtate probi aut improbi ſunt; ſic & patres ſunt. ſed hoc
natura: illud uolūtate habēt, & alterius nos ſumus domini; alterius natura. Si-
cut igitur nos non ex uolūtate habemus; ut filioꝝ noſtroꝝ patres ſimus/ ſed a
natura, ſic et deus pater non ex uolūtate pater eſt; ſed naturaliter, Et ſicut
noſtri filiū ſimiles nobis ſcdm ſubſtatiā ſunt; ſic & filius dei qm̄ nō de foris pa-
tri accessit/ ſed ex ipſi⁹ eſſentia prodiſ; ſimilis in oībus genitori eſt. Et ſicut pa-
ter non eſt ex uolūtate pater; ſic et filius nō eſt uoluntatis filius/ ſed ex patre
Captioſa ſcdm naturā:cū ſit ſplēdor & character genitoris ſui, ¶ Sed interrogādi ſunt
heretico- (inquit Eunomius) iſi qui recte credere opinātur; utru pater uolens genuerit
rū inter- filiū aut nolens, Nā ſi filius in patris ſubſtantia inerat/ quāuis aliud preter eum
rogatio, eſſet: non uolūtate natus eſt, neceſſe enim erat parere ac emittere ipſi⁹: qui
natura inſitus erat. Qz ſi non erat in patre/natus autē eſt patre uolēte; neceſ-
ſario patris uolūtas preerat, Nō eſt ergo fili⁹ patri coetern⁹, ¶ Nō poſſum fa-
tis mirari quomodo incaute in oīm iſti blaſphemā incurrit; tanq; indocti, nō
enim erubefcūt ipſum quoq; deū neceſſitati ſubuſcere/ et ſicut in humanis cor-
poribus: contineri aliquid in eſſentia patris dicere, aut quaſi uafculū in uafcu-
lo; filiū eſſe in patre, Nos uero qui recte credere ſtudem⁹; eſſentiam dei ſupra
omnem neceſſitatē eſſe fatemur, & filiū in patre:nō ut corpus in corpore/uel
quaſi a corpore contentū eſſe credim⁹, ſed ut inſeparabile a patre: & ex ipſo
emanantem ſecundū nature legem, Qz ſi putant acutum quiddā afferre: cū
dicunt uolūtate aut non uolūtate neceſſario ipſum natum eſſe/ reponde-
ant nobis, Si quis fingeret uolūtatem eſſe in igne: utru uolūtate ipſius calor ex
eo flueret; an contra ſed nihil poterunt respondere, nam que natura pdeūt:
neutrū iſtoꝝ ſuſcipiūt. Que uero extra pducunt; utruq; i potestate nāq; nīa
ſunt: ſi poſſum⁹, Sicut ergo etiā nos opera mur uolētes; paſtimus autē ex nobis
ipſis, nec ullum habet in pariendo locum; uelle aut nolle, ſimiliter etiam deus:

exteriora quidem producit quia uult, filium uero eternaliter ex seipso generat; nec ullum habet in hac generatioe locum / uelle aut nolle, quāuis non est inuitus p̄ te genitus filius. Pater enī (ait saluator) diligit filium, ¶ Sed si pater inquit Eunomi⁹ Ioan.,, non uolūtate atq; iudicio genuit filium / sed ex natura ipsū habet: patet q̄a cognitionē etiā qua filium cognouit / non habuit ip̄e cōsiderādo sed a natura. Didicit ergo quia sibi filius erit: per quē oīa creabit, et sic cognitio patris de filio: patri ac cessit. a natura enī sua id didicit, qđ absurdū est, Quare uolūtate ipsū producit: presciuitq; ipsum futurū / & sic uoluntas generationē antecedit, ¶ Quasi nos concederem⁹: p̄ prius patrē dōstū fuisse / q̄ fili⁹ sibi nascere / q̄ eum pepererit: sic uersutissimus homo argumētaſ. Ignorat enī nullū esse spaciū iter p̄ trē et filium: atq; ideo nullū precognitioni huiusmodi esse locū, Nā si p̄ prius cōfilius usus est / & per prius didicit filium sibi futurū; spacia certe aliqua filium precedent, Sed ipse et temporis et omnis spaciū creator est, Cur ergo sic in diuinam blasphemāt naturā: discētem ipsam inducēs a natura sua (ut inquit) filium sibi futurū: nec plus q̄ homini: deo cōcedere patif⁹. ¶ Preterea, si pater scit semp̄ se patrē esse: semp̄ in seipso cognitionē de filio suo habet. Cognoscēdo enī qđ ip̄e sit; filium quoq; cognoscit, Pr̄ ei ad filium et est & dicis / & cōuersim fili⁹ patrē nouit: q̄a scit qđ ip̄e sit, A filiatiōe nāq; paternitas intelligit⁹: & a paternitate filiatio. Erat aut de⁹ semp̄ p̄t, erat igit⁹ semp̄ etiā fili⁹. Illđ etiā absurdū: q̄ p̄t nō noscat filium ex seipso / sed a natura doceat; cū uterq; ab eo qđ ip̄e ē / alterq; cognoscat, ¶ Ad hec, nō est aliud natura dei: aliud ip̄e de⁹, simplex enī atq; in cōpositus est, et neccesse est inquit Eunomi⁹ / aut uolūtate ac iudicio patre genuisse / aut scđm naturā, Alterq; esse nō potest, Nā si scđm naturā solū genuit / nō autē uolūtate atq; iudicio: absq; cōsideratiōe sibi nat⁹ est fili⁹, Quod qđm in cōueniēs est: relinquit uoluntate atq; iudicio, nisi utroq; modo dicatis. Sed sic deus omnino simplex nō erit, ¶ Nos uero dicim⁹: nec iudiciū nec uolūtate / generationē filii precessisse, Sed si putatis cōpositionē esse in deo / quia naturam et iudiciū uel (si ita dicendū est) uolūtate habet: id quoq; diligētius cōsiderate. Generādi uim naturaliter pater habet / creādi etiā per filium uim habet: nec id cōrīco composit⁹ est. Hec enī oīa in una natura sunt. Eadē ratio erit de bono & immortali / & oīpotēte / & iūsibili, ¶ Sed dicatis (Eunomi⁹ inquit) uos q̄ splen captio hedore patris filium esse dicitis: quō splendorē intelligitis? Nos enim aliter intelligere reticorū, nō possumus: q̄ ut lumē uel ignē potius in lucerna positū / ex quo exteriora illuminātur. Nō enī oīa ignis uel lux replet: sed uno in loco sita ad exteriora lumē suū emittit. Si ergo tale qđ de patre et de filio intelligitis: neccesario dicetis nō posse p̄tis essentiā oīa replere / ut splendori suo etiā locus relinquaf̄. nā si oīa p̄t replebit: ubi filii erit hypostasis, ¶ Si patrē in loco putas quasi corp⁹ cōtineri oīa Eunomi⁹: filio etiā suo locū q̄ras neccesse ē, Sin uero diuina essentia in loco nō cōtineſ: q̄re interrogas ubi nobis fili⁹ erit / cū p̄t oīa repleteſ. P̄t igit⁹ i filio ē: & fili⁹ in p̄te, nō tñ ut ide nūero, pater enī in sua; et fili⁹ in sua p̄prietate est, Hec enī solū differētia iter ip̄sos est, Nā p̄t in se ē: & fili⁹ similiter in se, Nec p̄t fili⁹ ē: nec fili⁹ p̄t / & hec sola distinctio in eis est, Est autē in p̄te fili⁹; sicut & solis splēdor

in foſe, & prodiſ ex ipſo / aliis quide ab ipſo: ſed unum natura , Sigillū enim et imago perfectiſſima nature ipſius eſt.

C Aduersus eos qui dicūt: nō patri ſed uolūtati eius ſimilē eſſe filiū, Cap, IX,
 Agnus profeſto furor mentes eoꝝ occupaſſe uidetur; qui nō ipſi patri
 m ſed uolūtati eius ſimilē eſſe filiū contendūt, preſertim cū ſcriptura nō
 ita de ipſo diſſiniat. Nō enim dicit ſaluator, qui uidet me: uidet & uolū
 tam patris, Atqui oportere cum ipſe ſit ueritas / non patri ſe ſed uoluntati
 eius ſimilē affirmare / ſi res ita ſe haberet: ut iſti clamitant, Non enim uolūtati
 ſe contulit; ſed patri / cuius imago eſt, quare apertuſſime opinionem hanc radi
 citus extirpauit, **S**ed dicāt queſo, Vtrum hec uoluntas patriſ cui ſimilē filiū
 faciunt; ſubſtantia ſit & per ſeipſam confiſtat / an non? Nā ſi ſubſtantia ſit &
 per ſe ſubſiſtat: quomodo filius unigenitus erit: cū ſit tertiu a patre, precedet
 enim eum talis uoluntas: ſecundū uos, Qz ſi nō ſubſiſtere in ſe uolūtatem hu-
 iuſmodi putatis: ido te nimū nō duarū hypotafiu ſimilitudinē queritis / ſed
 hypotafiu ſim non hypotafiu conſerre ſtudetis, Quomodo enim quod per ſe nō
 ſubſiſtit: per ſe conſiſtentia affiſilabitur? Nam heterogenea cum nulla natu-
 ra coniungātur; cōparari inter ſe nequeunt / nec alterum alteri ſimile dici po-
 test, Animal enī; animali cōfertur, Animali autem aut homini; ſcientia / ſapiē-
 tia / uoluntas / cetera qz q per ſe non ſubſiſtunt ſed in aliis ſunt; uollo modo cō-
 ferri poſſunt, Cum igitur filius dei per ſe ſubſiſtat: uolūtati que per ſe nō ſub-
 ſiſtit ſimilis eſſe non poſteſt. Quare aut maniſte ſimilem eſſe patri filium ne-
 gent; aut non uoluntati ſed ipſi patri ſimilem conſiteantur, **P**reterea, ſi fi-
 lius uoluntati ſimilis eſt et patri diſſimilis; ut dicitis / neceſſe eſt ut etiam uolū-
 tas patriſ ipſi patri diſſimilis ſit, Hec enim impietas a poſitione ſequiſ ueltra,
 Et ſi uoluntas hec patri ſe ſubſiſtat: erit in eſſentia dei / diſſimilis ei ſubſta-
 tia, Quero igitur diſſimilitudinis huius modū: quā ſubſiſtens per ſe uolun-
 tas habet ad patrem, Nam ſi video diſſimilis eſt quia patre minor; erit peius qd
 ex ipſo patre eſt, Non enim extra / ſed ex ipſo et in ipſo / uoluntas ſua eſt, Sed
 nec creatures uidemus peiora ex ſeipſis naturaliter producere, Si aut̄ maius
 quid & melius patre uoluntatem dicetis: patet etiam hinc nō minor impietas,
 Qz ſi neutrū dabitis, ſed uoluntatem non per ſe ſubſiſtere ſicut in hominibꝫ
 putabitis: quomodo uoluntatem huiusmodi patri cōferetis? Ita undiqz ad im-
 piatatem poſitio hec uos maniſte deducit, quare neceſſario ſimilitudinem fi-
 liu ad patrē dabitis, Nā qm ſi diſſimile uolūtate patri dicem⁹ / impietas undiqz
 erūpit; reliqu⁹ ut ſimile cōcedam⁹, Si ergo uolūtas patri ſimilis eſt / et filius uo-
 lūtati; erit neceſſario tertius quoqz primo ſiliſ. & ſic patri ſimilis hac etiā rōne
 fili⁹ inueniſ, Verū qm nihil eſt inter patrē et filium: ceſſet oro hec de uolūtate
 i, Cori, i, oro / & nullo mediāte ſimilis patri filius prediceſ, Scriptū eſt enī; uirtutē & fa-
 pientiā dei filiū eſſe, Si ergo uolūtas patri uirtutē & ſapienſiā ipſius ut chara-
 cterē ostēdit: neceſſe eſt ſimile eē pī / ne uirt⁹ & ſapia dei diſſimilis ei ſit, Alter
 magnitudinē impiatatis ſue oro conſiderēt, Nā cū patri unū filiū dicere ſimi-
 lem recuſent: duos inducent / ſi uolūtatem quoqz per ſe ſubſiſtere opinentur.

Nā si uolūtas p se nō subsistat; nec patri similis erit / & qualitatē ponēt in deo,
 3 ¶ Ad hec, quorūcūq; una est operatio et eadem naturalis uirtus; ea eiusdem
 essentie necessario sunt, diuersa enim natura sunt; quorum uirtutes et opera
 tiones diuerse. Quorum autem una substātia est; inter ea similia quoq; sunt,
 Sed patris & filii una operatio est / & eadē uirtus cōsubstātialis, ergo filius patri
 cōsubstātialis est / & ei similis, Idcirco nō uolūtatis; sed ipsius patris imago est.
 4 ¶ Ad hec, si que pater uult; eadem filius quoq; uult (nulla enim est uoluntatis
 diuersitas in trinitate sancta) quid erit opus uoluntate per se subsistēte; que
 tertium filium esse ostendat? qui immediate patri coniungitur; cum ipse sit ui-
 uens genitoris uoluntas. ¶ Preterea, si uoluntatis paternae & non ipsius patris
 character & similitudo filius est; interrogabim⁹ rursum si uoluntas patris simi-
 lis sibi ipsi sit an dissimilis. Sed dissimilē dicere; impium est. similis ergo, Sed fili⁹
 character ipsius est uoluntatis; & ipse igitur similis patri est, Quomodo enim
 dissimilis erit; qui per similitudinem uoluntatis patri assimilatur / & character
 eius est; nisi compositum ex simili atq; dissimili putetis; ut partim similis patri
 sit / partim dissimilis, Sed quis mentis compos concedet rem unam secundum
 essentiā & unam numero, Paulum (uerbi gratia) uel Petrum: duas secundum
 naturā oppositas naturas habere: non enim est unus & idem; rationalis simul
 atq; irrationalis. neq; ignis: calidus et frigidus est, alterum enim istorum; alte-
 rum perimit, non potest igitur similitudo & dissimilitudo in filio esse, Quare
 nullo modo dissimilis est, presertim cum scriptura testetur: similem patri om-
 nino esse filium, Nam qui uidet me inquit; uidet & patrem meum, non dicit; ui *Ioan., 14,*
 det etiam patris uoluntatem. Ipsius ergo patris / non uolūtatis sue / imaginem
 esse filium: merito pieq; predicam⁹, ¶ Accedit, q; omnia quorū alterum alte-
 ri dissimile est / et alterum ab altero separatum; aut loco aut ratione hoc est dif-
 finitione id habent, loco; corpus a corpore distare potest, & eo quo distat; dissi-
 mile esse, Ratione dissimilia sunt; que per substātialē differētiā differūt /
 que dissimiles effectus operātur, ut homo equus / sanitas egritudo, Hec ulti-
 ma: contraria immediata uel mediata / exteriores philosophi appellant. Imme-
 diata; ut diximus / sanitas et egritudo. nichil enim inter hec intercedit; sed al-
 terum ipsorum in susceptibili semper inheret, mediata; ut timor temeritas, Vir-
 tus enim semper inter contraria uiciofa est. Cum igitur istis modis dissimilitu-
 do in omnib⁹ inuestigetur; dicant quomodo filius a patre disseparator. Loco
 non potest; quoniam corpus nō est. Sed nec ratione, nam primum nulla ratio ac
 diffinitio naturā filii a natura patris distinguere potest; cum uterq; natura de-
 us sit, Deinde neq; quasi contrarium; filius a patre distinguetur, Non enim
 medium quid; ex immediatis cōtrariis fit, nec simul; hec cōtraria esse possunt.
 Pater autem & filius, simul sunt, Veniemus (inquit) saluator ego & pater; et in *Ioan., 14.*
 ipso manebimus. Sed neq; dissimilitudo; quasi mediatorū erit contrariorum,
 Ad mediū enim; alterius intēsōe cōtrarii / alterius remissiōe peruenit, Sed pa-
 ter nunq; min⁹ uel magis pater; nec filius magis aut min⁹ suscipit, Quare fit ut
 cum nullus dissimilitudis modus inter patrem et filium inueniatur; uerba

Theſau, Cyril,

ſit / uolūtati paterne magis q̄ ipsi patri ſimilē eſſe filium arbitrary , ¶ Ad hec. 7
quorū eadem ratio eſt; ea eiusdem nature ac ſimilia inter ſe ſunt, Nam de qui-
bus hec ratio dicitur; animal rationale mortale / mentis et discipline capax; omi-
nes eiusdem ſubſtātie eſſe demonstrat, homines enim; omnes ſunt. Si ergo de-
us / dominus / immortalis / rex / omnipotens / et cetera omnia que de patre pre-
dicantur; ea de filio quoq; uere dicātur / nec nudis nominibus ſed re ipsa : que
ratio a naturali ſimilitudine patris filium ſeparabit? Qz ſi quis audebit dicere:
non uere filium appellari deum / neq; natura ſed gratia / patris filium uocari;
Paulus fa ut Paulum Samosatenū imitatus / cōtemnetur a nobis dicentibus. Niſi credetis
moſate: non intelligetis, Non enim poſſibile eſt ſi quis natura deū eſſe filium negat; na-
turalem ſimilitudinem eius & patris intelligere,

¶ Thesauri Cyrilli libri primi finis,

¶ Eiusdem liber Secundus,

¶ Qz patri conſubſtantialis filius eſt.

Cap. I.

I pater generare filiū cepit / & a generando poſtea ceſſauit / ut here-
ſi predicare audēt; anteq; filius naſceret / unica in diuinis erat per-
ſona, nato autē filio: dualitas facta eſt / & ſic additio ad prīſcā uni-
tātē perſone facta eſt, Qua ex opinione: multa impia conſequūt,
que ſi quis fugere uelit: eum credere oportet nō fuiffe patrem ante filium / ſed
eſſe ipsi coeternum. Nam ſicut ſi prefuiſſet; non eſſet conſubſtantialis, ſic quo-
niā non prefuit: conſubſtantialis omnino eſt, Nec qm̄ differentia quedam in-
ter patrem & filium inuenitur: quothā aliis eſt pater / aliis eſt filius: et aliis eſt
principium / aliis ex principio: idcirco ab idētitate ſubſtantie patris filius repel-
letur. Non potest enim coeternus eſſe patri: qui ex ipſo naturaliter nō eſt, cre-
atura enim; coeterna non eſt. Quāuis ergo principiū filii pater ſit / tamen quia
ex ipſo naturaliter filius eſt; & coeternus / et conſubſtantialis ipſi neceſſario eſt,
Nam qui ex principio naturaliter eſt; eiusdē cum principio ſubſtantie eſt. ¶ Sed
Cauillus non uſſic平it (Eunomius clamat) patris ſubſtantia generationem; filius uero ge-
heretico- nitus eſt, Quomodo igitur cōſubſtantialis erit qui natus eſt: ei qui generari nō
rum potest. ¶ Doceant nos oro / qui hec in docte proferunt. ſi generatio cōſubſta-
ntialitatē interimit: quomodo ſeruabitur: nam ſi genitū genitori cōſubſtantia
le non eſt; quid erit conſubſtantiale / an quod natum non eſt & alienum a ſub-
ſtantia: uel quod ab aliquo ſumptū? Sed hoc in diuinis penit⁹ imposſibile. ¶ Sed
ingenitum ingenito / & genitum genito conſubſtantiale eſt; inquit, Ingenitum
autem genito: minime. ¶ Erit ergo ſecūdū ipſum; Adam non eiusdem ſubſta-
tie cum Abel, Hic enim natus ex muliere eſt ille minime. Qz ſi Abel & Adam
eiusdē ſubſtantie natureq; ſunt: quid prohibebit filium etiam ex patre genitū
ingenito patri eſſe conſubſtantiale? Illud mirum uidetur quod uel nolentes cō-
cedunt; non ſicut creature, ita uerbum quoq; extra diuinam ſubſtantiam fu-
iſſe productum: ſed natum ex patre. Si ergo ex patre naſcitur: quare cōſubſta-
ntialis non eſt: utrum quia talē generare nō potuit: an quia noluit? Nam ſi nō
potuiffe dixerint: impudenter impotentiam patri attribuent, Si noluisse: tur-

pissimam illi pigritiam imponent/propter quam peiorum genuerit: cum potuerit meliorem, Melius enim est cōsubstantialē sibi; q̄ contra gignere, Quia igitur et omnia pater potest / & meliora semper uult; consubstantialis sibi ex eo nascitur filius, ¶ Sed quod ex principio est; et natū ex aliquo (Eunomius inquit) Cauillatō secundum est ab illo; a quo esse habet, secundus ergo erit filius a patre: & idcir aduersari conon cōsubstantialis, Nam si consubstantialis erit: deitas una in dualitatē clui orum, sa erit, aliter enim; consubstantialis esse non potest, ¶ Ad incisiones rursum/ divisionesq; corporum uenit: cum diuina substantia incorporea sit / nec diuisionem aut incisionem ullam possit suscipere / nec loco describatur, sed inef fabili quadam supremacq; natura constituta: filium ex patris hypostasi genuerit, Non enim potest esse perfecta deitas: nisi filium habeat / et fructū ex se pariat, nec potest esse creator deus absq; filio: per quē omnia fiunt, Ex patre igit̄ filius nascitur; non incisione / aut defluxu aliquo: sicut heretici ad naturā corporum deum deducētes/ imaginantur, sed sicut ex igni calor: inseparabiliter ex substantia patris prodit, ¶ Sed si consubstantialis est filius patri: Eunomius inquit/ cur non est etiam ipse ita bon⁹ ut pater? Cur enim bonum ita me dicas? Saluator ait, Nemo bonus; nisi unus deus, unum dixit: ut omnia & seipsum ex Marci, 10 ciperet, Nam eti⁹ bonus ipse quoq; sit: pater tamē solus ipsa bonitas est, ¶ Do minum o Eunomi diuina scriptura filium appellat: & uere dominum, utrum igitur contra scripturas tu & spiritum sanctum a quo edite sunt; uere atq; natura ipsum/dominum negabis? An concedes; autoritatem scripturarum for midās? Sed si primum; in idolatriā incides: cum dominum uere non fatearis. adoresq; illum: quem deo patri cōsubstantialē esse non credas / sed potius creaturam, Quicquid enim iero deo cōsubstantiale non est; id natura deus esse nō potest, Dominus (inquit) deus uester; dominus unus est, una enim natura dei tatis est: quam solūmodo adorare oportet, Dominum inquit deum tuum adorabis/ et ipsi soli seruies: seruitute uidelicet qua deus colendus est, Si ergo quoniam deus pater solus dicitur bonus: idcirco filius non erit ita bonus sicut pa ter / similiter profecto quoniam dominus & deus dicitur unus pater: non erit filius/nec dominus nec deus, Cur ergo ipsum adoras? Sin autem cum dominus et deus pater sit: filius quoq; ut ex ipso prodiens secundum naturam/ proprietatēq; diuine nature naturaliter habens / atq; ideo & dominus & deus cum pa tre sit: habebit necessario etiam bonitatem nō aliter q̄ pater, Multa enim de pa tre & filio: diuine scripture predictant, nec tamen diuersitas nominum diuersitatem substātie ostendit: nec ulla dissimilitudo essentie inter patrem et filium intelligitur, Vna enim utriusq; deitas est: etiam si uarietate appellationum differenter significetur, Nichil enim proprium uni est: quod alteri non insit , excepta solūmodo patris et filii appellatione; ac re, pater enim semper pater est: et filius filius, nec filius unq; pater: nec pater unq; filius erit, Quare uehemēter errat/ qui preter patris et filii nomina et res; aliud quippiam non equaliter dici de utrisq; opinatur, nec dicentem Paulum audit, unus deus pater: ex quo omnia, et unus domin⁹ Ihesus: per quem omnia, Aperte patri; et deū esse & unū ,Cori, 8,

Thefau, Cyril,

esse attribuit, filio autem et dominum esse & unum. Num igitur propter hoc filius non erit deus: quoniam pater unus deus appellat⁹ est. Sed si sic nec pater dominus erit, quoniam filius unus dominus appellatur. Absit hec impietas, Nam cum pater deus sit: filius quoq; deus est. & cum filius dominus sit: pater quoq; dominus est. Qz si differentia inesset aliqua que ipsos eiusdem esse nature non pateretur, nunq; appellatio unius in alterum recurreret. Quare quoniam omnia patris in filio sunt / et omnia filii rursum in patre / quoniam identitas nature nulla ratione distinguitur; ita erit filius bon⁹ sicuti pater / idcirco etiam consubstantialis. Namque naturaliter diuersa sunt; ea omnia proprietatis quibusdam naturalib⁹ inter se differunt. Equus enim et homo diuersa natura sunt; et diuerse ipsis proprietates insunt naturales, Quomodo igitur filius patri consubstantialis non erit: quia omnes naturales patris proprietates habet, Non enim mentitur saluator; dicens ad patrem, Quia omnia mea / tua sunt: et omnia tua / mea. Si ergo patris omnia; sua sunt. unum autem omnium: naturalis bonitas est, hec etiam nature paterne proprietas erit profecto in eo: qui ex ipso patre naturaliter prodit, quare consubstantialis etiam erit, ¶ Preterea quoniam formam hominis uerbum dei assumpsit; & propter salutem nostrā cum esset in forma dei / humiliauit se ipsum: homo fact⁹ / idcirco & sicut homo: non tantum loquitur, nec hac ratione diuinam gloriam suam minuit, uerus enim homo factus est; nec idcirco uerus deus nō est. Merito igitur modo ut homo / modo ut deus loquitur, Qz autem hec uera sunt: ipsum audias ad Samaritanam quasi Iudeum loquentem, Vos (inquit) adoratis quod nescitis: nos autem adoramus quod scimus, ut homo loquitur, Non enim ex adorantib⁹ uerbum est: sed cū patre atq; spiritu sancto simul adorat. Adorent inquit ipsum omnes angelii dei. Nemo autem ignorat: nulli prorsus nature preter q; dei / adorationem a scriptura contribui. Scriptum est enim, dominum deum tuum adorabis: & ipsi soli seruies, Sicut igitur fili⁹ quis uere adorabilis sit: tamē ut homo adorat, sic quāuis deus secundum naturam sit: tamē patrem ut homo deum suum appellat. Neq; idcirco dicant heretici: filium deum non esse, immo ut naturaliter filius & deus: erit etiam patri consubstantialis, Si enim quispiam dicere audeat: q; filius quis sit in forma equalitateq; dei (ut Paulus ait) deum tamen habet secundum naturam ipsum patrem: poterit certe hoc dato diuina natura deo alio subiici, Poterit ergo etiam deus pater: deum habere, quod impium dictu / stultissimumq; est, Filius ergo deum habet: non ut deus / sed ut homo, Omnia ergo seruo conuenientia uerba: ipsi ut homini attribuemus, Et sicut celsitudine deitatis sue in humilitate hominis cognoscimus: sic humilitatem hominis in deitate sua cognoscere non recusabimus, Nam si quis humiliter humanoq; more dicta / deitati attribuere audebit: et rursus que excelsa sicut a deo dicuntur / homini accommodabit: is naturam rerum confundet / et dispensationē qua factus est homo interimet. Nōnunq; enim ut deus loquitur, Amen amen dico uobis: anteq; Abraham fieret ego sum. Et rursus. Ego descendī de celo, non erat enim homo: anteq; Abraham fieret, neq; ut homo; de celo descendit, Qz si ut homini

hec quispiam sibi attribuet; non erit homo factus in extremitate temporū , Et rursus si quis homini conuenientia uerba et res / sicut deo ipsi attribuet; non poterit impietate effugere , Quomodo enim deo dici potest , turbata est anima mea; et tristis est: an dolore et metū mortis deo attribuet? Quid porro faci et; suspensum in cruce uidēs: utrum deitatē filii putabit; an hanc impietatem uitabit? Vtq; igitur nature; sua conseruentur , et deitas sua non ex iis que ut homo loquitur; cognoscatur , Que autem deo ipsi per se non conueniunt; filio dei ut homini attribuantur . Si ergo patrem solum per se bonum dicit; ut homini non ut deo id sibi accommodetur , Sed uniuersam huius textus sententiā breviter aperiamus; ut cognoscamus cur dominus noster Ihesus Christus; huiusmodi uerbis fuerit usus, legis quidam peritus (sic enim scribitur) accessit ad dominum; querens quomodo poterit salutem eternam consequi . Dixitq; ad eum, Magister bone, quid faciens eternam salutē consequar? Ad hec dominus . Cur Marci. 10 me inquit bonum appellas? nullus bonus nisi unus deus, uade / deinde inquit: et uende omnia bona tua / et da pauperibus; & habebis thesaurum in celis. Cui ius precepti pondus ille nō tulit: recessit enim mestus, Que igitur occasio sublimis theologie hic erat: cum ille non quid credendum; sed quid faciendum interrogaret, aut quare dominus non quod ille petebat; sed aliud respōdisset? presertim cum non esset possibile illum: qui unius euangelice uirtutis pondus non tulit; supreme theologie dogmata intelligere . Verum quoniam uir in lege peritus ut ad hominem nudum accedebat; redarguere illius imperitiam / qui sapientiam legis uniuersam consecutum se putabat / uolens : respondit dices . Cur ut ad hominem solummodo uenias; et quod deo naturaliter inest (nam ipse solus: uere bonus est) michi attribuis? Vnus enim est natura bonus; deus uidelicet, Si ergo me credis deum esse / atq; ideo bonum: quid quasi ut ad hominem uenis? Sin autem deum esse non putas / sed hominem solummodo; quare quod deo soli attribuitur / homini accommodas? Non igitur his uerbis / sublimis theologie (ut diximus) dogmata exponit; sed illum reprehēdēdo emēdare conatur . ¶ Sed contentiosi nimium heretici sunt. sufficit enim inquiunt nobis : q; pater solus / bonus appellatus est. Non erit ergo ita bonus ut pater / filius; et ideo nec consubstantialis , ¶ Sed si hoc modo scripturas intelligunt: quid dicēt cum et si pater lux / et filius lux appelletur: solus tamen filius / uera lux in euangēlio scribitur, Erat inquit lux uera: que illuminat omnem hominem. An patrem non esse ueram lucem ideo putandum; quoniam soli filio hanc appellationem Ioannes attribuit? Nemine puto adeo insanum esse: ut ad id impietatis deueniat . Sicut ergo quāuis solus filius uera lux appellatus sit ; ueram tamē lucem ipsū quoq; patrem esse / negandum non est. ita si quis dixerit solum patrem esse bonum: non priuabit eadem naturali bonitate filium / qui ex ipso est, Vbi autem naturae identitas est; ibi et consubstantialitas , Nam sicut si differētia quedam inter patrem et filium nature daretur: nō esset cōsubstantialis, sic si nulla huiusmodi differētia inuenitur: cōsubstantialis necessario est , Si ergo lux uterq; et uera lux est; identitas substantie hinc demonstratur , Nam si diuerse substantie sunt;

Ioan. 12,
Math. 26

Theſau, Cyril,

Ioan, 14, quomodo pater in filio et filius in patre uidetur? Qui uidet me inquit: uidet et patrem meum. Nunq̄ certe hominis formam in asino speculabimur: nec aſini in hominis forma. Simile enim: in ſimili uidetur, que uero natura diſeruntur: nunq̄ in alterutris uidebuntur. Quare ſi filius in patre / et pater in filio uidetur (quod negare non potestis) conuolentiaſis patri filius erit.

CQz filius coſubſtantialis patri eſt; ex proposito textu, uado ad patrem meum et patrem ueſtrum: deum meum et deum ueſtrum, Cap, II,

Obiectio

Eunomia
norū

Ioan, 20.
Pſal, 21,

Pſal, 5.

Pſal, 81.

Ioan, 8,

Pſal, 109.

Ed eadem ſepius ad decipiendos ſimpliciores; Eunomius clamat, quo-
modo enim (inquit) coſubſtantialis erit filius patri: quem deum ſuum
appellat? Ecce uado ad patrem meū inquit / et patrem ueſtrum: et de-

um meum et deum ueſtrum, Et rursus, deus me⁹ / deus meus: cur me dereliq-
ſti? Si uero deus ipſius eſt: quomodo erit coſubſtantialis? Nam que nature ſunt
eiuſdem: nō erunt alterutra alterutris dī, ſicut nec anima anime deus eſt: nec
angelus angelo. **C**O impietatis magnitudinem, creaturem nō filium dei: uer-
bum putat, ſeruum: non dominū, Nam ſi uere ac ſecūdum naturam deum eſ-
ſe / filii patrem opinatur: nec per diſpenſationē qua homo factus eſt / hominem
loqui credit: nec coſubſtantialis patri eſt / ſed nec dominus neq; deus, Cur er-
go non aperte inter creaturem filium dei enumerat? ne uidelicet patefacta im-
pietate ipſius: clamare omnes faciat, decepti eſtis; ignorantes ſcripturas. ſcu-
tari enim non uultis sermonis uirtutem: ac ideo non deum / ſed templum dei
quasi unum ex numero sanctorum / filium facitis. De sanctis enim dicitur, ha-
bitabo in iplis, et ita erit non natura deus / filius dei: ſed per gratiam. ſicut ſcri-
bitur, Ego dixi dī eſtis: & filii excelsi ſōnes, a quibus natura ſe diſcrepare: aper-
te ipſe docet ſaluator dices, Vos de deo ſum eſtis: ego de ſuperius ſum, **C**Sed

quomodo (inquit) coſubſtantialis erit filius patri: qui ex ipſo ut ex principio eſt /
cum pater non ſit ex principio. **C**Filium ouos uerbum dei coſcedit is eſſe, ſi er-
go uere filius eſt: erit neceſſario genitori ſuo coſubſtantialis. Sin autem uere fi-
lius nō eſt: hanc impietatem aperte dicatis / ut omnes ouos fugiant tanq; ſcriptu-
rarum euersores: a quibus uerbum dei uere filius et non creature nominatur,
Deinde cum filii principium patrem eſſe dicitis: quo pacto id intelligitis? Nam
ſi principium filii pater eſt quasi creator: creature eſt non filius, et repugnat

opinio ueſtra ipſi quoq; patri: dicēti, Ex utero ante luciferum genui te, Sin ue-
ro non ut creator principium filii pater eſt / ſed ut genitor: neceſſe eſt quoniam
quod ex aliquo naturaliter prodiſt / eiuſdem eſt cum illo ſubstantie: quāuis alte-
rum principium ſit / alterum ex principio: ut coſubſtantialis patri filius ſit, **C**z ſi
propterea coſubſtantialis non eſt / quoniam pater ex nullo principio eſt / fili-
us uero patrem habet principiu: quid prohibet dicere nō fuifſe Abel et Adam
eiuſdem ſubstantie: quoniam Adam a nullo natus eſt, Primus enim homo: a
deo fuit creatus, Abel uero: ex ipſo Adam genitus, quod penitus falſum eſt,
Eiudem enim ſubstantie: Adam et Abel fuerunt, Quare pater quoq; ac fili-
us qui ex ipſo eternaliter prodiſt / et ſemper cū ipſo eſt: eiudem ſubstantie ſunt,
CSed quomodo (inquit Eunomi⁹) genitū et ingenitū / cū inter ipſa / maxima

differētia sit; eiusdem erunt substantie. ¶ Si quoniam genitus et ingenitus differunt; eadem causa eiusdem nature non erunt; quare Petrus & Paulus cum multum inter se differant; eiusdem substantie sunt. Alter enim niger est (uerbi gratia) alter candidus & alter magnus & alter paruu. Sed non omnis differentia substantias disseparat; sed sola que naturas diffinit, Quid igitur prohibet consubstantialē patri filium esse? quoniam eadem in utrisq; natura est. Differunt autem: quia pater quidem ingenitus/filius uero genit⁹ est, Ita enim eadem deitas: in patre atq; filio naturaliter erit, ¶ Sed qui essendi principium habuit Eunomius infert; non potest eiusdem esse cum illo substantie/ qui huiusmodi principium nunq; habuit. Si ergo perfecte pater filium genuit; generandi finem iam habuit, Is finis:essendi principium filio est. quomodo igitur consubstantialis patri erit? ¶ Sed si finem generandi pater fecit o uos; principium etiam generandi habuit. Accessit ergo filius patri postea; & recens (ut ita dicā) deus erit/ quod est contra scripturam, Non erit enim (inquit) in te deus reces, Psal, 80. Deus autē a scriptura filius appellat⁹, non est ergo recens, Sicut igitur si recens esset: nō esset eiusdem substantie, ita cum non recens deus sit; eiusdem substantie est. ¶ Preterea, soli deo adoratio a creaturis debetur. hominibus enim scribitur, Dominum deum tuum adorabis, Angeli uero iubentur filium adorare, Deu, 6, Hebre, 1, Quādo enim primogenitū in orbem terrarum introduxit: adorent eum (inquit) omnes angeli dei, deus ergo est filius: qui adoratur, Is si non est consubstantialis patri: alius deus filius erit/ alius pater. & necesse erit in duos credere deos. Quod quoniam nullus Christianus audire patietur: consubstantialis erit/ ut unus deus in trinitate non plures adorentur, ¶ Preterea, si pater et generare cepit / & finem generandi habuit; mutatus necessario est, Aliter enim se habebat anteq; generasset; aliter in generando/ aliter postea, Si uero nulla mutatio deo potest accidere: nec generare cepit / nec generandi finem habitur⁹ est/ ut heretici contendunt. Eternaliter ergo/ creator temporum seculorumq; fili⁹ est in patre, et quoniam coeternus; idcirco etiam consubstantialis, Quamuis alioquin si principium et finis generandi dabitur: aliquid patri accessisse necessarium est. Cui autē aliquid accessit; id non erat ante accessionem illius rei perfectum. Sed pater semper perfectus est, nichil ergo ei accessit, nec generarecepit; sed habet secum semper filium suum, Quare sicut si principium temporis filius habuisset: cōsubstantialis patri nō esset, ita qm̄ huiusmodi principium non habuit: cōsubstantialis patri est, Nam sicut qui principium et finem generationi diuine attribuunt: a consubstantialitate patris filium repellunt, ita nos huiusmodi principium et finem in generatione filii recusantes: consubstantialitatem necessario predicamus. ¶ Sed non potest fieri (Eunomi⁹ inquit) ut idētatis substantie in patre et filio conseruetur: cum pater ingenitus sit/filius autem genitus. Nam si erunt consubstantiales: in nullo differet quod genitum riorum est/ ab ingenito. Quod si dabitur: quid prohibebit patrem quoq; genitum esse/ et filium similiter ingenitum? hec (inquit) confusio eos sequitur: qui substantie identitatem in patre et filio predican. ¶ Nos autem dicimus: non posse nō

Cauillus
aduersari

Thesau,Cyril,

- seruari identitatem substantie in patre et filio. Imago enim patris/filius est; & in seipso patre ostendit, nec ullus poterit in alia natura aliam inspicere, nō enim animus in homine uidetur: sed homo in homine. Quare si querenti Philippo uidere patrem/seipsum Christus ostendit: dicens, qui uidet me: uidet & patrem meū, necesse est eiusdem esse substantie patri filium: sicut incommutabilem eius imaginem & characterem substantie sue. ¶ Preterea, cum ubiq; dominus eiusdem se natura cum patre doceat: cumq; non posse id fieri heretici contendat/ quoniam alter genitus alter ingenitus sit; quis erit adeo stultus/ ut putet hominibus magis credendum q̄ deo? uel quis compos mentis illam apostolorum uocem non exclamabit: deo magis q̄ hominibus esse obtemperandū: presertim cum etiam ipsi genitum ex patre filium concedere uideantur, Quomodo ergo quasi creatura extra substantiam genitoris / neq; ipsi consubstantialis erit: si uere genitus ex ipso est; et quasi naturalis fructus ipsius? Qz si sola uoce genitum ex patre dicunt: dicant aperite creaturam esse / nec multa simulantes multaq; dissimulantes: simpliciores Christianorū conentur decipere, ¶ Sed si deus (inquit Aetius) indivisibilis secundum substantiam est: non est genitus ex eo filius/cum per dissepurationem substantie generatio fiat, sed productus ab eo secundum uoluntatem est, ¶ Quomodo igitur eiusdem erit substance natura per uoluntatem producta: cum eo qui eam produxit: Indivisibilis nature/deus est o Aeti: nec idcirco generandi uirtute priuabitur, potest enim indivisibilis et generans simile esse, Tu autem honorare deum uolens: indivisibilitate ei attribuis, ¶ Sed cum generādi uirtute priues/ & filium eius creaturam putes: non honoras certe. pulcherrima enim atq; prestatissima res est: naturalis actio siue operatio. Si ita dicere uis: & ea quam generādi uirtutem appellamus/ deum honora. Vere autem deum honorabis: si indivisibiliter ex seipso generare consubstantialem sibi filium ineffabiliter comprehensibili modo/ fateri predica req; uolueris, ¶ Sed cum uoluntate patris productum filium dicas: non video cur filium appelles? Quomodo enim uere filius erit: qui non ex substantia patris emanat? Sed uere filius est, consubstantialis ergo etiam est, eadem enim natura geniti & genitoris inuenitur, ¶ Preterea, si quēadmodum uos dicitis decepti & decipientes: non ex substantia patris filius emanat / sed productus est quia pater uoluit. quoniam ipse & sapientia & uirtus patris est: non erit natura pater sapiens/& uirtute pollens, Extra enim substantiam suam sapientia & uirtus sua producta: non erit sibi cōnaturalis, quod absurdissimum est. Naturā enim sapiens est; & naturaliter uirtute pollet deus pater, Quare ex substantia eius filius emanat: & eiusdē cum ipso substantie est, ¶ Sed dic queſo/ quid impulit patrem ut extra substantiam suam filium produceret: ut aīs, utrum necessitas aliqua: an quia gratiam et bonitatem in eo suam (sicut & in aliis creaturis) ostendere uoluit? Si necessitate impulsū dices: erit necessitati pater subiectus. Sin quia gratiam suam in filium uoluit ostendere: sibi magis q̄ filio gratificatus inuenitur. Per filium enim: & creator/ et sapiens/ & uirtute pollens inuenitur, Omnia enim per ipsum facta esse; scriptura clamat. Et rursum, Chri-

stus dei uirtus et dei sapientia. Sed stulticia est; gratificatū sibi patrem in his dī , Cori ,
 cere, nec credere; ipsum naturaliter sapientem / ceteraq; huiusmodi esse , Nō
 ergo quia uolunt / filium pduxit; ut uos contenditis, sed ex seipso naturaliter
 emittit; & ideo consubstantialitas in eis necessario conseruatur, ¶ Ad hec, cō
 substantiale filium hominibus / ut hominem credimus; quia formam nostrā
 accepit. Est autem etiam in forma dei patris, Est igitur deo quoq; patri cōsub-
 stancialis, ¶ Preterea, si splendor huius lucis / cōnaturalis eiusdemq; essentie cū
 luce sua est; filius cum sit lucis eterne splendor / cōsubstantialis illi erit. In omni
 bus autem huiusmodi exemplis; debilem quādam similitudinem ad supremā
 illam naturam adducimus, quoniam omnis creatura ; in infinitum a creatore
 suo distat, ¶ Accedit, q, equalitas ut in corporibus secundum quātitatem di-
 citur; sic in itellec[t]ualibus / incorporalibusq; (ubi nullū habet quātitas locum)
 secundum identitatem substantie dicitur, Sed filius / equalis secūdum scriptu-
 ras patri predicatur; est ergo ei necessario consubstantialis, Nā que uere natu-
 ra ex aliquo sunt: eiusdem substantie cū genitore sunt, Et qui oīa genitoris na-
 turalia bona possidet; ex eo uere nat⁹ est , filius autem omnia que sunt patris; Ioan, 17.
 & habet, ¶ Preterea, qui ex nihilo res creatas producit; non potest esse de natu-
 ra productorum / sed de natura producētis necessario est, Producit autem fi-
 lius et facit creature ex nihilo; etiam secundum uos, Et usdē ergo substātie in-
 tenuitur; nō cū creaturis / sed cum producente et creante patre, Nam que ean-
 dem actionem operationēq; habent: ciusdem esse essentie comprobātur, Na-
 tura uero; pater deus est, natura igitur : filius quoq; deus est , Alter erit parti-
 cipatione deus; sicut et creature / nec erit differentia inter ipsum et creature, Sed
 creaturarum ipse dominus et creator est, Non ergo cū creatura ulla sub-
 stancialiter : sed cum patre conuenit, ¶ Ad hec, omnis rationalis natura: non
 uoluntate sola / sed agendo ac patiendo operatur, deus autem solus: sola uolū-
 tate operatur, Sed filius sola uoluntate operatur, deo ergo patri: non creatu-
 reali cui consubstantialis est, ¶ Accedit, q, non ut nos; sed nobiliore modo uni-
 genitum filium suum deus generat, Sunt autem nobis: nostri filii consubstan-
 tiales, Erit ergo etiam deo patri: filius suus, Et nos quidē: ante natos sumus no-
 stros, Filius uero dei coeternus patri est: et ab eo non (ut nostri) separabilis ,
 ¶ Ad hec, omnium que sunt: aliud deus est / aliud creature. Quare filius : aut
 creature / aut deo consubstantialis erit, Non est autem creature cōsubstantialis,
 uirtutē enim creatuam suscipere creature nō potest, Deo patri ergo crea-
 tori omnium: ipse quoq; creator omnium / similiter consubstantialis erit,
 ¶ De cōsubstātialitate p̄ris et filii illo textu p̄posito . q, p̄ me⁹ maior me est ,

Ve nature eiusdem / eiusdemq; substantie sunt / Eunomius Cap, III, Obiectio
 q inquit: nō suscipiūt magis & minus, Nec enim homo homine scdm rā heretico-
 tionē substātie: neq; asin⁹ asino maior ē, Si ergo in cōsubstātialib⁹ null⁹ rum,
 maior & minor loc⁹ datur: & filius patrē maiore se esse / aperte docuit: nō est
 ei cōsubstātialis, ¶ Probe facerēt heretici oēs: si undiq; studerēt uer⁹ scripture
 rū sensu uenari / nec ad uoluntatē suā oīa uertere; atq; inde falsos syllogismos
 C, i,

cōnectere. Si enim offendit eos q̄ pater maior filio scribitur: iuuet illud quod Philip. 2, de filio dicitur. Qui cum esset in forma dei: non rapinam arbitratus est se esse equalē deo. Et Ioannes apertissime patrem inquit suum deum dicebat: equalē seipsum faciens deo. Quomodo ergo alienē substantie est: cui equalis est? Nam que naturaliter equalia sunt: eiusdem penitus substantie sunt, ut homines/equi. ¶ Preterea in incorporealibus maius et minus non secundum magnitudinem sicut in corporib⁹: sed secundum seruitutē perspicitur. quod 1.Cori. 12, Paulus ostendit, alii enim (inquit) sermo sapientie a spiritu datur; alii gratia curationū. multisq; huiusmodi cōnumeratis: infert, Omnia uero hec operatur unus et idem spiritus. Deinde rursum hortatur: ut maiores gratias a deo petere debeamus. Num igitur spiritum in seipso differre dicent: aut dissimilis cuiusdam esse substantie: quoniā paruus est in paruis/ et maior in maioribus inspicitur/secundum suscipientium capacitatem. Nemo ita insanus est: ut hoc audeat cogitare. Cum igitur incorporea natura maius & minus non suscipiat/quando maior pater filio dicitur: humanitati sue non deitati sermo attribuendus est. Nam cū dicat Christus: pater qui me misit maior me est, et apostolus de ipso: non rapinam arbitratus est se esse equalē deo, querēdum est diligēter: quomodo et equalis patri et minor filius erit, ita ut nec equalitatem contemnamus: quia maior pater dicitur. nec maiorem esse patrem negemus: quia equalis ei filius scribitur, sed utraq; pie intelligamus. Cū igitur non composita sed simplex natura deitatis sit: nunquā in plures personas distinguetur/nisi quedam inueniretur differentia, non secundum essentiam: sed secundum relationem/et quasi extrisecus intellecta, per quam utriusq; persona in propria hypostasi constituitur: nec ab unitate deitatis propter identitatem naturalē potest excludi, et sic nulla confusio/ nulla quasi mixtio patris & filii ex cogitari potest. Nam cum tanta similitudo et perfecta identitas sit: ut nōnulli eundem patrem & filium suscipiati fuerint/nec in dualitatem personarum distinxerint, ut hypostasim que generat et que generatur/diuina scriptura notionibus distingueret: patris et filii nominibus uia est, ut lumen ex lumine in propria utrung; hypostasi recte intelligeretur; seruata identitate substantie. Cōfuetudinem uero nostram secuta: maiorem appellat patrem, ut undiq; et ea persona ex qua/significetur: et ea que est ex illa/perspiciatur. Equalitatē etiā attestatur: ne ulla in essentia patris & filii dissimilitudo et differētia reperiat, Quamuis ergo secundū rationem substantie patris/equalis & penitus similis sit: maior tamē ipso pater est q̄ eū generat/in hoc solūmō q̄a ex eo fili⁹ est. & sic principiū filii scđm originē:pater est. Et certe que nature eiusdem sunt: huiusmodi cōparationē suscipiunt. Diuersarū autē naturarū res: hoc modo nō cōferuntur. Nemo enī recte dicet bouem maiorē esse q̄ hominē:nec hominem q̄ bouē. Si ergo secundum hereticos pater maior sit filio: neq; id secundū essentiam dici possit (homo enim homine scđm essentiā et inq̄tum homo: maior nō dicitur) nec diuerte substantie maius et minus suscipiant: ut diximus. relinquitur ut uel quia ex patre filius est/ uel(quod magis nos credimus) propter

incarnationis dispensationem: maiorem patrē filio a scriptura esse appellatū,
CPreterea, que inter se conferuntur et comparantur: eiusdem omnino natu
re sunt, neq; ab essentia comparationem suscipiunt (non est enim homo ho-
mine maior: ut homo) sed ab accidentibus quibus differunt, que ut plurimum
ex passione aliqua fiunt / uel omnino ex causa exteriore: q; uidelicet in ratione
ac diffinitione insita non est, ut uerbi gratia / maior est homo homine: magni-
tudine corporis / fortitudine animi / mentis acumine, Sed in omnibus homini-
bus una eademq; ratio substātie est: equaliter de singulis dicta, Accidentia ue-
ro: ex passione quasi ex radice fluxerunt, Tarditas enim mentis et timor ani-
mi: ex passione profluunt, Si ergo comparatio quelibet in accidentibus funda-
tur: et accidentia ex passione uel extriseca fiunt causa / si nulla passio deo inesse
potest / ne causa extrinseca ipsi accidat: reliquitur necessario ut pater filio ma-
ior sit / uel originis modo: quia principium eius dicitur / uel propter dispēsatio-
nem incarnationis: ut diximus, **C** At nō ambigue sed aperte (inquit Eunomii?) **E**unomii
filius patre minorem se predicat, quid ergo pluribus opus est? Nam uera dice captio,
re: ueritatem concedetis, ueritas autem: Christus est, Maior igitur pater filio
erit: et ideo dissimilis et non consubstantialis, **C** Prīmū igitur interrogabim⁹
ipsum: quādo pater filio maior fuerit, In tēpore enī determinato: maior fuisse
non potest, Temporum enim omnium / seculorumq; creator: fili⁹ est, Semper
igitur ac eternaliter: patrem filio esse maiorem sequitur, Et quoniā maior ad
minorem dicitur / simulq; sunt maius et minus: si pater maior filio est / coetera-
ni sunt pater & filius, Quomodo igitur eternū eterno erit dissimile: aut quo-
modo maius? Deinde mirabimur / q; etsi a sapientia huius mundi profecti / Ari-
stotelicas disciplinas sequantur / et eas nobis incutiant; indocti tamen etiā secū-
dum ipsas inueniūtur, Nō consequenter enim / cū de maiore atq; minore ser-
monem facerēt: ad similitudinis / dissimilitudinisq; sermonem exciderūt, Nā
etiā secūdum Aristotalem (quo ipsi plurimum lactant) simile et dissimile non
ponuntur in eodem genere: in quo maius et minus, Hec enī: ille ad aliquid ap-
pellat, quo in genere: simile atq; dissimile non uideamus ponit, Quare igitur a
maiore minoreq; tu orationem contexens: conclusionē alterius generis indu-
xit⁹: dices: minor est filius patre / dissimilis igitur, Melius dixisses, inequalis er-
go / aut non tantus, quāuis et ita non recte . Nam etsi maius & minus propter
quantitatē proprię dicuntur: non tamen in eo genere collocantur, Indocte
igitur a maiore atq; minore ad simile & dissimile Eunomius declinauit: dices.
minor est filius patre: dissimilis ergo, Nec min⁹ indocte dicet, minor est: ergo
inequalis / aut non tantus, Nam maius & minus / quoniam alterum ad alterum
dicitur: sic ab Aristotele diffiniuntur, Ad aliquid dicuntur (inquit) que ipsa
que sunt: aliorum esse dicuntur / uel quomodolibet aliter ad aliud, ut ma-
ius / id ipsum quod est: alterius esse dicitur, aliquo enim maius dicitur, Et du-
plum / id ipsum quod duplum est: alicuius duplum est, Hec cum ita se habe-
ant: dicat nobis qui magis Aristotelicisq; scripture diuine disciplinis glorian-
tut / si etiam simile / id ipsum quod est: ad dissimile esse dicatur / referaturq;
C, 2,

sicut maius et minus, Opponitur enim simile dissimili; sicut et minus maiori; sed non eodem modo. Nam maius / quia oppositum suum excedit; maius illo est , simile autem non ita , Etherogenea igitur penitus sunt maius et dissimile; & ean de definitione non suscipiunt, ¶ Ad hec. que ad aliquid sunt; et natura & ratioe simul sunt / et alterum ad alterum infertur. Nam si quis maius aut duplū dixerit; statim minus aut dimidium intellexit, Simile autem non inducit dissimile; sicut nec iustum inducit iniustum / nec uirtus uicum, Priuationes enim ista magis sunt; et habituum interemptiones , Nō ergo alterum ab altero inducitur, sicut relativa; quāvis opposita sunt, Priuatio enim similitudinis : dissimilitudo est, sicut et iusticie iniusticia. Et quoniam priuationes / posteriores q̄ habitus sunt; non intelligentur simul / simile et dissimile, ¶ Preterea. que ad aliquid sunt; si cut uno posito alterum ponitur / sic & uno interempto ; alterum iterimitur, Idq; ideo; quoniam esse alterius in altero est, Non enim est maius aliquid ; nisi minus sit, Simile autem positum : non ponit dissimile / nec interemptum; interimit, Nō dicuntur ergo ad iniucem; simile et dissimile, presertim cum simile & dissimile; maius & minus suscipiant, ¶ Preterea. simile et dissimile; secundum habitum et priuationem opponuntur, Maius uero et minus; secundum intentionem et remissionem, Non ergo eiusdem generis sunt; maius & dissimile, Verum quoniam maiore posito minus necessario ponitur; ut iam dictū est, quoniam pater maior filio scribitur; necesse est ut filius(ad quem quasi minorem; pater refertur)coeternus patri sit, Cū ergo id ita se habeat; inuestigem⁹ quomodo pater maior filio est, Nam et filius natura deus est / natura bonus / natura creator / natura rex; sicut & pater , perfecte igitur omnia hec habet , Nam si perfecte non haberet; non esset natura deus. Natura enim deus est; qui perfecte et per se omnia bona habet, Quoniam igitur filius perfectus in omnibus est; minor patre erit non aliter q̄ secundum formam serui quā assumpsit, aut secundum quod ex patre est; cuius imago integra inuolataq; est, Nō ergo natura / sed ut filius; patre minor dicitur, ¶ Sed pater (inquiunt) semper erat; si filius non semper, Quomodo igitur non erit maior qui semper erat; eo qui non semper fuit; aut quomodo non erit minor eterno; qui eternus non est. Cū igitur ita pater maior filio sit ; non erit ei filius consubstantialis, ¶ Que contētio ista est; qua fit ut omnino quoniam pater maior filio scribitur ; diuersē quoq; substātie q̄ filius sit / demonstrare ipsum conentur , quasi necessariū sit; diuersā esse naturā eorū que maius suscipiunt / ab us de quibus minus predicas . Nos uero oculis ipsis uiderimus lignum ligno maius / et lapide lapide minore / & hominem homine similiter, de quibus quāvis maius & min⁹ dicatur; eadē tñ ratio substātie predicas , Frustra igit̄ et falso qm̄ pater maior filio scribitur ; diuersitatem essentie demonstratis, Quare filius quāvis sit equalis p̄i; minorē tamē / rōnib⁹ quas dixim⁹ / seipſū appellat , ¶ Preterea, q̄ naturali similitudine nō cōtūgūs / & rōne substātie differūt; simili poti⁹ atq; dissimili / non maiore & minore discernuntur, Si ergo pater et filius unū natura sunt; quomodo maius & min⁹ de ipsis dices / de quibus similitudo summa predicator⁹ Sin uero diuersē nature

sunt: dissimiles dicentur / non maior & minor, Ridiculus certe videbitur / qui-
cunq; diuersa naturaliter comparat; uelut si solem ligno fulgentiore esse con-
tenderet, Indotissime igit; et heterogenesis (ut ipsi putant) maius & minus ac
commendant, et diuersae nature filium esse q; pater sit; inde putant demonstra-
re, Nos quoniam natura suprema / nulla ex parte maius & minus suscipit (ni
hil enim imperfectum in deo est) equalem patri filium; nugis istorum reiectis/
predicamus, Illi non intelligentes forsitan quid dicunt; minorē esse contendūt.
Quare rursus interrogandi sunt; utrum maior semper filio pater esset / an
postea factus sit. Nam si tempore aliquo factus est maior / cum antea non fue-
rit; accessit hoc deo patri / quod sibi prius nō inerat, Quomodo igitur erat per-
fectus; qui hoc nec habebat? Sin uero semper maior erat: quoniam maius ad
minus dicitur / necessario minor quoq; filius semper erat. Sed minorem dicitis
filium / quoniam patri coeternus non sit; secundum uos, Ratio autem / si pater
semper filio maior fuerit: totam rem in contrarium reducit, Necesse est enim
minorem semper esse filium; si pater semper maior est, et ita cum sit coeternus;
erit etiā equalis. Nā sicut si coeternus non esset; unequalis esset, ita ecōtra quo-
niam coeternus est; equalis omnino est / et similimus naturaliter, Quare nul-
lum ibi locum: maius et minus secundum naturam habet. Quomodo enim si
minor patre filius esset; equalitas rursus sibi conceditur: qui non rapinam ar Philip. 2,
bitratus est se esse equalem deo; Paulus ait, sed seipsum euacuavit; formā ser-
ui accipiens, et figura inuentus ut homo: humiliauit seipsum, Si ergo incarna-
tio humilitatem habet & euacuationem; ut hic dicitur / necesse est ut in carna-
tione per intellectum separata: equalis patri semper ut & ante incarnationem
inueniatur / et hinc nobis humilitas et euacuatio illa perspicietur. Nam si per
seipsum etiam ante humiliationem incarnationis / patre minor erat: quomodo
descendisse videbitur / aut quis erit humiliationis modus? Certe hic ipse Paulus
et equalem deo filium apertissime dixit: et minorē esse propter passionē mor-
tis enunciavit. Cū igitur equals et minor simul esse nō possit: queramus quo-
modo equals / quomodo minor est. In quantum ergo natura deus est; equalis
genitori filius est, in quantum autem homo factus est / et ut homo crucifixus
& mortuus: minor,

CQz equalis filius patri est: euangelico textu proposito, Non surrexit inter
natos mulierum maior Ioanne baptista, Cap. IIII,

Ed quomodo (inquit Eunomius) similis aut equalis erit filius patri? cum
aperte in euangelio dicat: neminem inter natos mulierum / maiorem Math. II,
Ioanne baptista surrexisse, et statim addat. minor autem in regno ce-
lorum: maior ipso est. Ipse namq; minor est: propter tempus quo a sancta uir-
gine natus est, Fateturq; se propter precipuas uirtutes tunc peruenturum in
maiora: quando regnum celorum aduenerit, quasi hanc mercedem propter
administrationē salutis humane: accepturus sit. Quomodo ergo qui huius-
modi nature est / & Ioanne minor: equalis aut similis deo patri erit. **C**Peruer-
tunt sensum uerborum Christi: qui sic exponunt, Quomodo enim quasi rem
C. 3.

magnā sibi attribueret / q. Ioānē excederet; qui dei patris gaudet dignitatib⁹
 omnia naturaliter possidens que patris sunt. Omnia (inquit) que pater habet;
 mea sunt, perfectus autem pater est, perfectus ergo etiā filius: reiq; nullius in-
 digens, Qui uero ita natura se habet; quomodo nō erit equalis & similis gen-
 tori suo, ¶ Preterea, si minor Christus Ioanne, magnitudine temporis dicit⁹,
 quo fuit cum hominibus conuersatus: et ad hec non surrexisse maior quispiā
 Ioanne additur / uite spacio id quoq; intelligetur, quod uerum non est. Adam
 enim (ut scripture testatur) nongētos & quinquaginta uixit annos, et alii na-
 ti mulierum illius temporis omnes; pene totidem, Precursor uero Ioannes iu-
 uenis admodum: uitam cū morte cōmutauit, Non ergo maior inter natos mu-
 lierum tēpore dicitur; sed uirtutis sublimitate, qua ad eos peruenit terminos;
 quo natura humana peruenire potest, Quare etiā similiter Christus; nō tēpo-
 reminor dicitur, Ridiculū enim esset: magnitudini temporis / uirtutis celsitu-
 dinē attribuere, Necessario igitur sequi uidetur: in uirtute & sanctitate cōpa-
 rationem fieri, et sic minor Ioanne Christus in sanctitate uidebitur; quod ab-
 surdissimum est. Cū igitur hec expositio ad absurda deueniat; rei cīeda omni-
 no est, ¶ Sed nos (inquiunt) ueram et simplicem / nec magna cura scrutatam
 uerborum saluatoris expositionem inducimus: minorem Ioanne Christum se-
 cundum magnitudinem temporis / quod ab incarnatione sua cepit: maiorem
 in regno celorum futurū etiam ipso / qui ad humane uirtutis perfectionem at-
 tigit, minor igitur: hic personam domini significat. Qz uero maior inter na-
 tos mulierum Ioanne baptista non surrexisse dicitur: perfectionem humane
 uirtutis attigisse illum significat, Christus tamen etiam ipsum adeo magnū:
 in tempore illo excedet, Quid absurdū hec expositio habet? ¶ Non ita simili-
 citer ut putatis; sed magna diligentia et cura exponende scripture sunt. Pri-
 mum enim leue omnino est / credere spacio temporis ex quo incarnatum fue-
 rat uerbum; minorem Ioanne dominum appellari, Aperte namq; ille qui ma-
 ior in regno celoz dicitur; sanctitate sublimior significatur. Quomodo enim
 alter: maior / hic aliquis poterit intelligere. Si ergo in regni celorum tempore
 maior baptista saluator uidebitur: minor modo aut equalis est, minorem dice-
 re / magis impium est, sed equalem etiam putare: non piū, ¶ Baptistam enī
 audimus dicentem. Mihi opus est abs te baptisari, Baptisatur autem atq; san-
 ctificatur deterius a meliore, et ad Iudeos, Ego uos baptiso in aqua. Sed uenit
 post me: cuius calciamētorum corrigiam non sum sufficiens soluere, Ille uos
 baptisabit in spiritu sancto et igne: cuius uentilabrum in manu eius / et purga-
 bit aream suam / & congregabit triticum in horreis suis; paleam uero inexti-
 guibili cremabit igne, Quomodo ergo equalis aut minor Ioanne / dominus
 secundū ipsos fuit: aut cuius gratia / aqua se solūmodo baptisare predicabat; et
 Christū spiritus datorem affirmabat. Nonne uides / quia ut seruus; nec calcia-
 mētorū quidē corrigiā tāgere audet⁹ / nec p̄spicis Christū aree dñm esse. Hoc
 enī significat: qn̄ dicit⁹, & purgabit areā suā, iudicē etiā esse ostēdit; q̄ iustos &
 bonos tanq; triticū in celestia iudicet horrea, iustos uero; q̄si paleā igni tradet,

Math., 3,
Ioan., 1.

Si uero maior aut equalis tunc Christo Ioannes fuit; cur et ipse non baptisat
 in spiritu sancto? ¶ Sed neq; Esaiam isti audiuit; apud quem de Christo scribi-
 tur, Ego sum qui deleo iniquitates tuas; & non recordabor peccatorum tuorum. *Esa. 43.*
 Cumq; natus a uirgine cum hominibus conuersatus est; monstrabat eum Ioā-
 nes dicens, Ecce agnus dei; qui tollit peccata mundi. Quomodo igitur secun-
 dum istos in spe solum habebat Christus; ut futurus maior esset Ioanne in re-
 gno celorum? aut quomodo equalis aut maior Ioānes (qui baptisari a Christo *Ioan. 1.*
 desiderabat) ipso Christo fuit; qui peccatum mundi poterat tollere? & id tanq;
 dominus uerus. Sicut enim deus peccata ipsius dimittit; quod Ioannes nullo mo-
 do poterat. ¶ Ad hec, si minor Christus aut equalis Ioāni tūc fuit; cur ipse nō
 audiuit a patre, filius meus es tu; ego hodie genui te. et sede a dextris meis: do *Psal. 2.*
 nec ponā inimicos tuos scabellū pedum tuorum? aut cur sapientia & uirtus pa- *Psal. 109.*
 tris & imago / character & splendor substantie ipsius; uocatus non est? Portet *1. Cori. 1.*
 iam omnia etiā ipse; uerbo uirtutis sue, & introducatur in orbē terrarū quasi *Hebre. 1.*
 primogenitus; & adoretur ab angelis, dicat de seipso sine culpa. ego & pater
 unum sum⁹, qui uidet me; uidet & patrem meum. Dicat, ego sum resurrectio *Ioan. 10.*
 et uita, dicat, ego sum panis uiuus qui de celo descendī. Qz si hec Ioannes *Ioan. 14.*
 dicere non poterit / dicit autem uere Christus; quomodo non erit impium / pu- *Ioan. 6.*
 tare maiorem aliquando futurum Christo Ioannem; qui natura ut deus / sem-
 per ipso maior est. ¶ Quid autē magni attribuere Christo arbitratur / maio-
 rem Ioanne futurum contendentes; quo etiam angeli & natura & charitate in
 deum / maiores sunt, quibus tātum Christus prestat; quantum creaturas cre-
 ator excedit. Cui enim (ait Paulus) angelorum unq; dixit; sede a dextris meis?
 nonne omnes spiritus sunt ministrantes? Quomodo ergo qui etiam angelos *Hebre. 1.*
 excedit / qui in sede dei patris collocatur: quasi rem magnam sibi attribuit /
 q; Ioanne maior in regno celorum futurus sit; cum semper atq; simpliciter om-
 ni creature maior sit: qui deo patri equalis est. ¶ Preterea, lucerna erat bapti-
 sta; lux autem Christus, Quomodo ergo lux cui⁹ natura est illuminare; lucer-
 ne que lumine indiget / equalis uel minor erit. Et certe non potest amicus spō- *Ioan. 3.*
 si qui stat & audit spōsum habentem sponsam; sponso equalis aut maior digni-
 tate atq; honore inueniri. ¶ Ad hec, ipse Ioannes de saluatore ait, Qui de su-
 per uenit; super omnes est, mensuram deinde suam ostendens; terrena loquit̄
 (inquit) qui ex terra est. Qz si extra celorum regnum maior est Christo Ioan-
 nes secundum uos; intelligatis desuper baptistam uenire / & dominum terre-
 na loqui atq; ex terra esse: quod absurdissimum est, alter enim natura deus;
 et sup̄ omnes, alter creature; et ideo ex terra, Nō equalis ergo / imo incōparabi-
 liter Christus excedit, quomodo ergo spē solum; in regno celorum dignitatē
 excessus expectat. ¶ Preterea, post resurrectionē saluator cum priscam spi-
 ritus gratiam in nobis renouaret; insufflauit discipulis dicens, Accipite spiritū *Ioan. 20.*
 sanctum. & ipse spiritus sanctus; Christi spiritus appellatur, Et cum trāfissent
 Asiam & regionem Galatiae (in actibus scribitur) tentabant recedere in Bethy *Avtu. 16.*
 niam; et non permisit eos spiritus Ihesu, Renouet igitur in nobis etiam Ioānes:
 C. 4.

- Ioan, 16, gratiam spiritus; si equalis Christo est. & spiritus dei patris: ipsius quoque uoce. Et si uultis dicat ipse quoque de spiritu. quia de meo accipiet. Sed hec omnia uel cogitare solum: impium est. Non est ergo equalis Christo: nec aliquando futurus est minor, sed semper ueluti homo: minor deo est. ¶ Ad hec, euangeli- 9
sta Ioannes naturalem Christi dignitatē ostendens / et Ioannis mēsuram sicut serui aperiens: fuit homo (inquit) misus a deo / cui nomen erat Ioannes. Hic ue nit in testimonium ut testimonium perhiberet de lumine: ut omnes crederent per ipsum. Non erat ille lux: sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux uera: que illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Quomo do ergo lux illuminans / ministro suo quem ad testimoniū adhibuit: minor aut equalis erit. Presertim cum ipse Christus dicat ad Iudeos, uos ad Ioānem misistis: & ille testimonium ueritati perhibuit. ego uero Ioannis testimonio non egeo. Quomodo ergo minor uel equalis Ioanni / qui testimonio ipsius non egebat: qui attestatē habebat patrem. ¶ Postremo, beatus zacharias pater bapti 10
ste secundū carnem / gratias agens deo & futura spiritu predicens; clamabat,
Et tu puer propheta altissimi uocaberis: preibis enim ante faciem domini para re plebem perfectam. Ipse quoque Ioannes interrogatus a Iudeis quis esset: ego (inquit) uox clamantis in deserto/ parate uiam domini. Dicāt igitur nobis / qui non semper sed aliquando maiorem Ioanne Christum arbitrātur: quando altissimi ppheta ipso altissimo minor non fuit: aut quādo minister & procuror: ad equalitatē naturalis domini cōscendit. Ex his omnibus patet: nunq̄ Ioannē Christo maiorem fuisse, nec de ipso Christo dici: q̄ modo minor Ioanne sit / et in regno celorum maior futurus sit. ¶ Verum quoniam aduersariorum sensum redarguimus: ipsorum euāgeliū uerborum uerum modo sensum scrutemur, ut uere expositionis appositione: non uera ipsorum iterum redarguatur, quod
Math, 11, ut recte fiat: totā ecce altius repetamus, Cum Ioānes in carcere miracula Christi audierit: misit duos ex discipulis eius dicturos Christo. Tu es qui uēturus es: an alium expectamus? Ad hec Christus, Ite (inquit) et renūciate Ioanni: que audiisti et uidisti, et deinde miracula multa enumerat. Cum ergo illi abusset: dixit ad circūfusam Iudeorum turbam saluator. Quid existis in desertum uidere: arundinem uento agitatam? Sed prophetam: ita dico uobis: & plusq; p̄phetam, hic enim est de quo scribitur, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam: qui preparabit uiam tuam ā te. Deinde addit id: de quo queris. Amen dico uobis: non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne baptista. Sed minor in regno celorum: maior ipso est. Neque finem uerborū hic fecit: sed statim intulit, A diebus autem Ioannis baptiste usque modo: regnum celorum uim patitur / & violenti rapiunt illud. Sed textus quidē ipse sic se habet. Oportet autem ad rectam expositionem singula breuiter dicere: que causa baptista in carcerem coniecit, cuius gratia Christum per discipulos interrogavit: utrum ipse uenturius esset an aliis expectaretur, & quare conuersus Christus: circūfusam turbam sic allocutus fuit, et cur illud addidit: non surrexisse in natis mulierum Ioanne baptista maiorem, et tamen qui minor est in regno celorum: eū
- Malā, 3, ,

ipso quoq; Ioanne esse maiorem, Hec igitur breuiter prosequamur, Mirabile atq; inauditam uitam: beatus baptista ducebat, quam homines adeo mirabātur: ut merito ipsum / magnum quendam esse uirum arbitrarentur, Is Christo attestabatur: immo digito ipsum presentem ostendebat / dicens, Ecce agnus **Ioan. I.** dei: qui tollit peccata mundi, Verum dominus cui attestabatur: Mosaice legis cultui officere uidebatur / euangelicam uitam pro illo inducens; immo uero fi guras et umbras ad ueritatem educens, Conquerebantur Iudei de baptista: q; authoritate sua illi faueret / qui legalem doctrinam euerteret: ut ipsi puta bant, Quid igitur ad hec Ioannes: legi propugnat: ne Mosaicam doctrinā cō temnere uideretur, Idq; uel ad repellendā uel ad mitigādam suspicionem de se Iudeorum fecit, non quia magni hoc ipse existimaret: sed ut testimonium suum de Christo credibilius apud eos fieret, Quamuis igitur multi tunc multis uariisq; modis preuaricarentur: Herodem tamē solū qui princeps erat redarguit / ut periculo suo ad beniuolentiam sui Iudeos reuocaret: et credibilius apud eos fieret, Nam quasi pro lege pateretur: facilicres ad credendum ei fie bant, ita morte sua ceteris prodelle studebat, Sed quando propheticō spiritu (quo repletus ex utero matris erat) nudum iam imminere sibi gladiū uidit: uo **Luce. I.**, Iuit discipulos suos in fide Christi confirmare / aperteq; docere: ut scirent ipsum esse / qui ad salutem omniū expectabatur, Dispensatione igitur ignorare simu lat: ut a seipsis inducti discipuli / firmius crederent, Multum enim ut homines: sibiipsis attribuebant / nec magistro magis q; excogitationibus suis credebāt, Dispensationis igitur modo: ignorare se ostendit quis uenturus esset, Ihesus autem cum ipsi uenisset: quoniam rem totā ut uerius deus sciebat / multo ma gis tunc q; antea miraculis effulsit, illaq; dispensando faciebat: que prophete scribunt tunc futura / quādo Christus ueniet, Ideo interrogatus an ipse esset uenturus: non statim respondet neq; dicit / ego uenturus sum, sed miraculorū magnitudine simul & multitudine ostendit seipsum esse, Ite igitur inquit: & renunciate Ioanni que audistis et uidistis, Audistis a prophetis hec et hec: & cō sumata modo uidistis per me, Ita cum illi abiissent: ad turbam conuersus dicebat, Quid existis uidere: & cetera que sequuntur, Necessario postea de Ioan ne locutus est Christus, Nam quoniam discipulos Ioannis turba uidit / interro gantesq; audiuit: non quod illi / sed quod Ioānes dicere uelle uideretur . ne de **Esa. 35.**
Math. II.
Ioan. I., Ioanne turbarentur / putarentq; leuiorem hominem: q; primo ecce agnus dei / q; tollit peccata mundi: de Christo dixisset, deinde an ipse uenturus esset: dubi taret, ne igitur uel hec uel alioquin leuiorem hominem arbitrarentur / & pro pter hanc turbationem minus proficerent: dixit ad eos, Quid existis in deser tum uidere? arundinē a uento agitatam? Mirati fuistis baptistam / ait: ac ideo longa itinera in desertum ad ipsum fecistis, cur ergo modo leuioris mentis ho minem / & quasi arundinē putatis: & ex inconstancia huc & illuc leui de causa impellis? Sed hominem mollibus indutum uidistis? Et ecce qui talibus ornans: cum regibus sunt, Qui sicut mollibus induuntur: ita & animo leuiore sunt, Io annes uero qui eremū semp coluit / qui robore animi carnem rationi subiecit;

quare sic ut arundo leuis erit? Si ergo mirati estis Ioannem propter asperrimam uitam/quam constantissime egit; cōcedere ipsi etiam debetis firmitatem animi uite conuenientem. Si uero eremus/et amictus humillimus/et cibis abieciūssimus;nihil plus uobis afferre uidetur ad constantiam/q̄ mollis amictus; quare his omissis baptistam in deserto querebatis? Num quia prophetā putatis? Ita dico uobis;et plusq̄ propheta Ioannes est. Nam prophete uenturum predicarunt Christum;nec ipsum uidere potuerūt,Ioannes autē & uenturū predictauit;et uidit,Ita ipse primo Ioannē extulit , Deinde patris quoq; testimonium attulit,Hic enim est(inquit) de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelū meū antefaciem tuam:qui parabit viam tuam ante te,Et addidit,amen dico uobis non surrexit inter natos mulierū:maior Ioanne baptista,Minor autem in regno celorum:maior ipso est . Cū ita multa magnaq; de Ioanne dixisset /& sumnum inter natos mulierum esse ipsum affirmasset:q; ad extremum humane uirtutis peruenisset: maius bonum postea ponit:meliorēq; dicit atq; maorem eū/qui iam regnū celorum tetigerit;& filius dei factus sit;per spiritum sanctū re natus,ut ostenderet mirabilem esse Ioannē;propter uirtutes suas precipuas, sed mirabiliores ipso;regni celorum participes, hortareturq; hac ratione:ut magno animo rapere id conarentur /quod Ioanne quoq; maiores faciet, Regnū enim celorum:dona spiritus esse modo dicimus,secundum illud Christi dictū ,

Luce,¹⁷ regnū celorum intra uos est,maior igitur omnibus natis mulierū inuenitur: qui per spiritum renat⁹ est. Illi enim filii carnis adhuc appellātur :isti filii dei sunt.

Roma,⁸ quem orātes appellant:abba/pater, Quare etsi inter natos mulierum secundum humanam uirtutem mirabilis Ioannes sit:qui tamen ipso minores uidentur in regno celorum/hoc est renati per spiritum sanctum:maiores sunt,quia non mulierum nati:sed deo participes/filiū dei ideo appellātur,etiam si minimi perfectioribus uirtute quasi infantes uideātur;quia modo renati , Qz aūt Ioannem et omnes natos mulierum/regeneratio que per spiritum sanctū fit: magno interuallo excedit/non longe nobis querendus est testis, cum ipse Ioānes ad Ihesum dixit:opus esse sibi ab eo baptisari. Nam etsi perfect⁹ esset uir-

ture:renascendi tamen propter spiritum gratiam petebat/ut in maiore ascendenter gradū . nec mulieris deinde natus esset:sed ad diuinam nobilitatem reformatus,quod saluator maxime affirmauit,Non enim dixit:perfectū ipsum esse/quāvis sanctificationem spiritualis baptismalis non haberet,sed necessarium sibi baptismum:per dispensationem in aliud tempus differendū assicuit, Nihil enim aliud mea quidem sententia:illa uerba saluatoris significat,dimittemodo,Quod uero celorum regnum dona spiritus /et regenerationem fideiūlū appellat:ex ipsis saluatoris uerbis sciamus. Adiebus enim Ioannis usq; modo/inquit:regnum celorum uim patitur /et uiolenti rapiunt illud,Nam cum

Ioan.,¹ Ioannes predicaret,parate viam domini:rectas facite semitas eius, multi magna uim magnoq; studio a uicis ad uirtutem uertebantur:sed et filii dei per spiritus sancti gratiam fiebant/per baptismum regenerati,Id si quis non exponi recte arbitretur ;doceat quāobrem a diebus Ioānis rapi cepit regnū

celorum/quasi nemo ante tempora illa illud rapuerit, Num ergo dices; uana prophetarum spes fuerit? Num tanta multitudo sanctorum patrum: regnum celorum non possidebit/si tunc primum rapi cepit quando baptista clamabat penitentiam agite; regnum enim celorum appropinquabit? Sed facile intelle= ctu est/ ipsum regnum celorum priscis etiam paratum fuisse; sicuti conformib⁹ im= aginis filii dei/atq; ideo prescritis a deo patre, A tempore uero Ioannis / donum spiritus sancti & regeneratio per baptismum:fide rapitur. Hec quoniam ita in telligēda sunt: patet nunq; Ioannem maiorem fuisse Christo/ neq; unq; futurū,

Math, 3.

CLibri secundi/thesauri Cyrilli; finis,

CEiusdem liber tertius,

CRefutatio expositionis heretice; et expositio sensus ueri/euangelici textus,
ego in patre; et pater in me est,

Cap,I,

n On est mirum(heretici aiunt) si pater est in filio:& filius in patre, cū etiam de nobis diuina scriptura dicat: quia in ipso uiuimus/moue= mur et sumus, Quomodo enim aliter filius maiore seipso patrem capere poterit? Aut quomodo filius minor: maiorem patrem reple= re poterit? **C**Quasi de corporeis loquimini uasis; in quibus recte dicitur/ non posse a minore maius capi;nec a minore posse maius repleri , In rebus uero in= corporeis que sine ulla materia sunt: quomō ista locū habent? hec dixim⁹; qua si concederem⁹ maiore filio patrem esse, ueritas autem non ita se habet, Equa= lis enim patri filius in omnibus est. Sed nec uos huiusmodi rationibus uteremini; si sciretis quid uerus pater sit;& quid uerus filius, et quid lumē inuisibile simul atq; eternum;& quid splendor eius . & quid hypostasis incorporea : & chara= cter ei⁹ similiter incorpore⁹, Nam si hec memoriter teneretis/intelligeretisq; non quasi de corporibus disputaretis, sed consequenter atq; congrue scrutan= dum arbitraremini: quomodo filius in patre & pater in filio est/sicut character/ sicut imago/sicut splendor/atq; similitudo patris , Verum quoniam non esse mi= rum illud dicitis: quoniam & nos in ipso uiuimus/& mouemur / & sumus: con= siderate quoē/ q̄ multū a ueritate receditis, non enim sicut in sanctis deus est/ sanctificans ipsos; sic & in Christo, Sed ipse filius; uirtus & sapientia patris est. Is sanctificat omnia participantia ipso:in spiritu. Ipse uero nulla participatio= ne sanctus est; ueluti nos. Non enim per gratiam filius est:sed eternaliter ex pa= tre genitus, Nec rursus filius sic in patre est;sicut nos , Nos enim gratia & par= ticipatione in deo uiuimus & mouemur & sumus. filius uero secundum natu= ram/quasi a fonte semper uiuo ex substātia patris emanans: uita secundum na= turam est/ omnia uiuificans, nec participatione uite ipse uiuens est;sicuti nos, Nam si sicuti nos/ ipse uiueret;non esset naturaliter uita. Quod enim de foris alicui aduenit; id secundū naturam ipsi non inest, Filius autem de se dicit.ego Ioan, 14, sum uita,. Non ergo ut nos:in deo uiuit & est,sed naturaliter ipse uita est:& in patre naturaliter est/unum cum ipso;secundum identitatem essentie, **C**Sed Cauillatō in patre(inquit) seipsum esse dicit/et patrem in eo: quoniam nec sermo in eo/ heretico= quemad omnes predicabat. nec opera que faciebat: sua erant , sed patris qui rum,

Ioan, 14,

Actu, 17,

precepit loqui; & dedit uirtutem ad faciendum miracula. ¶ Licebit ergo secū
 dum uos / unicuiq; etiam sanctorum; similem uocem edere. Miracula enim / ac
Psal. 84. cepta uirtute de super ipsi quoq; fecerunt. Audiam (inquit psalmista) quid lo-
Prove. 2. quetur in me dominus deus. Et sapientissimus Salomon, Mea (inquit) uerba a
 deo dicta sunt, Et beatus ille Moses: fidus minister preceptorum extitit dei, et
Actuū. 3. uniuersaliter uniuerso prophete non suis uerbis utebantur: sed domini. Hac
 de causa omnes; hec dicit dominus / clamabant. Et saluatoris discipuli admis-
 rantes magnalia que faciebant: uiri fratres clamabant / quid nobis attenditis;
 quasi propria uirtute ista facientibus? Cur ergo nemini unq; istorum licuit di-
 cere; ego in patre sum / & pater in me? Non uidetis nichil precipuum tribui a
 uobis filio / frustraq; appellatum filium esse; si ueluti sanctorum aliquis / exter-
 na uirtute operabatur, Non autē frustra / neq; sicuti nos / per gratiam; sed ue-
 re & naturaliter filius est, Propria igitur uirtute non de foris sibi donata: mira-
 cula operabatur. ¶ Preterea, si sanctis licuisse dicere / ego in patre & pater in
 me est; dixi. Et certe saluator / et ego in patre sum / & pater etiam in me est, ut
 ostenderet; ceteris quoq; id dicere licere, Nunc uero sibi soli hoc attribuit: quia
 solus ex patre uere generatur. Ita ergo propositus euangeli textus; intelligen-
 dus est, Ex substātia patris emanat filius: non (sicuti creature) ex nichilo ad es-
 se productus / aut de foris substitutus, sed ex genitoris substantia proprius fru-
 ctus; sicut ex lumine splendor / aut ex fonte fluuius. Quare qui uident filium;
 ipsum patrem uident / et a filio genitorem intelligūt. Nam quoniam ipsum es-
 se filii ex substātia patris prodit; idcirco filius est in patre, Et quoniam quod pa-
 ter est natura / id ipsum uerbum suum est; ideo pater in filio est; sicut sol in suo
 splendore / & sicut mens siue intellectus in uerbo suo / & sicut in fluuio fons, Na-
 tura enim paternae substantie / ac (ut ita dicam) species tota in filio est; & ostendit
Ioan. 10. ipsum in seipsa, Illud etiam attendēdū; q; necessarie dispensationis gratia
 hanc uocem dominus emisit, Nam quoniam ad ostendendā identitatem na-
 ture / qua idem est cum patre; dixerat, ego & pater unum sumus, ne quis igit
 patrem filium / & filium patrem esse putaret; & dualitatem nominum solūmo-
 do faceret / & unam non duas personas arbitraretur; necessario illud exposu-
Ioan. 14. it dicens, Ego in patre & pater in me est, ut quādmodum ex illis uerbis iden-
 titatem substantie ostendit; sic ex istis dualitatem personarum / ut uere subsis-
 tentem patrem & uere subsistentem filium significaret. Non pater & filius /
 natura unum sunt; numero personarū duo. Non sicut si unum in duas diuide-
 retur partes; ut alterum in altero non sit. nec ut idem unum; duobus nominis
Sabellius bus appelletur / ut dualitatis uirtus in solis nominib; reperiatur, nec ut eadem
 persona / modo pater modo filii uocetur; sicut Sabellius blasphemabat, sed sint
 (ut diximus) numero personarum duo, pater enim semper pater est; neq; unq;
 in filium conuertitur, & filius semper filius; neq; unq; in patrem mutatur, Cūq;
 ita in dualitate uera personarum sint; una in utrisq; natura / et una deitas est,
 Similis enim naturaliter genitoris filius est; ut imago / ut splendor / ut character
 substantie ipsius, Et ita propter identitatem substantie; unum deum patrem

et filium esse credemus, Nam sicut splendorem solis non aliud dicet quis piam esse lumen natura: preter ipsum solem, nec participatione aut habitudine quādam lumen appellari crederet: sed quia natura ex ipso emanat, & ita duo hec lumina esse ratione percipiet; unum uero esse natura non negabit. Sic q̄q̄ pater & filius in dualitate personarum inueniantur; nemo tamen aliud dicet esse patrem q̄ filium/ quantum ad deitatem & identitatem essentie pertinet. Et sicut sol in splendore suo est, & splendor solis in sole: sic pater in filio & filius in patre, personarum numero duo: nature identitate unum. Quare si quis diligenter scripturā scrutetur: inueniet omnia dici de filio que de patre dicuntur / & omnia de patre que de filio, absq; hoc solum q, alter pater est; alter filius, Pater deus est: & uerbū deus est, oīpotēs pater; oīpotēs & filius. hec dicit qui erat & qui uenturus est omnīpotens. Dñs pater; & unus dominus Ihesus Christus, lux p̄z Apo, 4, ter: sed filius quoq; lux, Ego sum (inquit) lux mundi. Pater peccata dimittit; sed Ioan, 9, et filius similiter, ut sciatis inquit quia potestatem habet filius hominis peccata Math, 9, dimittere, Vere igitur ipse dicit ad patrē, quia mea oīa tua sūt: & tua mea, Et Ioan, 17, quia omnia patris filii sunt: cōuersim quoq; uere dicit. ego in patre: & pater in Ioan, 14, me est, Identitas enim hōz omnium: in dualitate incōmutabiliter lucet, Quare filius: uere filius est, non enim omnia patris/ secundum naturā sua essent: nisi ex ipso esset, Nec omnia filii patris essent: nisi filius consubstāialis esset genitor, Quēadmodum si quis depictam regis imaginem uideat / & mirat⁹ pulchritudinē imaginis: ipsum regem uidere desideret / iure utiq; imago ad eum diceret, qui me uidet: regem uidet, Et rursus, Ego et rex: unum sumus/ quantum ad exactam similitudinem, Et rursus, Ego in rege / & rex in me est: quantum ad figuram & formam, Figura enim & forma & species imaginis: species forma & figura regis est, Sic & filius dicit, Qui me uidet: uidet & patrem, ego et pater: unum sumus, ego in patre: & pater in me est, Naturales enim dignitates patris: incōmutabiliter habet filius, et ideo patris imago est: & ipsum genitorem in se monstrās, Ita & apostolicum illud intelliges, Qui cum esset in forma dei: non rapinam arbitratus est se esse equalēm deo. Equalis enim deo est: 2, Cori, 5 quia & ipse totus deus est/ non aliter q̄ pater. Sic erat in Christo deus: ad recō- Ioan, 14, ciliandum sibi mundum, Sic quecūq; filius operaretur: patris opera sunt. Nam cum nulla differentia deitatis & nature inter eos sit; nichil prohibet opera unus/ opera esse alterius, Nam si que patri attribuitur: omnia ipsi quoq; filio nō gratia neq; participatiō / sed ita naturaliter insunt ut & ipsi patri: nec mediū illum est inter patrem & filium/ quod in dissimilitudinē distrahat: perspicuū est totum patrem esse in toto filio/ & totum filium in toto patre, Probe igitur consequenter dicitur. ego in patre: et pater in me est, et ego et pater unum su- Ioan, 14, mus. Nichil enim habet alter quod alteri non insit: nisi q̄ hic pater / ille fili⁹ est. Ioan, 10, Talis ergo penitus filius est: qualis omnino pater est, ¶ Preterea, de⁹ pater uocatur: et simul cum eo intelligitur necessario fili⁹. Non enim esset pater: nisi ex seipso filium generet, Et rursus, quando filius appellatur: patrem simul intelligere necesse est. filius enim ad patrem dicitur, Si ergo alter in altero necessa-

Thesau, Cyril,

rio est; et alter in altero intelligit; uere dicit saluator, ego in patre / et pater in me est, ¶ Ad hec qui credit in filium credit in patrem, & qui uere colit patrem is etiam filium colit. Cur ergo hic in illo / & ille in hoc non erit? aut cur identitas essentie hinc non demonstratur? Ideo enim unus deus in filio et patre et spiritu sancto adoratur; et unus deus ab omnibus predicatur / & est: quia nulla differentia essentie / naturalisq; similitudinis / alterum ab altero disiungit, Sed patrem heretici esse in filio & filium in patre ideo dicunt: quoniam que pater uult / etiam filius uult, & que filius: eadem pater, propter identitatem uoluntatum ergo / alterum in altero esse contendunt, Num igitur angelis aliisq; rationalibus virtutibus licebit (de quibus psalmista scribit, benedicte domino om

Psal. 102, nes angeli eius; ministri eius facientes uoluntatem eius) num inq; singulis istorum licebit; hac saluatoris uoce uti / & dicere, Ego in patre; & pater in me est, et qui me uidet: patrem uidet. Nemo enim ambigit / que deus uult: eadem angelos / archangelos / dominationes / potestatesq; uelle, non enim manerent in ordine suo; nisi eadem uellent que deus. Certe qui non permanxit in uolun-

Esaie, 14, tate dei / sed aliud q; deus uellet quesivit; statim audiuit. Nuc ad inferos descendes; et ad fundamenta terre, Si ergouiuersi ordines superiorum potestatum eadem uolunt que deus / & tamen uocibus filii uti nequeunt: non idem uelle & idem nolle / filium in patre & patrem in filio monstrat; sed essentie incommutabilis similitudo atq; identitas, ¶ Preterea, si idem uelle facit ut alter in altero sit; hoc ipsum faciet (quod nonnulli hereticorum audent dicere) ut uerbum / sapientia / & imago dei filius appellef, Cur ergo etiā angeli; sapientia / & imago dei / & uerbum dei / & lumen de lumine / et splendor / & in forma dei non dicuntur? cum et ipsi uoluntate suā ad uolūtātē dei cōformēt, quia uidelicet non ppter hoc neq; ppter uolūtātū cōueniētiā: filius est in patre / & pater in filio, neq; ppter hoc / filius: uerbum & imago dei est / nec sapientia & lumen de lumine ideo appellaz-

Cauillatō heretico- rum tur. sed quia ex ipso patre: uere ac proprie genitus est, ¶ Si quoniam (inquit) imago patris filius est / idcirco unius substantie cum eo est: quid prohibebit nos quoq; homines qui similiter filii dei uocamur / & ad imaginem dei facti sumus; eiusdem cum deo esse substantię? Sed nos (o contentionis cupidi uos) per gratiam filii dei sumus, uerbum uero dei: filius ipsius secundum naturam est. De illo enim dicitur. quis similis tibi domine in diis: non enim de foris: sed naturaliter

Psal. 88, Psal. 81. filius est, De nobis autē, Ego dixi diū estis; & filii excelsi omnes. Vos uero tanq; homines moriemini; & sicut un⁹ principum cadetis, Facile enim nisi in fide & charitate uixerimus: gratiam amittimus, Imago autem dei sumus; quoniam tueram imaginem eius / hoc est uerbum eius suscepimus, & habitauit in nobis: homo factus propter nostram salutem, Immensa igitur differentia est inter nos per gratiam filios: & uerbum dei / hoc est filium uerum dei, Friuola igitur hec ratio uestra est: qua sola similem patri filium putastis / quoniam uidelicet ea uelit que pater etiam uelit, unde sequitur potius uoluntatem uoluntati similem esse: non filium patri, Pater enim secundum uos; nomine solum pater erit. Filius uero; nec filius / nec incōmutabilis genitoris imago; sed solum imitator / & ut

ita dicam secutor uoluntatis eius, ut etiam Paulus Christi: cui similis erat/ quoniam que Christus uolebat: ea & docebat & faciebat, Quare imago uoluntatis Christi; doctrina eius est/ sed non est idem filio dei secundum naturam, Hec omnia quoniam ita se habent; absurdum & impium est/ similitudinem & identitatem filii dei cum patre: in alia magis re q̄ in substantia esse putare. Ita enim solum filius; uera imago patris erit/ uereq; poterit dicere, ego in patre: & pater in me est, Et rursus, qui uidet me; uidet & patrem. Ita enim pater & filius similes sunt in omnibus: sicut in hominibus patres filii / & filii patribus secundum naturam similes sunt; & ueluti si quis ad solem & splendorem eius aspicerit. Hac de causa cum filius operetur: pater operatur. et cum filius ad sanctos ueniat: & pater quoq; uenit, ut ipse dicit. Venient⁹ ego & pater; & mansio[n]e apud eum faciemus, Omnia enim (ut sepius dictum est) ex patre per filium fiunt. & ^{Ioan. 14,} gratia que sanctis datur; ex patre per filium prebetur, Gratia (Paulus inquit) ^{Roma, 1,} uobis a deo sit; & domino Ihesu Christo, Et alibi, Ipse deus pater & domin⁹ no¹. Tessa.³ ster Ihesus Christus dirigat uiam nostram ad uos. Non enim dirigant; pluraliter dixit, quod greci sermonis consuetudo flagitat; quando de duobus diuisis dicitur, sed dirigat in singulari numero; ut ineffabilem unitatem patris & filii ostenderet, significaretq; non seorsum aliquid dari aut fieri a patre / & seorsū a filio: sed ex patre per filium in spiritu sancto ut ex uno deo, Nam si non eiusdem essentie filius esset cum patre / & si non esset in ipsis unitas inseparabilis si cut in splendore & sole: solus pater operari & spiritum dare diceretur / nec in omnibus mentio filii fieret. Cur enim si creatura est filius; ipse solus & nulla creature arum alta / cum patre operari & spiritum dare dicitur? Nemo certe audire patietur dicente aliquem, utinam deus pater & angelus (uerbi gratia) quispiam dirigat uiam tuam, gratiā enim dare deo soli conuenit, Cum igitur una cum filio et per filium omnia in spiritu sancto pater faciat; patet filium non esse creaturam/ sed uere genitum ex patre, & patrem in ipso esse; & ipsum in patre, & ita uniuersa fieri / & gratiā sanctis dari ex patre per filium: ut Paulus testatur, Gratias ago deo meo semper de uobis propter gratiā dei que uobis data est in Christo Ihesu. ^{1. Cori, 1,} Sed si nulla (inquiunt) creatura cum deo simul in faciendo/ dando ue aliquid accipitur: quāobrem patriarcha Iacob nepotes Joseph filios benedicens ait: Deus qui me alit ex infantia mea usq; ad hunc diem; et angelus qui liberat me ex omnibus malis/benedicat pueros istos, Ecce deus nominatur; & angelus una cum eo . et quidem in singulari numero benedicere dicitur, ^{Gene. 48} Si prophetico spiritu decoratum heretici fatentur / et sanctum Iacob fuisse uirum non negant; cuius gratia ita ipsum errasse contendunt ut angelum deo cōiunxerit/ et una cum deo posse benedicere putauerit. Nolint que ita sanctum uirum illum uituperare: sed uerum suorum uerborum sensum inquirant/ si sanctum fuisse illum arbitrantur. Sin uero minime id putant; cur authoritate ipsius ad confirmanda dogmata utuntur? Sed nos nūg is heretico rum contemptis: patriarche uerba breuiter exponamus, Spiritu ergo ille sancto ad ueritatem dogmatum ductus: primo deum orat / ut pueros benedicat.

Theſatū,Cyril,

- Eſaie,9. et ſimul etiā angelum; qui liberabat eum ex omnibus malis. ut per deum: patrem ipsum ſignificaret, per angelum autem uerbum patris, non enim ignorabat; quia nomen eius / magni confili angelus eſt. Quid autem non angelū (ut intelligunt heretici) ſed filium dei ſignificarit; inde patet / quod cum dixiſſet angelus; ſtatum addidit / qui me liberat ex omnibus malis. A uerbis igitur ipſius conſiderem⁹; deus ne ipsum a malis omnibus liberarit / an aliquis angelorum qui
- Gene,32 ſunt creati, Luſtatus dicitur angelus cum patriarcha illo fuiffe. Idque ſcriptura diuina teſtatur, quem patriarcha tenuiffe; dixiſſeq; ad ipsum dicit⁹, non te di- mittam: niſi me benedicas. Erat autem ille / deus: in ſpecie creature cum patri- archa luſtatus. ſicut ipſius patriarche uoce appetet. Vidi faciem dei. Hunc igitur angelum quem tūc uidit; orabat ut pueros benedicret, Preterea uifus eſt
- Gene,28 (ut ſcriptura dicit) dominus deus patriarche Iacob⁹; & dixit ipſi, Ecce ego tecū ſum; & custodiam te in omni via quoq; ieris, Deus igitur erat qui liberabat ipſum: non angelus. Et rursus, quando Laban perſecutus / deprehendit eum; tunc quoq; deus ipſum liberauit, ut ipſe uxoribus dicens teſtatur. Et nō dedit
- Gene,31, (inquit) deus Laban potestatem; male faciendi michi. Et quando rurſum fra- ter Eſau inſidiabatur ei: non angelus ſed dei auxilium implorabat dicens, Libe-
- Gene,32. ra me domine de manu fratris mei Eſau; quia timeo ipſum, Deus igiſ ipſe hoc eſt filius dei / nomine angeli a Iacob in benedictionē filiorum Iofeph nominat⁹. Sed ſpecies quoq; patris; filius dicitur, Saluatoris enim uerba ad Iudeos hec ſunt.
- Ioan,5, Qui me miſit pater; ille teſtimonium perhibuit de me / cuius uos nec uocē unq; audiſtis; nec ſpeciem ipſius uidiſtis / et uerbum eius non habetis manēs in uobis quia quem ille miſit; huic uos non creditis, Si ergo qui non crediderunt uerbo ex patre miſſo; nec uocem dei audiſſe dicūtur / nec ſpecie ipſi⁹ uidiſſe; nec uer- bū ipſius habere manens habitāſq; in ipſis; per ſpiciu⁹ eſt / quod ſi miſſū ad eos filiū dei ſuſcepiffent; uocē quoq; ipſius dei audiſſent / & ſpecie eius uidiſſent / & uer- bū eius habitāſ in eis habuiſſet, Oia ergo hec / fili⁹ eſſe oſteſditur; uox / ſpecies / et uerbum patris. & ſi ſpecies eſt; patet quia etiam imago & character ſubstan- tie genitoris / habēs in ſeipſo naturaliter illum cuius character eſt, Vere igitur dicitur. Ego in patre / & pater in me eſt, & ego & pater unū ſum⁹, Idcirco quā- do patriarcha Iacob cognominatus fuerat Iſrael; tunc (ut ſcriptura dicit) ſolip- ſi ortus fuerat / quando tranſiuit ſpecies dei, Nichil certe aliud ſpeciem dei ſcri- ptura ibi nominauit; niſi eum qui libere uereq; clamat, qui uidet me uidet & pa- trem / et ego in patre & pater in me eſt, et ego & pater unum ſum⁹. ¶ Sed ſal- uator (inquiunt) patrem & pro diſcipulis & pro uniuersis in ſe credentibus ro- gat dicens, Pater sancte cuſtodi eos in nomine tuo quos michi dediſti: ut ſint unum ſicut & nos, Et rursus, nec piaſtis ſolis rogo: ſed etiam per credētibus per ſermonē iſtorum in me / ut omnes unum ſint, ſicut tu pater in me & ego in te: ut & ipſi unum in nobis ſint / ut mundus credat quia tu me miſisti, Et ego glo- riā quam dediſti michi dedi eis: ut ſint unum / ſicut et nos unum ſumus, Ego in iſpīſis / & tu in me; ut ſint perfecti in unum / ut mundus cognoscat quia tu me miſisti, Quēadmodum igitur nos quāuis homines ſecundūm naturam ſumus:
- Obiectio heretico- rum,
- Ioan,17.

in patre tamē unū sum⁹ / sic et ipse filius unum est cū p̄e; et ipse pater unū cū filio / sicut etiā nobiscū, Et quēadmodū nulla ratio coget similes p̄i nos scđm naturā esse; qđa unū cū ipso fieri dicimur, sic nō est necesse filium ex substātia patris esse / qđm ait, ego in p̄e et pater in me est , cū ita sit i p̄e/ ut dixim⁹: quē admodū et nos ip̄i, Aut ergo nos etiā ex substātia patris sum⁹: qđm ad unū cū deo reducimur, aut si hoīes tūc quoq; sumus / quādo unū facti sum⁹ cū patre; hoc ipsum etiam de filio credendum est, Remanet enim in natura sua: nec in substantiam patris conuertitur / quamuis unum fiat cum ipso, ¶ Hec heretici⁹ quoq; pater diabolus dixit: ac ideo audiuīt , Nunc ad inferos descendes: et in fundamenta terre, Ausus enim fuerat dicere. Ascendam super nubes: & *Esaie, 14,*
 ero similis altissimo, Quare sicut uere fili⁹ dicit / ego et pater unū sumus; idq; propter identitatem substantie, sic et heretici uere dicerent , nos et pater noſter diabolus unum sumus: qui unum et idem uolumus. Adeo enim insaniūt / ut cum per gratiam ip̄i quoq; dū uocentur : similes se esse putent ei secūdū naturam: qui gratiam dedit, Et qui uocati sunt ad similitudinem filii: secundū naturam equales esse se credant illi qui uocauit / et qui naturalem sibi dignitatem ex misericordia per gratiam eis concessit, Nam si pater et filius sic unum sint / sicut nos cum patre et pater nobiscum: nulla differētia erit inter uerbum dei et nos, sed erit idem nobiscum secūdū naturam; tempore forsitan solummodo differens / qđm ante omnes fuit, Sicut Adam uerbi gratia similis secūdū naturam Paulo et Petro fuit: quamuis longo tempore ip̄os precesserit, Quare igitur ip̄e creator noſter uocatur; cum nos creatores nō sumus. Et nos quidem per ipsum facti sumus; ip̄e autem creator omnium est, Consequens uero est si eiusdem nature cum ip̄o sumus: eundem apud patrem nos quoq; locum obtainere quem ille obtinet / et singulos nostrum unigenitos appellari / & uerba et sapientiam patris, Nam quorum natura una est: eorū nomen quoq; commune est, et quod uni secundum naturam inest: id ceteris quoq; inest qui eiusdem nature sunt. Que omnia si absurdissima sūt / nec creatores ip̄i uocamur / nec sapientia patris / neclūmen de lumine / sed solus hec filius uere possidet: non erit eiusdem nature nobiscum, Ineffabiliter igitur ip̄e ex patre est; & naturaliter unum cum ip̄o, nō sicuti nos; gratia et participatione / ueluti ferrū cū ignitū fuerit / et ignis / participatione dicitur, Non enim omnia que similia sunt alicui: unum cum ip̄o sunt secundum naturam, Nā multoties q̄ naturaliter alius insit; ea sicut imagines motionū uolūtatis nře sūt, Sane naturaliter aialib⁹ ratiōis expertibus inest pronitas atq; propensio ad irrationales affect⁹ explēdos: qđ rōne nō habeāt qua illos moderetur & frenēt. Hic hoīes suo indulgētes animo et recte rationis ductum non sequentes / sed appetitū brutū atq; effrenem / illoq; censemur animaliū nomine / quorū insitas et naturales prosequuntur passiones, Et id quidem frequens in scripturis occurrit ac inuenitur. Veluti quod scriptum apud psalmistā est, Nolite fieri sicut equus et mulus : in ps, 31, quibus non est intellectus. Et rursum, homo cū in honore esset non intellectus: ps, 4s, sed cōparat⁹ beluis et brutis / similis fact⁹ est eis, Et alibi, equi furētes i cquas fa *Hiere, 5,*

Thefau, Cyril.

- Math. 10. cti sunt, hec saluator ad discipulos suos apertiora fecit dicens. Estote prudentes sicut serpentes: & simplices sicut columbe, Et rursus, Estote misericordes: sicut et pater noster in celis misericors est, Si ergo similes secundum naturam facti sunt beluis et brutis: qui carentiam rationis ipsorum secuti sunt, et rursum si discipuli serpentis prudentiam / columbe simplicitatem / et celestis patris misericordiam imitati / serpentes / columbe / & diu secundum naturam facti sunt: nihil prohibet quando unum fieri cum domino dicimur / aut cum ipso deo patrem unum cum deo essentialiter nos factos esse arbitrari. Sin autem operatio- nis alicuius similitudo facit / ut serpentes uel columbe et cetera dicamur; non erimus secundum substantiam idem cum deo / quia unum cum ipso facti esse dicimur, Sed sicut ipse unum est natura cum uerbo suo: sic et nos ad unum inter nos reducimur / uoluntatis coniunctione atque concordia: quando nullo modo dissentimus / sed uno charitatis uinculo in unitate coniungimur, ¶ Preterea, solet saluator & dominus noster bona que naturaliter insunt sibi / proponere: et ad similitudinem hortari nos / ut ad diuinam sic imaginem ad quam facti su- Math. 11. mus / nos reformat, Quando igitur mites nos esse hortat, discite a me (inquit) quoniam humilis sum et mitis corde, nec tamen si eum imitati mites erimus; natura quoque ideo sibi similes erimus / sed in sola mansuetudine inquietum fieri potest ase- similabimur, Sic igitur quando de nobis dicit, ut sint unum / sicut et nos unum sumus / ad exemplar nos hortatur, nec quia natura unum cum deo fieri posse- mus: id dicit. Sed ut quemadmodum naturaliter ipse unum cum patre est: sic nos concordia & consensu unum sumus, naturalemque identitatem patris & filii quasi exemplar secuti: uoluntatis coniunctione ipsam imitemur / que nos quasi corpus unum & animum unum efficiat. Sic enim de iis qui crediderunt Actu. 4. scribitur, quia multitudinis ipsorum cor unum et unus animus erat, Nam que aliquibus natura insunt; firmie quasi fiunt imagines / si qui uoluerint suam ad eas Math. 10. uoluntatem conformare. quale illud est. estote sicut serpentes: estote sicut co- lumbe, Identitatem igitur naturalem quam habet cum patre: et imaginem / et similitudinem / et exemplar (quod intuentes: uoluntate uniamur) nobis pro ponit, Quando igitur de nobis dicit, ut et ipsi unum sint; sicut et nos unum sumus, non ut omessa natura nostra / ad naturam filii commutemur: id dicit, sed ut (ueluti dictum est) id uoluntate nos efficiamur: quod ipse natura cum pa- tre est, Quare si quis naturalem coniunctionem nobis cum filio dei futuram arbitratur: uehementer errat / impossibilia fingens, Nam si dicere uoluisse / natura nos unum cum filio fore: dixisset profecto, ut unum ipsi tecum sint: quemadmodum ego tecum, Nunc uero non ita dicit: sed plurali numero utitur, ut sicut ego et tu unum sumus: sic & ipsi unum in nobis sint, Ita clare docet / non natu- ra cum deo nos coniungit: quod impossibile est / sed posse fide atque charitate, cum ad ex- plar naturalis unitatis filii & prius / nitimur unum unitate uoluntatum fieri: quod ipsi et prius / nature inest unitate. ¶ Preterea, quod in deo fieri dicis: non nature mutatio- ne / sed ab eo uel per eum fieri significat, In te (inquit psalmista) inimicos nostros cornu petemus, Et rursus, In deo meo transgrediar murum, Perspicuum enim est quod non in deo
- ¶ 43.
- ¶ 17.

naturaliter factus: murum se transgressurum et cornu petiturum dicit, sed in nomine dei & in virtute ipsius; id se facturum ostendit. Quando igitur dicit; ut ipsi quoq; in nobis unum sint / nō quia natura humana conuertatur ad dei naturam : id dicit, sed quia in nomine uirtuteq; patris et filii: unam habebunt uoluntatem atq; cōsensum, Addidit autem sicut & nos unum sumus : ut exemplar uiendarum uoluntatum / naturalem suam unitatem cum patre / cōdētibus proponeret. Similitudinis enim aduerbia: sicut / quasi / ueluti / ceteraq; huiusmodi: non totam rem eandem toti significant / sed similitudinem aliquā ostendunt, Ideo addidit: ut sint perfecti in unū, ut totius textus h̄c sensus sit, Nam quia magnam immo immensam generi hominum filius dei cōferre gratiam uoluit: ideo uiuersos ad cōiunctionem attrahī sui studuit, factus est enī in nobis: quia hominem induit is qui patrem habet in se / sicut uerbum & splendor eius, Sicut igitur ego (inquit) in ipsis sum / qui homo factus idem cum ipsis sum: et tu pater in me / qui eiusdem tecum substantie sum, sic uolo ut et ipsi in unitate inter se coniuncti / et quasi unum facti corpus : in me omnes sint / qui omnibus propter assumptionē unius templi coniunctus sum, Et sic erunt unū et erunt perfecti : sicut ego perfectus sum etiam post hominem assumptum, Non igitur natura nostra omissa : ad dei naturam mutamur, sed unū esse cum deo dicimur / quia participes eius sumus, In hoc (inquit Ioannes) cognoscimus quia in ipso manemus / & ipse in nobis: quia ex spiritu suo dedit nobis, Si ergo quia participamus spiritu sancto / unum sumus cū deo / et nos in ipso / et ipse in nobis manere dicitur; et filius dei non est de numero participatiū spiritu sancto / sed ipse dator ipsius spiritus est; patet quia nō ut ipse in deo p̄tre est / sic & nos sumus, sed ipse quidē in ipsa genitoris natura sicut uerbum / sicut splendor / & sicut character ipsius est, Nos uero / quia spiritu sancto per ipsum filium participamus: unum esse cum deo dicimur, Idem Ioannes alibi scribit, quicunq; confitebitur quia Ihesus est fili⁹ dei: de⁹ in ipso manet / et ipse in deo, Si ergo propter huiusmodi cōfessionem in deo sumus / et ipse in nobis: filius uero nō ea de causa sit in patre (nec enī pro merito confessionis in dono accepit: ut sit in deo) non est ambiguū homines gratia et dono unum esse cum deo / & propter fidem et confessionē huiusmodi / donū hoc diuinitus accipere, Dei autem uerbum naturaliter est in patre: non dono & gratia / et patrē similiter habet in se, Quod ut apertius intelligatur: ponamus aliquem fide & charitate confiteri nunc quia Ihesus est filius dei, Is ergo secundum Ioannis dicta / spiritū sanctum propter huiusmodi cōfessionem accepit, et qm̄ deum in se accepit: et deus in ipso & ipse in deo est, Ponamus etiam q; postea ex suggestione diaboli mutet homo huiusmodi sententiam: et neget Ihesum esse filium dei, amisiit igitur gratiam: et a spiritu sancto desertus nec ipse in deo erit nec deus in ipso, Hic certe sicut ante confessionem homo erat: sic & in confessione et i negatiōe homo erit, Nō ergo naturaliter deo cōfigimur: nec natura unū cū ipso fideles sum⁹, sed ut grā & charitas nos illi cōiungit: sic uiciū ab illo nos remouet, Si ergo cōfitētes in charitate / qd Ihesus est fili⁹ dei: in deo sum⁹ /

et negātes alienamur ab ipſo; filius autē non dono nec propter confessionē hu-
iū ſimili / cū deo eſt; nō erit certe ita ipſe in patre / ſicut nos, Sed ipſe quidē; na-
turaliter & incommutabiliter / ſicut ex ipſo natus, nos uero: gratia & partici-
pationē. Quare ſicut ipſe naturaliter et filius et de⁹ eſt; ſic nos gratia et partici-
patione / filii dei & diu efficiuntur,

C De ſimilitudine filii ad patrem, et qđ filius non eſt nature mutabilis /
neqđ de foris ſubſtens; ſed ex ipſa ſubſtantia patris genitus / ſicut uer-
o filius,

Cap, II,

Aduerſa
riorū ca-
ptioſa ob-
iectio,
Eſiae, 53,

I filius incommutabilis (inquiunt) patris imago eſt / ſimilisqđ eſt in om-
nibus et per omnia genitori; cur ipſe quoqđ non generat / et cur filii ali-
cuius non dicitur pater? Sic enim exakte ſimilis per omnia ipſe eſt, Si
autem ipſe non generat: quomodo in non generante generās eſt? Difſimilis
enīm alienusqđ a patre: in hoc eſt, **C** Si deus omnino quemadmodum homi-
nes generat / nec ulla differentia inter hec eſt; iure / generandi potestatem etiā
a filio peterēt. Si uero lōge ſublimior eſt natura dei; erit certe a legibus quoqđ
noſtris libera, Non igitur ut homo: genuit deus. quare qui natus eſt; humanis
legibus non ſubiicitur, Ineffabilis enī: ſua ex patre generatio eſt, Qđ ſi putent
neceſſe eſſe / a filio dei alios naſci; quia ipſe natus ex patre eſt / cur patri etiam
patrem non querunt: ſecundum humani generis conſuetudinem? Si autem
pater a nullo eſt / et noſtras leges omnino etiam in hoc ſuperat: nulla ratio co-
get ut a filio filium naſci oporteat, Erit enim in hoc etiam patri ſimilis: ut ſicut
hanc animalium naturam pater excedit / quoniam a nullo eſt; ſic filius quoqđ
excedat / quoniam nullum generat. Nam propter hoc etiam; mirabilis imago
patris in filio eſt, Sicut enim pater immutabilis eſt / quia ſemper pater & nunqđ
filius; ſic uerbum ſuum ex ipſo prodiens / immutabile permanet patris uerbu-
m et ſemper filius / et nunqđ pater. Similis igitur in hoc quoqđ genitori eſt, **C** Sed
interrogare nos ſolent, utrum liberi arbitrii filius ſit; an minime? Nam ſi libe-
ri eſt / inquiunt: electione non natura bonus eſt, quare potuit in contrarium
immutari, Hec enim liberi arbitrii uis eſt; ut ad uitriū partem tēdere poſſit.
Id autem mutatio et paſſio eſt, quā qui potest pati: quomodo immutabilis dei
atqđ impaſſibilis erit imago? Si autē minime liberi arbitrii filius eſt / atqđ ideo
nō potest diuerſa eligere / ſed neceſſario ſemper manet quod eſt: quaſi lignū
uel lapis in ſeipſo ſubiicit / nature uinculis nō libertate arbitrii unit⁹. **C** Opor-
teret certe non respondere ad hec interrogata: que ita incoſiderate proferū-
tur, Nam melior tunc taciturnitas eſt / quando ita uerſute cōtexte interroga-
tiones ſunt: ut ſine blaſphemia respondere non poſſis, Si enim liberi arbitrii fi-
lium eſſe dixeris; ſequitur ſtatim ex libertate mutatio, Liberi enim eſt: quod
mutari etiā in contrarium poſteſt / quamuis id nunqđ paſſum ſit, Si uero alte-
rum dixero; ſtatim quaſi lapidem propter immobilitatem filii dei eſſe conclu-
mat. Hec nec ſine periculo agitant; nec ſine aliorum periculo predican-

Ced quid ipsi facient: si nos quoq; de patre similiter interrogabimus: an sicuti uos/ formidabunt; et tacere melius q; hec proferre arbitrabūtur? Sed si ta-
men nos quoq; coacti similiter (ut dixi) de patre interrogaremus: quomo-
do responderent? Hic ergo uideant oro: q; periculosisime sint interrogatio-
nes huiusmodi, et simile patri esse uerbum suum in omnibus: preterq; q; pater
solum pater est; et filius solum filius/ constantissime pieq; credant, **C**Nam si
patris incommutabilis imago est/ uereq; dicit, ego & pater unū sumus, & qui Ioan. 10,
me uidet: is patrē quoq; uidet/ immutabilis certe sicuti pater est, Quomodo enī Ioan. 14,
uera imago immutabilis patris: mutabilis fili⁹ erit? Aut quomodo uere dicer:
unum sumus/ si mutabilitate et immutabilitate disperātur / et tam magna
dissimilitudine distrahuntur? Quare quoniam impossibile est falsa dici a ueri-
tate: unum ipſa ueritas hoc est filius et pater erunt, Et ita necessario / quod pa-
ter est; id ipsum fili⁹ quoq; erit. Sed immutabilis/pater est, immutabilis igitur
2 etiam filius/ et per omnia patri similis. **C**Preterea , si liberi arbitrii secundum
hereticos et mutabilis naturaliter filius est; sed electione boni ad eam cōditio-
nem peruenit; ut iam nullam ad patrem habeat differentiam/ sed possit dice-
re, qui me uidet: is etiam patrem uidet/ nihil in deo magnum est, quippe cuius
naturalem bonitatem etiam mutables creature possint aſſequi/ si uoluerint,
Id quoniā impie dicitur; necesse est ut ad naturalia deitatis bona / nulla ratio-
nalis creatura possit peruenire. Sed omnia naturalia bona deitatis; in filio esse
a scriptura predicanter, Natura igitur similis patri est: non studio/ aut quia
mutatus ad similitudinem patris est, Perfectus enim est ex perfecto; et immu-
tabilis ex immutabili, Quomodo enim non erit perfectus: qui non rapinam
arbitratus est se esse equalēm deo? Aut quomodo nō est immutabilis; cui unū Philip. 2,
3 et idem esse cum patre ipso est? **C**Ad hec, arbor ex fructu suo cognoscitur, Math. 7,
Fructus autem patris/ uerbum suum; hoc est filius suus est. Quare aut arborē
etiam mutabilem esse ostēdant, aut si arbor immutabilis est/ itaq; ab ipsis cre-
4 ditur; filium quoq; immutabilem esse credāt, **C**Presertim cū multa sint scri-
pture testimonia: quibus immutabilis filius esse demonstratur, Nam dicenti Ioan. 14,
Philippo/ ostende nobis patrem/ & cetera: tanto(respondit) tempore uobiscū
sum; & non cognouisti me philippe? Qui uidet me; uidet & patrem meum , Si
ergo filii cognitio/patris cognitio est; necesse est talem esse filiū / qualis sit pa-
ter, Sed pater immutabilis est. immutabilis igitur filius est, Et Paul⁹. Ihesus Chri Hebre. 13,
stus heri & hodie: ipse quoq; in secula, Et psalmista, Tu ab initio domine terrā ps. 101,
fundasti; et opera manuum tuarum sunt celi, Ipsi peribunt/ tu autem perma-
nest: et omnes quasi uestimentum ueterascent , Et sicut opertorium mutabis
eos/ & mutabuntur: tu autem idem ipſe es/ et anni tui non deficient, Et salua-
tor ipſe de ſe, uidete me uidete: quia ego ſum et nō mutor. Et Hieremias. quia
tu ſedens es in ſeculā; et nos perimus in ſecula , hic enim ſtabilitatē atq; immu-
tabilitatē diuine nature: p ſectionē ppheta significauit, Mutationē uero crea-
turarū cōtinuā significauit: cū dicit/ et nos perim⁹ in ſecula, Si ergo ſcriptura in
creaturis ſolū mutationē & iteritū nouit; & ab his filiū excipit/ cū dicat, Tu ue-Malach. 3

ro idem ipse es: non est certe mutabilis nature filius, Non est enim idem: qui
 mutari possit, ¶ Accedit, q. si non sit naturaliter immutabilis/ sed per acci-
 dens id asscutus / patriq; factus sit postea propter virtutes suas similis; fuisse
 aliquando dissimilis patri. Et quomodo erit filius: qui aliquando dissimilis na-
 ture fuit? Aut quomodo stabilis i eo erit beatitudo / bonitas / ceteraq; huiusmo-
 di: si per accidens hec sibi contigerunt: nam que acciderunt: desinere quoq;
 poterunt, Impium ergo est cogitare / mutabilem esse filium; de quo ait scriptu-
 ra, Tu autem idem ipse es, et in quo omnes deitatis dignitates inesse perhibe-
 tur, ¶ Ad hec, quod mutari potest: nō potest uere de seipso dicere, Ego sum &
 ueritas. Nam quod modo sic est / et deinde non sic: ipsum in seipso mutatur,
 Filius autem uere de seipso dicit, Ego sum ueritas, non est ergo mutabilis; sed
 similis patri atq; incommutabilis, ¶ Mutabilem esse filium ostendere studet
 heretici: ut ex hoc creatura et dissimilis patri esse uideatur, Multaq; ad cōpro-
 bandum furorē suum ex scripturis proferūt: ut simpliciores autoritate ipsa-
 rum seducant. Et inter alia illud apostoli, propterea et deus ipsum exaltauit:
 et donauit illi nomen quod est super omne nomen/ ut in nomine Ihesu omne
 genu flectatur, Et illud psalmiste, propterea unxit te deus deus tuus oleo exul-
 tationis: pre participib⁹ tuis, Deinde canulantur dicentes: propterea / ideo / ce-
 teraq; huiusmodi uerba causam significare: propter quā exaltatus est / & pro-
 pter quam donatum est sibi nomen super omne nomen: et propter quam un-
 ctus est oleo exultationis. Si ergo (inquiunt) aliqua de causa hec habuit: muta-
 tus est necessario / et factus talis qualis nō erat antea: q̄ hec sibi donata essent.
 Deinde omnis data dignitas potest auferri , qui autem eius conditionis est ut
 possit sibi dignitas aliqua dari et auferri: quomodo similis omnino erit immu-
 tabili patri: et quomodo uera eius imago erit: qui semper idem est? ¶ Si secundū
 uos aliqua dei filius de causa exaltatus et oleo exultationis unctus est: si cau-
 sa illa non fuissest / non esset quod est, et ita non esset natura deus: sed per gra-
 tiam. nec natura filius: sed per gratiam, et merces sibi data esset: ut et deus &
 filius dei uocetur. Nulla igitur esset inter ipsum et nos differēta , liceret enim
 etiam nobis: per fidem & charitatem similia consequi , quippe et dñi et filii dei
 per gratiam uocamur: et oleo exultatiōis ungimur, Est autem absurdissimū:
 filium dei uerum / propter quem deus pater est uerus, quia ita est deus ex deo:
 ut homo ex homine , absurdissimum inq̄ est: equalem nobis ipsum filium dei
 putare / qui non uere filii et dñi sumus: sed per gratiam / propter misericordiā
 dantis, ¶ Preterea, apostolus Paulus de ipso dicit: quia in forma dei est / nec ra-
 pinam arbitrat⁹ est esse se equalem deo: sed seipsum exinanuit / formam ser-
 ui accipiens, Et post pauca, propterea deus ipsū exaltauit: et donauit illi nō
 qđ est super omne nō, Quādo igit̄ fuit fact⁹ homo: tūc sibi nō fuisse do-
 natū scribis / et tūc exaltatus dicis , Num igitur ante incarnationē: huiusmodi
 nō fuit? Nā si fuit huiusmodi: supfluū est dicere postea ipsū accepisse, Sin uero
 nō fuit talis / neq; habebat hec mutat⁹ pfecto cū acceperit est, Quid igit̄ erat
 scđm uos; anteq; hec accepisset? Sed si hec fact⁹ hō/ accepit ut hō: sapia certe et

virtus patris / & ueritas / & lumen de lumine / et uita / & imago patris semper
 fuit / et semper erit. Nam si hec quoq; ante humiliationem non habuit; uideat
 queso quomodo rerum omnium ordo per summā impietatem conuertatur,
 Scripture namq; diuine / incarnationem filii hominis factam predicant: ad re-
 stitutionem totius humani generis. Sin uero (ut ipsi dicunt) exaltatus post in-
 carnationem est filius dei / et factus sublimis / quod antea non habebat: pro se
 magis incarnatus esset q; pro hominibus. Sibi enim magis secūdū uos profuit:
 q; hominibus. Ita non pro nostra salute magis q; ut ipse exaltaretur / nomenq;
 maximū afferueretur homo factus esset. Quomodo igitur prophete et apo-
 stoli saluatorem appellant nostrū: si sibi magis q; nobis profuerit? Vel quomo-
 do pro nobis mortuus est: si ea pro morte / deus ipse ac filius dei appellat⁹ est?
 Hec impia si quis uoluerit effugere: firmiter credit necesse est / nihil mutatiōis
 s filio dei accidisse / sed naturaliter simile patri ut filium uere cōfitebitur. ¶ Ad
 hec, si non fuerit secūdū uos semper filius: aut si erat quidē / sed melior postea
 factus est / quando humiliatus formam serui accepit: quomodo per ipsum oīa
 facta sunt: aut quomodo dilectus erat patri filius: qui perfectus non erat? Im- Ioan., 1.
 perfectus enim erat secūdū uos: quoniam multo melior factus postea sit. Aut quo
 modo adorabilis postea factus est: qui a principio id habuisse uidetur? Adora-
 uit enim ipsum Abraham in ilice Mambræ: & Moses in rubo / dicētē. Ego sum Gene. 18,
 qui sum. quomodo autē (sicut Daniel ait) milles centena milia ipsi administra Exodi. 3,
 bant: quomodo in excelsa elataq; sede sedere uidebatur: ita ut seraphin ei glo Danie. 7.
 riam redderet. Aut quo modo rursus celorum uirtutes cum audissent: tollite Esaie. 6.
 portas principes uestras / interrogassentq; quis esset iste rex glorie: audierunt p̄f. 23.
 rursum / dominus uirtutum ipse est rex glorie? Non dixit: factus est dominus
 uirtutum / et rex glorie, sed hic qui est nunc / et olim erat dominus uirtutū: est
 rex glorie. Si ergo id erat olim et ante incarnationē / quod modo est: nō absq;
 impietate / mutationis dicitur susceptiuus. Nec (ut heretici aiunt) quoniam re-
 cte egit filius: et sapientia / et uerbum dei appellat⁹ est. sed erat semper immu-
 tabilis / et genitori naturaliter in omnibus semper similis / non a minore gra-
 du ad maiorem mutatus: sed cōtra / quispiam potius diceret. Exinanuit enim
 seipsum: formam serui accipiens. Et ita tanto submissior uisus est: quantum Philip. 2,
 inter deum & hominem interest. Nō enim erat antea creatura: et postea de⁹.
 sed cum deus eternaliter esset: fact⁹ est postea homo. Melior ergo ipse per in-
 carnationem factus non est. Exaltari autē dicitur / et in loco gratie nomen su-
 per omne nomen accepisse: quoniam cū assumpta carne illo reductus est / ubi
 semper est sine carne. Ipse quippe dicit ad patrem, pater glorifica me illa glo-
 ria: quam habebam apud te anteq; mundus esset. Que autem erat gloria fi- Ioan., 17,
 lii anteq; mundus esset: illa uidelicet q; erat in forma dei. Non ergo ad meliore⁹
 mutat⁹ est. sed gloria et exaltatio que post incarnationē sibi donat⁹: nihil aliud
 est q; dedecoris (ut ita dicā) destructio, qđ dedec⁹ ppter humiliacionē usq; ad as-
 sumptā carnē & formā serui / quāvis carnis & serui ppriū esset: in ipsū tñ pro-
 pter incarnationem redundare uidebas, presertim qm̄ homo solū & nō deus

putabatur, Dicuntur autem heca patre dari : non quoniam ab ipso etiam ut deo non concedebatur , sed quoniam una persona filius dei est cum homine ; qui hec recepit, ¶ Ad hec, si secundum uos post humiliationem incarnationis , exaltatus esset / et ideo donatū sit illi nomen super omne nomen ; ut uidelicet deus uocetur / et propterea etiam unctus sit / filiusq; nominat⁹ ; necesse erit dicere / non fuisse ista prius in filio dei. Non enim potest aliquis accipere ; quod etiā habet anteq; accipiat, Quomodo autē uere scriberetur : ego dixi dii estis / & si illi excelsi omnes. Id enim ante incarnationem dictum est : ante quā secundum hereticos non dicebatur filius dei. Quomodo igitur ipse alis misericordia sua dicebat : dii estis / et filii excelsi omnes. Non enim possunt ad imitationem ueri filii / per gratiam filii fieri ; nisi uerus antea filius fuerit, Nā si participatione filii per ipsum adoptamur ; quomodo participans ante participatum erit ; et quomodo quod factum est ; prius illo erit per quod factum est. Hec absurdum nūnquam atq; impossibilia sunt, Immutabilis ergo filius est ; nec per gratiam / sed substantialiter ac naturaliter idem cum patre est, ¶ Preterea , si quasi uirtutis uel humiliationis uel obedientie mercedem habuit ; et sic factus est quod nō erat / filius dei / quo modo ante incarnationem nonnulli patrē cognoscabant⁹ cū dicat filius. nemo nouit patrem preter filium ; et cui filius reuelabit, Nam si non erat secundum uos filius ; non erat certe reuelator . quo modo ergo pater reuelatus paribus fuit? Qz si semper pater cognoscif ; et reuelator certe semper fili⁹ est. Sed erat et est semper naturaliter patri similis ; rei nullius indigēs / perfectus atq; incommutabilis,

¶ Qz ex substantia patris filius est ; nec extra productus / ut heretici aiunt, & quoniam non extra productus ; ideo similis patri est, Cap.III,

On esset (inquiunt) deus excellētior homine : si sicut homo ex seipso pariat hominē / sic deus ex seipso pariat filium. Verum quoniā super omnem creaturam est ; non pariet ex substantia sua / ut homo / filium ; sed extra ipsum producit. Non erit ergo filius natura similis patri, ¶ Libenter interrogauerim ; utrum isti nulla in re uestigij similitudinis dei esse in nobis / et in ceteris creaturis opinantur, Nam si aliquid esse consenserint ; inane inuenitur, quod nobis proposuerunt. Si uero nullum similitudinis uestigium esse contēdant ; dicant nobis queso an homo substantia est, Et si substantia est ; cur non negant deum substantiam esse? Et rursus uerbū habet homo . rationalis enim est , et Erit ergo deus secundum istos absq; uerbo ; si nullum uestigium eius in homine est. Si autem quantū natura nostra patitur / similes in his deo erimus ; cur etiam in generando / aliquam similitudinem nobiscum deus non habebit? Oportet certe intelligere atq; credere : quoniam ad imaginem diuine nature facti sumus , id quoq; cum multis aliis habere ; ut ex nobis possumus generare, quoniam & creator deus ex seipso generat filium ; nec extra seipsum producit / & ideo etiam similis illi natura in omnibus est , ¶ Sed nos (inquiunt) corporei alimenti abundantia quasi materia usi : filios inde generamus , sicut quando etiam extra nos quicq; facimus ; materia nobis opus est . Deus uero

pf.81,

Math, II.

ut cuncta ex nichilo creat / nulla materia indigens; ita nulla in seipso multiplicatur materia / ut ex ea possit filium parere, Sicut ergo non ex presubiecta materia creat / sed extra ex nichilo cuncta producit; sic ex seipso generare filium non potest, non erit ergo filius naturaliter patri similis; quoniam neq; ex ipso / sed extra ipsum / ab ipso productus, ¶ Quo modo igitur o ingeniosissimi uos unigenit⁹ esse filius scribitur; si etiam ipse ueluti creat⁹ ad extra est? Ioan., i,

Aut quo modo uere filius; qui ex substantia genitoris non effusit? Nam si pos-
sibile esset / que ex nichilo id est ad extra producta sunt / filios naturaliter ap-
pellari; non esset unigenitus filius uerbum dei / cum in hoc: cum omnibus crea-
turis conueniat, Sin autem possibile non est / sed solus unigenitus est filius dei:
non ut creatura / a non esse ad esse uocatus est, sed sicut uere filius ex patre
prodit; atq; ideo similis ipsi est, ¶ Preterea, si omnia ex nichilo producta sunt /
et ipse similiter filius; quāobrem ille / natura dominus est / omnes autem crea-
ture natura serue? Aut enim domini nomine; naturaliter cūcta honorari par-
est, aut ipsum quoq; filium / seruū cum omnibus appellari; si similiter creaturis
ex nichilo ad extra productus est. Id autem nusq; in diuina scriptura legitur,
sed filius quidem natura dominus scribitur; creature uero natura serue, Ecce
(inquit) omnia tibi seruiunt, Et filium quidem una cum patre adorari & glori- Psal., ii,
ficari legim⁹; creaturas uero adorare atq; glorificare, Non est ergo (ut cetera)
productus ad extra: sed ut natura filius ex patre generat, similis ergo in omni-
bus genitori naturaliter est. Sed ignorare uident⁹ isti qui syllogismis inanib⁹ &
sonitu magno uerborū magis q̄ ueritate iactant: quia quod uere est / & quod
ex propria sua substantia generare uere potest; deus est, ipse enim est; qui est,
nam cetera omnia non sunt anteq; producantur, Quod igitur uere est / cui es-
se proprium nomen est; ipsum solum ex sua substantia generat, Cetera enim
(ut uerbi gratia / homines) non ita ex sua substantia generare uidentur, quia
non ex seipsis id habent: sed a diuina uolūtate ad hoc uocati sūt, Diuina enim
lex que creatoris uoluntas est; facit ut homo generet, quod patet / quia nō om-
nia generant; sed solum que ipse uoluit, Quod igitur proprie generat ex se ip-
so; deus est, cetera ad imitationē illius id faciunt, Quo modo igitur non absurdum
est dicere / creaturas que deum in hoc imitantur: filios ex seipsis parere,
et exemplar illud ad quod create sunt / non generare ex seipso; sed ad extra fi-
lium suum produxisse? Quoniam igitur id absurdum est; pater uere ex seip-
so filium generat / & ideo similis sibi filius in omnibus est, et eternitas atq; incō-
mutabilitas patris; in filio quoq; naturaliter erit,

¶ De similitudine patris et filii; similiter pposito textu, Nemo bon⁹ nisi deus,

Inemo (inquit) bonus nisi deus / ut ipse testa- Cap. IIII,

¶ tur filius; quomodo erit similis patri / qui natura bonus non est; pre-
sertim cum a pertissime a naturali substātialiq; bonitate seipsum ex-
cipiat, Cur enim (inquit ad scribam) bonum me dicis? nullus bo-
nus preter deum, ¶ Aut nō uident: quātum ex his uerbis sequitur periculū,
aut si uident; ludere uolunt in re in qua minime ludendum est, Patrem enim

Mar. io.

Theſau,Cyril,

Solum/naturaliter bonum esse uolunt; filium uero minime, Quomodo igitur erit filius; si naturaliter patris similis non erit? ¶ Sed in hoc (inquiunt) similem dicimus; quoniam pater talem uoluit ipsum facere qualis ipse pater est. Quem admodum quando artifex domum edificat; similis est domus et imago exemplaris quod in mente artificis est, et tamen propter materiam alia est edificata domus; quia que in mente artificis est, & longe alia quam ipse artifex. Ut ergo dominus/ imago & similitudo mentis est; sic & filius patris, non autem secundum naturam et substantiam imago ac similitudo est; ut uos predicatis, ¶ Ridicula hec sunt omnia; immo autem lachrymis digna. Quis enim non ingemiscet; tantam hominum impietatem considerans. Nam si secundum essentiam dissimilis patri est; similis autem secundum simulachrum & imaginem mentis; necesse erit primum ut compositus sit ex diuersissimis rebus atque cōtrariis / ex simili dico atque dissimili, & ita non erit totus lux / nec totus ueritas / nec totus imago patris. Deinde ad hec necesse est; ut ad ipsum quoque patrem hec impietas transeat, Compositus enim etiam ipse necessario erit ex substantia & mente / uel imagine illa quam in mente habet, Quippe cum secundum istos filius substantialiter quidem dissimilis patri sit; similis uero secundum illud mentis exemplar, Quo modis igitur pater / omnium rerum principium erit; si non simplex sed compositus erit. Primum enim simpliciter / haudquaquam compositum esse potest; quia nichil potest ipso preintelligi a quo cōponatur / nec ulla diuersitas in primo simpliciter est, Composita uero / congregationē diuersorum simplicium habent / que ipsa necessario preintelliguntur. Quoniam igitur hec omnia / impia impossibiliaque sunt; similis erit necessario secundum essentiam patri filius. Nam si non est substantialiter similis; nec perfecte similis erit, quomodo ergo non rapina arbitratur est; se esse equalē deo? Nam qui equalis deo est; si substantialiter quoque similis est,

¶ Theſauri Cyrilli libri tertii; finis.

¶ Eiusdem liber quartus.

¶ Quid per participationem ad imaginem dei formamur,

Cap.I,

Roma, 8   On potuit homo ad imaginem esse creatoris; nisi spiritu sancto participaret, Si quis enim (Paulus ait) spiritum Christi non habet; hic ipius Christi non est, Sed si possemus ab eo participatione spiritus ad imaginem dei esse; omnes profecto Christi essemus / etiam si spiritu sancto non participarem, Joannes etiam ait, qui seruat mandata eius; in ipso manet / et ipse in eo, Et cognoscimus quod manet in nobis: ex spiritu quem dedit nobis, Si ergo seruantes mandata spiritu sancto participant: quo participantes / ad imaginem creatoris formantur: perspicuum est non posse hominem deo assimilari / nisi modo quodam ipso participet. Et rursus saluator hominem res nouans atque restituens: insufflavit discipulis dicens, Accipite spiritum sanctum. Quod igitur hominem renouat: id homo ante lapsum quoque habuit. Ut ergo ad imaginem dei modo perfectiore homo sit: spiritus sanctus sibi donatur, non enim ita perfecte ad imaginem dei esse uidetur; nisi spiritum sanctum habeat. Si ergo spiritum filii accipientes / ad imaginem reformamur; quomodo dissimilis

i. Joan, 4

Joan, 20,

erit patri uero deo/ qui alios per spiritum suum ad similitudinem dei reuocat:

Concōmunicabilis (inquiūt) quia nemo participare ipso potest: pater propter excessum est. Non enim potest natura humana / deitate patris (que omnia ex cedit) participare. Et tamē cum sit per se imparticipabilis nobis: per filium quā si per minorem in nobis habitat. Quo modo ergo similis est imparticipabili patris filius: quia nobis participat? **C**Si ueluti uos dicitis (qui tanq̄ uimolenti omnia turbatis) magna et ineffabilis deitas patris est: certe necesse est ut concedatis magnam & ineffabilem bonitatem ipsius esse. Quo modo igitur erit adeo bonus ut sit ipsum bonum: qui creaturas longea bonitate sua diu terminat? cum natura boni flagitare uideatur: ut omnibus se proponat / & frui se omnes uelit prout singuli possunt, quod certe facit, habitaturum enim se in nobis promittit: & in filios adoptaturum. Ita ergo clemens & bonus deus est: ut bonitas sua per filium in spiritu sancto ad omnes transeat / & nemo a participatione sue bonitatis repellatur. Patris uero participatio: per filium in spiritu decenter et proprie fit .nam & sole / per splendore qui ex eo emittitur / nec sine calore par- ticipamus; qui operationis spiritus sancti imaginem gerit. Sicut igitur splendor solis / per quem sol participabilis est / sol non dissimilis est; sic et filius non est disimilis patri. Nam si participatio eius / participatio patris est; eadē omnino substantia patris et filii est, & ideo summa similitudo / immo eadem penitus essen- tia patris et filii est. **C**Sed quomodo (inquiunt) eiusdē cum patre filius erit substantie: qui patre adeo minor est / ut ipsum nō uideat? Id enim ipse testatur dicens, Deum nullus uidit unq̄. Unigenitus filius dei qui est in sinu patris: ille ex parte patrum, posuit. Si ergo uniuersis pater est inuisibilis / et filius unus ex uniuersis est: quomodo essentialiter erit patri similis / qui adeo minor est ut ipsum non uideat?

CImmo quo modo non aperte cum ueritate et cum omnibus scripturis sacris uos pugnatis: qui dicere audetis nō uideri patrem a filio: cum ipse clamet: ne minem uidere patrem / nisi eum qui ex deo est. et aperte dicat. Qui uidet me: Ioan., 14. uidet & patrem. Quo modo autem et spiritus eius omnia que sunt / et ipsa dei profunda sciet: sicut & spiritus hominis ea que sunt in ipsis. Aut quo modo filius patrem non uidet secundum uos: cum etiam angeli scribantur faciem patris uidere? Et quo modo filius uere dicit, sicut nouit me pater: et ego noui patrem. Et rursus, Nullus cognoscit filium nisi pater: nec patrem ullus cognoscit nisi filius / & cui uoluerit filius reuelare. Qui ergo nō modo patrem cognoscit / uerum etiam alius reuelare potest: quomodo ipse patrem non uidet? Aut quo modo non cognoscit eum: si seipsum cognoscit? ac ideo dicat ad patrem. omnia mea tua sunt; & tua mea. Sicut igitur si non uideret patrem: dissimilis ei secundum essentiam esset / ita quoniam uere uidet & uere cognoscit: erit ipsi uere & essentialiter similis. **C**Concedim⁹ (inquiūt) simile patri filiū esse. sed ideo quia cum patre ipse perfecte participet / conformatus ad eum per participatio nem maximā quodam modo est. sicut et nos quātum possibile hominibus est diuina participantes natura: celestis patris imaginem (ut scribitur) gerimus / & quasi ad diuinos characteres cōformatur. **C**Nescio quis diuinarum scriptu-

Captio he
reticorū.

Psal.80, rarum peritus huiusmodi poterit nugas audire. nam ille quidem predicator de um recentem non esse nobis colendum. Vos autem recentem & nuper factum deum: non erubescatis filium dicere. Quod enim participatione dei reformat ad ipsum; acquisitam habet non naturalem deitatem. Quod porro acquisitum est/prius non habebatur: sed postea contigit atq; accessit , quare amitti etiam facile potest, Omne namq; quod datur: auferri etiam potest , et quod accessit: non est incouueniens si abibit. Necesse est ergo ut uel concedant filium dei & de um atq; dominum / posse amittere: q; filius dei & deus & dominus sit, uel si hoc dicere formidabunt / concedentq; essentiam filii nullum beatitudinis sue casu accipere posse / necesse est ut etiam confiteantur non participatione aliqua ipsum conformari ad patrem: sed naturalem atq; essentialern similitudinem habere / tanq; uerbum ex ipsa substantia patris prodiens. ¶ Preterea , qui participatione sanctificantis dei sanctificati sunt: donum quidem conseruant si man data etiam obseruant / alios autem sanctificare ipsi nequeunt, Nullus enim hominum sancti spiritus participatione sanctus: propria potestate ac uoluntate id ipsum ceteris poterit donare. fons enim sanctitatis: solummodo potest ex seipso sanctitatem quibuscumq; largiri, Videmus enim q; angeli / sancti quidem sive participatione ac gratia: et ideo nunq; inueniuntur dedisse ipsi sanctitatem hominibus, Et beatus Moses septuaginta senioribus prepositis non dedit ipse spiritum: sed deo abstulit (ut scribitur) a spiritu qui erat in Mose / et donauit illis , Sancti ergo per gratiam atq; participationem / ipsi quidem donum consecuti sunt: sed alii pro uoluntate sua dare illud non possunt, Filius uero non sic: sed ut sanctitatis fons / ex propria potestate discipulos sanctificat dicens, Accipite spiritum sanctum, Id ipsum: pater quoq; facere inuenitur, Qui ergo sua potestate equaliter atq; ipse pater sanctificat quos uult: quomodo similis patri secundum essentiam non erit.

¶ Item de similitudine patris & filii essentiali: euangelico textu proposito, Sicut enim pater uitam habet in seipso: sic dedit & filio / uitam habere in seipso. Cap. II

Ed quomodo (inquit) filius essentialiter erit similis patri/aut quomodo

Ioan.5. si non erit posterior ipso: qui ex ipso dante multa recipit? Sicut enim (inquit) pater uitam habet in seipso: sic & filio dedit uitam habere in seipso.

¶ Nichil uos prohibet / si aliquid pater dicitur dare filio & filio a patre accipere non esse prius / patrem q; filium . Non enim filius prius non existens / nichil ex patre habuit: deinde ex eo aliquid accepit. sed naturaliter natu ex patre / omnia nascendo: que patri naturalia sunt / naturaliter consequitur, ¶ Quoadmodum si quis lucem que prodit ex sole accipere aliquid ab eo ideo diceret: quoniam omnia que sunt in luce & ipsa lux / ex sole sunt , Neq; idcirco sol ante lucem esse uidebitur: quoniam lux que ab eo est / omnia solis naturaliter habet, Non est igitur posterior filius patre: quia pater sibi uitam dedit, Non enim prius genuit: deinde uitam dedit, Sed ut coeternus patri filius est: ita et eterna uita est. ¶ Preterea , si essentia rerum inde significari posset / q; aliquid accipere uideretur / & tunc esse dicerentur solum quando accipiunt: quid prohiberet diceret tunc in-

cepisse patrem esse / quando aliquid ab hominibus incepit recipere? Et quoniam psalmista dicit / date gloriam deo / tunc incepisse pater uideretur; quando pri-
mum ab hominib⁹ gloriā recepit. Sed hec omnia: nuge sunt. filius enim eter-
naliter prodiēs ex patre / naturaliter omnia possidet que patri natura insunt.
sicut & filii hominum uniuersa que in patribus naturaliter sunt; a patribus ha-
bent / unde ipsum etiam esse habent. cum tamen ineffabilis illa generatio gene-
rationes creaturarum in infinitum excedat, & propterea oportet semper ex-
pla & similitudines: prout creatorē decet / intelligere. ¶ Sed necessarium (in-
Cauillatō
quiūt) esse uidetur / ut quod aliquid recipit; non habere illud antea uideatur, aduersa-
Si ergo pater essentialiter uita est / & filio uitam dedit; nō habebat ergo aliquā riorum
do filius uitam, quomodo ergo similis erit patri: qui ab eo recipiat quod ipse nō
habeat? ¶ Examineate porro singula euangeliū uerba / diligenterq; pondera-
te: quoniam magnus latet in ipsis sensus. Scribitur enim: q; pater uitam in seip-
so habet. Hoc autē in seipso: nichil aliud significat q; essentialiter. Sed fili⁹ quoq;
dante patre (qui esse ipsum dat) uitam habet in seipso, substancialiter ergo: nō
quasi additamentum / ut uos putatis, quare patri equalis & similis in omnibus
est; cum non aliter uita sit q; ipse pater. Nam si non secundum naturam filius ui-
ta esset: quomodo uere diceret, qui credit in me; uitam habet eternam? Et rur **Ioan. 6,**
sus, Oues mee uocem meam audiūt; & ego do ipsis uitam eternam, Et rursus. **Ioan. 10,**
qui credit in me: non gustabit mortem in eternum. Non dixit; non dimittet pa- **Ioan. 11,**
ter eum gustare morte, nec q; habebit uitam quam dedit michi pater, sed ip-
se pollicetur daturum se uitam / que in eo ipso est: quia naturaliter & essenti-
aliter ipse uita est. Impium igitur est solummodo cogitare: quasi additamentum/
sibi uitam a patre dari. Nam sicut diximus / cum ex patre prodeat; omnia na-
4 turalia patris habet, & ideo dicitur accipere ab ipso: a quo habet. ¶ Ad hec, si
filius dei uita naturaliter non est / sed ipsa participat / ut heretici contendunt:
erit ipse substancialiter aliud q; illud quod ab eo participat. Quomodo igitur
ait, ego sum uita, ego sum panis qui de celo descendit. si quis comedenter ex hoc **Ioan. 11,**
pane: uiuet in eternum. Nam si panis ille / secundum naturam uita non est: quo **Ioan. 6,**
modo uiuet in eternum qui ipsum comedit? Nisi forte dicant ideo uiucturos in
eternum qui comedunt: quoniam panis ille uita participat, Sed si hoc uerum
esset: angeli quoq; quos uere credimus uite participes esse / uiuificare posset,
quod falsum est. Solus enim filius uiuificare potest. Solum autem filium ita di-
co: ut similiter patrem & spiritum sanctum uiuificare / nemo ambigere debe-
5 at, Non ergo de foris uita filio accessit: sed ipse uita naturaliter est, ¶ Acce-
dit, q; quando dicitur, Sicut enim pater uitam habet in seipso: sic dedit & filio
uitam habere in seipso. incommutabilis manifeste similitudo et idētitas essen-
tialis patris & filii significatur: Sic enim habet uitam filius (inquit) in seipso:
sicut & pater / naturaliter uidelicet ac essentialiter, Scribitur autem / dedit: ut
naturaliter & essentialiter ex patre fili⁹ esse significaret. Non enī pater aliquid
dedit filio: quasi a seipso auferens / & ipsi non habenti afferens / secundum lo-
cales ac diuisibiles corporis incisiones. Sed quēadmodum planta fructui qui

est ex ipsa / naturaliter suā qualitatē dat; sic & filio pater ōnia sua dat. Omnia enim que pater est: filius similiter est / preterq; pater nō est filius / & filius non est pater, ¶ Sed si filius etiam (inquit) uita secundum naturam est: quomodo uere de patre Paulus dicit, qui solus habet immortalitatē? Nā si filius quoq; habet; non solus pater habet, Sin uero solus pater habet; non habebit profecto etiam filius. ¶ Multa patri soli dicuntur inesse; nec tamen filius illis naturaliter priuatur, Enī uero solus uerus deus scribitur, an igitur ideo filius non erit ueruus deus? & quomodo sicut naturaliter de⁹ / & a nobis & ab angelis adoratur presertim cum aperte diuina lex clamet. Dominum deum tuum adorabis; & illi soli seruies, Quomodo autem seruabimus illud: non erit deus recens in te? Nam si quia pater solus secundum naturam deus dicitur / ideo filius natura deus non erit; recens erit certe & posterior q̄ pater, Hec quoniā absurdā sunt: nō erit filius mortis particeps / quia solus pater dicitur immortalitatē habere, sed immortalitas patris: naturaliter in filio etiam erit. Non est enim illis filius nud⁹ que inesse patri dicūtur, An forte quoniā apud eundem Paulum scribitur, in corruptibili / inuisibili / soli sapienti deo; corruptibilis & uisibilis / nec sapiens filius secundum uos erit: magne impietatis reus est; qui sic intelligit, Quomodo erit corruptibilis; largitor incorruptionis? aut quomodo natura deus uidebitur?

¶ Timo. 1, Cori. 11, Aut quomodo sapiens non erit: de quo scribitur / quia dei uirtus & sapientia est: mirum certe est; quomodo sapientiam dei insipientem esse / dicere audetis, Quare si etiam solum patrem aliquid habere dixeris naturaliter: non priuabitur tamē fili⁹ eadem re naturaliter, Solus enim ea pater habere dicitur; inquit a nullo habet, sed omnia que sibi naturaliter insunt; filius suus ex eo prodicens / consequitur naturaliter, Non enim mentitur ueritas: de se dicens. Omnia que habet pater: mea sunt. Et rursus ad patrem, omnia mea; tua sunt, ¶ Preterea, si character incōmutabilis paterne substantie filius est: quomodo ipse non erit naturaliter uita; cum pater id habeat? Eset enim magis deprauatus & falsus character q̄ uerus. ¶ Ad hec, si quis uidet filium / uidet & patrem, cum ergo pater essentialiter uita sit / erit etiam filius essentialiter uita, Nam si non essentialiter / sed participatione uite uita erit: quoniam qui uidet filium uidet patrem / erit pater quoq; uite participatio uita, quod impium dictu est, ¶ Accedit, q; que diuersa necessario sunt; eandem habere operationem non possunt. Operatio enim naturalis; necessario diuersa est in diuersis naturis, Nemo enī aque atq; igni eādem attribuet operationem, Si ergo pater uita est naturaliter / filius ueronon sit: ut hereticis placet / quomodo eadem est operatio patris & filii? Ipsa certe ueritas ait, Sicut pater uiuificat quos uult; ita & filius quos uult uiuificat, Non enim aliter (inquit) pater / q̄ filius uiuificat; sed sicut pater ita & filius / eandem semper sibi & patri operationem attribuens. non ergo dissimilis genitori filius est / sed sicut pater naturaliter uita est; ita & filius, ¶ Preterea, si uere dixisse Ioannem arbitrantur: omnia confitebūtur patrem per filium operari. Est autem una etiam operatio patris: ut quos uelit uiuificet. quare ipsos per filium uiuificabit. Erit ergo filius quoq; uita secundum naturā, aliter non poterit per

10 ipsum quicq; uiuificari. ¶ Ad hec, si dei & hominum mediator filius est; quia
 extrema in se uno copulavit; necesse est ut quēadmodum hominem uere assū
 psit; uereq; homo est; ita uerus quoq; ac secundum naturam deus sit. Et quo
 niam uerus deus essentialiter uita est; erit ipse quoq; (sicut & pater) essentialis
 ter uita. ¶ Adde, q; diuine scripture / ueritatem filium appellat, Quomodo er
 go ueritas erit; si falso dicit, ego sum ueritas & uita? Non est enim ille uita: qui *Ioan. 14,*
 essentialiter uita non est. Verum quoniam mentiri ueritas non potest (impium
 enim id dictu est) substantialiter filius / non participatione uita erit. Quomo
 do enim non erit uita essentialiter: cuius cognitio sic cognoscentes ipsum uiu-
 ficat / quēadmodum & cognitio patris? Hec (inquit) est uita eterna: ut cognoscant te solum uerum deum / & quem misisti Ihesum Christum. ¶ Sed multi
 quoniam humano more ducuntur (nec enim aliter dici possunt: & res ipse / in-
 effabiles per se sunt) recte intelligere / uerba sequentes nolunt; & ita in magnā
 impietatem incident. Si enim pater uitam habet in seipso; erit (dicet quispiam)
 aliud ipse qui habet / aliud uita que habetur. Quomodo igitur simplex secun-
 dum essentiam deus est. ¶ Id absurdum fugiemus / credentes filium esse uitā
 quam pater habet; & patrem esse uitam quam filius habet. Non enim mentit
 ueritas dicens, Ego in patre: & pater in me est. Et rursus, ego sum ueritas & ui- *Ioan. 14.*
 ta. Ipse igitur est uita: quā pater habet in seipso, Cūq; pater ipse uita sit; dedit
 seipsum filio / non ut corpus corpori / neq; ut propriam hypostas in filio concec-
 serit; ita ut filius pater sit. Hec enim absurdā & impia sunt, est enim pater / sem-
 per pater; & filius / semper filius. Sed per identitatem nature: generans & uer-
 bum genitum / ineffabiliter unum sunt. ¶ Accedit, q; dicere quoq; possum⁹ /
 omnia que patri naturaliter ac essentialiter insunt: filium ipsum esse, Solus pa-
 ter / uerus est deus; quoniam solus habet filium / qui ueritas est, Solus pater / fa-
 piens & potens est: quoniam Christ⁹ dei filius / uirtus & dei sapientia est. Solus pa-
 ter inaccessibilem lucem habitat: quia filius est lux uera que illuminat omnem *Timo. 6,*
 hominem. Solus uita est pater; quoniam habet filium uere dicentem / ego sum *Ioan. 1,*
 uita, Quando igitur dicitur / q; pater habet uitam in seipso; filium in seipso ha-
 bere significatur. Est autem etiam ipse in filio; & uita secundum naturam. ideo
 13 et filius uitam habet in seipso. ¶ Postremo, quia uita secundū naturā filius est;
 accipere uitam a patre dicitur / non in quantum uerbum aut imago patris (sic
 enim ipse quoq; naturaliter uita est) sed in quantum homo factus est. Ita enim
 pater & tota trinitas: uitam filio ut homini prestat. Hic sensus a sequentib⁹ cō- *Ioan. 5,*
 firmatur: in quibus causa dādi exponitur. potestatem enim (inquit) dedit ei
 iudicium facere: quia filius hominis est. Si ergo quia fili⁹ hominis est / & inqua-
 tum homo / iudicādi potestatem accepisse dicitur: eodem modo dicem⁹ / quia
 homo factus est & homines a deo cuncta accipiunt; ideo & ipse ut homo / uitā
 a deitate accepisse dicitur / que nulla re participat; et ceteris omnia que habet
 et ipsum esse largitur.

¶ Thesauri Cyrilli libri quarti / finis,
 ¶ Eusdem liber quintus,

CAduersus Arrianos: qui proposito prouerbiorum textu , Dominus creavit me principium uiarum suarum in opera sua , simpliciores seducebant: dicens q. filius creatura esset ,

Cap,I.

Prouer,8

V. furorem Arri suscepunt atq; amplificarunt: quia in prouerbis q. scribitur, dominus creavit me, suam impietatem authoritate confiram credentes / creaturam esse filium predican: nec tamen ut unam creaturarū, genitū esse dicunt: nec tamē ut unum genitor,

CSed si filius creatura est: quomodo non erit sicut una creaturarū? Nam aut cum creaturis non cōnumerabitur: & ita non erit creatura. aut si cum creaturis cōnumeratur: quomodo nō erit sicut una creaturarum? Sed putatis sortasse precipuum quedam honorem filio facere; creaturam ipsum dicentes / sed nō sicut unam creaturarum, Id autem honorare filium nō est, Nam si creatus es- set sicut cetere creature; nichil quantum ad creatum esse ab illis differret / euā si nature diuerse sit, Potest enim profecto similiter de creaturis omnibus dici: quarum altera alteram naturaliter excedit, Nam de specieb⁹ singulis recte dis- xeris: creatura est / sed non sicut una creaturarum, Ut uerbi gratia / sol creatu- ra est; sed non sicut una creaturarum , nulla enim alia preter solem creatura: huiusmodi est, Homo quoq; creatura: sed non sicut una creaturarū, nulla enī alia species preter hominem: homo est, Q uelibet igitur creaturarum species / creatura est; sed non sicut una creaturarū, Illud enim solum omnib⁹ creaturis cōmune est / q. a nichilo producte sunt; figura uero & natura / singule species inter se differunt. Quid igitur precipuum in filio erit; si creatura est / sed non ut una creaturarum? Commune namq; (ut diximus) omnibus creaturis est; fa-ctum esse ex nichilo, nec excellentiores creature ut celi & uirtutes celorū / quia naturaliter ceteris prestat: minus q. cetera / creature sūt, **C**Preterea, si crea- tura (ut uos dicitis) filius esset: & tamē haberet ut posset creare / quia non ut una ceterarum creaturarum est; cur cetere quoq; creature (quarum quia diuer- sariaq; natura est; quelibet species non est una ceterarum) creandi uirtutem non habent? Atqui oporteret / quoniam uniuersis cōmune equaliter est; a ni- chilo esse productas, Et tamen in nulla creaturarum; creandi uirtutem inspici- mus, omnia enim creatore adorant: & gloriam eius extollunt . Celi (ait) enar-

Psal.18. rant gloriam dei; et firmamentum enunciat opera manuum suarum, et ut Es-
3, Esdre. dras scribit, Omnis terra ueritatē uocat / & celum ipsum adorat: & omnes crea-

4 ture ipsam tremiscunt. Filius uero de seipso ait, Ego sum ueritas, Non ergo est

Ioan,14, creatura filius. Neq; ideo creare potest: quia non est ut una creaturarum . sed quia ex patris substantia prodit / et omnia naturaliter habet: que in patre natu- raliter sunt, **C**Ad hec , si creatura esset & tamen adoratur : cur cetere quoq; creature a se inuicem nō adorantur / sed omnes creature adorant? Nam si crea- tura esset et tamen adoraretur; esset aliquo modo in adorantium numero ille qui adoratur / quod impossibile est, Maxima enim inter hec / differentia est, **C**Accedit, q. si creatura esset; seipsum ipse crearet (omnia enim: pater per ip- sum creat) quod dictu stultissimum est, Sequeretur enim; ut aliquid esset quā-

4

do ipsum non esset. Non ergo creatura filius est; sed dei patris fructus/crea-
tus di uim ueluti deus uerū naturaliter habēs. ¶ Adde, q̄ ipse solus reuelat patrē:
quod cetere creature facere nequeunt, Solus patrē nouit: quod de ceteris crea-
turis non dicitur, Nullus enim (inquit) patrem nouit nisi filius; et cui filius reue Math.ii,
lauerit. Et deum nullus uidit unq; ut Icannes ait, uidet autē solus filius, Scri- Ioan.,i.
ptum est enim; a nullo uideri patrē/nisi ab eo qui est ex patre, Si ergo solus fi. Ioan.,6,
lius / omnib⁹ exceptis creaturis; et uidet et cognoscit patrē/et reuelat cui uult:
quomodo ipse creatura est / qui scribitur uerbū patris, p̄priū esse? Cognoscit
igitur patrem et uidet eum: quia ex eo est / et in eo est, et reuelat eū; quia in se-
ipso eū demōstrat, quod creature facere nequeunt. Nō enī potest perfecta na-
turalisq; creatoris similitudo; esse in creaturis , nec in iis que ex nihilo p̄ducta
sunt: qui etern⁹ est / perfecte unq; inspici poterit, Inspectur autē pfecte in filio,
imago enī eius incōmutabilis est. Quare cū pater nō sit creatura; nec fili⁹ crea-
tura erit / in quo ut in uera naturaliq; imagine atq; chāractere: pater ipse inspi-
citur, Et ideo ipse quidē adorāt a creaturis . creatura uero nulla se patif apd
scripturā adorari: nisi que seipsum ignorat, Beatus enim Petrus cū uidisset ad
adorādū se Corneliu parari: noli facere inquit, nā ego quoq; homo sum. Simi- Actu.,io,
liter angelus in Apocalypsi ad Ioannē dixit, Caue ne facias, cōseruit enim tu⁹ Apo.,19.
sum: & fratrū tuoꝝ, pphetarū / et custodientiū uerba libri hui⁹, Manue quoq;
angelus prohibuit sacrificiū sibi offerre dicēs, Si sacrificabis hedū : dño ipsum Iudi.,13.
sacrificabis. Et de creaturis quidē ita scribis, De filio autē longe aliter, Adorēt p̄f, 96,
ipsum (inquit) oēs angeli ei⁹, Et apud Esaīā, In te adorabūt: et in te uota faciēt, Esaie, 45.
Tu enī deus es; et nesciūmus / deus saluator ipsius Israel, Que uox gētibus ac-
cōmodari potest: posteaq; deū cognouerunt, Si ergo quia filiū cognouerūt / &
filium adorant / deum cognouerunt et deum adorāt: non est certe creatura fi-
lius. Aliter non deo uero: sed creature adhuc gentes seruifēt, Christus etiā ad
discipulos ait, Vos me uocatis domin⁹ et magister: et bene dicitis, sum etenim, Ioan.,13.
Et quando Thomas ad ipsum clamauit, dominus meus & deus meus: non re- Ioan.,20,
pulit eum / sicut angelī sanctos adorantes repellebāt, Sed si creatura esset; nō
fuisset passus audire , tu es deus meus, Sed quoniā deus secūdū naturā est / &
naturaliter patris fili⁹: nō suscipit solū / sed etiā exigit cōfessionē huiusmodi,

¶ Aduersus causam: propter quam heretici putant creaturam esse fi-
lium dei, Cap.,II,

Vm uoluisset (inquiunt) deus creaturas e nihilo euocare / quoniam nō
potuissent merā illius uirtutē sufferre; filiū primo creauit (quem et uer-
bū appellauit) talē / ut uirtutē suā ei totā infuderit: ut per ipsum qua-
li per medium cetera fierent . Erat enim alioquin etiam indecens; ineffabilem
dei uirtutem ad hec minima peruenire / et caducarum rerum curam habere.
¶ Verū si capi non poterat dei uirtus a natura creaturarum : quomodo crea-
tus a nihilo filius / capax eiusdem secundum uos est? Et quomodo meram pa-
tris uirtutem: cum creatura sit / ut uos dicitis / sustinuit? Necesse enim est / ut
uel si filius hoc potuit / quamvis sit creatura ; uniuersa id possit cteatura. uel si

aliam id non possunt quoniam creata sunt:nec ipse posse/quoniam creatus secundum uos sit,**Q** si putatis indecens/ad minima quoque dei prouidentiam descendere:erubescatis aliquantulum queso/audientes Christum, Nonne duo passeres ueneunt assidue:et unus ipsorum non cadet in terram/absque patre uestro qui in celis est, Et rursus, respicite uolatilia celi quae non seminatae neque metuta; et pater uester celestis nutrit ipsa, Et rursus . si autem fenum agri quod hodie est et crassum clibanum mittitur/deus sic uestit:quanto magis uos? Quid autem feno et passeribus/quibus ex bonitate sua prouidet:delectius excogitari potest? Aut quomodo non erit creator omnium; de quibus prouidere dignatur? Superbie certe uicium deo inurere conamini;cum dicatis non esse decens/ut minimarum rerum creator sit, Ipse autem omnium creator est etiam minimorum: et omnibus prouidet/et omnibus se propter inseparabilem suam participabilem prebet, **C** Preterea. si quia uirtutem patris ferre creature non possent / creatus est filius secundum uos; quoniam et ipse totius uirtutis paterne ut creatura/capax non erit/necessitate est ut aliud medium fingatis: quod tota operatione paternae potuerit capere. Deinde aliud atque aliud:quod ad infinitum simul atque impossibile exit/et tota creationem rerum euertit,

C Aduersus obiecta hereticorum:quibus docere conatur / quoniam filius quavis creatura sit;creator tamen est/quod creaturarum proprium non est, Cap.III.

Reatura(inquiunt) filius:et tamquam creat, quia id a deo quasi a magistro atque artifice didicit:ut esset minister ad opera sua, **C** Si quod non natura insitum est/sed modo quopiam per accidentem acquisitum/id amitti quoque aliquando potest:poterit profecto secundum uos filius creandi uirtutem amittere/et sic dignitate ipsa qua creator est destituetur/si dediscet quod didicit. Nam qui quod nesciebat/per doctrinam assecutus est:is profecto poterit obliuione quoque deditcere, **C** Preterea, non est officium artis:ex nihilo creaturas producere/sed ineffabilis atque creative uirtutis.artis enim est:ea que sunt/quasi per subiectam materiam solummodo immutare, Creandi autem uirtus;ipsam rerum substantiam a nihilo ad esse producit, Si ergo arte atque doctrina filius creator factus sit: quid dicent: si eadem quispiam patri accommodet? Nihil certe aliud ipsis relinquitur:nisi quae pater quidem natura/filius uero doctrina creator est, Sequetur igitur/quod possibile sit naturaliter uirtutem dei qua creat discernere:et fieri per doctrinam/quod ille secundum naturam est. Nihil ergo inter filium & creaturas aliud intererit:nisi doctrina quedam superflua,et ita non nature prestantia: sed doctrina solum nos filius superabit, Quam si habuerimus:omnes erimus creatores, Hec quoniam stultissima sunt:relinquitur non doctrinam sed naturalem creandi uirtutem esse in filio, **C** Ad hec,aliud est sapientia/et aliud sapiens, Sapiencia enim est:qua quis sapiens fit,Sapiens autem:qui sapientiam habet, **Q** uonodo igitur sapiens per doctrinam filius fiebat: qui sapientia ipsa est? Si enim doctrina indigebat: non erat ipsa sapientia , et si sapientiam didicit:dediscet quoque per obliuionem.Sed non didicit: qui semper sapientia est/ut scripture predictant, **C** Accedit . quae inuidie uicium injurunt patri:ita dicentes. Siquidem po-

terat creandi artem multos docere; et nō fecit. Quid enī prohibebat / si doctrina creatio dās; multos esse creatorēs / sicut multos angelos / atq; archangelos? Nūc autē fili⁹ sol⁹ / creaturis oībus exceptis; una cū p̄e in spiritu sancto creat. Nō igitur per doctrinā, sed p naturalē uirtutē creat, Nec pater ipsum docuit: sed ex seipso consubstantialē sibi genuit filiū / per quē oīa creat. ¶ Adde, q; si filiū pater ad creādū produxerit / ut uos predicatis; creato filio ipse cessasset. Quomodo igitur saluator dicit / pater meus usq; nūc operatur; et ego operor? *Ioan. 5,*
 Q; si pater etiā nūc operas; fruſtra scđm uos creatus erit filius, Hec absurdissima dictu sunt, Non ergo ad pducendas creatureſ; factus est fili⁹, sed ex p̄e natus; cūcta cum patre ſicuti filius operatur / natura deus et natura creator,
 ¶ Preterea, si nutu et ſola uolūtate omnia de⁹ operatur: quid opus eſt mediocriſ; nōne ſuperuacane⁹ filius uidebis? Q; si hoc impium uel ſolūmodo cogitare inuenitur; ipſe filius ſubſiſtens et uiua patris uolūtas eſt / p quā a nihilo oīa produxit, ¶ Sed hec que ſequuntur; multo inconuenientiora ſunt atq; absurdiora, Nam ſi ut nos ceteraſq; creatureſ per filium deus produceret / ipsum(ut hereticī dicūt) a nihilo produxit; erit ipſe propter nos factus / nō nos propter illum, et ita nos; preſtantior ipſo erimus creature, Ipſe uero; inſtrumentū ad creādas ceteras creatureſ, Cur ergo gratiam etiā nobis non ager; qui propter nos eſt?
 ¶ Erit etiā ipſe ſic gloria noſtra; ut femina uiri, Femina enī (inquit Paulus) gloria uiri eſt, non enī uir creatus eſt propter feminam; ſed femina propter uirū, Nā ſi propter nos factus eſt filius / et nō propter filiū nos; erimus nos ipſo multo preſtantiores; quod absurdissimum eſt. Nec ergo creature eſt; nec propter nos nat⁹ eſt, Sed cū natura deus / ut etiā pater / ſit; ad eſſe nos a nihilo cū patre et ſpiritu produxit. ¶ Preterea, ſi propter nos fili⁹ factus eſt / ut dicere audēt; primi nos erimus apud deū, Sic enī deus nos primo; deide filium propter nos / intendiſſe uidebitur, ¶ Adde, q; neceſſitate impulſus / quoniam aliter nos creaſtre non poſſet; filiū produxit, quē ſcđm ipſos nō produxiſſet; niſi creare nos uoluſſet, Quare nobis creatis / ſuperuacane⁹ eſſe uideetur fili⁹; cū ipſo pater creaſturis productis / iā nō idigeat, ¶ Postremo, ſicut caduc⁹ atq; imbecillis homo processiſſe in creādo dcus uidebitur; ſi ultimo nos per filiū creauit / de quibus primo deliberauit, et filiū primo pduxit; de quo ultimo tanq; de inſtrumenta conſiderauit, Quare igitur illūquidē / filiū & heredē; uos uero / ſeruos et hereditatē illius appellati; cū contra oportet nos quidē heredes eſſe; filiū uero ſicut inſtrumentū propter nos factū / et ſeruū et hereditatē eſſe noſtrā, Hec absurdā (ne ſtulticie plena dicam) ſi quis effugere uult (oportet autē omnes uelle) eum neceſſe eſt credere; nullo modo creatum eſſe filium / nec propter nos natum, Nam et ſi nulla in creatureſ deus producere uoluſſet; uerbum tamē ſuum erat ſemper in ipſo / et deus erat uerbum / ut ſcribitur, Cum tamen creaſtre deus creatureſ uoluerit; per ipſum neceſſario creauit, Nam quemadmodū ſol nunq; ſine ſplendore ac luce ſua lucere poterit; ſic nihil unq; operabitur paſter / niſi per uerbum ſuum, Omnia enim per ipſum facta ſunt; et ſine ipſo fiſtū eſt nihil, Ideo et dextra et brachiū dei nominatur; quia quaſi per maṇū / *Ioan. 1.*

Theſar, Cyril.

- Gene.,1. omnia deus per ipsum operatur, Scriptū est enī dixit deus: fiat lux. dixit; fiat firmamentū. dixit; fiant luminaria, et factū est ita, dixit; factamus hominē, & fecit deus hominē, Nec in his oībus uerba a patre ad filiū / quasi uolētē discere; fiunt, nec enim docet pater: quales debet facere creaturas, sed cum ipsa uoce: opus fit. Si autē uerbo secūdū uolūtātē patris / ipsa opera fiunt: uerbū profecto est uiuens / subsistēt; patris uolūtas / que in patre est: et in qua pater est,
- Gene.,15. ¶ Preterea, ubi reperitur filius patrem interrogare: quasi discere uolēs? quod et angelos et prophetas factitare inuenimus. Filiū Abrahe p̄misit deus: & ipse interrogabat quo signo illud cognosceret, Mittebatur Moses ad filios Israel in Exodi.,3. Egyptum: et dicebat, Si interrogabūt me / quod est nōmē eius qui te misit: quid zacha.,1. respondebo eis? Angelus etiam apud zachariā a deo querebat dicens, Domine omn̄potēs usq; quo nō misereberis Hierusalē: et expectabat: quo usq; uerba consolatoria audiret. Et Abacuc, in custodia mea stabo inquit: et ascēdam in petram / et cōsiderabo quid loquetur in me deus. H̄i enim omnes sicut serui et creature / mediatione indigētes uerbi: rogabāt consiliū patris ab eo discere. Filius uero cū ipse sit uerbū patris / et uolūtas subsistēt: doceri nō querit, Non ergo per doctrinam creator esse didicit: sed naturaliter / atq; substantialiter creator est,
- ¶ Quomodo intelligēdū est: dñs creauit me initiū uiarū suarum, Cap.,III,
D intelligendū autē propositū prouerbiorū textum: primo illud dicen
a dum est, q̄ oia que prouerbialiter dicuntur / alii uerba sensum signi
ficare uidentur: alium ex ipsis uerbis ueritas parturit. Ideo saluator ad
discipulos ait, Hec in prouerbiis locutus sum uobis: sed ueniet hora quādo nō
in prouerbiis loquar uobis: sed palam, Hinc patet; q̄ per prouerbia nō palam
ostēdimus quod uolumus, Sapientia igitur prouerbialiter dicit, dominus crea
uit me, et rursum apertius, Sapientia edificauit sibi ipsi domū, Si ergo sapiētia
puer.,8. filius dei est / et sibi domū edificat: querendū est / quis est qui dixit: dñs creauit
me. Christus igitur iam homo factus: id de se dixit, ut homo enī: sapientie do
mus edificatus est. Ille inquā homo qui ex uirgine natus est: et in quo pleniu
puer.,9. do deitatis corporaliter scđm Paulū habitauit, Qui ergo uerbū caro factū est:
Colof.,2. de ipso dicit, quia dñs creauit eū: inq̄tū factus est caro. Istud enim creauit me /
non origīnē semper apud scripturas significat: sed plerūq; a re aliqua in aliā
trāſlationē. Et certe cū dicit, dñs creauit me initiū uiarū suarū: si quis diligē
ter cōsideret / nō ipsum esse sapientie significari potest, Nā que modo fiunt uel fa
ciēda sūt: creari mō dicētur, qui ergo nō dū p̄ducit / creari dicūtur; necessatio
ex nihilo ad esse p̄cedere intellegūtur, Q̄ nā aut que iā sūt nec possūt dici a ni
hilo ad esse mō p̄cedere / si creari ea dicūtur: non potest significari a nihilo ad
esse ipso / p̄cessio / sed ad aliud ab alio trāſlatio, Sicut q̄n David dicit, & ppl̄s q̄
ps.,10. creabit laudabit dñm, Et cor mūdū crea in me deus. Et Paulus de Christo. Ie
ps.,50. gē mādatoꝝ decretis euacuās: ut duos cōdat ī semetipso in uno nouo hoīe / qui
Ephe.,2. creat⁹ iusticia & sācūitate a deo est. Nec tū ps. Imista populū a nihilo creādū;
sed ab errore ī cognitionē dei trāſferēdū significauit, Nec aliud q̄ habebat: ife

ipso diuinitas creari petebat; sed ab immundicia ad mundiciā cor suū trāspōni orabat, Nec Paulus duos homines ad naturālē unitatem creari dicit a Chri-
stō: ita ut essendi principium tunc caperent, Sed gētes et Israēl duos populos
in nouā et urā sententiā mutatos affirmat: a seruitute legis istos / ab erroribus
illos liberatos. Et alibi omnibus mandat nouum induere hominem: qui secun-
dum deum creatus est, Nec a nihilo ad esse productū nouū hominem indu-
re nobis iubet; sed nouū uirtute / uoluntateq; meliori. Si ergo non semper crea-
tio substantialem productionem a nihilo ad esse significat / sed plerumq; a pe-
ioribus ad meliora translationem: quomodo nō erit stultum quando creatu-
re creari dicuntur / recte id intelligere, et quando sapientia dei creari se dicit:
ubi maxime cauendum est / non diligenter id cōsiderare? Dominus enī crea-
uit me inquit, et statim addidit: initium uiarum suarum in opera ei⁹, Creauit
inquit / non ad esse a nihilo produxit; sed initium uiarum suarū in opera eius.
Sic ergo ut latius dicamus: intelligēdū est, Legalis uita in Iudea colebatur: gē-
tes autem nullo modo iusticie uitam cognoscebant, Filius ergo dei fact⁹ est ho-
mo / et creatus secundum carnem; ut initium uiarum domini et operum suo
omnibus daret, In Christo enim: primo euāgēlica uita effulsit, Quid enī aliud
opera et uie domini significant: preter mandata eius: que custodientes: recto
itinere ad ipsum pergimus, Qz autem opera domini / precipuā iusticie uitam
significant: illud audi, Ve qui faciunt opera domini negligenter, Vias autē do- Hie⁹, 48,
mini / mandata cius esse: psalmista ostendit dices. Notas fac mibi domine uias pſ, 24,
tuas: et semitas tuas doce me, Stultum igitur et impium est / ipsum esse uerbi;
creari nunc dicere / cum semper uerbum cum patre sit. Recte igitur etiam illo
modo intelligetur: creauit me (inquit) initium uiarum suarum. Mose & pro-
phetas / uias forsan appellauit: quarum initium Christus est / transponens di-
cta illorum ad euāgēlice predicationis pulcherrimam nouitatem: et id cum
potestate absoluta, Lex enim: nō fornicabis / ait. Christus autē: ego dico uobis Exodi, 10
inquit / nō cōcupisces, &cetera, Vias autem sanctos uiros appellauit: quia pos-
sunt monēdo ad deum ducere, Sic et illud Hieremie recte intellexerim, State Math., 5,
in uis / et q̄rite semitas dñi sempiternas, et cum didiceritis que sit uia eius: am-
bulate in ipsa / et inuenietis munditiam animarum uestrarum, Nā si quis san-
ctis p̄phetis mentē infigat / nō cursim legē sed sensum ipso: diligēter inqui-
rēs: is certe uia iueniet optimā / illū uidelicet qui ait, Ego sum uia, per quā mun- Ioan., 14
dabitur: dimissione peccatorū inuēta, Creauit igit̄ inquit me: hoc est fecit / sup
legē & p̄phetas initū / hoc est potestatē. ut non in uerbis illo: sistere faciā: sed
ad opera meliora traducā. Vel etiā aliter, Dñs inquit creauit me, ut si quis dice-
ret: carnē mibi pater apposuit. & ut hoīem: p̄ salute hoīm creauit me, Nā quē
admodū cū Ioānes dicit, Et uerbū caro factū ē, Et Paul⁹ de Christo. Et male- Ioan., 1,
dictio p̄ nobis fact⁹ est, Et rurſ⁹. peccatū p̄ nobis ipsum fecit, nec peccatū no- Galā, 3,
uifse / nec maledictionem aut peccatum fuifse; Christum dicimus, sed recte p̄ 2, Cori, 5,
carne / pro maledictiōe / et peccato; hominē intelligim⁹, Sic quando de seipſa/
dei sapientia dicit: dominus creauit me; hominem me fecit / intelligēdū est,
E, 3,

CQz dei uerbum creatura non sit,
 I filius dei et uerbum dei a scriptura uocatur; quomodo etiam erit crea-
 s tura? Necessum enim est si filius est; ut nō sit creatura, Vel si creatura se-
 cundum uos sit; ut non sit filius, Nullus enim quod genuit/hoc est filiu-
 suum/fecisse se dicit, Est autem et filius dei & uerbū dei. Non est igitur creatu-
 ra, **P**reterea, unigenit⁹ a scripturis appellatur, Quomodo igit⁹ creari sub-
 stancialiter in aliorum initium siue principiū / quos prouerbia vias appellariū;
 intelligetur? Nam si cum aliis cōnumeratur; pars eorum erit / & nō erit unige-
 nitus; quem multi sequuntur similes / quorum initium et principium se creatū
 dicit, Non enim quia primo creatus est; erit unigenitus, Nam et Ruben prin-
 cipium factus est filiorū Iacob; nec tamen idcirco unigenitus / aut alienus a na-
 tura fratribus suorum. Si ergo uerbum quoq; initū et principiū creationis alto-
 rum factū est; nec alienū erit a natura illoq;. Et pater mentietur; filium ipsum
 appellans. Mentietur etiam Joannes dicens, In principio erat uerbū, Quomo-
 do enim erat; si creatus est; aut quomodo dominus erit; qui creaturis cōnume-
 ratur? **A**d hec, quomodo creandi uirtutem habet; si creat⁹ est; aut quomodo
 creator omniū est; ipse creatus? Et si ipse creator est / cum creatus sit; cur cete-
 re quoq; creature creandi uim non habent? Non est ergo sapientia dei: crea-
 tura / cū sit unigenitus filius, **P**ostremo, uidete queso; quot quantaq; sequū 4
 tur inconuenientia, Nam si quia primo creatus est / principium etiam aliarum
 creaturarum secundum uos filius est; quomodo in opera eius creatur⁹ non enī
 dicit: dominus creauit me ut faciam opera eius / sed in opera ei⁹, Creatum enī
 se dicit in opera domini; iam pridem creata, Quomodo ergo primo creatū di-
 citis; qui post illa se creatū dicit⁹ Aut quomodo erit initū aliorum; qui postea
 factus est / et quomodo uniuersa per ipsum facta sunt; si ipse post illa creatus est?
 Hec nefaria dicta consequentur; si de ipsa natura uerbi textum illum intellige-
 tis. Pie igitur a nobis ita exponitur / ut ratione incarnationis / initium uiarū do-
 cauillatio mini in opera eius creari ut homo dicatur, **S**ed dominum suum patrem ap-
 aduersa = pellat (inquiunt) quia scit se creatum esse, omnia enī que creata sunt; deo crea-
 tori seruiunt, **C**erte sicut dominū; sic et patrem appellat, Et si propter illud,
 seruū se nouit; etiam propter hoc / filiu se cognoscit, Filius igitur non est crea-
 tura; sed ab ipsa substantia patris gignitur, Filius enim secundum naturā est;
 sed propter formam serui quam accepit homo propter nos factus / dominum
 patrem appellat, Vtrumq; igitur uere; quia mentiri ueritas non potest, quam
 Math.,ii, distinctionem ostendit dicens, Confiteor tibi pater domine celi et terre, & ec-
 ce patrem suum; dominum appellat. Dominum uero celi et omnium que in ce-
 lo sūt; et simuliter terre, Sed si ipse quoq; ut celū & terra / a nihilo pduct⁹ esset;
 nō ut precipiū sibi nomē / filii appellationē seruasset; ita ut oia creata iugo ser-
 uitutis subiecerit, Nihil enim creatū / cū celū & terrā noiauit; a seruitute exce-
 pit, seipsum autem exceptit, nō est igitur creatura; sed fili⁹, **S**ed ipsa iquiū
 dictū est; & diceſ etiā ſep̄ ppter ſimpliciores. Serui nos ſedim naturā ſum⁹; et

tamē patrem nostrū deū appellamus / neq; idcirco filii naturaliter sum⁹, quid Math., 6,
ergo mirū; si dñm patrem appellauerit / cum sit naturaliter filius? Nā sicut nō
natura sed gratia nos facit patrem appellare deum: qui dominus noster natu-
raliter est, sic et incarnatio filii facit; ut decēter ac uere dominum suum patrē
appellet. Hominē Ihesus assumpsit; ut nature humane p̄pria sine peccato ue-
re sibi attribueret / et sua homini largiretur, Quod ostendit dices, uado ad pa-
trem meum et patrem uestrum; et deū meū et deum uestrū, Largitur enī hu-
mano generi dignitatem suā: ut possint homines adoptati deum patrem suū
appellare. Ipse uero humane nature seruitutem assumit; et patrem suum deū
suum ut homo appellat, Veluti ergo nos natura serui sum⁹; etiam si deum pa-
trem appellamus / ita et filius non amisit ut secundū naturam sit filius; quāuis
homo factus deum suum patrē appellat, Nō est ergo creatura, nec certe sim-
pliciter dixit / dominus creauit me; sed addidit / in opera et in principio uiarum
uiarum, Causa igitur posita quare se creatū dicit: perspicuū est q, non signi-
ficat productione a non esse ad esse; sed quasi trāfslationem ab alio ad aliud.
Verbum enim in principio erat / et caro secundum Ioannē atq; homo factus:
totius beate uite principium factus est nobis, Verbum igitur semper est; et sa-
pietia / & imago / & filius dei. sed homo factus: creari seipsum ad opera patris
dicit, ¶ Obseruare namq; licet diligenter; nunq; in scripturis sacrīs ullam cau-
sam ponit / quando generatio filii ex patre significatur, Quando autem homi-
nem factum dicunt scripture / et natum ex uirgine narrat; causam illico subiū-
gunt, Sicut enim nō querimus / cur deus fili⁹ / aut cur ex patre natus sit; ita sci-
re uolumus / qua de causa factus sit homo, Q, autē hec ita se habeat; ipsa scri-
ptura docebit, In principio erat uerbū, nulla hic causa dicitur. Et uerbum erat Ioan. i.
apud deum, nulla fertur ratio, Et deus erat uerbum, nulla causa dicitur, Simi Ioan., 14,
liter, ego in patre et pater in me est, Ego et pater unum sumus, Qui uidet me; Ioan., 10.
uidet & patrē, Ego sum lux, Ego sum ueritas, Et apud Paulū, Qui cū sit splen Ioan., 8,
dor glorie; et character substantie eius. Hec omnia cū de ipso filio dei dicātur Hebre., 1,
et de natura eius; non habent causam. Cū uero de incarnatione scribitur: cau-
sas connecti uiderimus, Descendi (saluator ait) de celo: non ut uoluntatem meā Ioan., 6,
faciam / sed uoluntatem patris qui misit me, Et rursus, Ego lux in hunc mūdū Ioan., 12,
ueni; ut oīs qui credit in me / nō maneat in tenebris, Et alibi, ego in hoc nat⁹ sū Ioan., 18.
et ad hoc ueni in hunc mundum; ut testimonium perhibeam ueritati, Et Pau-
lus, Quoniam igitur pueri sanguinē et carnē cōmunicāt; & ipse similiter eisdē Hebre., 2.
participauit, Et rursus, Nā qm̄ per hoīem mors; etiā p hoīem resurrectiō mor- 1. Cori. 15.
tuos. Et rursus, Nā qd̄ impossibile erat legi in quo ifirmabaf p carnē: de⁹ filiū Roma., 8.
suū mittēs i similitudinē carnis peccati / & de peccato dānauit peccatū i carne;
ut iustificatio legis impleref in nobis / qui nō scdm carnē ambulam⁹ sed scdm
spiritū, Et alibi, Non enim misit deus filiū suū in hūc mūdū ut iudicet mūdū: Ioan., 3.
sed ut mūdus saluetur per ipsum, Et saluator de seipso. In iudiciū ego in hūc Ioan., 9.
mundum ueni; ut qui nō uidet uideat / & q uident ceci fiāt, Qm̄ igitur homo
factus fuit ut hec opera faceret / et initium fieret harum uiarum: iure dixit de-

- puer, 8. Seipſo, dñs creauit me / initium viarum ſuā in opera ſua . Nā etſi ipſe increas-
tus eternuſq; eſt: propter cauſas tamen dictas / aſſumptus creatuſq; homo in
ipſo eſt, ¶ Preterea, Paul⁹ de ſaluatorē dicit, Ipſe enim eſt pax noſtra / mediū s
- Ephe, 2. parietem macerie ſoluens in carne ſua: legem mandator⁹ in decretis euacuās,
ut duos condat in ſeipſo in uno nouo homine, hoc eſt / in euangelicam uitam
transferat. Nos enim ſumus: qui creamur in ipſo. Quare qm̄ hominem aſſum-
pſit / et quoniam in ipſo primo initia uite habuimus euangelice / ad meliora re-
creati / ut ita dicam: non irrationabiliter cū pro nobis in unum creetur homi-
nem / nunc etiam potest dicere, Dominus creauit me, ¶ Ad hec, ſcriptum eſt ,
Eſaie, 53, de ſaluatorē noſtro, quia ipſe infirmitates noſtras accepit, Et rurſū, fact⁹ eſt
Gala, 3, pro nobis maledictio, Et rurſus, eum qui peccatum nō nouit: pro nobis pecca-
2. Cori, 5, tum fecit, Quemadmodū ergo infirmitates habuisse dicitur / qui nunq; infir-
1. Cori, 1, mus fuit: ipſe enim uirtus dei eſt, Infirmatus tamen dicitur: quia infirmitates
noſtras portauit, Maledictionē autem factum ait ſcriptura: non quia in male-
dictionem mutatus ſit / ſed quia maledictionem noſtrām perpeſſus eſt, Pecca-
1. Petri, 2. tum etiam factus dicitur: non quia mutatus a natura ſua ſit / ſed quia peccata
noſtra tulit / corpore in ligno affixus, Ita quādo nos in unum hominem nouū
in ipſo creamur: ipſe quoq; creari dicitur, Ideo dicit, dominus creauit me,
Nam ſi uerbum ipſum dei / create ſubſtātie (quod uos uultis) eſſet: et de ſeipſo
diceret / dominus creauit me; non eſſet poſtea homo factus / qui multo ante no-
ſtrām creationem creature eſſet, Qz ſi ita eſſet: nec nos creati denuo eſſemus
in ipſo / nec ipſe in ſeipſo nos haberet, Quomodo igitur denuo in nouum ho-
2. Cori, 5. minem creati ſumus? Nec erubescere facit uos Paulus dices. Ipsiſus enim crea-
tura ſumus: creati in Christo Ihesu. Si autem in Christo creati ſumus: non erit
create ſubſtantie uerbū dei, ſed quādo homo factus eſt; tunc in ipſo creati ſu-
mus, et ita modo quodam / noſtri loco ipſe dicit, Domin⁹ creauit me, Nā hec
uox nullo modo ſibi prout uerbum eſt: congruit, Sed factus creature propter
ſalutem noſtrā / qui creator eſt: ut nos in ſeipſo denuo crearet / dixit, dominus
creauit me, Et ſicut eternitatē eius (ſemper enim cū patre eſt) narrans dicit
puer, 8. Ego era quando gaudebat: et quotidie letabar in facie ipſius, et rurſum. Ante
omnes colles genuit me, ſic quando pro ſalute omnium formā ſerui accepit:
merito ut homo dicit / dominus creauit me. Neceſſe enī eſt ut ſic de ipſo quoq;
ut homine / congruentia homini dicātur, Ideo ſcribitur: dominus creauit me,
¶ Poſtremo, ſi quia dicit / domin⁹ creauit me / creatus eſt; ſimiliter quia dicit /
ante omnes colles genuit me: creatus non eſt, Aliud enī eſt genitū: aliud crea-
tura, Genitum enim: ex ſubſtantia generantis naturaliter exit, Creatum ue-
ro: ad extra producitur, Qm̄ igitur & de⁹ & homo eſt: ut homo quidē / domi-
nus creauit me / dicit, ut deus autē: exclamat, Ante omnes colles genuit me,
¶ Qz ſcriptura uerbis abutitur nonnunq;, Cap. VI.
- Eſaie, 1, Ed genuit uerbū (inquiūt) nō demōſtrat oīno ex ſubſtantia p̄is natūrā
ſ filiū, Indifferēter enī uerbis ſcriptura utif⁹, Nā etiā de creaturis: de qui-
bus nulla dubitatio eſt / hoc ipſū uerbū dici reperies, filios inquit genui-

et exaltaui , Et rursus, Deū qui te genuit dereliquisti , & q̄s est q̄ genuit glebas Iob,38,
 roris? Nec roris certe patrem naturaliter; deū dicemus. Quare in unum/genu
 it & creauit uerba:sensum reducuntur. ¶ Indifferenter utiq; uerbis nonnunq;
 uti scripturam;hoc est abuti/non negauerim , Nec tamen potestate ipsam sin
 golorum ignorare concesserim , Nam quando creaturas que producte diuini
 tus a nichilo sunt/ ostendere uult;in principio inquit fecit deus celum & terrā,
 Et fecit deus hominem:non genuit^t, uerbi autem sui generationem ipse pater
 ostendens. eructauit (inquit) cor meum uerbum bonum. Et creaturas in prin
 cipio temporis factas scriptura ostēdens;in principio inquit fecit. De uerbo au
 tem ait, In principio erat uerbum,quia non in principio temporis;sed in princi
 pio/id est in patre/eternaliter erat ,Sicut igitur de uere creaturis:non naturali
 ter sed abusue uerbum genuit/dicitur.sic quando de filio creatio dicitur;abu
 siue intelligenda est/ut naturalis eius proprietas conseruetur , creaturis enim
 gratia dei largitur:ut generatio de ipsis predictetur.Eterno autem consubstan
 tialiq; patris uerbo:incarnatio creationem attribuit. Et creature quidem ratio
 nales, uerbo atq; uolūtate dei ad adoptionem uocātur,Ego enim dixi dū es tis/
 inquit:& filii excelsi omnes. filius autem ineffabilem naturalemq; suam gene
 rationem ex patre significans:dicebat , Ego ex patre exiui & ueni ,Et rursus, Psal.81.
 ut aliud esse creaturam / aliud se naturaliter ostēderet:uos inquit de deorsum Ioan,16.
 estis/ego de superi⁹ sum, Non enim mentis compos quispiam dixerit:localib⁹
 spaciis dei filium gloriari . sed humilitatem creaturarum naturalem ostēdens:
 inferiores eas appellat, Celsitudinem uero deitatis sue significans :desuper se
 esse dicit . Quantum igitur inter sit inter genitum et creatum:recte primo te
 neatur.Deinde nōnunq; quando nullum inde sequitur fidei detrimentum;in
 differenter uerba capiantur ,

¶ De eodem proverbiorum textu, dominus creauit me initium uiarum sua
 rum,& ante omnes colles genuit me, Cap,VII,

I ante omnes creaturas(id enim colles significant)genitus est:non erit
 unus ex omnib⁹/fed aliud preter omnia,Cetere enim in ipso ut in pri
 cipio sunt:& omnia ut creature cōnumerantur.Filiū autem generatio:
 ante omnia est,quapropter necesse est: ut create nature non sit , Natus igitur
 ex patre ut uerbum est:creatus uero ut homo/& factus initium uiarum, Sicut
 igitur nos quāuis naturaliter creature sumus/ tamen cum filium dei susceperi
 mus;filii dei per eum appellamur,sic etiam ipse assumpta natura nostra / quā
 uis naturaliter filius sit;creatura tamē appellatur . Et sicut deus quāuis creator
 noster sit:pater tamen etiam per gratiam fit , sic & uerbum dei quamuis deus
 naturaliter sit:creatura tamen etiam propter nos factus est,Si ergo non secun
 dum naturam/sed adoptione ac gratia nos filii sumus: erit etiam ipse necessa
 rio non secundum naturam suam creatura /sed dispensatione ac misericordia
 propter nos:naturali dignitate nullo modo immunita , Sed latius id ipsum ite
 rum exponamus,Ade primo homini uia salutis data diuinitus est: quam pre
 uaricatione diuini mandati perdidit, Ita cecidit in corruptionē: & in mortem

Gene,1,
Psal.44,
Gene,1.
Ioan,1,

- deductus est, Erat igitur opus alterius uie; per quam / immortalitatē possemus recuperare, Hanc quia nullus hominum poterat dare; ipſe dei filius increatus secundum naturam / necessario ut homo creatur propter nos / bona uoluntate patris homine assumpto , ut (quēadmodū dicit Paulus) uiam nobis innouaret recentē ſimul atq; permanentem; et opera patris ita perficeret / corpore nostro ad immortalitatem reformato / & morte que per peccatum irruptit deſtructa; et ipſo peccato dānato / ceterisq; bonis generi humano per ipſum donatis, Si ergo factus homo / uia nobis bonorum factus est / & opera perfecit ea que a pa tre per ipſum fiunt: merito dicit, dominus creauit me / initium uiarum suarum
- Hebre, 10** in opera ſua, Eternam autem generationem ſuam significans; rursus ait, An te omnes colles genuit me; & ante ſecula fundauit me. Si ergo & genitus & creatus eſt; accommodandū eſt utrumq; decenter. generatur autem; ut uerbum ex patre / ante omnia ſecula, creatur uero; ut homo , Verbum enim caro factū eſt. Psalmista enim de uerbo ipſo canit, qui eſt ante ſecula. Si ergo filius ante ſecula eſt / creatur autem in opera patris: neceſſe eſt poſt producta opera & crea turas patris / ipſum qui fuit ante ſecula creari, In extremis certe temporibus; factus eſt homo, Quare non deitatem eius / creatio ſignificat; ſed humanitatem, quando ad reparationem operum patris / hoc eſt hominum; caro factus eſt, ac ideo dicit, domin⁹ creauit me in opera ſua; & initium uiarum suarum, Quārū porro uiarum uirtutum profecto / ac euangelice uite: quam primus ille iuſſit et nos docuit, Estote inquit misericordes, Et lex iubet: non mechaberis. Ego ue ro dico uobis: non concupiſces, Ceteraq; huiusmodi: que primus ipſe fecit / et nobis exemplum tradiſit / ut faciamus. Ideo ait, Ego ſum ianua; ego ſum via, **Prouer, 8** Talum ergo ille operum factus nobis initium: merito ut homo dicit, dominus creauit me principium uiarum suarum; in opera ſua. Quod resurrectioni etiam mortuorū accommodabis; & mutationi carnis a corruptione ad incorruptionē / et ascensui in celos, Nam horum etiam omnium factus initium eſt ; creatus ut homo, Et ſicut mortu⁹ pro nobis ut homo: ipſe dei filius id etiam perpeſſus di citur / quis immortalis secundum naturam ſit, ita creatus ut homo / creari ſeip ſū dicit; quis increat⁹ natura ſit, Nam cū homo affūpt⁹ a filio dei ſit; hoc eſt nō alius ſit / nec aliam habeat hypostafin aut personā a filio dei; non irrationaliter que hominis ſunt ſibi attribuit, Adde, q; pulcherrima ſenſibilium crea turarum homo eſt, Is preuaricatiōe perfectionem perdidit ſuam: & ex immor talitate ad mortem incidit, Quoniam igitur imperfectū ſemper eſſe opus dei non decuit / nec potuit aliter reparari q; incarnatione uerbi; neceſſario dei filius homo factus eſt. Ideo in opera domini creari ſe dicit: ut ipſa in debitā ſibi per fectionem restituat. ideo ipſe ad patrem ait, Ego te glorificauī in terra / opus pfe ci: quod dedi ſi mihi ut faciam. Et rursus, opera que dedit mihi pater ut ipſa perficiam: testimonium perhibent de me, Si ergo factus homo domini opera perfecit / atq; hominē in ſe creatum affūpt⁹ ſit; perſpicuum eſt non ipſam natu ram uerbi ſignificari / ſed hominem affūptum : cum dicitur . dominus creauit me, Opus enim patris / homo factus absoluit: quia naturā hominis reparauit,
- Ioan, 1, 1.**
- Psal, 73,**
- Luce, 6.**
- Math, 5.**
- Ioan, 10,**
- Ioan, 14.**
- Prouer, 8**
- Ioan, 17.**
- Ioan, 8,**

Et adduxit patri ecclesiam sine ruga & macula mundam & sanctam. Ita facti sumus in ipso nova creatura: per obedientiam Christi à morte ad uitam restituti. Merito igitur factus homo dicit, Dominus creavit me initium viarum suis Prover. 8 arum in opera sua. Nam si creatura esset filius (ut heretici dicunt) quomodo ei nos uniti deo unimur & dii efficimur? Quomodo autem mediator dei & hominū erit Christus: nisi deus uere & homo uere sit? Nam si creatura esset filius: nullo modo deo naturaliter uniretur, nec enim naturaliter uniri possunt: que diuersa naturaliter sunt. Quomodo autem per creaturam saluati sumus? cū scriptura clamet, quia nō legatus / non angelus: sed ipse dominus saluos nos fecit. Quomodo etiam a morte liberamur per ipsum: cum id opus super creaturam sit / nec possit creatura datam a deo sententiam: cuius es & in cinerem reuerteris / reuocare. Quomodo etiam peccatum destruxit: si creatura est? Hec igitur omnia non ut creatura / sed ut filius & uere deus; efficere potuit. ¶ Ad hec, si per imitationem naturalis filii dei / nos etiam filii dei per gratiam appellamur; necesse est ut qui natura filius est / essentialiter aliud sit ab iis qui per gratiam filii sunt. Sed qui per gratiam filii sunt: creature sunt, non est ergo creatura / qui natura filius est. Nam si esset creatura secundum hereticos / & non natura filius: quoniam scribitur, omnia in sapientia fecisti, & ipse deus ait. man⁹ Psal. 103, mea omnia fecit, non poterunt certe dicere: in qua sapientia & per quam manus / filium suum deus creauerit, Nam ipse & sapientia & manus & brachium patris est, Omnia enim per ipsum facta sunt: & sine ipso factū est nihil. Non Ioan. 1, est ergo creatura dei filius, nec enim inuenitur sapientia & manus dei per quā factus sit: cum ipse sit sapientia & manus dei / per quā deus omnia fecit. ¶ Quid autem ipse / creator non creatura est: patet diligenter obseruanti scripturas, Tres enim illi adolescentes apud Babylonios / omnem generatim creatam naturam ad benedicēdum deum uocantes: nunq̄ dixerunt, benedicat uerbum / aut sapientia / aut manus dei dominum, nec enim ignorabāt: dominum ipsum esse / non creaturam. Diuinus etiam beatusque psalmista cum ad laudandum deum: angelos / potestates celorum / celos & lunam / & solem / ceterasque creaturas ut seruas uocasset: non cōnumeravit cum laudantibus filium, sed contra: adorabilem ipsum esse clamat, Et adorent (inquit) ipsum omnes angeli dei. Si ps. 96, ergo creatura omnis adorat / filius uero adoratur: quomodo erit creatura / uel quomodo non erit uerus filius dei: qui cum patre simul adoratur? ¶ Ad hæc, omnia per ipsum facta esse: scripture clamitat, Omnia enim (inquit euangeli: Ioan. 1, sti) per ipsum facta sunt. Et Paulus, unus dominus Ihesus Christus: per quem 1, Cori. 8, omnia, Et alibi apertissime a creaturis ipsum separat: dicens, Vuum est enim Hebre. 4, uerbum dei / & efficax / & penetrabilis omni gladio ancipiit: & non est uilla creatura inuisibilis in conspectu eius, Omnia autem: nuda et aperta sunt oculis eius. Si ergo creator omnium est / & omnia nuda sunt in oculis eius; nō erit unus de creaturis creator, & cui omnia nuda & aperta sunt: non erit de nudis et apertis unus, Cum enim omnia dixerit: nichil creaturarum extra reliquit, Sic enim ipse Paulus / omnia exponit: alibi dicens, Cum uero dicat omnia: nichil nō sub: 1. Cori. 15.

Thesau,Cyril,

1,Cori. 15 iecatum ei dimisit, Si ergo quādō dicim⁹ omnia: creaturas omnes cōpleteūr,
facit autem pater per filium omnia; cui omnia nuda sunt, non erit unus omni-
um filius/sed aliud preter ipsa, Presertim cum scriptum sit; omne genu in nomi
Philip. 2. ne Ihesu flecti, celestium/terrestrium/ & inferorum, Si ergo illi omnia genu
flectunt:non erit ille unus genu flectētum/sed aliud preter ipsa, Scribitur etiā
Roma,8. q. omnis creatura ingemiscit / & dolores partus patitur usq; nunc; liberationē
filiorum expectans.Si ergo creatura quidem omnis sic sperat/filius autem nec
adoptionem nec liberationē expectat; sed ipse est qui hanc creaturarū spem
adimplēt / & ingemiscentes ad adoptionem uocat ut libertatis largitor; nō cō-
numerabitur certe cum creaturis, quia ipse ingemiscunt auxilium expectan-
tes:ille autem ut uerus dei filius/ingemiscentes a seruitute liberat.

¶ Quomō intelligif illud in textu puerbiorū:ante sc̄la fūdauit me, Cap, VIII

Prouer.3 Criptum est, deus sapientia terram fundauit . Si ergo sapientia terram
fundat (per ipsam enim; stabilis terra manet) diligenter scrutandum
Prouer.8 est/quo pacto sapientia que terram fundat : a deo fundatur , dictum
igitur etiam hoc est conuenienti modo prouerbiorū : in quibus uera sententia
occultatur, Hoc enim: prouerbiorum proprium est . Sapientia ergo id est filius
dei non incepit esse; nec fundatur in quantum uerbum / sed in quantum homo.
Sic enim ipse/ principium & fundamentum edificationis nostre ad pietatem fa-
ctus est; per fidem qua credimus in ipsum / & qua in nouam sumus creaturam
reformati, Ideo non dixit / uerbum me aut filium fecit; ne quis hoc quod hereti-
ci dicunt suspiicaretur, sed fundauit me, ut id m̄ s̄ grificaretur hic:& quādo di-
cit, dominus creauit me, Ut enim ibi / uiarum initium ad opera domini se factā
sapientia esse affirmabat: ita hic fundamentum se factum esse ait omniū / qui
supedificabūtur; eadem diuersimode dicens. Ibi enim / initium siue principium
uiarum dicitur, hic: fundamentum edificationis uidelicet future per fidem. Vn-

1,Cori. 3, de Paulus quoq; scribit , Nullus aliud fundamentū preter id quod iactum est
iacere potest:quod est Ihesus Christus. Si ergo Christus / fundamentum iactū
est/oportetq; ut que supedificantur; eiusdē nature cum fundamento sint(hoc
enim pacto: structura coherens in templū edificabitur sanctum) patet quia nō
ut uerbū:fundata est / hoc est fundamētū facta est sapientia, Nulla enim creatu-
ra:cum huiusmodi naturaliter fundamēto construi potest. Facta est igitur sa-
pientia fundamentū ut homo;in omnibus/ peccato lolo excepto , & in hoc ho-
mine fideles supedificantur: propter identitatē nature, Et sicut alibi uitem se-
ipsum appellat / nos autem palmites ipsius uitis; ita in hoc loco fundamentū se:
ipsum esse ait / ut naturalem coniunctionem cum supedificantis aperiat, Edi-
ficamur enim in nouā creaturā;ut habitatis in nobis spirit⁹ templū efficiamur.
Sed non erit incōueniens: exemplis etiam falsas hereticorum opiniones refel-
lere,forsan enim erubescentes / uel cōuertentur; uel saltē minore impetu mi-
nores aggredientur. Quod igitur fundatur / hoc est fundamēti usum prebet:
non incepit tunc certe primo esse/quando in fundamētū iactum est , Lapi-
des enim(uerbi gratia) in terra defossi; fūdamētū facti sunt, nec tūc ceperunt lapi

Ioan,15. minime fideles supedificantur: propter identitatē nature, Et sicut alibi uitem se-
ipsum appellat / nos autem palmites ipsius uitis; ita in hoc loco fundamentū se:
ipsum esse ait / ut naturalem coniunctionem cum supedificantis aperiat, Edi-
ficamur enim in nouā creaturā;ut habitatis in nobis spirit⁹ templū efficiamur.
Sed non erit incōueniens: exemplis etiam falsas hereticorum opiniones refel-
lere,forsan enim erubescentes / uel cōuertentur; uel saltē minore impetu mi-
nores aggredientur. Quod igitur fundatur / hoc est fundamēti usum prebet:
non incepit tunc certe primo esse/quando in fundamētū iactum est , Lapi-
des enim(uerbi gratia) in terra defossi; fūdamētū facti sunt, nec tūc ceperunt lapi

des esse: quando fundati sunt. sed cum etiam antea lapides essent: facti sunt po
 stea fundamentum / nec priorē naturam amiserunt. Sic igitur pie sapientiam
 dei fundamētū factum esse intelliges. erat enim in principio apud deum: & de-
 us erat uerbum, ut scribitur, Quando autem quasi lapis aliquis absq; manib⁹ Ioan. 1,
Danie. 2,
 de monte demissus / hoc est ex substātia patris profectus / in carne nostra quasi
 in terra defossus est; tunc fundatam seip̄sam ait. quasi dicens, filius sum dei ue-
 rus. sed homo fact⁹ sum: ut principiū & fundamētū superedificādorū per fidem
 fiam / ut propter carnis cōnaturalitatē; michi ipsi eos cōpingam, ¶ Sed quomo-
 do (inquit) incarnatio uerbi per hunc textum intelligetur: cum sapientia ip-
 sa clamat / ante secula se fundatam esse / anteq; terra fundata / anteq; montes
 stabilirentur: cū incarnatio in extremis temporibus facta sit. ¶ Facilis culibet
 nostrum uidetur responsio, & tamen latius dicere cogimur / & multa sepe re-
 petere: ad obstruenda hereticorum ora. In extremis ergo temporibus incarna-
 tionem uerbi factam: nemo negabit. Sed deus qui futura omnia nouit: eterna-
 liter quoq; fundauit quantum ad cognitionem suam / filium suum; hoc est fun-
 damentum illum futurum constituit / ut nos superedificati in ipso: a corruptio-
 ne in incorruptionem resurgamus. Sciebat enim mortales nos futuros propter
 peccatum, ac ideo ex misericordia sua ante secula cōstituit: ut uerbum suum /
 homo & initium uarum & fundamentum fieret, renouaretq; hominem in se-
 ipso: factus primogenitus in multis fratribus / et origo resurrectiōis. quod Pau-
 Roma. 8.
 lus ad Timotheū ostendit, Collabora in euangelio secūdum virtutem dei: qui 2, Timo. 1
 nos liberauit & uocauit uocatiōe sua sancta non secūdū opera nostra: sed pro-
 positum suum & gratiam / que data est nobis in Christo Ihesu āte tempora se-
 cularia: manifestatā autem nunc per adūētū saluatoris nostri Ihesu Christi.
 qui destruxit quidem mortem: illuminauit autem uitam & incorruptionem,
 Si ergo ante seculum anteq; essemus facti / uidelicet gratia prescientis omnia dei
 uocati sumus in Christo Ihesu: perspicuū est hoc modo etiam āte secula / quā-
 tum ad prescientiam & (ut ita dicam) deliberationem dei: dominum nostrum
 Ihesum Christum fundatumuisse. Ad Ephesios etiam scribens Paulus ait, Be-
 nedict⁹ deus & pater domini nostri Ihesu Christi: qui benedixit nobis pre om-
 ni benedictione spiritali in celestib⁹ in Christo: sicut elegit nos in ipso āte mūdi
 cōstitutionē / ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate: p= Ephe. 1,
 destinauit nos in adoptionē filiorum per Ihesum Christum. Si ergo anteq; crea-
 ti essemus / ad adoptionem electi sumus per Ihesum Christum / & spiritali be-
 nedictione in celestibus benedicimur: quare dubitabimus similiter quātum ad
 prescientiam dei a sapientia dici / ante secula fundauit me. Id ipsum quoq; do-
 minus ostendit dicens, uenite benedicti patris mei / & possidete regnum quod
 uobis paratū est ante initū mundi. Si autem ante initium mūdi paratum erat
 regnum nōdum factis / & paratum in Christo: non irrationabiliter dicit de se, Math. 25
 ante secula fundauit me: anteq; mōtes stabilirentur / anteq; fontes aquarum pro-
 rumperet, que omnia: creaturarum a nichilo ad esse productionem significat.
 Causa uero (ut sic dixerim) quare presciti sumus in Christo / et in adoptionem

Theſau, Cyril,

ex charitate dei patris uocati; hec est, Pretidit deus peccaturum hominem et in mortem casurum, preuidit etiam conferentia generi eius; & quomodo renouaretur / & ad immortalitatē rediret. Ideo quasi radices huius ſpei in filio ſuo nobis depositū: per quē ad adoptionē nos uocauit / et omni benedictione ſpiri tali nōdū factos muniuit, ut quando puaricatione in mortē caderemus: ex priſca illa radice in uitam rursus resurgeremus / & ueluti iam benedicti: non omnino ſemperq; iacere poſſemus, Prefundatur igitur ante nos Christus: & in ipſo nos omnes ſupedificamur, Idq; ante initium mundi: in preſcientia dei, ut cū ordine diuino benedictio maledictionē antecederet / & damnationē in mortē uite pollicitatio & seruitutem diaboli adoptionis libertas; poſſit natura humana ſuperatis malis que interim acciderunt / in pristinam / per gratiam Christi (qui fundauit eam bonis in bonis) dignitatem recurrere, talisq; fieri: quālē de⁹ ex charitate per filium ſuum futuram cōſtituit, Sed ſimilitudine / quomodo ante ſecula dei ſapiencia fundata ſit paternis consilii: ſic intelligemus, Architect⁹ uerbi gratia ſapiē / edes edificatur⁹ regias: dubitat uerſimiliter nequid procedente tempore altior edium ſtructura patiatur. ac ideo fundamentum iacit firmiſſimum: & radices operum robustiſſimas conſtruit, ut ſi quid ſuperiora patiantur: poſſint rursus reparari fundamēto ſeruato. Eodem modo creator noster, Christum noſtre ſalutis fundamentum: etiam ante initium mundi fundauit, ut ſi preuaricatiōe caderemus; in ipſo rursus renouaremur. Quantum igitur ad preſcientiam / & cōſilium / & propositum patris / et omnino deitatis: Christus ante ſecula fundat⁹ eſt / & tempore congruo natus ex u'rgine, in quo reparati ſum⁹: quia ante initium mundi / ſalutis noſtre fūdamētu ipſu habebam⁹.

¶ Thesauri Cyrilli libri quinti/finis,

¶ Eiusdem liber sextus,

¶ De eternitate filii: & q; inseparabiliter ex ſubſtātia patris emanat. Cap.I

T quomodo (inquit Arriani) etern⁹ eſſe poterit filius: aut quomo do inseparabiliter emanauit ex patre? Nam quod ex aliquo prodiit: pars ſubſtantie illius eſt unde prodiit. Quod autem ſemel ſeparatū eſt atq; diuifum: id totum eſſe non poſteſt, ¶ Quid igitur dicitis de

ſole: qui ſplendorem hoc eſt lucem ſuam emittit: quid de igne ac de calore: qui ex eo emanat: ſéparationes ne ac decisiones in hiſ eſſentis intellegitis? Atqui ſola luce: ut nullo modo imminuatur, nec aliquis poterit localiter lucē a ſole diuidere: nec separari calorem ab igne uidemus / ſed exit ab igne inseparabiliter: quaſi fruct⁹ eſſentie ſue / ſicut & ſplendor lucis, nunq; enim erit lux ſine ſplendore: neq; ignis ſine calore, ſemper enim cum iſtis rebus ſunt: que ex iſpis ge-nerantur, Sic igitur & filium intellige ex patris eſſentia emanare: ita ut eterna-liter & in ipſo ſit / & in propria hypostasi eſſe non dubitetur. nec ullo pacto im-

Ioan, 14, minuere patris eſſentiam credatur: nec ab eo separari intelligatur, nam & pa-

Ioan, 10, ter in ipſo eſt: & ipſe in patre, Vnde uere dixit, Ego in patre ſu & pater in me, Et quoniam propter incommutabilitatem ipſe in patre cernitur / & pater in ipſo: uere illud quoq; ab eo dictum eſt, Ego & pater: unum ſumus, et qui me uidet:

videt et patrem. Miror autem quare qui contendunt separatum esse a patris essentia filium / quoniam a patre prodit / & ita pars sit non integra: non dicunt splendorē quoq; lucis disseparatum esse a luce / et calorē ignis ab igne / et uerbum a mente siue intellectu . quare inq; non ostendunt has quoq; partes esse; et quidē separatas a rebus unde profluūt. Ostendant splendorē lucis absq; luce unq; fuisse / et ignem absq; calore / & mētem sine uerbo; et tunc forsitan talia etiā de uerbo dei cogitare poterūt . Si uero hec corporea et creature semper simul sunt / neq; unq; separantur: quomodo nō erunt impi / separationes passiones de cisionesq; nature deitatis accōmodantes / que in immensum creaturas omnes excedit? ¶ Sed quomodo (inquiūt) coeterū patri filius erit: cum animalia uniuersa que nascuntur ab aliis / multo posteriora parentibus sunt? Aut quomodo filius / uerbum patris aut uerbum aut uerbum hominum nec per se subsistat / & postea q̄ dictum sit euaneat / cum manifesta fecerit que in mente et in profundo cordis locata sunt? ¶ Si nichil plus in deo ponitis q̄ in hominie; erit secūdum uos posterior patre filius , Sin autem multo excelsior illa natura q̄ nostra est / nec est aliquid commune substantie nostre et substātie dei : quomodo humane imbecillitatē deitatiē subicere non erubescit? Nam quantū substātia substātiā excellit: tātū & generatio diuina hominis generationē, corruptibiles nos sumus: deus incorruptibilis. a nichilo p̄ducti nos: de⁹ semper et erat et erit / immo autem est. ¶ Qualis uero genitor in omnibus est: talis et qui ab eo nascit⁹ . Sed deus pater / eternus est: eternus ergo & filius suus est, lux est pater: huius lucis splendor semper cum ipsa est , Et hominis quidem uerbum ad nichil redigitur / neq; uiuum neq; subsistens est. Nam & homo qui hoc uerbum emit tit: & ex nichilo productus est / & corruptioni subiicitur. uerbum autem dei uiuum est / & ex uiuo patre profluit: & ideo semp est. Nūq; enim erat / sed nec erit unq; deus absq; uerbo. Vnde Paulus de ipso, uiuum enim est uerbum dei: et efficax, Creator igitur est: et omnia per ipsum facta sunt / et sine ipso factum est nichil, ¶ Sed non est (inquiunt) Christ⁹: innata uirtus dei et sapientia, Alia enī est q̄ illa; de qua Paulus dicit, eterna eius uirtus et deitas. Non enim Christ⁹ solum / uerū etiam multe alie sunt uirtutes et sapiētie: preter illam innatam deo, Nam illa quidem innata / ueraq; dei uirtus: creativa omnium est, sed alie reuestra per ipsam facte sunt: quis precipua quedam uirtus dei preter alias Christus sit / ad hoc creata ut imbecilla confortet / ut in sapientiam stulta redigat / ut iustificet omnia que iusticia indigēt, Illa igitur innata dei uirtus (inquiunt) eterna / & increata / & semper in patre est , Christus uero propter dictas causas factus fuit, Si autem nonnulli / quia scribitur apud Paulum , Christus dei uirtus et dei sapientia, ipsum putāt esse innatam dei uirtutem: quid dicent cum deū audiant dicentem , De eruca uirtus mea magna? aut quid facient: cum multis uirtutes esse psalmista significet / canens. benedicte deum omnes uirtutes eius? ¶ Si propter hec factus est filius dei (ut Arriani dicunt) ut ad sapientiam redigat stulta / ut imbecilla confortet / ut indigentia iustitiae iustificet: nos ergo causa sumus ut ipse factus sit, quare nec fact⁹ esset; nisi de⁹ creaturas uoluisset

Cauillatō
hereticō-
rum

Hebre. 4
Ioan., 1,

Roma., 1,

Cori., 1,

Michēe, 3

Psal, 102,

Theſau, Cyril,

- Pſal, 99,** producere, & organum / hoc est instrumentum creationis noſtre fuit, Si fact⁹
est propter noſ: num igitur ſicut ſapiens propter ſtulta que in ſapientiam redi-
guntur / & uirtus propter corroborata imbecillia ſecundum uos appellatur:
ſic & filius nominabit⁹ propter adoptatos per ipſum dei filios / ut nichil proprie-
tate propter ſeipſum: ſed omnia propter noſ: Quomodo igitur in pſalmis can-
tatur: ipſe nos fecit et nō ipſi nos: Nam etiam ſi creatiōis noſtre ipſe author eſſe
uideatur: ſed nos ſumus cauſa ſecundum uos / ut ipſe produceretur, ſicut & ce-
lum propter generationē generabilium factum eſt: & ſol ut tenebroſa illuſtret/
et terra ut animalia ſuſtentet. et ita nichil magni erit in filio: quod in creaturis
non fit. Minister enim ille quoq; ſicut creature / erit. imo maioris dignitatis ce-
tere creature uidebuntur: quarum cauſa / ille productus eſt, Vides quot impie-
dicta ex opinione falſa hereticorum ſequuntur, Sed fatentur innatam dei ſapi-
entiam & uirtutem non eſſe creatam, Nolint ergo cum filium audiant increa-
tum patriq; coeterum eſſe; duo increata cogitare. Nos enim ipſam ſapien-
tiam & uirtutem dei patri coeternam / ipſum filium eſſe credimus: qui omnia
fecit / qui propter noſ caro factus eſt / ut Ioannes ait, ¶ Ad hec omnia / cur pa-
ter uniuersa per filium operatur / cur in baptiſmate cum patre conumeratur: ſi
creature eſt / nō creator? Quid opus erat creature ad ſanctificationē noſtrā?
aut cur ut protectorem noſtrum inuocamus: cum ad nullam creaturam ſicut
ad ipſum refugiamus: ad ſolum enim refugimus: ut ad coeternum patri filium,
Cur etiam ſi deus ita uere ut pater / non eſt: in ipſum creditur? aut cur ab ipſis
quoq; hereticis creator omnium nominatur: niſi eodem modo creator fit quo
pater? Omnia inquit patris: mea ſunt, Eſt autem in patre creandi uirt⁹. eadem
Ioan, 1, ergo etiam in filio eſt. Similiter ſaluare / ſanctificare / & omnia que deo con-
ueniunt: ita in filio ſunt / ſicut in patre. Deus igitur uerus / nō aliter q̄ pater eſt:
niſi factus (ut hereticī fingunt) ſed ex patris ſubſtantia proprie profluens.
¶ De eodem: uidelicet q̄ filius creature non eſt, Cap. II.
- Math, II,** I omnis creature patrem ignorat / nouit autem ſolus filius (niſi enī
inquit patrem nouit; niſi filius) non erit profecto filius creature, ¶ Pre-
terea, nulla creaturarum: natura deus eſt. filius uero natura deus eſt,
non eſt igitur creature. Nam ſi filius natura deus nō eſſet: miſerius modo eſſet
genus humanum q̄ antea, quia cum credat ſe a ſeruitute falſorum liberari de-
orum: in eandem incidit impietatem / deo ſeruiens qui naturaliter deus nō eſt.
Eſiae, 42 ¶ Ad hec. omne creatum / aliud penit⁹ natura eſt: q̄ increatum. nec potest in-
creati gloria equaliter frui: quod creatum eſt, Non enim inquit dabo gloriam
meam aliū, Filius autem in gloria patris uenit; et equaliter illa potitur. non eſt er-
go creature, ¶ Accedit, q̄ scripture uerum eſſe deum / filium affirmat; et om̄
nes iam ita credimus, Quod uero creatum eſt: recens eſt / nec fas eſt in recen-
tem credere deum, Increatus ergo et uerus de⁹ / filius eſt, Longe namq; aliud
creatū ab increato eſt, Et ſicut increatum adorare iubemur: ſic ab adoratio-
ne creati a scripture uetamur, Filium autem adorare iubemur, non eſt igitur fi-
lius aliud a deo / nec creature; ſed uer⁹ de⁹ et increat⁹, ¶ Accedit, q̄ nulla crea-
- ps, 80,**

turarū libertatē largiri potest; cū ipsa seruat, Filius autē nos liberavit, Nō est igitur seruus; sed dñs & de⁹ s^cd^m naturā, Creature nāq; oēs naturā diuinitus sibi datā sequūtur; et ita deo seruūt. Ipse uero de⁹ oēm huiusmodi nature necessitatē excedit; et ideo nō seruit sed dominatur, Ipse nāq; naturā ut legē spē ciebus singulis imposuit. Filius autē liber est; et natura dominus. Nō est igitur creatura. ¶ Adde, q; nulla creatura deo patri naturaliter similis est, filius uero ita similis naturaliter est; ut qui cū uidet / patrē uideat, Increat⁹ ergo sicuti pater; est. Dñs enī & rex glorie; fili⁹ dicit⁹. Creature uero; diuine glorie seruūt.

¶ Adde, q; oia que a nihilo producta sūt; possunt etiā si creator uoluerit / ad nihilū redigi, qđ de filio dicere; nefas est. Nō est igit̄ a nihilo product⁹ ut creatura; sed ex p̄e genitus ut uere fili⁹. ¶ Preterea, ois rationalis creatura potest esse rare, filius uero nullo mō potest, ¶ Ad hec, nulla creatura unq; substatiā a nihilo producere poterit, Finite namq; id uirtutis esse non pōt; filius aut; creator oīm est. Quō igit̄ erit creatura? ¶ Accedit, q; creata oia inqtū creata sunt; cōueniūt inter se / nec ullā differētiā i hoc habēt, quare si fili⁹ etiā creatura esset; cōueniret in hoc necessario cū ceteris creaturis. Sed nulla in re cū ceteris cōuenit, Quomodo igitur uerus de⁹ nō erit? ¶ Preterea, ois creatura; in tēpore facta est, nullū uero tēp⁹ / generationē filii precessit; nec spaciū / aut duratio ulla. nō est ergo factus sed genit⁹. Nā si tēpus siue duratio aliqua creata generationē filii precessisset; nō esset ipse creator oīm. Et si spaciū siue duratio que generationē filii precessit / icreata sit; erit aliud preter deū / increatū, quod dicitu ne fias ē. Si ergo nec tēp⁹ / nec spaciū / nec duratio ulla ante filiū fuit; quō dicūt prae fuisse patrē filio / cū inuenire nō possint quo prefuit? ¶ Accedit, q; rationales creature nō natura / sed p̄cipiatiōe ac grā deos scripture appellāt, Filiū uero nō participatiōe ac grā / sed natura deū nomināt, Soli enī natura deo debetur adoratio; filiū autē adorare iubemur. Aliud igit̄ est q; creatura. ¶ Postremo, creatorē esse filiū cōcedūt; creatū etiā esse cōcedunt, Quare si creator creatus est / est autē etiā pater creator; cur ipsū quoq; nō dicūt a nihilo p̄ductū? Quia uidelicet impossibile est / toti⁹ nature creatorē ab alio creari, Quō igit̄ & creatorē oīm esse filiū / & creatū esse opinātur? Nū excogitare potest quispiā mentis cōpos; creare quod creatur / & a nihilo producere qđ a nihilo productū est; uelint queso diligentius quid dicūt perpēdere, Precipua enī dei ueri pprietas est; ut a nihilo possit substatiās p̄ducere, Id filiū posse nō negāt, Quō ergo nō deus uerus; sed creatura erit?

¶ Q; non est idem in deo: generare et creare,

Cap. III.

- 1. I generare & creare / & filius & creatura idē esset in deo; nō de solo uni-
- 2. genito pater dixisset; hic est fili⁹ me⁹ dilect⁹, Quippe cū etiā de creatu-
- 3. ris; similis oīo dici possit. Quid aut plus q; nos haberet fili⁹; si generare &
- 4. creare idē esset? Q; si creature etiā generate pprie dici possūt; quō unigeit⁹
- 5. erit fili⁹ dei. ¶ Preterea, qđ a deo generaſ; natura de⁹ est, Qđ autē creat⁹; nō
- 6. est natura de⁹, Quō ergo creatū & genitū idē erūt? ¶ Q; si idē eff̄ponant-
- 7. crunt oēs creature fili dei. Sed angeli tāto magis; q̄to ceteris creaturis prestāt.

F, 1,

Math., 3.

Hebre, i, Sed nulli unq; angeloz dixit: fili⁹ meus es tu, Aliud ergo est creatū / aliud geni-
tū, ¶ Nā si idē essent: esset q̄ creat naturaliter pater, Creat aut̄ et:ā fili⁹, Esset 4
ergo ipse quoq; pater, qđ dictu nefandissimū est. ¶ Ad hec, si creatura etiam 5
genimē erit: erit oīs creatura uere filius dei, et ita uerū fili⁹ nō erit dñs et deus
oīm creaturā: sed frater, Est autē dñs et deus oīm uere, nō sunt ergo cetere
creature genimina dei, Nō est idē ergo creatura et genitū, ¶ Nā si idē essent: 6
creator inq̄tum creator esset genitor / et genitor similiter creator, qđ imp̄cſſi-
bile ē, Creator enī ad extra p̄ducit, genitor uero ex seipso generat, ¶ Postre 7
mo, si idē est creatura et genimē: qm̄ spiritū sanctū per errorē sacrilegū crea-
turā opinātur / erit ipse quoq; genimē. Si ergo patris: nō erit fili⁹ unigenit⁹. Sin
autē fili⁹: erit filius fili⁹, quoq; utrumq;: implū est. ¶ Adde q̄, fili⁹ pater ex se &
non per alū generat, Creaturas uero ipse per filium in spiritu sancto p̄ducit.
Aliud igitur est generare/aliud creare ac facere. Qz si facere ac generare idē
sunt: cur nō dicit de⁹ terre motū/pestē/diluuiūq; generare; sed facere. ¶ Pre-
terea, si unde generat de⁹ inde etiā creat / ut heretici uociferantur: erit aranea
similis / que(ut aiūt) inde generat unde facit. Qđ etsi concesserim⁹ in araneis
que naturali seruit legi; pie tamē in deo nō cōcesserim⁹ / qui nō nature seruit:
sed nature creator est. ¶ Sed si quia nulla cōpositio est in deo / idcirco similiter 10
generat et facit / ut isti cōtendūt: erit prescire quoq; ac facere idē / ne uidelicet
cōpositio huic accedere uideat. Et si hoc / qm̄ prescire ipsum mala nō negab̄tis:
an cōcedetis mala q̄ ab ipso presciuntur / ab ipso quoq; fieri. Certe nō facie-
tis, Qz si aliud est apud ipsum prescire aliud facere / neq; hinc simplicitas eius
ledetur: erit similiter aliud generare aliud creare in deo/ nec illa ppter hoc cō-
positio erit. ¶ Ad hec, si generare et facere idē sūt: erit natura et operatio idē. if
Natura enī generat: operatio autē facit. Sed non sunt idē natura & operatio,
aliud est ergo generare; aliud est facere. ¶ Accedit, q̄, qui facit: creator quidē 11
est, qui uero generat: pater. Aliud est aut̄ pater / aliud creator, Aliud ergo erit
facere/aliud generare. ¶ Postremo, si idē est generare & facere; simul de⁹ ge-
nerat & facit / et oīa sunt eadē ratione et creatura et filii. qđ absurdissimū est,
et deus similiter simul & pater & creator. Fuit autem eternaliter re ipsa pater.
fuit ergo eternaliter actu creator, Et ita scđm uos necessario nō filius solū; ue-
rum etiam creature patri erunt coeterne, quod falso est,

¶ Thesauri Cyrilli libri sexti/finis,

¶ Eiusdem liber septimus,

¶ Aduersus eos qui dicunt q̄ filius non est uerū patris uerbum: sed aliud na-
tura q̄ pater,

Cap. I.

I filius (inquiūt) uerbū p̄is est / & est ipsi cōsubstātialis: in nullo a p̄e
differre poterit. & ita p̄i etiā poterit uerbū appellari, qđ a p̄loz p̄di-
satio / & diuine scripture nō patiūt, P̄i enī p̄i semp est / & nō fili⁹; &
fili⁹ / solūmō filius a scriptura noīat. Aliud ergo ip̄e a p̄e est: nec p̄t
eiusdē eē substātiae, quare nec uerū ipsi⁹ uerbū / neq; ex ip̄o e: cū eiusdē natura
nō sit, ¶ Qui hec dicūt; Ioānis oīno obliti sunt. Verbū enī ip̄e fili⁹ hic appellat:

ut hoc nomē quasi ppriu / & ipsi⁹ esse filiū maxime significatiuū/elegisse ui-
deaf'. In principio iquit erat uerbū / et uerbū erat apud deū: et deus erat uerbū, Ioan.,,
Vides quomodo ipsum esse filiū scđm naturā / hoc nomē significat, deus enim
erat uerbū/ ait, Qz si nō esse filiū scđm naturā / uerbi uocabulū ostēdat: aliud
quid certe significabit, Quare necesse est q̄rere quid est filius scđm naturā / si
uerbū nō est: nec esse ipsius / uocabulo uerbi significat, Nā ueluti si architectū
aut lapicidā dices / nō natura rei significare sed artificiū: ita si nō esse filiū se-
cundū naturā / quādo uerbū dei dicim⁹ / significat: sed artificiū ponimus / co-
gemur querere quo noie pprie artifex ille appellaſ . frustra enī euāgelista mi-
ramur / et quasi magnū qđ & ppriū tonasset: tonitruī filiū appellam⁹. Multis
enī noībus; scriptura filiū appellat. Sed euāgelista cū uerbū dixerit / quasi pro-
priū / idq; mirabile atq; inauditū, pñūciasset; nihil aliud apposuit nec dixit, ut
de Paulo uerbi ḡra scribit⁹: Paul⁹ apostol⁹, suffecit enī sibi ad significādū ipsū
esse filiū; uerbū dixisse, Verū iḡf pris uerbū / fili⁹ est: neq; est aliud ueſe patris
uerbū / q̄ fili⁹, Nā si ea de causa putāt heretici nō eē filiū p̄i cōsubstātiale / qm̄
neq; pater uerbū est / neq; uerbū pater: et ppter differētiā psonar̄ / substātia-
rū quoq; differentiā inducūt: quo Abel & Adā cōsubstātiales dici poterūt: cū
neq; Abel possit esse Adā / neq; Adā Abel, Qz si differētiā psonar̄ / idētitatē
nature nō destruit in hoībus; quō nō erit ipiū / ea de causa putare supnaturale
dei substātiā diuersificari: Sicut iḡf si nō esset cōsubstātialis p̄i fili⁹ / nō eēt uer-
bū p̄is ueſe: sic qm̄ cōsubstātialis est / ueſe ei⁹ uerbū est, ¶ Ad hec, substātiar̄
noia / ipsar̄ substantiar̄ sunt significatiua: et maxime q̄ prima & ppria sunt,
magnā tamē in ipsis differētiā inspicim⁹, Alia ei uniuersalē habet significatio-
nē, hec ab aliis uniuersaliora significata i singula icidūt, ut uerbi ḡra / hō sim-
plicer et absolute i psū humanū gen⁹ significat: hoc est i psū esse hoīm, Paul⁹
autē & Petr⁹ & Jacob⁹ ceteraq; huiusmodi: in singulos uniuersale illud signifi-
catū hoīs scidūt, Nec ista differētiā singulor̄ singulis noib⁹ notata facit: ut na-
tura ipsor̄ singulariū alia atq; alia in singulis sit, Pater iḡf pater est / & filius
uerbū: nec tū ideo nature diuersitas inducīt. qm̄ sola diuersitate relatiōis q̄ di-
uersis noib⁹ significat⁹ / nec alia re ulla distiguūt. Relatiōes aut̄ cōsubstātialū
diuerse / noiaq; ipsar̄ relationū diuersa: nō possūt (ut exēplo docuim⁹) natura
le cōiunctionē delere, Quare necesse est ut eiusdē substātie cū p̄e fili⁹ sit: quis il-
le semp pater solūmō sit / & hic semp solū fili⁹ ac uerbū. Cū enī essētia p̄is sim-
plissima sit / & ex eo p̄deat uerbū suū; nihil aliud inter generationē uerbi &
patrē intelligi pōt / quod possit prohibere / ne uerbū eiusdē nature sit cū eo cui⁹
est uerbū, ¶ Sed in euāgelo (inquiūt) scim⁹ filiū ad patrē dicere, pater glori-
fica filiū tuū. & a p̄e ipsi respōsū fuisse. & glificauit & rurs⁹ glificabo. Quō iḡf aduersa-
tur fili⁹ ueſe p̄is erit uerbū: cū ad eū p̄f loquaſ . Locutio enī: absq; uerbo fieri riorum,
non pōt, Aut p̄ ipsum filiū si uerbū ueſe est / loquā filio p̄. Aut si hoc absurdū Ioan.,,
est: aliud est illud uerbū interi⁹ atq; naturale / quo ad filiū locut⁹ est p̄ , ¶ Nō
est parua ipietas / si quis credit mō humano per labia et guttur & liguā uerbū
diuinū emitti: & aures audiētiū uerberare. Nō cōuenit certe huiusmodi fictio:

ulli incorporali nature. Nec illa uox / patris pprie ac naturaliter fuerat: sed sonus quidā fact⁹ / quo significa batur quāte dignitatis filius sit apud patrē. Non enī solus domin⁹ audiuit; sed discipuli quoq; omnes. Qz autē uox illa / collisio ne corporis facta fuit: non solū hinc patet q; aures discipulorū percussit / uerū

Ioan. 12. etiā ipse domin⁹ aperte ostēdit dices. Nō pppter me uox ista facta est: sed propter uos. Non dicit certe / nō pppter me locutus est pater: sed facta est hec uox nō propter me / sed pppter uos. Si ergo miraculose facta est illa uox uoluntate diuina / nō pppter Christū sed propter discipulos: qui nō poterant uolūtatiē pa ternā in glorificādo filio discere nisi uoce huana. / nō erubescēti si q; pppter nos miracula ac p dispēsationē facta sūt; ipsi nature deitatis indecēter attribueret.

¶ De eodem / alio modo,

Cap. II.

Gene. 1. Ed inuenitur (inquiunt) pater dicens ad filium, faciamus hominem, &
Ioan. 8. s ipse saluator ad Iudeos. ego a meipso non loquor: sed que a patre audi ui / hec nūcio uobis. Quid igitur respōdebitis si quis interroget: utrū pa ter ad scientē filū quod dicturus erat / an ad nescientē locutus sit? Nā si ad ne scientē antea / & tūc discentē quādo uerbū patris percepit: aliud profecto ipse uerbū erit / q; illud natura intrinsecū quo didicit. Sin uero ad sciētē: quomodo nō erit stultū scientē docere: quippe nemo id nisi stult⁹ faceret. Quonā ergo deo attribuendū hoc nō est ut scientē doceat: nō erit filius ipsum intrinsecū ac uerū patris uerbū / neq; per ipsum scire potest patris uoluntatē: nisi uerbo do ceatur. ¶ Quid ergo differret a pphetis uerbū dei: qđ in ipsiis locutū est & fu tura predixit eis: homines enī erāt / & ut hoīes futura ignorabāt; quoq; preco gnitio soli cōuenit deo. Quid igitur faciemus: cū ipse dominus longe se a pro phetis his uerbis disparet. Si illos dixit deos ad quos uerbū dei factū est / nec potest dissolui scriptura: quē de⁹ sanctificauit et misit in mūdū / uos dicitis q; blasphemas / quia dixi: filius dei sum. Si enim pphetis sicut creatura exequa retur: non sicut a minore ad mai⁹ / comparationē pphetae ad seipſū faceret. Nā cū dixit: si illos dixit deos / ad quos uerbū dei factū est: aperte ostēdit nō fa ctū fuisse ad se uerbū dei sicut ad illos / sed q; ipse sit p̄ris uerbū in pphetis locu tū. Quō igit̄ ut pphetā nescire futura & audieō discere / ipie dicere audēt. Nam si uolūtate p̄ris ignorat / & ideo expectat ut p̄ uerbū ipsi⁹ p̄ris discat; nō ē maior pphetis. Cur igit̄ psalmista canit, Quis i nubib⁹ exeqbif dno et i filiis dei. Nemine enī apte exequari filio ait; nec in ipsiis pphetis / quos & nubes tro pologice dixit: nec in filiis dei / id est p gratiā baptiſmatis iā adoptatis. Si ergo impiū est / spiritū sanctū per psalmistā mentiri affirmare: omnes excedet do minus / eritq; uerbū dei uerū / et patris uolūtas ac sapientia. ¶ Preterea. si aliud uerbum insitū patri est scdm naturā / q; illud de quo scripture loquūtur: ut sit aliud intrinsecū et quasi occultatū in patre / aliud enūciās manifestās q; myste ria dei / qđ deū esse Ioānes asserit: erit cōpositio in deitate. Cōponet enī scdm istos deus pater ex essentia / & uerbo suo intrinsecō. Sed cōpositū esse deū peni tus ipossible ē; et oib⁹ ita uidet. Vnicū ergo uerbū dei ē naturale atq; intrinsecū: et id / est filius suus. Alter necesse esset cōfiteri scdm istos / uerbū dei quod per

ps. 38.

Ioan. 1.

euangelū predicatur; nescire mysteria patris, sed collocutione paterna disce-
re; atq; sic ex ignorantia ad scientiā cōmutari, Quomō igitur uere dicet; ego Ioan,¹⁰
et pater unum sumus; aut quomodo incomutabilis imago genitoris erit? Nisi
forte dicant: patrem etiam ipsum ignorare/et cogitādo adiuuenire. Nā si oīa
scit/sicuti certe scit/estq; uera sua imago filius; impossibile est non unā eādēq;
patris et characteris sui scientiam esse, ¶ Estis ne sic indocti/inquiūt; ut impo Cauillatō
sita uocabula rebus non alia esse contendatis q̄ res ipse sint. Ecce celū opus dei aduersa-
precipū; et nomē eius longe aliud / neq; enī res precipua est. Preterea. Celū riorū
ipsum res uisibilis est; uocabulū uero suū nō uisui sed auditui subiicit, Filius er-
go dei uerbū dicit; nec tamē ita uerbū est ut multi intelligūt/sed aliud qd na-
turaliter q̄ uerbū, ¶ Tacere oportet; nec ad huiusmodi rationes respōdere. &
tamen ne simpliciores ab istis leducātur; tacere nō possum⁹, Dicim⁷ i ḡf uoca-
bula rebus ipsoita; ipsas rerū essentias significare/etiā si alia sint preter ipsas,
Homo enim uerbi grā / uox ista dico/aliud est q̄ ipse homo; & tamē subiectū
ipsius hominis significat, Nā si nō significaret ipsum hominē; hoc noīe auditio
non intelligeretur homo/sed aliud quippam. quod dictu stultissimū est, non
ergo aliud intelligere debem⁹ q̄ quod per uocabulū significat; et ita furor he-
reticorū deprimitur, Aut demōstret nobis Eunomi⁷ nō esse ppriū uocabulū fi-
lii dei/uerbū; ut hostis diuinarū scripturarū et precipue Ioannis euāgeliste re-
periatur; qui appellationē hāc tanq; maxime propriā filio dei posuit,

¶ Aduersus aliam Eunomii obiectionem,

Cap. III.

Ed quomodo (inquit) filius dei/uerbū et sapiētia erit; cū sapiētia/scien-
tia quedā sit, Verbū aut̄: prolatio uocis, uoces aut̄: neq; subsistētie neq;
animalia sunt, Filius uero; animal est, quare nec sapientia nec uerbum
patris, ¶ Ad humana rursus defertur; oblitus uerba de deo fieri, sed forsitan
nescit humanis quidē uocabulis de deo nos uti; ubi oīa longe aliter q̄ res huma-
ne/intelligēda sunt. Verbū enī homis nō subsistit; sed uox ex ore plāta dissol-
uitur, uerbū autē dei nō ita se habet; sed uitū ex uitio/& subsistētes ex subsistē-
te. Similiter etiā de sapientia et scientia dicendū est, sapientia enim nostra nō
subsistit, dei autē sapientia subsistit, Intelligere nāq; deberet/ tantū q̄ de deo di-
cūtur modū humanū excedere; quātū humana substātia a dei substātia ex-
ceditur. Sed nescio quomodo in tantā impietate ex ignorantia forsan incidit.
Animal enī/dei filiū appellat, neq; cōsiderauit aliud esse animal aliud uitā/si-
cut sciētē et sciētiā, uitā enī est res illa : que participata uiuificat, Animal uero:
quod uitā participat. Dominus autē nō animal seipsum/sed uitā appellat. Qz Ioan,¹⁴,
Si quia uitā est/animal etiā scđm ipsū erit; cur etiā patrē/animal nō appellat?
De quo scribitur, uitio ego:dicit dominus, Illud ergo apostolicū ad Eunomiū Ezech,³³
recte dicētes/ex cogitationes tue tecū sint in pditione;nō animal ut ip̄e/ sed ip̄ā Actu⁸,
uitā dñm eē pdicabim⁹; q̄ oīa uitūt. In ipso enī(ait Paul⁷) uitim⁹ & mouemur Actu,¹⁷,
et sum⁹, ¶ Ad hec, uerbū apđ scripturas/filiū appellat, et plationē uocis acu-
tus hō intelligit: ignorās ex nrā cōsuetudie uocabulū esse sūptū, Loquif enī p̄
ineffabiliter ad filiū, Habet enim filius naturaliter perfectā uolūtatis paternę

F,3,

Theſau, Cyril.

cognitionē:nec uerbū expectat/cū ipſe ſit uerbū dei . Q̄ n̄ igif de deo hūano more aliquid dicit: qui audit/nō humano more ſed ſpiritualiter diuia itelligat,

¶ Q̄ uocabulū uerbi ſufficit; ad significādā ex p̄e filii generationē,Ca. III.

Ed non ſufficit(Eunomius inquit) uocabulū:ad significandū ue-
ſrum filium, Non enī maniſtari potest per illud:ipſum eſſe filii, Multa

enī alia/uocabulo uerbi noiantur:q̄ nō ſubſtitūt, ¶ Hac ipſa ratione dei etiā uocabulū nō ſufficit; ad significādū ipſū deū, Multi enī alii/quāuis na-
tura dii non ſint:ſic tamen appellātur. Scdm illud, ego dixi dii eſtis, Illud etiam quiſpiā poterit dicere: quoniā bonus/sanctus/ceteraq; huiusmodi/de hoībus quoq; per participationē ueri boni et ueri sancti dicūtur:nō p̄prie de deo iſta dici, Q̄ ſimulta noia deo et creaturis cōmunia ſūt/ et tamē de ipſo ſolo Scdm naturā dicuntur:quid p̄hibebit uerbū etiā p̄prie filiū dei appellari/ & hoc uo-
cabulo maxime ipſum eſſe filii/pro ut hoīes percipere poſſūt ſignificari: quā-
uis multa quoq; alia/uerba ſint abuſiue et ad imitationē ueri uerbi appellata,

Ioan.14, Hac de cauſa ipſe de ſe dicit, Ego ſum ueritas . Quare quicq; de deo dixeris/ ut ipſi uere cōueniat:de illo quidē p̄prie / de aliis uero abuſiue dictū nō dubi-
tes. ¶ Sed uerbū a scripturis dicit(Eunomius inquit)nō qa ex patre Scdm na-

cauillatio turā ſit/aut quia ipſe filiū ſit intriſecū atq; inſitū patri uerbū; ſed qa patris uer-
bū audiēs/nobis enūciat, ſicut ſanctificatio quoq; dicit filiū:qa ſanctificat,&
iūſticia:qa iūſtificat. ¶ Si uerbū dei appellatū eſt Scdm Eunomiū/nō qa Scdm
naturā ex patre ſit et genitoris eſſentiā in ſeipſo demōſtret; ſed qm̄ qđ a patre
uerbū audiat/ id nobis enūciet; ſeruet in ceteris quoq; eandē cōſequetiā rerū/
ut ſua impietas apertius detegatur.Nā ſi uerbū dicit filius/ quia uerbū audit:
erit participatiōe uerbi/uerbū, et cōſequēter ſanctificatio & ueritas/nō Scdm
naturā; ſed p̄ticipatiōe ſanctitatis et ueritatis, Que autē nō Scdm naturā iſfūt/
ſed extrinſecus adueniūt: facile quoq; perdiūt, Dicat igif q̄ſo/ quādo filius

Ioan.14. dei/nec ſanct⁹ nec bon⁹ et cetera huiusmodi fuit, Et cū dicit/ qui uidet me: ui-
det et patrē/ hec blaſphemia uſq; ad patrē ei⁹ pueniet, Deſinas igif has leges
scripturis imponere,nemo enī ita iſfanus erit/ut ſpero:ut cauillatorias expo-
tiōnes tuas de uerbo dei potius ſequaf/q̄ ipſū ſpiritu ſanctū. Spiritus enī ſan-
ctus/filiū dei; uerbū per ſcripturas nominat. Eunomius autē;nō uerbum/ ſed
uerbi p̄ticipē, Nā ſi uerbū a patre ipſe audit/ ac ideo ſic appellaſ; Scdm ipſū
nō erit uere uerbū/ ſed uerbi p̄ticeps, Aliud enī eſt p̄ticipās/ aliud p̄ticipa-
tū. ut exēpli cauſa/ aliud eſt ſapiēs qui ſapiētia p̄ticipat; aliud ſapiētia q̄ parti-
cipatur, et aliud grāmatica/aliud grāmatic⁹, Quare neceſſe eſt/ut uel uerbū
eſſe filiū dei/& nō uerbi p̄ticipē fateaf, uel ſi uerbi p̄ticipē dicit: uerbū nō
nominet/ ſed aperte bellū ſcripturis indicat. Nā utrūq; ſimul/ & p̄ticeps & p̄t̄
cipatū: respectu ſuipſius eſſe nō potest, Quare nos qui pietatē ſequimur/la-
cram ſecuti ſcripturā; uere uerbum dei filium credim⁹, et dicentes eū per par-
ticipationem uerbi/uerbum: maxime abhorremus,

¶ Thesauri Cyrilli libri ſeptimi/finis.

¶ Eiusdem liber octauus,

CEUNOMII obiectio ex textu apostoli: ideo et deus exaltauit / & cetera, Ca, I
Ed scribitur apud Paulum/inquit Eunomius. Hoc sentite in uobis
fratres: quod & in Christo Ihesu, qui cum esset in forma dei: non nostra Philip, 2.

Fpinam arbitratus est se esse equalē deo. Et paulo post, Ideo et deus
eū exaltauit/et donauit ei nomen quod est super omne nomen. Si
ergo exaltatus a deo et glorificatus est / et per gratiam accepit nomen quod
est super omne nomen / idq; quādō humiliauit seipsum: ut humilitatis merce= dem
accepisse aperte scribatur / non potest esse natura deus aut filius, quippe
cū hec sibi accesserint: quoniam hic humiliauit seipsum. Et certe qd exaltatur p do
num dei: humile per suā naturā est / et ab inferiorib⁹ ad superiora ducitur. Et
quod dono aliquid accipit; egredit ea re quā accipit. Et qui se humiliat ut exalteſ /
supremūq; nomē acquirat: non erit talis natura / sed factus est per gratiā, qua= re nec natura deus poterit esse, **C**Quenam honoris accessio facta est illi / qui
cum in forma dei esset / serui formam accepit? Immo quomodo non videbitur
potius exinanitus / qui summa et sublimia ſ ponte dimidit / et ad infima uenit?
Deus uerus factus est homo / quā mercedem hinc consecutus est. Vel quomodo
glorificatus est / qui a deitatis gloria / in dedecora humana descēdit? Aut quo= modo exaltat⁹ est / qui a summitate deitatis diuine / in humilitatē nostrā deue nit. Nā quē profectū hec humilitas habet: uel quid melius homo factus iuenit:
qui optima omnia cū patre semper habet. Nā si de⁹ altissimus / & in altissimis
habitat: quo ultra altitudinem dei potuit exaltari? Quomodo autē et humilis
factus est / qui semper in ſinu habitat patris? Si hac de causa descendit ab altis
simis ut exaltaretur; quid erat opus descensu? altissimus enim semper et fuit / et
est. Similiter ſi ideo ſe humiliauit ut glorificaretur / quid erat opus humiliatiōe
illi / qui semper in deitatis gloria est? Stultissimū dictu (michi crede) cum labore
querere: quod absq; labore habere potes. Quomodo autē nomē quod est ſup
omne nomē accepit / qui semper in eo ipſo nomine adoratus est? Semper enim
ut deus; a creaturis colitur. Audi scripturā, Deus in nomine tuo ſaluu me fac, ps. 53,
et adorent nomen tuum domine magnū, et ante ſolem permanet nomen ei⁹. ps. 98,
et date gloriam nomini eius, Et iſti in curribus et iſti in equis / nos autem in no ps. 71.
mine dei nostri magnificabimur. Quomodo ergo accepit nomen: quod ſem= ps. 18,
per habebat? Sed manifestum uidelicet est; quia uerbū in principio erat. et deus ps. 19.
erat uerbū, et erat ſemp in principio apud deum. In extremis uero temporib⁹ loan, 1,
propter ſalutem nostram uer⁹ deus / factus homo uerus; humiliauit ſeipsum,
et ideo dicitur exaltari; non ſecundum uerbi naturam / ſed ſecundum incar= nationis mysterium. Nam cui humilitas congruit: hic exaltari quoq; dicitur
conuenienter. Humana uero natura; res humiliis est, ipsa ergo exaltari quoq;
intelligitur. Nunquam enim de uerbo dei tale quid in scripturis inuenies: niſi
ſcdm qd factum est caro / et habitauit in nobis. Si ergo ſcdm assumptū hoīem
humiliatio facta est; et exaltatio quoq; ſcdm assumptū hoīem facta necessario
est. Vnde Paul⁹ ait, Pro nobis introiuit Ihesus non in exēplaria ueroꝝ; ſed in ipſu Hebre, 9
celū / ut appareat nūc uultui dei pro nobis, Quēadmodū igitur quis in celis &

coram facie patris / et cū ipso patre semper fuerit / futurusq; sit; tamen pro nobis modo celum ingreditur / et apparet patri / ut homo uidelicet. sic etiam nūc pro nobis exaltatur et glorificatur; et nomen accipit / quod est super omne nomen, ut quēadmodū in ipso celū ingredimur / et patri coram apparem⁹; sic in eo quoq; glorificati et exaltati / dū per gratiam efficiamur, Qz autē hec ita se habeant: psalmistam audi / salvatoris ascensionē in celos / in spiritu exponētē,

ps.23. Tollite portas principes uestræ / et eleuamini porte eternales / et introibit rex glorie, Hic enī sanctis celoꝝ uirtutibus per spiritū sanctū imperatur; ut ingrediens Christo portas aperiāt / qui tamen ut deus / intus in celis semper erat, Non erat igitur opus: sicut deo / sed sicut homini portas celoꝝ aperire, Quare sicut non ut deus sed ut homo / propter nos et pro nobis celos ingreditur / ut nos per seipsum introducat / et hanc uiam nobis aperiāt; sic quāuis semper altissimus ut deus sit / tamē ut homo / propter nos exaltatur / ut in ipso nos quoq; exalteātur. et ita reformaret nos in seipsum: totamq; naturā nostrā ad creatoꝝ imaginē reformaret, Hoc igit̄ modo / uniuersa hec et similia que de Christo dicuntur / intelligēda sunt, Altissimus / dei filius semper est: ut deus. exaltatur: ut homo, Nullius indiget rei: ut deus / et tamē multa ut homo accipit. Adorabilis semper / ut deus; et nunc adorari incipit / factus homo, Et qui uita est ut deus; mortuus est ut homo, Sicut igitur mors uerbo dei nō detrahit / sic qui accipit a deo multa ut homo / nihil hec sibi acceptio detrahet, Et ideo Ihes⁹ Christus in gloria dei patris est, homo enim factus / perditos nos adiuenit / attritos restaurauit / & ab errore ad seipsum reuocauit, q̄ omnia tendūt ad gloriam dei patris, Nemo igitur perturbetur: si que conditioni seruor̄ congruūt / sibi accomodantur, Nā si homo uerus ex misericordia factus est; nō iniuria que hoīs sunt uniuersa / preter peccatum / sibi quoq; accomodantur, Est autē nature hu-

Philip.3, mane proprium: a deo accipere, quid enim habet quod non accepit: ut scribitur, Ut homo igitur / per gratiam a deitate accipit: que ut de⁹ naturaliter habet. Quare a se quoq; ipso ut a deo: ipse met accipit ut homo, Nā si oīa pater per filium facit / & sine filio factū est nihil; necesse est credere / q; ipse sibi ipsi exaltationem dedit / et gratiam patris deificato assumpto téplō, Recepit etiā a seipso / prout est uerbū patris; et in serui forma uisus adorabatur / qui hoc cum patre semp̄ habuit, Gratia ergo et exaltatio: ipsi sicut homini accidit, Sed uerbū dei quod hominē assūpsit: q̄ homini accidebāt / sibi accommodat, Nō est alterius illa caro q̄ filii dei: et ideo filii dei / hoīem illū predicam⁹, Vnus enī Christ⁹ est / de⁹ uerus et homo uerus, nō quia mutatus sit in aliquid quod nō erat / sed q̄a téplū sibi ex uirgine assūpsit, ¶ Preterea. sedes tua (inquit psalmista) in seculū seculi, Et addit, pp̄terea unxit te deus deus tuus oleo exultatiōis: pre participib⁹ tuus, Sed uerbū et filius dei regnabat / etiā ante unctionē cū patre, Quō igitur in regē ungif / & sanctificatur / natura sanct⁹ & semp̄ regnās, Sicut ergo quis semp̄ rex erat / in ultimis tamē téporib⁹ in regē ungif: sic altissim⁹ quoq; semp̄ erat / & tamē exaltari dicit̄ pp̄ter carnē, Exaltat̄ aut̄ & ungif & sanctificatur propter nos; ut per ipsum in oēs hoīes gratia p̄currat / ipsi nature hoīm data /

i.Cori.4, mane proprium: a deo accipere, quid enim habet quod non accepit: ut scribitur, Ut homo igitur / per gratiam a deitate accipit: que ut de⁹ naturaliter habet. Quare a se quoq; ipso ut a deo: ipse met accipit ut homo, Nā si oīa pater per filium facit / & sine filio factū est nihil; necesse est credere / q; ipse sibi ipsi exaltationem dedit / et gratiam patris deificato assumpto téplō, Recepit etiā a seipso / prout est uerbū patris; et in serui forma uisus adorabatur / qui hoc cum patre semp̄ habuit, Gratia ergo et exaltatio: ipsi sicut homini accidit, Sed uerbū dei quod hominē assūpsit: q̄ homini accidebāt / sibi accommodat, Nō est alterius illa caro q̄ filii dei: et ideo filii dei / hoīem illū predicam⁹, Vnus enī Christ⁹ est / de⁹ uerus et homo uerus, nō quia mutatus sit in aliquid quod nō erat / sed q̄a téplū sibi ex uirgine assūpsit, ¶ Preterea. sedes tua (inquit psalmista) in seculū seculi, Et addit, pp̄terea unxit te deus deus tuus oleo exultatiōis: pre participib⁹ tuus, Sed uerbū et filius dei regnabat / etiā ante unctionē cū patre, Quō igitur in regē ungif / & sanctificatur / natura sanct⁹ & semp̄ regnās, Sicut ergo quis semp̄ rex erat / in ultimis tamē téporib⁹ in regē ungif: sic altissim⁹ quoq; semp̄ erat / & tamē exaltari dicit̄ pp̄ter carnē, Exaltat̄ aut̄ & ungif & sanctificatur propter nos; ut per ipsum in oēs hoīes gratia p̄currat / ipsi nature hoīm data /

ps.44, sibi ex uirgine assūpsit, ¶ Preterea. sedes tua (inquit psalmista) in seculū seculi, Et addit, pp̄terea unxit te deus deus tuus oleo exultatiōis: pre participib⁹ tuus, Sed uerbū et filius dei regnabat / etiā ante unctionē cū patre, Quō igitur in regē ungif / & sanctificatur / natura sanct⁹ & semp̄ regnās, Sicut ergo quis semp̄ rex erat / in ultimis tamē téporib⁹ in regē ungif: sic altissim⁹ quoq; semp̄ erat / & tamē exaltari dicit̄ pp̄ter carnē, Exaltat̄ aut̄ & ungif & sanctificatur propter nos; ut per ipsum in oēs hoīes gratia p̄currat / ipsi nature hoīm data /

et toti generi elargita . Sicut ipse i euāgelio ait, Et p ipsis ego sanctifico meip̄ū: *Ioan.*¹⁷, ut ipsi quoq; sanctificati sint, Oia enī que in Christo ut in hoie sūt; in nos quoq; redundant. Non enim ipse propter seipsum sanctificabatur: ipse namq; sancti ficans erat, sed ut naturam nostram sanctificaret; et bonorum nostrorum initium fieret. Ideo ait, Ego sum uia , per quā uidelicet gratia dei ad nos deuenit: exaltans/ sanctificans/ glorificans/ et deficans naturam nostram/ in Christo primo. Et certe cum non homo factus sit deus/ sed deus factus sit homo; & ungitur sicut homo/ ut glorificetur & exaltetur: perspicuum est ipsum/ ut hominem/ gratiam accipere. Nam ipse ut deus: spiritum sanctum largitur dicens, *Ioan.*²⁰, Accipite spiritum sanctum, & tamen accipere dicitur ut homo. Ipse igitur et largitur /& accipit, sed alterum ut deus; alterum ut homo. Ideo dicebat ad patrem: pro ipsis ego sanctifico meip̄ū , Certe qui seipsum sanctificare potest/ nec id ab alio querit ; is sanctificationis ipsius dominus est , Si ergo filius seip̄ū sanctificat: quomodo sanctificante indiget? Si ergo filius sanctificatione nō indiget; non est dubium quin sanctificatio ad indigentem mittetur , Indiget autem natura humana: ipsa igitur sanctificatur , et hoc erat certe quod propter nos in Christo adimplebatur: ut in ipso humana sanctificaretur natura. ¶ Sed scriptum est/ inquiunt, dilexisti iusticiam /& odisti iniquitatem: propterea unxit te deus deus tuus, *Psal.*⁴⁴. Aperte igitur dicitur / nisi iusticiam dilexisset & odisset iniquitatem; non fuisset unctus. Causa enim ipsa exprimitur; & mercedem uitutis/unctionē ostēdit . Qz si ungitur quia iusticiam diligit /& iniquitatē odit: non natura/ sed dono sanctificatur . Qui autē accessione hac indiguit; nō erat certe perfectus/nec perfecto patri omnino similis . ¶ Surge qui dormis: & suscitare a mortuis , Non enim id scribitur: ut mutabilis filium dei nature intelligam?/ sicuti hominem nudum, ut uerbi gratia: mutabilis nature pater noster Adam fuit. Eratq; innatum sibi/ ut posset modo iusticiam diligere & iniquitatem odisse; modo contra iniquitatem amplecti /& iusticiam respuere, Hoc enī: mutabilis nature proprium est, ideo a diabolo quoq; fuit seductus, Verum quoniam ad repellendum hunc morbum quē natura humana in primo patre nostro passa est: opus erat /ut immutabile dei uerbum pro nobis diabolo seipsum obiiceret/ ut sicut mutabilitate primi hominis uicti sumus: sic per immutabilitatem uerbi uincamus, propterea ungitur: qui semper & incōmutabiliter iusticiam diligit /et odit iniquitatem / neq; id in ipso immutari potest , Quando igitur dicitur: dilexisti iusticiam & odisti iniquitatem/ propterea unxit te deus; sic mea quidem sententia recte intelliges, quoniam cetera omnia / secundum naturam mutabilia sunt /& mutabilia superare diabolum nequeunt : tu uero ut immutabilis patris incōmutabile uerbum / semper iusticiam diligis & iniquitatem odio habes; propterea unxit te deus /ut in te primo natura humana perfectam a diabolo uictiam consequeretur , ¶ Accedit, q; multa huiusmodi deo quoq; patre in scripturis dici comperiuntur , Iustus dominus & iusticiam *Psal.*¹⁰, dilexit, Et odisti omnes qui operantur iniquitatem, Et ego sum domin⁹ qui dī *Psal.*⁵, ligō iusticiam; et odi rapinas ex iniquitate. Num igitur si quis magnum esse do *Esaie.*⁶¹.

Theſau, Cyril,

minum diceret quia iustiam diligat / et odit iniquitatē: quasi merces deo patri magnitudo daretur / et uirtutis retributio / quia bona diligat / et mala odit: Ipsa certe insanta hoc non diceret, Sicut igitur ipsa pie in patre intelligūtur: sic etiā in filio & imagine sua intelligenda sunt, ut que de primituo dicūtur; ea de imagine quoq; dicantur,

CQz filius in cōmutabilis secūdū naturam est: proposito textu apostoli. Sedet in dextra magnitudinis in excelsis; tāto melior fact⁹ āgelis / & cetera, Cap. II.

Vi uerbum dei inter creaturas audēt numerare: illud quoq; dicunt ca-
Hebre, 1, q uillantes / quod apud apostolum scribitur , tāto melior angelis factus;
et cetera. Nam si melior factus est inquiūt; mutatus ergo in melius est.
factus enim est melior; quod non erat, Q uia autem aliud fieri potest q sit : is cer-
te natura mutabilis est / quare etiā creatura. Nam mutabilitas creature propri-
um est. **C**Ante omnia quando locum scripture aliquem recte intelligere uolu-
mus; tria diligenter consideranda sunt , tempus quando scriptum est quod di-
citur , persona que dicit / uel per quam aut de qua dicitur , et res propter quam
aut de qua scribitur , sic enim absq; errore sensum poterimus uerum inuestiga-
re. Cognitione temporis opus esse non dubitamus; audientes apostolos dicere
Math. 24 ad Christum , quando hec erunt & quod est signum tui aduentus: Hymene⁹
Timo. 2 etiam & Alexander ignorantia temporum putarunt iam factam esse omnīū
resurrectionē , Personarum uero cognitionem Eunuch⁹ necessariam ostēdit;
Actuū, 8 dices ad Philippum, Q ueso domine / de quo propheta loquitur; de se ipso / aut
de aliquo alio. Et Paulus uolens saluatoris psonā intelligi: in quem dicūtur hec /
inquit, in quo enim hec dicūtur; de alia tribu est. Manifestum est enim quia ex
Hebre, 7 Iuda ortus est dominus. Q uia autem rei quocq; noticia necessario requiratur: in-
de discemus / q res que de saluatore scribūtur (ut uerbi causa / ecce uirgo in ute-
Esaie, 7 ro concipiet. et sicut ouis / duct⁹ ad occisionem) ad neminem sanctorum refer-
Esaie, 53, ri possunt: quare proprie ad Christum referuntur. Cum hec ita se habeant; sic
aperte Paulus dicere uidetur. Quando filius dei propter nos factus est homo /
quando immūditia peccatorum per ipsum purgata / sedet in dextris magnitu-
dinis in excelsis; tunc melior angelis cognitus est. non quia naturā in aliud mu-
tauerit; uel quia factus sit postea quod prius non erat. Non enim de naturā filii
modo sermo habetur; sed de ea que tempore incarnationis facta fuit , Ita non
angelorum naturam nature filii comparat; sed rerum & administrationum cō-
paratione inducta / meliorem administrationem filii fuisse affirmat , Sed latius
id ipsum aperiam⁹, Ostēdere uoluit ad Hebreos scribens Paulus: q Christi ad-
ministratio / & lege que per angelos fuit administrata / et prophetarum admi-
nistratione melior fuit. Et a dignitate hoc ipsum demonstrat dicens. Olim deus
Hebre, 1, loquens patribus in prophetis: nouissime dieb⁹ istis locut⁹ est nobis in filio / quē
constituit heredem uniuersorum / per quem fecit et secula , Q uia cum sit splen-
dor glorie et figura substātie / portansq; omnia uerbo uirtutis sue / purgationē
peccatorum faciens: sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Maxima igitur
gloria filio attributa / et paternē nature propriis illi accōmodatis ; infert tanto

meliorem ipsum angelis esse / quanto maius q̄ illi / nomen consecutus est , Filius
 enim & heres / et splendor & character & imago / et in eodem solio sedes / et cre-
 ator: uere dicitur , Qz si propter hec longe melior angelis esse cognoscitur; me-
 lior ergo est & administratio sua / q̄ administratio angelorum , Quādo igitur
 dicitur / effectus est ; non significatur hic productio ex nihilo . uerbum enim in Ioan., 1,
 principio erat , nec mutatio a minore ad maius , filius enim perfecti patris: per-
 fectus est . Sed in comparatione glorie atq; dignitatis : apparet quod matus et
 melius est , Queadmodum si quis equo conferat hominem ; dicatq; meliorem
 equo apud se hominem fieri / quia rationalis sit , Nam q̄ fieri / non semper natu-
 remutationem significet ; patet a multis . Fias inquit mihi in deum protectorē , Psal., 30.
 Et rursus , factus est michi dominus in refugium . Et alibi , factus est michi do- Psal., 93.
 minus in salutem , Administrationis ergo ac glorie / non nature filii & angelo- Psal., 117,
 rum comparatio fit . Et certe comparatio melioris apud scripturam / nō in qua
 cumq; differentia solum uerum etiam in immensa / aut secundum naturam /
 aut secundum dignitatem / aut secundum mensuram gratie dicitur , Quantū
 ad mensuram gratie , melior inquit una dies in atris tuis q̄ milie , Nihil enim Psal., 83,
 equale inueniri potest celestibus atris . Et rursus , Accipite doctrinam et non ar Prover.,
 gentum , Melior enim est sapientia q̄ lapides electi , Et deus apud Esaiam de eu- Esaie., 56.
 nuchis dicit , Dabo eis nomen eternum : quod meli? est q̄ filii & filie . Quantum Hebre., 1,
 ad naturalem dignitatem / manifeste hic Paulus ostēdit ; quid sibi uelit q̄ filius Psal., 109,
 melior effectus sit angelis . illico enim intulit . Cui enim angelorum dixit un: Psal., 96,
 quā : sede a dextris meis : et q̄ de filio scriptum sit , et adorent eum omnes āgeli
 dei , Comparatio ergo de naturalibus dignitatib⁹ hic est / et de honoribus qui
 nature debentur / q̄ in eodem solio filius cum patre sedeat / q̄ etiam ab angelis
 adoretur . unde nature quoq; proprietas intelligitur : q̄ non sit creaturis cōnu-
 merabilis filius / sed aliud preter creaturas ; deus scilicet uerus / & uerbum patris
 eternū ¶ Preterea . fieri & factum esse per se solumq; dictum : multa significat ,
 sed ab antecedentibus cōsequētibusq; uerbis potestas apparet sua , Aliud enim
 significat factus : si de homine dicitur / aliud si de architecto aut lapicida , Si er-
 go Christus melior angelis effectus esse dicitur ; comparatio non ad naturam
 fertur / sed ut ab antecedentibus consequētibusq; percipitur : ad honore atq;
 dignitatem , ¶ Sed comparationes (inquiunt) in eiusdem solent speciebus fieri .
 Non enim recte quispiam hominem a sino aut oui compararet ; sed hominē ho-
 mini / & ouemoui . Quare si filius angelis comparatur ; necesse est creatum es-
 se filium / scilicet angelos . ¶ Certe sicut alie comparationes accōmodatius in
 eadem uersantur specie : sic comparatio melioris de diuersis specie dicitur , Io-
 seph pulchrior q̄ fratres sui fuisse dicitur . & stella non dicitur melior q̄ alia stel- Gene., 39.
 la : sed excellere in gloria scribitur , Ipse saluator quando ut homo hominibus 1, Cori. 15
 comparatur / non dicitur melior ; sed speciosus preter filios hominum , At uero Psal., 44,
 diuersa specie : melioris comparationem suscipiunt , Melior enim sapientia dici- Prover., 8
 tur q̄ lapides preciosi : nec ulla cōmunitas nature sapientie cum natura lapidis
 est . Si ergo melius de diuersis specie dictum / cōmodissime dicitur ; et ipsam na-

Theſau,Cyril,

turam nature preſtare oſtendit, non erit angelis ſimilis filius / nec creature: ut illi / ſed melior illis in infinitum, Diuerſitatem ergo nature filii ab angelorū na- turā: comparatio hec oſtēdit, ¶ Adde, q̄ ſi quoniam melior angelis ſcribitur filius / ideo eiusdem cum eis ſpeciei erit ſecundum iſtos: cogent ut confiteri / poſ fe angelos quoq; naturaliter cum patre ſimul ſedere / et cum eo regnare, Nam que ſpeciei eiusdem ſunt / quīs quibusdam aliis rationibus inter ſe diſferat: eiusdem tamen nature ſunt / et eandem poſſunt coſequi dignitatem, Quid ergo prohibebit angelos quoq; tina ſedere cum patre / & simul adorari cum patre / etiam ſi nondum res ipla facta ſit; ſed quantum ad nature preſtantiam: Fruſtra ergo Paulus dicit, Cui enim unquam angelorum dixit, Sede a dextris meis? Quoniam enim id quaſi precipuum filio attribuit; ſi angelorum quoq; na- turę coſgruit? Naturalia enim eadem ſunt in omnibus: que ſpeciei eiusdem ſunt / que uero extrinſecus accidunt / quoniam nature non iſunt: non eadem in omni- bus ſunt, Sed omnia eiusdem ſpeciei; ſuſceptua eorundem ſunt, ut hominū na- tura quidem una: ſed nō omnes diuites / necq; omnes reges ſunt: quamuis & diuitiarum & regni ſuſceptui ſint. Gloriam uero filii / ſuſcipere angeli neque-unt, nam ille natura dominus: hi ſerui na- tura ſunt. Nulla ergo cōmunitas na- ture filii ad na- tura- m angelorum eft, ſed filius creator eft / angeli creature: que unius eſſe na- tura non poſſunt, Aliud enim eft quod na- turaliter facit & creat: et aliud quod fit et creatur, Nam ſi res ita ſe non haberet: quid deum a crea- turis diſtingueret? Quoniam ergo uniuerſa deus per filium facit / eftq; ange- lorum na- tura una de uniuerſis: per filium etiam ipla facta eft. Quare imposſi- bile omnino eft: eiusdem filium na- tura cū angelis eſſe. ¶ Ad hec, omne quod factum ex nihilo eft; po- teſt etiā ſi creator uoluerit / ad nichil deuenire. Nam quod na- tura ſuſcipere po- teſt; non eft imposſibile. quod uero ſuſcipere non po- teſt: imposſibile eft. Aliud ergo na- turaliter eft quod pati po- teſt et ad nichilum redi- q; illud in quo nichil factionis excogitari po- teſt, Et ſimi- li- ter lōge aliud na- turaliter eft / quod ſemper immutabiliter eft / nec unquam incepit / nec definet eſſe: q; que ceperunt eſſe / et poſſunt non eſſe, Nec ullus unquam niſi amens in eadem na- tura tam longe diuerſa collocabit, Si ergo de creaturis tāquam cor- ruptioni ſubiectis ſcribitur: ipſi peribunt, de filio autem: tu uero permanes, et ille quidem ueteraſcent: filii uero anni nūquam deficiēt / quonodo eiusdem na- ture cum angelis filius erit: creator cum creaturis / eternus cum illis qui ceperūt eſſe, Nam etiā angelus immortalis quedam res eft / propter uoluntatem et gra- tiam ſaluatoris: ſed tamē quoniam ortum habuit / et eſſe cepit / occidere quoq; po- teſt / et non eſſe, Nam que na- turis precipue iſunt: ea reſpectu creatoris dei nichil ſunt, Quare ſicut ignis cōbuiſtus quidem eft / ſed non deo; ſic et ange- lus immortalis quidem eft / ſed non deo, Solus enim deus p̄prie immortalis eft: quia na- turaliter id habet, cetera per gratiam: ſicut creature, Qz uero angeli ſerui ſunt na- tura / filius na- tura ſimi- li- ter domin⁹; hinc maxime perſpicitur, quia

Hebre, 1, nullus po- teſt peccata di- mittere / niſi ſolus deus, Sed filius peccata di- mittit, de9
ps, 101, ergo na- turaliter eft / et nō creature, Et angeli quidem orant dicentes, Domine
Math, 9, zacha, 1, nullus po- teſt peccata di- mittere / niſi ſolus deus, Sed filius peccata di- mittit, de9

omnipotens usq; quo non misereberis Hierusalem filius uero ut dominus / si-
 ma cu potestate dicit, dimittitur tibi peccata tua, Quomodo ergo natura do
 minus / naturaliter seruienti et largeti naturaliter / orans aliquid accipere / eius
 dem erit nature Presertim cum ad dandam legem angeli ministrarint : neq;
 unquam inuenientur potestate propria quicq; fecisse / ut filius . Perspicuum
 igitur est ut tetigimus; non ad naturam angelorum & uerbi / comparationem
 illam accommodari, incomparabilis enim deitas est, sed differentie administra-
 tionum conferuntur. ut ab administrationum differentia; quantus sit admini-
 strator percipiatur, maiora enim negotia maioribus committuntur , Qz autem
 administratio administrationi conferatur: inde perspicuum erit, Cum uolun-
 set Paulus legalibus mandatis longe meliora euangelica demonstrare; admini-
 stratores considerauit. & ex differentiis ipsorum administratorum; negotiorum
 differentiam ostendit, Angeli ergo legem ministrarunt, per eos enim dicti-
 tata est, filius uero; euangelium predicauit, Sed melior (dicit apostolus) angelis
 filius est, quare meliora maioraq; ministravit. Nemo enim ignorat : parua
 paruis / et magna magnis committi , Magnus autem filius est ; quia splendor
 et character patris / et quia ad ipsum a patre dicitur . sed a dextris meis . et ps. 109.
 quia unigenitus / et ab ipsis etiam angelis adoratus . angeli uero parui sunt : Hebre. 1,
 quia ministrantes spiritus sunt / et quia ut serui adorant. Longe igitur melior
 saluatoris administratio euangelica est : q; legalis angelorum fuerit , quia hec
 per filium administrata; illa per angelos. tanto igitur (inquit) melior / administra-
 tor uidelicet effectus est q; angelis: quanto differentius pre illis nomen heredita-
 uit. Ita prima comparatio; administrationes respicit / ut diximus. secunda / qua
 excellentius nomine angelorum nomen filii dicitur: essentiam demonstrat / que
 non potest esse alia filii & alia patris, Qz autem prima comparatio / quando di-
 citur melior effectus angelis / ad ipsas fertur administrationes; ab ipso Paulo di-
 scemus. Si eni inquit qui per angelos dicit est sermo: factus est firmus, & si omnis Hebre. 2.
 preuaricatio & inobedientia accepit iustam retributionem mercedis : quomo-
 do nos effugiemus / si tantam neglexerimus salutem: que cum initium accepisset
 enarrari per dominum; ab eis qui audierunt / in nos confirmata est, Et rursus ,
 Irritam quis legem Mosi faciens; sine ulla miseratione in duobus uel tribus testi Hebre. 10
 bus moritur. quanto magis putatis eum deteriora mereri suppicia : qui filium
 dei conculauerit. Atqui si quoniam effectus melior angelis dicitur / eiusdem
 sit natura cum ipsis; idq; ideo / quoniam soleant comparationes in similibus fie-
 ri: cur magis plectitur qui filium dei calcat / q; qui legem per angelos latam asper-
 natur: cum oporteat certe eandem afferre omnibus penam: qui similibus in re-
 bus peccarunt, Secundum enim differentiam eorum qui iniuriam passi sunt:
 punitionis mensura iure consideratur, Non est ergo eiusdem naturae filius cum
 angelis / quem qui spernit: longe magis peccat / q; si angelos sperneret, quod ex
 penarum differentia Paulus docuit , ¶ Sed acerbius (inquiunt) punitur qui Caius
 peccauit in filium: angelis iam effectum meliorem, Ita autem: non penitus alie- heretico-
 num ab angelorum natura ostendit, Ideo enim penarum differentia est; quia rum

Theſau, Cyril,

filius melior angelis factus iam est . ¶ Non ideo certe magis plectitur in filium peccas q̄ legē / quia melior effect⁹ āgeliſ iam filius est: sed quia effētialiter aliud est filius / aliud angel. Ille enim deus est ueruſisti a nichilo product⁹ & creatu- re , Deinde differetia penarum in lege : non authorem legis / sed res in quibus peccatur respicit, Vnde uidemus quātum excellat filius cetera omnia; cū mul- to magis puniatur qui pecat in eum / q̄ qui legem ipsam Moſi per angelos datā contēpserit. Sed illud minime pretereundum michi uidetur:q̄ hec administra- tionum comparatio:melioris uirtutem explanat, Hinc enim diſcimus:quomo- do et quantum melior angelis filius est. Non angelī quidem legem edixerunt: nec aliquid per legem perfecerūt, Filius uero:patris opus perfecit , nam qui mā- data eius sequitur:perfectus in pietate est , Deinde mors tempore quoq; legis regnauit , deſtructa uero p Christū est, Nō enim in Adam iam morimur: sed in Christo uiuificamur, ¶ Ad hec, legalia precepta in ſola Iudea ualuerunt:& erat ibi ſolum cognit⁹ deus, Nunc autem in omnem terram exiuit ſonus eorū / factiq; ſunt omnes docibiles:non angelorum/fed dei, Nam q̄uis etiam lex dei est:per angelos tamen data fuit, In euangelio uero ipſe filius preſens loquitur, Quare ſecundum Pauli uerba quanto excellentiorem habuit administratio- nem et quanto melius condidit testamētū: tanto preſtantior angelis est. Non quia ſecundum naturam angelis poſſit confeſſi, ſed quia tantum excellat ſecū- dum eſſentiam / quantum deus creaturas excedit, Comparatio ergo qua meli- or angelis dicitur / in administrationibus facta: ostendit q̄ quanto maior et al- tior filiū q̄ angelorum adminiſtratio inuenit: tantum ſuper creaturarum na- turam filius exaltatur, Angelis enim ſicut ſeruis: minora cōmittuntur, filio au-

Roma, 8, tem:ea que dominum decent , Vnde Paulus ipſe ſcribit, qm̄ quod imposſibile legi erat / in quo infirmabatur per carnem; deus filium ſuum mittens in ſimilitu- dinē carnis peccati / & de peccato damnauit peccatum in carne: ut iuſtificatio legis impleretur in nobis / qui non ſecundum carnem ambulam⁹ ſed ſecundū ſpiritu, Qz ſi lex non poſtuit peccatum in carne condemnare / cōdemnauit autem Christ⁹ peccatum in carne/ quia sancti ſpiritus effecit eam ſuceptiblē ut poſſimus iam dicere / non ſumus in carne ſed in ſpiritu: profecto etiā in hoc

Ioan, 3, melior angelis per quos lex edita eft Christ⁹ inuenit, Et rurſum, omnes ſub lege cōdemnabantur propter peccatum, Filius autem uenit non ut iudicaret aut damnaret mundum: ſed ut ſaluaret mundum , neq; ut rationem peccatorum exigeret: ſed ut peccatorum remiſſionem omnibus largiretur , Melior autem eft qui iuſtificat: q̄ qui cōdemnat, melior qui largit: q̄ qui exigit, melior qui peccatum in carne damnauit: q̄ lex que id facere non poſtuit, Quare in hiſ etiā melior filius angelis eft: qui legem imbecillem et cōdemnātem conſiderunt.

Nam ſi eiusdem nature filius cum angelis ſecūdum iſtos inuenit: cur nec an- gelia patre filiu appellantur / nec filius angelus / niſi per ſimilitudinem? Nulli enī Psal, 2. angelorum dixit unq. filius meus es tu, Cur etiā iſpi non ſedent a dextris pa- Math, 5, tris: ſicut et filius / ſed affiſtunt ei quaſi ministri? Cur angeli non imperant; ſicut Danie, 9. ti filius? Nec ullus eorum inuenit unq dixiſſe, Ego dico uobis, ſed ego nūſ⁹

sum (inquit) loqui ad te. Et angeli quidem ministrat; filio uero ministratur, Ecce Danie, 9
 ce angeli ueniebant inquit; et ministrabant ei, Ille creator est; isti creati per ipse Math. 4,
 sum, Ille adoratur; isti adorant. Illis mandatur; ut portas celorum tollant, iste Psal. 23,
 ut dominus uirtutum et ut rex glorie ingreditur, Ille uita participant; a deo sibi
 largita. Iste uite largitor est; immo autem uita omnibus ipse est, Ille magna uoce Ioan. 10.
 clamat. Ego et pater unum sumus, Et qui me uidet; is patrem etiam uidet, Ioan. 14,
 Et omnia patris mea sunt, Et ego sum lux mundi, ego sum resurrectio. ego sum
 uita. Isti tales emittere uoces nec audent nec debet. Et in filii nomine si oremus; Ioan. 11,
 erunt nobis quecunq; petemus, In angelorum uero nomine nullus orat, Et filio quidem gloria una cum patre debetur, Angelis autem nulla debetur, ipsi
 enim filium una cum patre glorificant, Quomodo igitur cum tanta immo im- Psal. 30,
 mensa inter angelos et filium differentia inueniatur: eiusdem esse conditionis
 contra omnem rationem hoc est creaturam; filium quoq; sicuti angelos irra- Psal. 117,
 tionabiliter quispiam crederet. Immensa enim dignitatum diuersitas nature dif-
 ferentiam apprime ostendit, Nam fieri et factum esse de patre quoq; similiter
 id est non essentialiter dicitur, sias michi (psalmista inquit) in deum protectorem, Luce, 5,
 Et alibi, factus est michi in salutem, Quod si de filio hec dicta contendant; necesse
 est nolint uelint uele confiteantur non esse possibile eiusdem esse nature cum crea-
 turis illis: qui ad salutem sanctorum uirorum ab ipsis inuocatur/tangunt refugi-
 um omnium atque protectionem, hec enim soli deo conuentunt, Quare patet quod fieri
 et factum esse non semper productione a nichilo ad esse significat; neque sem-
 per de substantia dicitur. Efficiamini enim misericordes inquit; sicut et pater
 uester misericors est, illis enim qui erant precepit ut fieri misericordes. Plerumque
 igitur non essendi notatur initium per huiusmodi uerba; sed mutatio aliqua rei
 aut relationis, ut si quod dextrum est; nulla sui mutatio factum sinistrum sit.
 Quare nulla nos ratio coget; huiusmodi uerba quando de filio dei dicuntur;
 quasi substantie significativa accipere,

Cthesauri Cyrilli libri octauis finis,

Ceuisdem liber nonus.

CQuod natum esse & factum esse indifferenter nonnisi in sacra scriptura inueniuntur, Cap. I.

Ihil possunt uerba rebus derogare; quod scriptura ipsis abutitur,
 Nam etiam de filius hominum propriis; seruitutis uocabulum dicitur,
n Et facti filii non nati: plerumque dicuntur, Neque propter hoc tam
 naturaliter filios esse quisque negauerit, Nature enim rerum uer-
 ba: non uerbis naturas accommodamus, Quando igitur de uerbo et filio dei qui
 eternaliter de patre nascitur aliquis huiusmodi reperitur; impium est ineffa-
 bilem generationem eius negare, cum possumus uocabulum aut de incarnatione:
 ne intelligere: aut indifferenter abusus ueque capere, Bersabee Salomonem/ser-
 tum ipsius David appellabat; dicens ad ipsum seruum tuum Salomonem. Et Reg. 1,
 ipsi patres plerumque ut filios suos seruos uocant; ita et seruos honorates filios no-
 minant/nec uocabula naturam permuntant. Quod autem nati quoque facti dicuntur;

Thesau,Cyril,

4, Re. 20 tur:audi Ezechiam/ab hodierno die inquit: filios faciam,Si ergo de hominibus
sic loquitur plerumq; scriptura ut uerbis abutatur /neq; id circa rerum natura
leditur;necessarium certe est multo magis in diuinis abuti. Non est enim possi
bile;in create nature/uerba sumpta de creaturis proprie accōmodare,Nec ue-
ritas ullo modo leditur ;cum res ipsa recte intelligatur ,Nam filii uocabulum:
genitum natumq; ex patre significat,creatura uero;ad extra productū, Qui
bus ita intellectis/ quomodo uere creature erit : qui ex patre ita est / ut sit unū cū
Ioan. 10, eo: qui uirtus et sapientia patris est / qui uidetur in patre et pater in ipso : cum
Ioan. 14, sit imago eius uera /et character incommutabilis , qui habet omnia que patris
Math. 3, sunt.Qui dilectus filius a patre uocatur , Cui dicitur a deo patre: ego hodie ge-
Psal. 2, nui te,et per quem omnia facta sunt, ¶ Ad hec,sapientissimus quoq; Salomō
Eccēs. 12, omnem(inquit)creataram deus in iudicium ducet , Si ergo filius etiam creatu-
ra est:ipse quoq; in iudicium adducetur.Et quomodo uere dicet de se /quia pa-
Ioan. 5. ter neminem iudicat;sed omne iudicium dedit filio. Aut quomodo non menti-
Danie. 7 etur Daniel:dicēs ipsi datū esse iudiciū: ipse enim uenit⁹ est iudicare uiuos et
mortuos. Non potest ergo creature esse qui omnes iudicat ; et a nullo iudicat .
Hebre. 3 ¶ De eodem:q; uidelicet filius creature non sit,prēposito textu apostoli . Cō-
siderate apostolum et pontificem confessionis Ihesum Christum;qui fidelis est
ei qui fecit ipsum.

On de natura uerbi sed de incarnatione : uerba hec Paulus scripsit .

n Quando enim pontifex incarnationis nostre factus est: quando apo-
stolus: quando fidelis illi qui fecit eum: Tunc uidelicet:quando pro no-

Ioan. 1, bis factus est homo,et ut Ioannes scribit:quādo uerbum caro factū est, Tunc enī
ut homo/fidelis creatori suo fuit : quia opus sibi commissum fideliter perfecit /
Ioan. 17, et omnia recte consumauit/sicut ab eo ipso dicitur , Tunc etiam apostol⁹ fuit:
pro nobis ad nos missus . tunc confessionis nostre factus est pontifex:confessio-
nem fidei nostre patri adducens / & proprium corpus quasi hostiam offerens
immaculatā:ut per seipsum/totum genus humanum mūdaret.Si ergo de filio
scribitur q; factus est fidelis/factus est apostolus/factus est pontifex:non ad es-
sentiam ipsius filii uerba transferas/sed rerum qualitatem considera . Nam &
Paulus homo antea erat:q; factus apostolus sit. Et Moses similiter antea fuit:q;
factus esset filius in tota domo dei, Aaron etiam factus est pontifex : qui salua-
torem in seipso figurauit,Nam quēadmodum Aaron non natus pōtifex fuit !

Exodi. 28 sed multis annis postea factus:talarem indutus uestem /et superhumeralē/ ce-
teraq; pontificalis uestis ornamenta que mulierum erant opera/sibi circūposu-
it. eodem modo uerbum erat in principio/et erat deus una cum patre ; sed mul-
tis annis postea pro nobis factus est pontifex / talarem uestem hoc est templū
ex muliere assumens,Et ut proprio sanguine populum mundaret;seipsum ob-
Esaie. 53. tulit deo quasi agnum immaculatum,Peccatum enim non fecit:neq; inuentus
est dolus in ore eius , Fidelis ergo pontifex tanq; uerus/ cōstans et immutabilis:
saluator iure potest appellari,Vnam enim pro uniuersis hostiam obtulit / una
et eandem semper;que nunq; mutabitur , Semel enim pro nobis mortuus est:

Cap. II,

nō uidebit unq; in posterum mortem , Apostolus etiam quibusdam scribit de Roma ,^s
patre, Fidelis est deus / per quem uocati estis in societatem filii eius / Ihesu Christi , Cori . i.
fili domini nostri. Et Petrus similiter, Ideo q; qui patiuntur; fidelis creatori com= i, Petri ,⁴
mēdēt aias suas. Et Paul⁹ ad Thessalonicēses. Fidelis est q; nos uocauit, et si nos i. Thess ,⁵
increduli erim⁹ ; ille fidelis pmanet, Nō enī potest negare seipsum, fidelis igit⁹ 2. Timo .²
Christus etiā similiter / quia hō quoq; factus idē ipse pmanit; heri / & hodie / & Hebre .¹³
in secula , eodēq; modo fidelis; sicut et pater apud scripturā dicit⁹ fidelis.

CQz filius non est creatura, proposito textu actuū . sciat igitur omnis dom⁹
israel; q; dñm ipsū & Christū fecit de⁹ hūc Ihesū quē uos crucifixistis. Cap. III

Ic quoq; fecisse uerbū; non ad ipsam dei filii essentiam referēdum est,

b Nam aut de templo quod de uirgine et spiritu sancto factū assumpsit;
dicit⁹ / aut de ipso filio dei; sic ut eu coeternū patri / factū postea hoīem
immutabiliter significet, Ut si quis pauper antea / mo. io fact⁹ sit diues , sic enī
factū esse nō essendi principiū notat; sed traductionē in aliā rē significat , Hic
igitur querendū quomodo deus Ihesum fecit et dominū et Christū , Dicimus
igitur q; uerbū et filius dei erat semper; ut est oīm domin⁹. In serui autē forma
factus; unctus dicit⁹ / quoniam id homini cōuenit. et in potestatem dominādi : ut
homo / similiter ascendit, Hominē enī assumpsit; non ut liberā deitatis naturā
in formā serui submergeret / neq; ut deitatis dignitate suppressa ; in proprie=
tate nostra teneretur, sed ut seruitutē nostrā in dominādi honorē extolleret;
et dedecus nostrū ad nobilitatē suā trudiceret, Ideo fratres Christi uocamus
et filii dei; gratia dñi nostri Ihesu Christi, Quādo ergo dicitur q; dñm ipsum et
Christū deus fecit; deū aut p tota trinitate accipiās, aut si ad patrē referas; nec
sic uerbū patris ea operatione priuabis. Filii enim sunt opera; que patris opera
sunt, Ideo ipse saluator ait , Ego a me nihil facio; sed pater q; i me manet / ipse Ioan ,⁸,
opera facit. Tunc igitur & dñs & Christus fit : quādo homo factus & Ihesus & Ioan ,¹⁴,
seruus uocatus est. Et aduerte q; mirū in modū nō dicitur solū / q; dñm & Chri=
stum ipsū fecit; sed additur / hūc Ihesum quem uos crucifixistis, Nec dicitur / q;
fecit eu filū aut uerbū; sed dñm & Christū, quod nō essendi principiū; sed in=
ductionē quādā in aliud (ut diximus) significat. Aut etiā hic fecit / pro declarā
uit uel ostēdit; intelligēdū. ut ipse Petrus alibi, Ihesum Nazarenū uirū declara Actuū ,².
tū a deo in nos uirtutib⁹ / & pdigiis / et signis; sicut etiā ipse scitis, Ostendit enī
et declarat q; ipse sit Christ⁹ / p oīa; tum ea que ipse fecit / tū ea que credētes in
ipsum fecerūt p spiritū sanctū. Ideo Iudeis Christ⁹ dicebat, Si mihi nō creditis Roma ,¹⁰
credite operib⁹; ut cognoscatis quia ego in patre / et pater in me est. Et rursū,
Si ergo non facio patris mei opera; non creditis mihi. Si ergo quia potest patris
opera facere / & q; a patrē in se habet & ipse similiter est i pre / de⁹ uer⁹ declarat⁹
& demōstrat⁹ i hoc fact⁹ est credētū dñs / & manifestat⁹ q; ipse est Christ⁹ , Si
uero a deo fact⁹ eē dñs dicit⁹ : etiā id p bese habet, Per opa enī p̄is / uer⁹ fili⁹ co=
gnoscit⁹ ; & dñatur i eos q; oī nō credebāt. Ita p̄is testimonio de⁹ cognoscit⁹ / et
dñatur credētib⁹, nō quia tūc cepit dñs esse: semper enim deus & domin⁹ est,
sed quia quando nos in eu credidim⁹: tūc et deū & dñm nīm esse cognouim⁹.

G.,

Thesau, Cyril.

Gene, 18, Qz autem filius dei semper et rex et domin⁹ erat; inde cognosces/q, Abrahā
 Exodi, 3, dominū eū appellās adorabat, et Moses similiter, et pluit dominus a dño ignē
 Gene, 19, et sulphur, et dixit dñs dño meo: sed a dextris meis. Rursum apud psalmistā.
 ps, 109, Et solū tuū de⁹ in seculū seculi, ppter ea unxit te, uirga reſtitutinis/uirga re
 ps, 44, gni tui. Et regnū tuū / regnū oīm seculoꝝ. Si ergo etiā āte incarnationē et rex
 ps, 144, et dñs erat filius dei: quomodo non erit impius / qui ad effentiam eius uerbum
 fecit / refert? Credēdū igis: semp filiū dei dñm esse, sed tunc credētū prie fa
 ctum esse dñm: quādo suo sanguine oībus redēptis / Christ⁹ dñs declarat⁹ est,
 Nā si de hoīe quoq; aliquo dicereſ / alicui⁹ rei factū ipsum dñm esse; quis adeo
 insaniret / ut tūc factū illum hominē putaret / ac initū effendi habuisse; quādo
 dñs factus est? Nō enī tūc ipse hō fact⁹ est; sed tūc dñs factus est. Nos igitur oī
 diis falsis seruētēs; corruptioni atq; dedecori eramus subiecti, sed dei fili⁹ fa
 ct⁹ hō / ab errore nos reuocauit; et ad seruitutē suā reduxit / fact⁹ dñs noster.
 unxit autē ipsum pater; ut per ipsum uirtus ungentis ad nos usq; perueniret,
 In primo enī Christo natura humana reparata est / et diuinarū grārū dona q
 nobis cōcessa sunt in ipso et p ipsum ut hominē; sunt et ab ipso ut deo , de⁹ enī
 fuit in carne, Qz autē fieri & effici nō semp effendi principiū significat; psalmi
 stam audi, fias mibi in deū protectorē / inquit, Et rursum, Factus est dñs refu
 gium pauperi, Nemo enī dicet tunc cepisse deū esse; quādo pauperi factus re
 fugiū est. Sed eū semp fuisse; etiā anteq; factus est psalmiste et refugiū et prote
 ctio, Quemadmodū ergo quod semper est; id rursus fit petenti atq; orāti / sic
 etiam Christus cum sit deus; rex etiā et dominus semper est, factus autem etiā
 nobis deus protector / et dominus tunc est; quando diaboli reiecta tyrannde
 clamamus ad patrem, Emitte lucem tuā et ueritatem tuam,
 ¶ De eodem, proposito textu , de die et hora illa null⁹ nouit / nec angeli celo
 rum / neq; filius; nisi pater solus. Cap. IIII.

Marci, 13, Ed quomodo (inquiunt) eiusdē cū patre fili⁹ erit substātie? cū fateatur
 nescire se diem ultimū / patré autē scire. Magna enī hinc nature filii ad
 naturā patris differētia emergit, ¶ Mirū est q; per ipsū uniuersa / tpa
 quoq; ac secula facta esse fateamini; deinde quasi oblii / unū ab eo ignorari diē
 contendit, Quomō enī ignorare poterit ea que ipse fecit? Et certe si diligēt⁹
 examinatis que ad discipulos dicit; facile inde p spicere poteritis ultimū quoq;
 diem et horam ut deum non ignorare. Omnia enim que diem ultimum prece
 Marci, 13, dūt; discipulis suis narrabat dicens, hoc et hoc erit, Et tādem addit: q; consu
 matio et finis erit, finis autē seculi quid aliud est q; ultim⁹ dies? Eā ignorare di
 spensando dixit; ut homini quē assūpsit cōgruētia diceret . Homis enī nature
 propriū est: ignorare futura, Necessariū igis est ad intelligēdas recte scriptu
 ras; tempora cōsiderare in quib⁹ dicta sunt q; scribūtur, Sic enī facile poterimus
 errores euitare; presertim in uerbis saluatoris . Si ergo ante incarnationē hūile
 aliquid dei fili⁹ dixisse inuenireſ / rōcinari quis piā uerisimiliter forsitan posset /
 de deitate ipsi⁹ uerba fieri, Sin uero quādo caro fact⁹ est; hūano more loquī /
 ut uere se hominē factū ostendat; incōueniens est deitati sue accōmodare illa

que ipse homo protulit. Quod certe nemo facit; qui dispensationis suscipit modum, Nam si homo factus non sit; cuncta ut deus loquatur. Sin autem factus est homo; concedat ut more hominum etiam loqua^f, Nec enim ulla propter dispensationē incarnationis deitati potest fieri iniuria; si pie cuncta intelliguntur, quod a Paulo dictū sic est. captiuantes omnē intellectū in obedientiā Christi. Ut ergo pro 2. Cori, 16 prium hominis est/futura ignorare; sic uerbi dei inquit uerbū est / apprime propriū est; ut omnium que per ipsum facta sunt / et principia et ultimos terminos cognoscat, creaturarum uero una / tempus est, Quare filius dei qui tempus quoque fecit; non potest ignorare quousque duraturum sit, Ipse certe ad patrem dixit, Pater uenit hora: glorifica tuū filiū. Si ergo exacte horam ipsam sciebat Ioan. 12, quā iam aduenisse dicebat; quid prohibet eum ultimā quoque die scire ut deus / quam ignorare se ut hominem ait / ut convenientia nostre nature saluaret? Non oportet igitur propter hanc uocem/ignorationem diei uerbo inuovere; sed potius misericordiam eius admirari/q, non recusauerit propter nos ad tantam humanā susciperet. Quā enim ob rem angelos quidem et filium nominauit saluator spiritus uero sancti nullam fecit mentionem. Non enim dicit spiritū sanctū ignorare; sed angelos et filium, Nec filium dei dicit; sed filium solummodo, Perspicuum igitur est angelos ipsum dixisse; quia ignorant ut creature, Cum autem discipulis id patefacere noluisse / ratione quadam occulta (quis enim nouit mentem domini) ne merorem illis efficeret; filium etiam ignorare ait / de seipso ut hodie loquens; nec sibi derogas ut deo, scit enim ut deus; quod ut homo ignorat, Idcirco non addidit; q, spiritus sanctus etiam ignoraret. Spiritus enim oīa scit; ipsa 1. Cori, 2, etiam profunda dei, ut scribitur, Qz si spiritus sanctus non ignorat; quia a filio accipit (ille namque inquit de meo accipiet) quomodo filius ignorabit; qui oīa Ioan. 19, scientis spiritus est largitor? ¶ Preterea, si pater omnia per filium operatur (nihil enim sine ipso factū est) unum autē ex omnibus est dei et hore illius determinatio / in qua mundi huius terminus erit; determinata certe res quoque ista per filium est, Quod uero per ipsum determinatum est; quomodo id ignorare potest? Sed ignorat uidebet / ut homo; qd ut deo optime nouit, ¶ Ad hec, oīa patris: Ioan. 16, filii sunt / ut ipse ait, sed pater cognitionē illius dei atque hore habet, ergo etiam filius, ¶ Adde, q, si uere ab eo dicit, ego in patre et pater in me est: nō pater ali Ioan. 14. quis scire potest qd filius ignoret. Imago enim p̄ris incomutabilis/filius est; et character perfectissim⁹. Si ergo aliquid ignorat qd pater scit / quō character & uera imago p̄ris est? ¶ Accedit, q, ipse nouit patrem; ut scribitur. Quid ergo prohibet: Ioan. 10, ultimum huius mundi etiam diē & horā scire; nisi forsitan dicarent: magis esse hāc diē & horā scire / q patrem cognoscere / qd impiū est. Si uero cognitionē p̄ris omnē cognitionē excedat; quō q maxia nouit / hoc minimū ignorabit? Qz autē ignorationem ultime diei atque hore sibi nō ut deo sed ut homini attribuit; facile intellegit / qui aduertet quomodo quasi historie / mentionē hominum fecit illorum qui erant in temporibus Noe, Cūque dixisset; comedebant et bibebant / et nubebant uiris et ducebant uxores; quousque uenit diluvium / et abstulit omnes. Math, 24

Thesau,Cyril.

- Luce.12.** Statim addidit, Vigilate igitur uos: quia nescitis qua hora domin⁹ uester uetus
rus est. Et rursus. Quia nō putatis hora filius hois ueniet. Oportebat autem si
ut deus ignoraret; hoc modo dicere, Nescio qua die ueturus sum: quia qua ho-
ra nō arbitror potero mitti. Verū qm̄ auditores uigilare hortatur qm̄ nesciat
quādo ipse ueturus est: patet quia ipse ut deus scit / ignorat autē inquātū serui
formā afflumpfit. ¶ Aduertere uero diligēter debem⁹ / q. dies Noe diebus ad
uentus contulit sui: quādo iudicaturus orbē terrarū uenturus est, sed diem di-
luuii non ignorauit. ipse enim est; aut si uis pater per ipsum qui dixit Noe, In-
Gene.7, gredere tu et filii tui in arcā, Ego enī post dies septem inducā pluuiā in terrā,
Ergo nec diem sui aduentus ignorat. Sic enim temporum atq; rerum similitu-
do conseruabitur. ¶ Sed interrogandi heretici sunt: quid facient quando sal-
uator dicis̄ esurisse / situisse / laborasse ex itinere / dormisse igrēss⁹ in scaphā,
Audebunt ne dicere uerbū dei hec esse perpeſsum: an hec hmanitati sue at-
tribuēt / et uerbū dei ab istis liberabūt. Sicut ergo uoluit tāq; homo fame ac si-
ti ceterisq; huiusmodi laborare: sic etiā ut homo diem illū ignorat. Aliquādo
enī ut de⁹ / aliquādo ut homo loquitur: ut et deū et hominē se uerū ostendat,
ut deus dixit ad discipulos. Lazarus amicus noster dormit. cū nullus ei nunci-
Ioan.11, asset, ut homo: cum ad sorores Lazari lōgo peracto itinere peruenisset / inter-
rogabat ubi posuistis eum: qui longe absens mortuū esse sciebat: quō iam pre-
sens locū ignorabat ubi corpus Lazari erat. Nō enī est uerisimile illud eū sci-
uisse et hoc ignorasse / sed utrūq; ut deus sciuit et utrūq; ut hō ignorauit. Ita
igitur diē illū etiā & horā et ignorat et scit: alterū ut homo / alterū ut deus, Si-
Math.16, militer cū esset in partib⁹ cefaree Philippi: ut homo discipulos interrogabat di-
cēs, Quem dicunt homines esse filiū hois. Cūq; petrus respōdisset. tu es Chri-
Math.13, stus filius dei uiui; statim ipse intulit, Beatus es Simō bariona: quia caro et san-
guis non reuelauit tibi / sed pater meus qui est in celis. Nullus enī nouit filiū ni-
si pater: ut scribitur, et qm̄ per filiū pater oia facit / estq; unum ex omnib⁹ etiā
reuelatio: ipse quoq; fili⁹ reuelasse petro inuenis. Quō igit̄ q reuelauit / quasi
ignorās interrogat: quē me dicūt hoies: sed perspicuū est ut deū nō ignorasse,
quasi ignorās ut homo: dispensatiue interrogabat / nō ignorans quid discipuli
responsi essent: ut respōsioē ipsorum approbata / fidē apte stabilitet. Similiter
igit̄ diē achorā aduēt / sui inq̄tū uerbū & sapia dei est / nō ignorat, sed ne dolo-
rem teneris adhuc discipulis faceret / desideratibus illud scire / uere se dixit ut
hoiem ignorare. Infirmitates enim n̄as oēs accepit / bac de causa ignorasse se
dixit, quod inde patet. Nā post resurrectionē cū iam ascendere in celos uellet:
Actuū.1, interrogatus de rebus futuris / acerbius respōdit dicēs. Non est uestrū cognoscere
tempora et momenta: que pater posuit in potestate sua. Quod si (ut her-
etici dicunt) penitus ignorasset; non ita certe respondisset / sed iam dixi uo-
bis me nescire: dixisset, Nunc autem non ita; sed quasi irrationaliter interro-
gates redarguit / et dehortatur ab inquisitione maiorū rerū q ad eos ptineat,
Hinc igitur patet / tunc ut hominē ignorare se dixisse diē et horā illam: quo-
niam maior erat illius rei cognitio q discipuli tūc capere potuissent. Sed respō-

deant queſo, quādo d̄eūs in paradiſo Adām patrēm noſtrū uocabat dīcēs. Gene, 3. Adām Adām ubi es? et quando Cain interrogabat, Vbi eſt Abel frater tuus? Gene, 4. quid dicent? Nam ſi ignorātem deum interrogaffe affirmabūt: maniſta impietate tenebuntur, Sinautem diſpenſationis modo quodam ſic interrogaffe deum dicent: cur mirantur ſi filius quoq; dei per quem etiam tunc facta interrogatio eſt / utiliter diſpēſans ignorare ſe dicit horam illam ut homo: quiſ uniuersa ſciat ut ſapientia patris? Qz autem diſpenſatiue ſolebat ignorationem ſibi attribuere ſaluator; maniſte ab ipſo euāgelista in alio loco dicitur, Nam quando miraculoſe multiplicatis panibus ſequentes ſe uoluit alere; ut ignorās interrogabat, Quot panes habetiſ? Sed addidit euāgelista, hoc autem dicebat; tentans Philippum. Ipſe enim ſciebat quid facturus eſſet, Si ergo quiſ ſciret quid facturus eſſet / tamen quiſ ignorans interrogabat; quid etiam nunc prohibet utiliter diſpēſandi gratia dixiſſe ipſum putare / q; diem et horam illam ignoraret? Presertim cum uere ab eo dicatur ut ab homine, fratribus enī in omnibus ſimilis fuit: ſecūdum Paulum, ¶ Sed omnia (inquiūt) pater ſcit, fi- Hebre, 2, lius uero non omnia: ut ipſe teſtatur, Pater enim diem illum et horam ſcit; fili⁹ Cauiſſus autem ignorat, hoc enim modo per pulchre demonſtratur / non eiusdem eſſe heretico- nature patrem qui omnia ſciit: filio qui nō omnia ſciit. ¶ Necesse igitur erit cre- rum, dере / diuinās mentiri ſcripturas: que de ipſo predi- car, Qui nouit omnia ante generationem ipſorum, In omnibus enim: etiam ille dies conumeratur, Quo- Eccī, 23, modo igitur omnia nouit: ſi illum diem ignorat? Sed ſcriptura non mentitur: dicens oia ſcire filiū, Fruſtra igitur uos contenditis: diem illū ab eo quiſ a deo deiq; filio ignorari, Nec in mentem uenire uobis potest / quoniam ut deum & filium dei dixiſſe id affirmatiſ: ſic quoq; poſſe cōuenienter intelligi / ſi dicatur ideo neſcire: quoniam inde naturaliter ſcītiā omnium habet / unde ipſum etiam eſſe habet, Ignorare autem ut uos dicitis quomodo potest: niſi nihil pe- nititus ex futuriſ ſcire ipſum audebitis confirmare? Nā ſi antecedentes dies an- te ultimum diem ſcit; non potest certe illum ignorare. Simile enim erit ſi qui diceret ignorari ab eo denariorū numerū: qui nouē optime nouit, Nam qui no- tiē nouit; unitatem nouit, quare decē etiā numerū optime nouit, Christus au- tē antecedētia ultimū diē ſigna predi- xit, quō i- gis ignorauit post illa futu- ſi- ne. Vnde i- gis ueritas elucet / pſ picuūq; factū eſt uniuersa ſci- ri a filio dei; nō minus q; a patre / quāuis diſpēſatiue ut homo ſe multa ignorare dicat,

¶ Libri noni / Thesauri Cyrilli / finis,

¶ Eiusdem liber decimus.

¶ De eodē; id eſt de coſubſtālitate filii et patris, ppoſito textu. q; p̄ diligite filiū; et oia dedit in manu eius, et q; oia mihi tra- dita ſunt a patre, et q; non po- ſsum ego a me facere quicq; ſed ſicut audio iudico, ceteriſ q; huiusmodi, Cap. I

Ed quomodo (inquiunt) ſimilis patri filius erit: qui aperte ait oia ſe

ſ a p̄e accepisse. Ni ſi a ſeipſo habereſ: nō accepiffeſ. Qm uero ſe accepiffe uere ait: certe nō habebat a ſeipſo. ¶ Quid facietis o uos: cū audieritis ipſū dicere, oia que habet pater; mea ſūt / et oia mea:

G, 3.

Math, 24

Thefau,Cyril.

patris similiter? Nā si nihil habet fili⁹ a seipso:nihil etiā habebit pater a seipso , patris enim sunt oia:que filii sunt, Qꝫ si oia pater naturaliter habet: ea ipsa fili⁹ quoq; naturaliter habet, Quare necesse erit cōsequēter hūc ipsum defectū que filio iponere conant̄: p̄t̄ quoq; iponere, ne quid eōz que filii sunt: nō esse in patre uideatur, Id si impīū est/ut certe est : necesse erit cōfiteri oia patris in filio naturaliter esse/et omnia filii similiter in patre. Nam dum fili⁹ à patre na- scitur:omnia naturaliter /ipsum etiam esse a patre habet, et ideo dicitur a pa- tre accipere, Non igitur quoniam non habet:accipere aliquid a patre scribit̄, Habet enim omnia naturaliter:cum uerbum et splēdor lucis paternus sit / uno solo excepto:q; pater non est. Accipere autem a patre se dixit:ut futuras here- ticorum opiniones radicibus euerteret, Nam ne quis omnia patris in filio per- spiciens/propter incommutabilem similitudinem atq; identitatem : eundem putet patrem et filiū esse/quod Sabellio accidit; necessario a patre se accipere ait que ab eo naturaliter habet, ut cum alter det/alter accipiat: dualitas per- sonarum demonstretur/nō nominibus solum sed uere ac personaliter distin- cta, Nec tamen falsus sermo est, Nam cum ex substātia patris filius prodeat/ omnia patris eternaliter habet : eternaliter etiam hac ratiōe ex eo accipit oia/ que ipsius patris sunt, Quare nihil deitati filii derogatur:quoniam ab eo dici- tur, omnia mihi tradita sunt a patre meo, sed potius hic sermo demostrat:naturaliter ipsum dei filium esse , Nam si omnia sibi tradita sunt / nec est quicq; preter numerum omnium ; non erit ipse unus omnium que sibi tradita sunt, sed ex patre proprie nascitur:et ut secūdum naturam filius/habet omnia que patris proprie sunt, Proprium autem patris est:ut omnia possideat . Possidet ergo etiam filius omnia ,et sic sol⁹ est naturaliter heros patris : in quem omnia que patris sunt/naturaliter(ut ita dicam)defluunt, Nō est ergo unus omniū/ neq; creatura:sed solus pprie atq; uere patris filius, ¶ Preterea.de seipso ali- bi dicit. Sicut pater uitā habet in seipso : sic dedit et filio uitā habere in seipso, similiter enim id quoq; intelligetur. Nam quia dedit scribitur:et ex patre ipsū habere naturaliter significatur/et alium personaliter esse q̄ qui dedit demon- stratur. Quoniam uero dicit , sicut pater habet/sic et filius habet:apertissime docet q; sicut pater eternaliter in seipso uitā habet/sic et fili⁹ eternaliter uitā in seipso habet, Si ergo filius aliquando uitā non habebat;nec pater tunc habebat. Id quoniam impīū est/semper enim pater habet uitā in seipso:ha- bebit etiam fili⁹ sic/hoc est semper uitam in seipso/ sicut et pater. Dicit autem cum semper habeat/accipere;ut et originem suam ostendat/et alium se per- sonaliter esse a patre demonstrat/nec identitati naturali aliquid deroget, Nā si quis splēdori qui a luce profluit uocē attribuat / dicereq; illum cōfigat;omia michi lux/sua dedit . illumino enim sicut illa. audebit ne quispiam dicere;non fuisse aliquando in splendore/illuminandi uirtutem. & quomō splēdor esset: si non splendoreret. Sin autem quia semper splendet atq; illuminat/oia lucis ha- bet:et quia rursus ex ipsa p̄fluit luce/acepisse ab ipsa omnia uere dicit:quo- modo non erit inconveniens / altiora q̄ per exemplum significatur in uerbo

Math,ii,

Ioan.5,

dei esse non confiteri. Nam cum omnia naturaliter habet a patre accipere ab ipso ait omnia / ex quo nascitur,

C De eodem proposito textu, Data est mihi omnis potestas, et glorifica filium tuum, aut uniuersaltus / de eo q; fili⁹ glorificatur; et aliquid accipiat. Cap. II.

On q; gloria uel alia ulla re filius dei in quaatum deus est indiget: idcirco petere aut accipere aliquid a patre scribitur, sed q; a dispensando factus est homo: cū deus uerus etiam sit. Nam qm̄ homo facile potest amittere bona q; a deo accepit; quod Adā per pessus fuerat / denudatus data sibi grā propter inobedientiam: necesse fuit ne rursus in eadem incideremus / ut incōmutabilis dei filius factus homo: ut homo gratias dei peteret. ut per ipsum qui amittere gratias nō possit; nature nostre firmiter seruarētur. Omnis enī gratia in Christo abundatissime permanet: et inde ad nos propter similitudinem trāfundit, oēs enī sum⁹ similes ipsi ut homini. Sicut enim et fratres ei⁹ / et unū cum deo: gratia per ipsum facti sumus, Petit igitur accipitq; a patre: que naturaliter habet ut deus. Sed quoniā homo factus est et carnē sumpsit / que non alterius q; ipsius filii dei caro est: iure gloriā petit qua natura humana eget. et accipit a patre atq; etiā a seipso: que naturaliter habet ut de⁹. Ipse igitur petit ut homo: et dat ut deus / una cū patre, Cur igitur huiusmodi uoces hos turbant? Nam si factus est uerus homo: cur nō cōcedūt ei ut plerūq; tanq; uer⁹ homo loquatur? Si enim factus homo nō esset: ipsi uerbo hec uiderentur attribuenda, Sin autem credūt uerū hominē factū esse: cur ignorationē / petitionēq; glorie / ceteraq; huiusmodi ut homini nō attribuūt? Sed impie in filium dei ita hec infestunt: ut creaturā predicare nō uereantur, **C** Preterea, si absurdū est opinari / uerbū dei glorificari a patre / aut accipere aliquid / aut sanctificari / ut isti credūt: nos certe sumus qui accipim⁹ / et sanctificamur atq; glorificamur in ipso, et propter nos / ipse ut homo: huiusmodi uocibus usus est, Nā si propter seipsum uerbū dei glorificari sanctificariq; petit: nihil nobis cōtulit incarnationis Christi / et natura nostra denudata dei gratia demonstratur, Nam si uerbū glorificari et sanctificari eget: quomodo nobis hec largita per ipsum sunt? Deinde sui potius causa q; noītra factus homo uidebis: si tunc glorificatus sanctificatusq; potestatem accepit / et cetera que de ipso similiter scribuntur: quibus isti aiūt etiam ante incarnationē ipsum caruisse / et accepisse postea factū hominem, Gratias igitur agat carni: per quā melior factus est, Verū quoniā impiā hec cogitatu sunt / uenit enim ut hominem glorificet atq; sanctificet: non accipit hec dei filius ut uerbū. sic enim perfect⁹ est: quemadmodū et pater. sed nos in ipso ut in homine tūc hec accepimus: quādo carnem assumpsit. Sicut enim nos per resurrectionem suam resurreximus / et per ascensum suum in celos renouata nobis ascendēdi uia est: sic quādo glorificari et sanctificari dicis / nos ī ipso oīa hec accepim⁹. Itaq; illa ipse naturaliter habet ut de⁹: & ea propter nos petit ut Ioan, 17. hō. Pr (inquit) glorifica filium tuū, et oīa mihi tradita sunt a patre meo. Et post Math, ii.

Thesau, Cyril.

Math. 18, resurrectionem data est mihi omnis potestas in celo et in terra , Omnia enim
 ps. 18, per ipsum facta sunt. et psalmista; oia sibi seruire ait , Et ipse de gloria inquit,
 Ioan. 17, Pater glorifica filium tuum ea gloria: quā habebā apud te ante cōstitutionē mun-
 di. Si ergo anteq; mūndus esset / gloriā hāc habebat apud patrē: quō cā petit: per
 spicuū est ppter nos ipsum petere ut hoīem, ita nature nostre petitio ut glori-
 ficaretur in ipso; facta est. Potestate etiā quā post resurrectionē dicit sibi datā:
 ante resurrectionē quoq; habebat, Nā si nō habebat: quomodo repulit diabo-
 Math. 4. lum dicens, uade retro satana! Et quomodo discipulis potestate aduersus de-
 Luce. 10, monia dedit? Quomodo filia Abrahe(ut scribitur) a diabolo ligata: ut potesta
 Luce. 13, tem habens soluit? Quomodo paralitico sanitati largitus est? Quomodo pec-
 Math. 9, catrici femine peccata dimisit? Quomodo mortuos reuocauit a morte: et ceco-
 Luce. 7. rum aperuit oculos? Perspicuū igit̄ undiq; est / ut non uerbū ante incarnatione-
 Ioan. 9, nem: sed ut hominē quādo factus est homo / patris gratias nobis petere. Sic enī
 etiam deo participare dicimur / quia ipse nostrā humilitatē suscepit: ut nos ad
 celsitudinem suā extolleret / nō ut ipse inferior fieret, Idcirco nos quāuis hoīes
 natura simus; diu tamen gratia in Christo(qui uerus et homo et deus est) facti
 sumus, Quēadmodū igitur quādo per carnē miracula efficiebat(sputo enim
 Luce. 7, cecum curauit / et manu extensa feretroq; tacto; unigenitū uidue filium e mor-
 Ioan. 11, tuis reuocauit, et uoce instrumentis corporis emissā : Lazare dixit ueni foras)
 non ipsi ut homini hec: sed ut deo attribuimus . sic quando humano more ali-
 quid de seipso dicit / quod alienū a deitate sua videatur: carni id ipsum accom-
 modare debem⁹, Sic enī singula factorū atq; dictorū cōgrue distribuentes : a
 1, Cori. 8, uera cognitione saluatoris non aberrabimus, Vnum enim Christum scriptu-
 re predican, nnus enim deus pater (inquit) et unus dominus Ihesus Christus.
 Sicut igitur ab operibus uerus deus cognoscitur: sic necesse erat a cōueniētib⁹
 homini dictis atq; operibus / addo etiā passionib⁹ / in quib⁹ nulla delicti suspi-
 tio inuenitur: ut uerus homo cognosceretur. Vtrumq; igitur in ipso cernim⁹,
 Interrogabat enim ut homo: ubi Lazarus positus esset. Imperabat autem ut
 Ioan. 11, deus: ut e mortuis rediret, Et matr̄ qd mibi et tibi o mulier: ut homo dicebat,
 Ioan. 12, et aquam in uinū ut deus cōuertebat, Duarum igitur naturarū suarū cogni-
 tio: et dictis et factis necessario facienda erat , Quare ipsi quoq; nos debemus q
 deo uero cōueniunt / diuinitati sue: que homini uero / humilitati nostre quam
 propter nos assumpsit; accōmodare. ¶ Sed ipse ait (inquiunt) omnia mea tra-
 dita sunt mihi a patre meo , Cui autem omnia tradita sunt ab alio: nihil habet
 a seipso. Quomodo igitur is scdm substantiam idē erit patri: qui omnia possi-
 det. ¶ Si nihil ex seipso filii habet scdm uos / qm ipse a patre accepit oia; pater
 ergo cū dederit oia / nihil habet in seipso, quod absurdissimū est, Quō enī pa-
 ter poterit denudari iis que sibi natura insunt: Habet igitur semp oia p̄: q fi-
 lio dedit, Et filius similiter semp habet: que se accipere ut hominē ait, ut ipse di-
 cit , Pater diligit filium, & potestatem dedit ei iudicium facere: quia filius ho-
 minis est , Si ergo iudicandi potestatem datam sibi esse ait / non alia quadam
 de causa sed quia factus est homo: perspicuum est quia non ut uerbum dei &

deus/ipse accipit/sed ut homo, Accipere igitur omnia/ ipsi ut homini attribue
dum; que ut deus naturaliter habet, et sic erit imago patris incommutabilis.
CAduersus ea que dicuntur ab hereticis; quia Christus fleuit/et quia dixit, nūc
anima mea turbata est. et transeat a me calix iste, et tristis est anima mea /cete
raqz huiusmodi,

Cap. III,

Vas ab homine nudo has uoces dictas credunt heretici: quia mortem
q timuit/et tristis factus est/ceteraqz huiusmodi perpeſſus; ut homo ue
rus. Deus enim uerus/sicuti Christus est; quomodo ut deus mortem ti
muifſet qui ait, ego sum uita, qui alios ex morte reuocauit, qui discipulos hor
tabatur dicens, Nolite timere eos qui occidunt corpus; animam autem nō poſ-
ſunt occidere, Ut uerbum autem dei; quomodo timere potuit qui Abrabe di-
xit. Noli timere; quoniam ego tecum sum, qui Mose aduersus Egypti regē fu-
ſuscitauit, qui ad Iosue dicebat, Confortare ut uir, Quomodo etiā alios ipſe ti
muifſet ad quem sancti clamant. Domin⁹ michi adiutor; et non timebo quid
faciat michi homo. Quomodo autem si uenit ad interimēdam mortem; mor-
tem timebat quam interemit. Sed infernum timuit; inquiunt, Mirum est q. hec
audeāt dicere, Ianitores enim inferorum cum primum eum uidissent, spiritus
inclusos exire pre timore dimiserunt, Quod patet, quia multi sanctorum ex-
citatio morte/in sanctam(ut scribitur) ciuitatem intrarunt; et uisi a multis sūt.

Ioan., 14.
Luce, 7.
Math., 10.
Gene., 15.
Exodi, 3.
Iosue., 1.
Pſal., 17.

Aut quomodo timebat mortem; qui nō fugiebat dum quereretur; sed dicebat
ad querentes, ego sum; diuittite iſtos, qui dicebat, potestatem habeo sumere
animam meam/et nullus tollit eam a me; sed ego pono ipſam a meipſo, Non ti
muit ergo filius dei mortem ut deus; sed natura humana/que id pati nata est,
Tempora ergo(ut in superioribus etiam tetigimus) in quibus dicta factaue sūt
que de ſaluatore dicuntur; diligenter consideranda sunt illis/ qui recte uolunt
ſcripturas intelligere, Si ergo anteqz hominem aſſumpſiſſet uerbum dei; fleuiſſe unqz/aut mortem formidaſſe/aut aliquid tale perpeſſus ſcriberetur; ſicut de-
um etiā hec perpeſſum iure credere poſſent, Si uero poſteaqz homo fact⁹ eſt/
hec de ipſo ſcribuntur; quare non credunt ut ab homine dicta /factaue eſſe?

Math., 27

CSed qui fieuit/ qui timuit/ tristisqz fuit; quomodo erit natura de⁹? Creatura-
rum enim/ neqz omnium; hec propria ſunt, **C**Qui Lazarum a mortuis ad ui-
tam redire imperauit/ qui aquam in uinum nutu cōuertit/ ceteraqz huiusmodi
multa fecit; quomodo non erit natura deus? Presertim cum ipſe clamet, ego et
pater/ unum ſum⁹, dei enim ueri; hec opera ſūt, Qz ſi ex dictis factis uerna-
no more perturbamini; quare nō proficitis ex illis que ut deus uerus et dixit &
fecit. Et ſi propter humilia dicta factaue/humilia de ipſo intelligitis; cur ſubli-
mia quoqz de ipſo non creditis/propter dicta factaue ut a uero deo? Nam qui
humiliter illa dixit fecitqz ut homo; hec ipſe ſublimiter ut uerus deus et dixit &
fecit/ ut et uerum deum et uerum hominem ſeipſum eſſe demonstraret, Nam
quoniam ita factus eſt uerus homo; ut uerus eſſe deus non amiferit, nec enī ali-
ter; noſtrū genus ſaluari poterat, ne quis audieſ ſi pum factū eſſe hominē; mu-
tum eſſe uerbum de in naturam noſtrā putaret/ aut aliud factum q̄ eſſet

Ioan., 18.
Ioan., 10.Ioan., 11.
Ioan., 2.

Ioan., 10.

Theſau, Cyril,

Semper ut tertium quid (uerbi gratia) ex homine atq; deo cōpositum . hac dē
cauſa necessario modo more hominis et loquitur et facit / sine delicto: modo ut
uerus de⁹ / ut utrumq; ipſe intelligatur esse , Ideo permittebat ut natura homi
nis que in ipſo erat abſq; peccato: passionibus noſtre nature moueretur , Ope-
rabatur autem etiam plerumq; ut deus: dicebatq; ad credentes , Si michi non

Ioan, 10, creditis / quia uidelicet hoīem uidetis; credite operib⁹ meis / ut cognoscatis quia
ego in patre et pater in me est, et ego et pater unū sumus. Que igitur deo con-
ueniunt dicta / facta ue: deum uerum esse demonstrant, que autem homini: ue-
rum hominem, hoc enim fidei catholice precipuū mysterium est, Vos autē he-
retici ex proposito / filio dei repugnantes ; cum audiueritis ego & pater unum
sumus / in peruersum ſenſum id dictum distrahere conamini , Cum autem uer-
ba humanitas dicta aut facta proferuntur : nō ipſi ut homini ſed ut uerbo dei
ſtatim accōmodatis. putantes hinc demonstrari poſſe; non uerū deum ſed cre-
aturā / uerbum dei eſſe / quem tamē creatorē omniū negare non audetis. Aut
ergo attribuatis ei ut unū cū patre ſit ſicut uerbū eius: & tunc nō inuenietis flē-
tem / uel tristem uel timentē, aut ſi nō creditis dicenti ſe unum eſſe cum patre:
neq; quoniam timuit credatis, ut ad Iudeos omnino reieci / quia nullum uer-
bum euangelicum ſuſcipiatis; a tot & tantis turbationibus dei eccleſiam libere-
tis. Nos enim articulum eſſe fidei maximum immo funda mentum non ignorā-
mus: uerum ipsum eſſe deum ut uerbum patris / et hominem uerum: quia ſeip-
ſum exinanuit formam ſerui accipiens, Discernantur ergo dicta eius & facta.

Philip, 2, et cum audias, ego & pater unum sumus: unam patris & filii deitatē intellige /
et filium ex patre naſci eternaliter credas , Et rursus quando audis quia flē-
uit / quia timuit / quia doluit; hominem quoq; uerum eſſe cognoscas / et nature
hominis hec attribuas, Mortale namq; corpus affumpsit / omnibus passionibus
nature noſtre ſubiectum: peccato ſemper longe remoto, Conuenienter igitur
quoniam idem homo uerus et deus uerus eſt; hominis paſſiones ſibi attribuit /
propter personalem identitatem , Sic dicimus etiam deum paſſum / et crucifi-
xum / mortuū / ſepultum: que omnia ut homini ſibi non ut uerbo dei attribuū-
tur, Sic enim que homini conueniunt / ut ex homine dicta ſunt: per inſitos hu-
mane nature mot⁹ naturales, quos ita mens percepit: ut per linguam proferat
que in occulto abſq; uoce uerbo mentali dicuntur, ¶ Preterea, nō alia de cauſa
uerbum dei homo factū eſt: niſi ut nos liberaret / et infirmitatibus noſtriſ deſ-
tate ſua coniuncta; naturam humanā firmaret / & ad robur (ut ita dicam) ſuū
conuerteret. Quando igitur formidaffe mortē uidetur; ut homo dicebat, pa-
ter transeat a me calix iſte, uerū tamē non ut ego uolo; ſed ut tu. Quamuis enī

Math, 26 mortem ut homo abhorrebat; uoluntatem tamen patris / et ſuam ut uerbi; per
ſicere ut homo non recuſabat, Ideo dicebat: ſpiritum eſſe promptum et carnē
infiriam, Cum igitur dixit. non ut ego uolo; deſe ut homine intelligit, Dein-
de cum infert. ſed ut tu pater uis: de ſeipſo etiam intelligere debemus, Omnia
enī que pater uult; uult filius quoq; ſimiliter, Quod inde patet: quia ſeipſum
Ephe, 5. tradidiffe & obtuliffe pro nobis ſcribitur, Morti ergo quam ut homo formida-

bat; seipsum pro nobis ut deus tradidit, ¶ Ad hec, si sanctos viros contemptis
se mortem inuenimus/et constanter per eam uoluisse ad uitam eternam tran-
sire/ idq; animi robur habuisse; quoniam habebant Christum in interiore ho-
mine habitantem/ quomodo pertinuit mortem ut deus; qui facit ne alii time-
ant? Aut quomodo nō absurdum erit; fortitudinem eorum mirari/ qui dei uer-
bum in seipsis habuerunt, ipsum autem filium dei formidolosum ita putare; ut
timoris morbo uictum credamus? Sed omnia ille per pessus fuit; ut nos ab omni-
bus liberaret. Sicut igitur nisi mortuus esset/mors non extingueretur; sic nisi ti-
muisset/non essemus nos a metu liberati/nisi doluisset; non cessassent dolores
nostrī. Et ita singulas passiones carnis fuisse in Christo absq; peccato commo-
tas inuenies; nō ut ab ipsis homo ille superaretur sicut & nos, sed ut cōmote uin-
cerentur uirtute inhabitantis uerbi; et sic natura nostra reformaretur ad me-
lius. Et quoniam in cruce sua gloriamur/ credimusq; nos saluos esse quia dei fi-
lius homo factus pro nobis/ crucifixus & mortuus est; ut mortem nostram mo-
riendo destrueret/& in seipso nos omnes a corruptione ad incorruptionē tra-
duceret; opus erat certe ad fidem nostram/ etiam in ipso passionis tempore ue-
rum se hominem esse ostendere. Ideo ne quis dubitare posset; ut homo clama Math. 27
bat, deus meus/deus meus/cur me dereliquisti? et rursus, transeat a me calix
iste, His igitur atq; similibus; totum ad se hominem uere assūptum esse ostendebat. Tenebris uero et terre motu/ ceterisq; hui⁹ modi; deū se quoq; uerū de-
mōstrabat, Vnde nōnulli qui eum antea deridebant; cōmoti clamarunt, Vere Luce. 23,
filius dei erat iste, Quomodo igitur non erit stultum perturbari; quādo ut ho-
minem locui eum audias/et more humano dictorum factorum ue recordari/
que uero ut deus dixit fecitq; omnino contemnere? Timebat ut homo, sed il-
lus semper tene; q; ut deus dicebat, potestatem habeo ponere animam meam; Ioan. 10,
et rursus potestatem habeo sumere ipsam. ¶ Postremo, maxime in gratitudi-
nis est cum scriptura clamet: hominē filium dei esse factum/ non ut ipse qui est
immutabilis; ad naturam nostram mutaretur, sed ut nos sibi coniunctos/ ad su-
am quātum possibile est: per misericordiā suam reformaret, Omnia enim sua
factus homo nobis dedit, & filios dei; non natura (id enī impossibile est) sed gra-
tia fecit, maxime inq; in gratitudinis est: quoniam infirmitates nostras accepit/
conuenienterq; nostra sibi absq; peccato propter identitatem personalem at-
tribuit; ut etiam in nobis passiones carnis extinguerentur/ ppter illum qui eas
propter nos in seipso superauit; idcirco a nobis inter creaturas collocari, ¶ Il-
lus etiam non pretermittendum, q; se numero per prophetas deus & cor &
manus sibi attribuit/ et timorem & dolorem & iram/ et animam, Cum igitur
perspicuum sit/ dei uerbum in prophetis locutum fuisse; an audebunt isti hu-
iusmodi passiones et partes hominis dei uerbo ante incarnationem accōmoda-
re? Non facient certe; sed tropologice aut alio modo / quodam humano more
dicent omnia hec cōscripta fuisse, Quomodo igitur posteaq; homo factus est/
non intelligunt nō nature uerbi sed nature humanae (quam uere cum omnibus
suis passionibus sine peccato assump̄it) omnia hec esse accōmodanda?

C De eodem uidelicet q̄ filius non sit creatura, proposito textu illo, primogenitus totius creature,

Cap, IIII,

Colof, i,

I creature (inquiunt) filius non esset; non diceretur omnium creaturam primogenitus, Nam quia magnam habet cum creaturis coniunctionem, quis primus earum et ante omnes sit; hoc nomine appellatus est.

C Etsi difficile non est ad rem ipsam statim respondere: primum tamen illud dicendum, Si quia primogenitus omnium dicitur creaturarum / cum creaturis conumerādus uidetur: omnem rursus excedere creaturam videbitur / quia solus unigenitus dictus est, Nam sicut primogenit⁹ uocatur qui multos fratres habet; sic non est unigenit⁹ nisi qui solus ita natus est ut nullos habeat fratres, Quomodo igitur et primogenitus et unigenitus simul erit: cū hec inter se manifeste repugnant⁹ Nam quoniam utroq; modo a scriptura nominatur: necesse est ut diligenter queratur / quomodo unigenitus & quomodo primogenit⁹ est, Vnigenitus igitur est: quia solus ex patre nascitur / & solus dei fili⁹ natura est, primogenitus uero non simpliciter / sed in multis scribitur fratribus,

Roma, 8,

C Quādo igitur natura ipse deus / homine assumpto frater factus est noster: tunc etiam primogenit⁹ factus est in multis fratribus / quia multos filios dei per gratiam effecit, primogenitus ergo uocatur; non quia tempore precessit / nec quia eiusdem ipse in quantum dei uerbum / cum creaturis essentie est, sed quia in ipso primo deificatus⁹, Ideo unigenitus nulla causa addita simpliciter appellatur; quia solus ut uere filius / in sinu patris est. Primogenitus uero ita dicitur: ut et causa / & quorum est prim⁹ / statim afferatur, Primogenit⁹ enim (inquit) in multis fratribus / et primogenitus ex mortuis, Nam cum ipse natura incrementus sit / & omniū dñs atq; creator: creatura etiam factus / prim⁹ inuenitur inter omnes homines / quos assumpta humana natura reformauit. Non est igitur ipse ut uerbum / creatura, Nam si in eo uniuersa creata sunt / ut ait Paulus: nichil est creatum / quod per ipsum / creatum non sit, Aut si omnia que creata sunt / per ipsum facta sunt: ipse seipsum creauit / si creatura secundum hereticos est, quod omnino impossibile inuenitur, Primogenitus igitur in multis fratribus pie intelligitur / ut diximus: quia factus homo et frater noster / primus nos in se ipso sanctificauit, Primogenitus autem etiam ex mortuis: quia prim⁹ ipse morte calcata surrexit / & primus carnem nostrā in celos reduxit. ideo ait. Ego sum via: et ego sum ostium, per ipsum enim natura nostra nouum iter facere docta est: et quasi per portam quandam celos ingreditur, Propter misericordiam igitur suam creaturis se factus homo connumerauit: et primogenitus earum factus / uniuersa reformauit, Vnigenitus ergo filius patris: secundum naturā est. Et uidimus (inquit) gloriam eius: sicut gloriam unigeniti a patre, deus enim uerus est ex deo uero: lumen ex lumine, Primogenitus uero propter nos / ut sicut per ipsum facta sunt omnia: sic etiam in ipso reformata saluentur. Quare sicut initium uiarum creatus est / quia per ipsum omnes possunt in salutem recessere: sic primogenitus uocatur in multis fratribus / quia uocauit nos omnes ad adoptionē dei per gratiam, et rursus primogenitus ex mortuis: quia prim⁹

Colof, i,

Colof, i,
Ioan, 14.
Ioan, 10,

Ioan, 1,

ex morte resurrexit et naturam nostram in incorruptionem reuocauit, ¶ Sed unigenitus (inquiunt) dicitur; quia solus a solo patre creatus est, Cetera uero cuncta per ipsum, ¶ Si hac de causa unigenitus patris filius dicitur; non erit pater omnium uniuersaliter creator. Sed omnia ex ipso esse; scriptura clamat. Non ergo quia solus a patre creatus est; sed quia solus ex patre naturaliter nascitur; idcirco unigenitus appellatur, Nam si unigenitus diceretur quia solus a solo patre factus est; nonne dies quoque unigenita diceretur; quia solum modo fit? Nonne artes quoque multe aut imagines aut opera; que solus aliquis solaque fecit; unigenita dicerentur? Nonne sol ac luna / celum quoque multaque alia / unigenita vocaretur; quia sola in specie sua facta sunt? Sed nemo profecto unigenitum illud dicit quod factum est; quis solum a solo factum sit, Nec igitur etiam filius / quia filius a solo factus; sed quia solus a solo genitus / unigenitus dicitur, Opus enim non genimen appellatur; quod factum est. filius uero genitus est ex patre; quia ex ipso naturaliter prodies / essentie paterne uerus per generationem inuenitur, Quid si unigenitus (ut nonnulli aiunt) appellatus sit; quia solus omnia exceptus pater quoque unigenitus hac ratione diceretur. et quicquid in specie sua exceedere videretur; unigenitum vocaretur, Non ergo propter excessum / sed quia ex patre solus nascitur; idcirco unigenitus est, ¶ Sed unigenitus (dicunt) est; quia solus paterni consilii angelus est, ¶ Si ergo insitum nobis quoque uerbum cogitationes mentis solum enunciari recte posset unigenitum mentis appellari. quod nemo unquam dixisse inuenitur, Sed unigenitus inquiunt dicitur / quia creator solum omnium est que post ipsum creatum sunt: neque quoque ipsius creator putetur, Ait scriptura; o uos / omnia simpliciter in ipso & per ipsum facta esse predictum, ¶ Preterea, primogenitum nonnunquam dicimus eum: qui primo natus est, hoc modo Christus primogenitus uirginis dicitur secundum carnem. nonque alios etiam genuerit; uirgo enim post partum etiam remansit, sed quia primum plerumque & absolute et in se / & non per comparationem ad alia dicitur, ita ergo etiam ex deo primogenitus est; non ut multorum primus / sed ut solus ex deo genitus, ¶ Ad hec, que prima simpliciter sunt; causa sunt eorum que secundo loco sunt, Dei ergo filius / primogenitus aliorum potest dici; quia ipse primus causa est / ut filii appellatio ceteris omnibus accommodetur, ita et pater deus / primus pater est; quia primus omnium genuit / qui eternaliter generat, ¶ Adde. quod si ibi ipsis heretici repugnant, primogenitum enim filium dicunt: quia solus a patre factus sit, cetera omnia / per filium esse producta concedunt, Hec certe repugnant, Nam si ea ratione primogenitus est; non ab eo certe sed a patre solo cetera quoque producta essent / quorum comparatione ipse primo productus dicitur, ¶ Sed quomodo (inquiunt) si uerus dei filius uerbum est; ceteris eum conuincit scriptura dicens, primogenitus totius creature? Necesse enim omnino est tale esse uerbum secundum naturam; qualia sunt quorum est primus, ¶ Magna in huiusmodi oratione impietas est, Non enim quia creatura est filius; totius creature primogenitus dicitur. sed quia omnes nos in ipso et per ipsum adoptati filii dei per gratiam efficiuntur, cuius gratie ipse author est; similes sibi p

Cauillati-
ones here-
ticorum

Colof., 1,

Luce., 2,

Colof., 1,

Theſau, Cyril,

mifericordiam faciens credentes in eum, Quoniam uero primogenitus; est id circo imago patris uera demonstratur. Nam sicut ipſe primus filius uere est; ſic & pater primus pater, In ipſo enim primus pater eſt; & ipſe primus filius in primo patre, & per ipsum omnia facta ſunt; & per ipsum omnis creature ratio nalis adoptatur, ¶ Postremo, ſi quia primus totius creature filius dicitur / crea turam ipsum quoq; creditis; quid dicitis quando pater de ſe dixit, ego prim⁹ /

Ioa, 1., et ego post hec. An et ipsum primum creaturarū / & creaturam audebitis pre dicare; non arbitror. Sicut igitur pater non eſt creature / quis primus dicatur: ſic et filius, Et ſicut pater principiū ſe ipsum eſſe omnium oſtendens / dicit, ego ſum primus, ſic & filius totius creature prim⁹ dicitur: quia per ipsum omnia fa cta ſunt / et ipſe principium omnium atq; creator eſt,
¶ De textu euangelico. ſedere autem a dextris meis aut a ſinistris meis: nō eſt meum dare.

Cap, V,

Efa, 4,4., Ed quomodo (inquiūt) ſi equalis patri filius eſt: dixit ad filios zebedei, f non eſt meum dare. Id enim aperte oſtendit: non habere ſe potestate dandi quod petebatur, Non eſt igitur equalis patri: quoniam pater om nium potestatem habet, ¶ Oportet certe non ita incoſiderate ſaluatoris uerba exponere, Nam ſi diligenter perſpicere ſingula uolueritis: nichil inuenietis quo impietas uoſtra poſſit iuuari, Accesserūt zebedei filii ad Christum / ſupre mosq; honores petebant qui aliis deſebabantur. Ad quam petitionem conuenie ter ſaluator reſpondit: non eſt meum dare, nō quia potestatem dandi non ha beat: ſed quia premia proportionaliter certantibus dantur, Nam quemadmo dum ſi quis certamen iuiciuerit & munera declarauerit: ad petentes maxima premia dicat; non eſt meum dare, non enim certandi munera ſic michi propo ſita ſunt / ut uelim potentibus dare quibuscumq; ſed illis ſolum qui certando ſuperabunt, ſic ſaluator quoq; / non eſt meum dare inquit ſupremum honorem uobis potentibus: qui reſeuatus eſt in preſcientia patris illis / quos excessus cer tandi coſmendabit, Quare domini hec reſponſio nō potestate negat; ſed diſpe ſationem oſtendit, Quomodo enim ipſe non poſteſt dare quibus uelit; cum inueniatur omnibus diſcipulis id eſſe largitus, Amē amē inquit dico uobis, quā do filius hominis ſedebit in ſolio maiestatis ſue: ſedebitis & uos ſup duodecimi ſedes, Non enī ut propheta hoc predicit; ſed ut author benignel largitur, Quo modo ergo qui omnibus poſtuit dare: duobus non poſtuit? niſi forſan audebitis dicere: non habituros quod dicitur apostolos, Quod ſi facietis: nemo amplius Christianus alloqui uos debet / ſicut ueritatis contemptores, Sicut igitur ſi zebedei filius non poſſet id dare: non eſſet equalis patri, ita quoniam omnibus diſcipulis dare poſtuit; equalis genitori erit in omnibus, ¶ Preterea ſi uere dicit omnia ſibi trađita eſſe a patre / et in omnibus gratia etiam hec continentur: non negat potestatem dandi cum dicit / non eſt meum dare: ſed diſpenſatiua ora tio eſt, Eſaias enim aperte clamat dicens de ſaluatori, Propterea ipſe domina bitur multis / et fortium ſpolia partietur: quoniam trađita eſt in morte anima eius, Si ergo ipſe honores sanctis uiris partitūr: quomodo dicitis eum non poſſe

Math, 20., Math, 19

Eſaias, 53,

dare potentibus si uelit? Certe omnia pater per ipsum operatur, quorū unum est; distributio munerum singulis sanctorum. Ipse igitur distributor munerū est. Sed sensum euangelicorum uerborum altius exponam⁹. Cum saluator noster dominus Ihesus Christus discipulos hortaretur atq; moneret: ut nichil in hac uita uellent habere/ sed cultui diuino attenderēt/ acingentes honores mā data sua seruantibus policeretur; accesserunt discipuli dicentes, Ecce nos iam omnia negleximus/ & te solum secuti sumus; quid ergo erit nobis? Respondit Christus, quando filius hominis in solo maiestatis sue sedebit; tunc in illa regeneratiōe uos quoq; in duodecim sedebitis sedibus/ iudicaturi duodecim Israeli ticas tribus. Id cum filii zebedei audissent; non cōuenientem sibi mercedem cō cupuerunt. Nam quod omnibus discipulis quasi pro mercede beniuolentie erga Christum / erat propositum: soli rapere studuerūt. Verum ne inanis glorie cupiditate uicti uiderentur; ipsi quidem pudore silent/ matris uero ministerio utuntur, Accessit igitur illa ad dominum dicens, Dic ut isti duo filii mei sedēat: Math , 20 unus a dextris tuis et alter a sinistris tuis. Aperte igitur per hec uerba uidetur mulier id quod omnibus debebatur: ad filios solummodo suos uelle traducere, Nam nisi hoc esset: qua ratione quod datum omnibus erat discipulis/ de numero quorum etiam filii sui fuerunt / id ipsa rursus petit⁹. Non alia uidelicet: nisi ut cōmune omnium premium ad suos transferret, Hec saluator cum sciret ut deus; filios zebedei ad se uocat , nec acriter propter misericordiā suā eos increpat; ne doloris magnitudine mesticieq; submergeret , sed dicit: non esse suum dare, Nec naturae sue his uerbis impotentiam (ut heretici dicunt) ostendit, Stultum enim omnino id dictum est: presertim cum iam prebusse omnib; hoc iniuentiatur , Sed quoniā (inquit) iniustum petitis gratiā quam me nō decet uobis largiri: non est meum dare , Iustus enim sum iudex / et honores singulis quos per gratiam affero; quasi debitos laboribus uirtutibusq; suis distribuo , ¶ Ad hec . inani gloria moti : a dextris & a sinistris meis sedere concupisti, Id autem dare: meum non est, Non enim dabo morbum alicui: qui doceo atq; hortor ut a morbo caueatis, Ita ergo id dicitur: quemadmodum si ignis refrigerari potenti ab ipso diceret: non est meum dare id tibi, calefaciēdi enim / non frigescendi mihi natura inest, Sic Christus quoq; dicit, iustus sum munerum declarator / in certaminibus positis, Ac ideo nō potentibus simpliciter largiri de beo; nec per iniuriam / certatium omnium ad duos solum honores traducere. sed pro rebus ab unoquoq; gestis: quasi debiti a me honores distribuēdi sunt, Illi ergo iure hoc accipient: quibus a patre meo (qui per me & in me omnia ope ratur) preparata hec sunt, Nemo certe hic suspicari debet? ideo a patre honores preparatos dici: quia ipse prestare non possit/ sed propter dispensationem incarnationis; sicut ab homine dicitur. solet enim omnia que naturam hominis excedunt: patri ut deo attribuere, Nam cum ipse quoq; deus secūdum naturā sit/ & unum atq; idem cum patre: omnia profecto poterit sicut deus , Ab inani ergo zebedei filios gloria improbaq; ambitione deterret/ ad modestiamq; reducit: ut a sequentibus patet, Moleste namq; tulisse ceteri discipuli scribuntur

Math.19.

Math , 20

- Math, 20** quoniam propositum omnibus honorem petitione mulieris rapi uidebant , Et certe quantum ad ipsam & ad filios suos fuerat : eruptus hic honor a ceteris fu-
it, Saluator autem (ut scribitur) uniuersaliter ne zebedei filios turbaret; ad do-
ctrinam ipsorum & omnium dixit, Gentium reges & principes earum / domi-
nantur ipsis, non sic erit in uobis / sed qui uoluerit primus esse in uobis: erit om-
nium seruus, Deinde se ipsum in exemplum proponit, sicut (inquit) & filius ho-
mini uenit non ut sibi ministretur: sed ut ministret , Et demum quasi apicem
Luce, 14 apponens / et sensum uerborum suorum enodas: parabolam apponit / qua uo-
catis in conuiuum consulit non rapere primum locum / sed expectare donec ho-
nor sibi a principe conuiuii tribuaf , Melius enim est inquit ab extremo loco ad
primum honorifice uocari: q ab occupato imprudenter primo ad extremum tur-
piter depelli / ac alium ad primum ipso audiente uocari, Ita & zebedei filios eo
dem sermone honestissime castigauit: et ceteros accommodatissime consolat⁹ est.
Hac ergo de causa / nō quia nō potuit: nō est meū dare/ zebedei filii respōdit,
¶ De textu euangelico, ut cognoscant te solum uerum deum; et quem misisti
Ihesum Christum.
- Cap.VI,
- Ioan, 17,** Cce (inquiunt) ipse filius ait solum patrem / deum uerum esse, Sed ipse
Esaie, 44 e quoq; pater dicere inuenitur. Ego de⁹ primus et ego post hec: nec est
deus preter me, Quomodo igitur ad primum et solum uerum deum:
alium uos quasi uerum deum adiucere audetis. ¶ Sed non ad deiectionem filii
heca patre dicuntur, nisi forsitan (ut apud fabulas gentium fertur) inter filium
et patrem bellum esse credaris. Sed ad deiectionem falsorum deorum: primū
postremumq; hoc est sempiternum se pater deum appellat / secumq; filii ne-
cessario intelligit, Vbi autem filius est: ibi spiritum quoq; suum adesse necesse
est, Q; autem saluator ait: ut te cognoscant uerum solum deum / nonne uide-
tis q; statim coniungitur, et quem misisti Ihesum Christum? Ut ergo uerus de⁹
pater cognoscendus est; ita nō aliter Ihesus quoq; Christus habedus est, Nam
si uerbum patris est/ sicuti certe ab omnibus esse conceditur; quis adeo mentis
inops dicere audebit / patrem ut filium a deitate depelleret dixisse ; nec est de⁹
preter me. Creaturas igitur a quibus falso dei nomen occupatur: illis uerbis pa-
ter / non filium reppulit, Quod ut apertius intelligatur / ponamus nōnullos er-
rare impulsos hominis aut bruti animalis cuiusdam statuam erexisse; quā cre-
dant lucis esse originem / quamq; lucis nomine appellant, Ad hec fingamus so-
lem ad huiusmodi homines magna uoce clamasse. Erratis nimium omnes uos.
Ego enim solus sum lux: nec est alia preter me. An igitur his uerbis / splendorē
solis & lune non esse lucem putabitis? uel aduersus falsam lucem illa uerba so-
lis dicta interpretabimini? Hoc extrellum profecto facietis, Quare cum a pa-
tre quoq; dicitur. ego solus sum de⁹ / nec est alius preter me: falsos deos non fi-
lium extrudi firma fide credendum est, Quomodo enim non erit insanum de
uerbo dei hec dicta esse configere? per quod omnia facta sunt / sine quo nihil
factum est, quod per prophetas locutum est; quodq; semper in patre est , Falsi
ergo diu deiq; filii quos humana ignorantia finxit; repudiātur. Nec etiam quia

Solus pater uerus deus a filio dicitur: idcirco filius a consubstantialitate sua cui cietur. Verus enim et ipse deus est: quoniam uere dicit, Ego sum ueritas, Qua Ioan. 14, re uero patri (etiam si dirumpantur heretici) eternaliter coiungitur, Quod ergo dicitur / ut cognoscant te solum uerum deum; aduersus falsos gentilium deos / necessario accipiendum est. Nam si filius non esset natura uereque deus / ut pater: quomodo uere se coiunxit uero deo dices, et quem misisti Ihesum Christum? Non enim potest simul cum natura creata / res increata cognosci: nec unquam cum creaturis conumerabitur, Nulli enim preterquam filio certe dabitur quod possit dicere: ut cognoscatur te solum deum uerum / et quem misisti Ihesum Christum. Dic queso an poterit quicquam alioquam id deo patri proferre: nequaquam. Soli certe filio uerba hec congruunt: quia creatura non est / sed ex patris substancialia prodit & genitor non inuria connumeratur. Ipse namque nos docuit: quod patris ueri genimen uerum est, Manifestauit nomen tuum hominibus: quia uidelicet uerus pater es / et filium Ioan. 17, uerum habes, Ioannes etiam ait. Et simus in uero filio eius Ihesu Christo, Non enim Ioan. 5, potest excludi filius: quando solus pater esse uel facere aliquid dicitur, qui solus extedit celum: de patre a quodam propheta scribitur, Et ipsius patris vox Iob. 9, fertur, ego solus celum extendi, Et tamen a parte de filio quoque legitur, Verbo Ecc. 24. domini celi firmati sunt. Si ergo quāuis pater dicat se solum celos fecisse / filius taliter ps. 32, mē etiam fecisse inuenies: perspicuum est quia quādo etiam solus pater uerus deus appellatur / una cum eo semper filium (per quem omnia facit: per quem loquitur) intelligi necesse est. Sic enim est in uno solo primo & uero deo naturaliter: queadmodum in luce splendor, ¶ Proposito textu, Ihesus autem proficiebat sapientia et etate et gratia: apud deum et apud homines,

Cap. VII,

Vomodo (inquiunt) equalis erit patri substancialiter filius: qui non perfectus est: Inuenitur enim in sapientia proficere. Proficit autem quod perfectus est. Pater uero perfectus est / nullius indiges rei: ac ideo nullum in melius suscipit profectum, ¶ Interrogandi heretici sunt de quo putant scriptum esse: quod proficiebat in sapientia et gratia, de Christo certe dicent, Christum porro quem arbitratur tuuisse. Nam si commune nudumque hominem / in quo nihil ultra naturam fuerit: proficiat quoque ipse ut homo. Sin uero deus est & homo propter nos factus: ut scribatur quod perfectus suscipiet: aut quod imperfectus erit: quod non rapinam arbitratur est se esse Philip. 2, equaliter deo. Quod si equalis deo est ut Paulus affirmat / et tamē proficiebat: maiorem etiam perfectum uos dicere eum necesse erit, quod absurdissimum est. Cum igitur perfectus sit & perfecti prius filius: propter incarnationem dictum esse istud accipiatis. Nam si ut uerbum factus homo profecit: non ipse nobis profuit / sed magis caro quam assuplit. Perfectum sibi a tulit / & ad perfectionem perfectum conduxit. Quod igitur nos gratias agimus sibi tantum propter nos homi facto: cum oporteret profecto: ut ipse nobis gratias referret. Quod quoniam uel cogitare ipsum est / non ut uerbum profecit: sed propter incarnationem illud dictum est / ut modo latius dicemus. ¶ Preterea, non nudus sed ueris uocabulis uerbum dei appellatur deus / et dei sapientia / et uirtus / et forma / et imago patris, Quomodo igitur 1. Cor. 1. cum hec omnia uere sit: perfectus est susceptibilis. Esset enim aliquid maius Coloss. 1, deo / et sapientia / & uirtute / et forma / & imagine dei: quod impossibile est, Hebr. 1, H. 1.

Cad hēc principatus/dominationes/angeli/archangeli et omnis rationalis creatura; participatione uerbi perficiuntur. Quomodo igitur imperfectus est ipse: quo cetera omnia perficiuntur: et quomodo sapientia dei proficere in sapientia pōreſt: aut quomodo in gratia ille proficit: qui omnium gratiarū largitor est. Nisi forſan Paulo non credant: qui sapientiam dei filium appellat/ & gratie largitorem. **A**ccedit q̄ semper imperfectum quod est: ad perfectiōnem ascēdere conatur / et primum locum in quo est negligit: maiorem autem atq; meliorem desiderat. ut homines (uerbi gratia) in sapientia omniq; virtute paulatim proficiētes: ad perfectiōrem uitam ascendunt. Dei autem uerbū hoc est dei filius cum totus in patre sit/ et totum in se patrem habeat: quo ascēdet. Nam qui patrem replet (ut modo corporum dicam) et repletur a patre / si recipiet incrementum: patre maius uidebitur. quod nefas dictu omnino est. Non ergo proficit qui perfectus est: nec mutatur qui imutabilis est. Sicut ergo Philip, 2, quando Paulus dicit / humiliauit ſeipſum formam ſerui accipiens: non perturbamur / nec minora de uerbo dei opinamur / sed misericordiam et gratiā eius miramur, ſic non oportet perturbari: quando profecifſe ipsum legim⁹. Nam quemadmodum nihil ex illa humiliatione uerbi deitas paſſa est: ſic ex iſto profectu nihil penitus fuit perpeſſa, ſed ſicut propter nos humiliauit ſeipſum / ſic etiam propter nos proficere uoluit / ut nos in ipſo in ſapiētia proficiamus: qui propter peccatum quaſi iumenta effecti eramus. ut etiā in gratia in ipſo ſimili ter proficiamus: qui pulſi propter primi hominiſ preuaricationē a pristina dei gratia fuim⁹. Omnia enim noſtra propter nos Christus ſine peccato fuſcepit: ut ad melius omnibus reformatis / omnium noſtrorū bonorū fieret principiū. Sed ſenſum nunc iſpius textus altius inuestigemus. Naturalis quedam lex facit: ut non ſubito nec in breui tēpore / ſed paulatim ſcdm profectū corporis in ſapiētia etiam omniq; uirtute homo pſciat. Verbū igitur dei quod factū caſro describiſ / quāuis ſapiētia et uirtus perfecta patris ſit: tamē qm ſe uere factum hoiem oportebat ostēdere / nō preter naturā hominū ſed ſcdm naturā paulatim crescente corpore: paulatim quoq; ſapiētior uidebatur. Occultam igitur ſapiētiā ſuā paulatim reuelabat: legem nature noſtre ſecut⁹. Cum igit audis profecifſe ipsum in ſapiētia et gratia: noli putare quicq; iſpi additū fuſſe qui nullius unq; rei egere potest. Sed quia uidentib⁹ atq; audientibus eū / ſapiētore gratiorēq; in dies ſe prebebat: idcirco ſcribitur profecifſe. Ita detegendo ſeipſum in dies: non ipſe / ſed qui mirabātur iſpum atq; amabāt / pſciat. Et certe qd in re aliqua proficit: aliud eſt q̄ res illa in qua proficit. Si ergo Christus qui eſt ſapiētia / profecifſe in ſapiētia ſcribitur: non ipſe profecto (ſapiētia enim in ſeipſa proficere non potest) nō ergo ipſe / ſed humana proficiebat na- tura. Nam dum in dies in ipſo deitas manifestaretur / mirabilior et ſapiētior uidebatur. Proficiebat autem in ipſo natura humana hoc modo. Assum- pſit ſapiētia dei hoc eſt filius dei noſtrā naturam, paulatimq; tum tierbiſ tum factis deificationem assumpti hominiſ reuelans: proficere iſpum reue- lando faciebat. Et ſic iſpa natura proficiebat in ſapiētia / in qua erat deifi-

cata : per quam etiam nos filii dei per gratiam effecti sumus . Et ita in Christo tantum profecit natura nostra: ut a corruptione ad incorruptionem / et ad dignitatem deitatis in Christo peruerterit . ¶ Sed nos (inquit) audiimus per Caullatō scripturam: ipsum filium dei hominem factum / Ihesum Christum appellari . heretico Ipse igitur filius dei est qui proficiebat ; nec istas distinctiones uestras suscipi- rum , mus / cum Paulus unum Ihesum Christū predicit . Si ergo unus est / & hic un⁹ ^{1. Cori, 8,} proficiebat ; imperfectus erat certe , quomodo igitur perfectissimo patri erit equalis . ¶ Vnus profecto dominus Ihesus Christus est et non duo: et unus hypostaticē atq; personaliter in duab⁹ naturis , Deus enī hominē assumpsit atq; induit: et ideo uerbum dicitur caro factum esse , Cur igitur omnia que homi- ni sine peccato conueniunt : etiā uerbo nō attribuitis . presertim cum hinc nul la in re deitati uerbi derogetur , Quoniam igitur carni proficere propriū est : dicas eum ut hominem profecisse . sibi enim attribuit que carnis sunt . Sic enim mortem etiam perpeſsum predicamus ; neq; ut deum sed ut hominem id per- peſsum creditimus . Quoniam igitur uos quoq; o heretici hominem uere factū dei uerbum negare non audetis : sicut quando auditis splendorem esse ipsum Christum / et sapientiam / et characterem patris / nō hominem quē assumpsit sed filium dei qui assumpsit intelligitis ; sic quando apud scripturas aliquid di- citur quod non deo sed homini conueniat / non ad uerbum dei sed ad homi- nem qui uerbo hypostaticē unitus est referre debetis . Vndeque igitur patet : nō sapientiam ipsam inq̄tum est sapientia / sed humanam naturam in sapientia profecisse . Paulatim enim natura nostra manifestabatur sicut instrumentum esse deitatis ; que habitauit in ipsa . Ideo non dicit uerbū dei profecisse / sed Ihe- sum , ne scilicet uerbum proficere uideretur / sed humana natura : que profe- cta susceptibilis est . Sic igitur que de Christo scribuntur intelligenda sunt / ut nec que deitati conueniunt / humanitati eius attribuantur ; nec que humani- tatis propria sunt / ad deitatem ipsius distorqueantur ,

¶ De eodem , proposito textu apostoli , cum uero subiecta sibi omnia fuerint : tunc & ipse quoq; filius subiicitur ei qui sibi cuncta subiecit , Cap. VIII.

T quomodo (inquit) equalis patri secundum naturam filius erit / si
e uere Paulus dicit q. ipse quoq; filius patri subiicitur ? Nemo enim ne- ^{1. Cori, 15}
gare poterit : minus esse quod subiicitur eo quod subiicit . sicut uictore /
quod uictum est . ¶ Non intelligunt heretici se pugnantia dicere / et omnino
absurda . Minorem enim filio patrem contendunt esse / idq; affirmare conan-
tur : quia Paulus tunc inquit (tempus enim determinate proponit) patri filius
subiicitur . Vnde sequitur secundum ipsos ; modo filium patri subiectum non
esse , rationalis autem natura quando subiecta non est / in propria tunc / suaq;
uoluntate est . Quid ergo dicent audientes Christum : non ueni ut faciam uo- ^{Ioan, 6,}
luntatē meā sed uolūtatē eius q misit me patris . Respōdeat igit nobisisti / q se
acute scripturas intelligere predicat : an q facit uolūtatē alicui⁹ / ei nō subiicit ,
Quod quoniā dicere uerebuntur ; quō si nūc quoq; filius p̄t subiicitur / in futu-
ro tēpore tādē subiicit . Credāt igit uere de iphis nos posse dicere . Erratis / ne- ^{Math. 22,}

scientes scripturas. ¶ Preterea creaturam esse filium contendunt, Si ergo ut
 pſ, 118, scripture clamant deo creature omnis seruit / quomodo ipſe nunc patri non
 subiicitur? Necesse autem est ut aut pater nō possit modo ipsum subiicere; &
 erit nūc filius maior patre / quod contra ipsos est, Aut si honestum est ut filius
 patri subiiciatur / turpiter facere ipsum iſtis concedendū erit / qui postea subi-
 cetur et modo subiectus nō sit. Quomodo igitur dictū est de ipſo; q, peccatū
 Eſae, 53, non fecit? ¶ Immo inquiūt quomodo minor patre fili⁹ nō est; qui ei semper se
 cūdum uos subiicis? ¶ Perspicuū omnibus est; non deſtruī equalitatem sub-
 iectione. Subiicitur enī equali equale plerumq; dispensationis modo quodā,
 Nonne conceditis unum eūdemq; spiritum in prophetis esse? Cur igitur Pau-
 l, Cori, 14 Ius ſcripsit; ſpiritus prophetar̃ prophetis subiici? Quomodo autem subiectio;
 ab equalitate patris repellere filiū poterit? Nonne in hominibus quoq; filii pa-
 tribus subiiciuntur; nec tamen minores ullo modo ſunt / quantum ad ſubſtan-
 tie natureq; rationem? Si ergo debere ita fieri nemo negabit in nobis / neq; id-
 circo maiores eſſe aut minores natura dicet eos qui subiiciūt / aut qui ſubiiciū-
 tur; quare id in deo quoq; ſimiliter ſine impietate fieri nō putabimus? nō enim
 ſubiectio; in ipſo eſſe filii eſt / aut ipsum eſſe filii in ſubiectione. Sed cum in pro-
 pria ſit hypothaſi; ſubiici patri dicitur, Vnde ſubiectio minorē filii naturam pa-
 tre oſtendere non potest. Qz ſi putatis ſubiectionē quaſi diſſiptionem ipſius
 eſſe filii; uidete in q̄tū impietatis hec uos depellet oratio, Tūc enī uobis neceſſe
 erit dicere / filiū futurū (cum antea non eſſet) quādo ſubiectionis uenerit tem-
 pus; quod Paulus nondum ueniffe ſed uenturum oſtendit. Sed quid dicetis; ſi
 pater quoq; ſubiici filio reperiētur? ſubiicitur certe alteri; qui ei ministrat. Pa-
 ter uero ministrat filio; ut canit psalmista, Sede a dextris meis; donec ponā ini-
 micos tuos ſcabellum pedum tuorum, Si ergo pater quāuis minifret filio / mi-
 nor tamen ipſo propterea non eſt; nec filius quia patri ſubiicitur / minor patre
 putandus eſt. Sed ſenſum uerborum apostoli modo coſideremus, Omnia pa-
 ter per filium operatur / idq; ſubiectionis conditio eſt; ut uoluntatem patris in
 omnibus filius habeat, Vna enim uoluntas amborum eſt, unde cum dicat pa-
 Gene, 1, ter / faciamus hominem; homo a filio diuinitus formatur, Docet igitur Paulus
 1, Cori, 15, in futuro quoq; ſeculo patrē in nobis non aliter q̄ per filium habitare; ideo ſcri-
 bit / quando ſubiecta filio erunt omnia; tunc ipſe quoq; patri ſubiicietur / qui ſi
 bi omnia ſubiicit, et addit / ut deus ſit omnia in omnibus. Videtur ergo dicere.
 nemo putet aliter nos q̄ per filium / patris fore particeps in uero ſeculo, Per
 ſubiectionem ergo nihil aliud ſignificare uoluit: q̄ per filium nobis cuncta pa-
 trem etiam tunc largiturum, Et ita ſubiectio non minorem filium oſtēdit; ſed
 identitatē trinitatis demonſtrat incommutabilem / que nunq̄ aliter ſe habe-
 bit / ſed erit etiam in illo ſeculo pater per filium omnia in omnibus; et uita / &
 incorruptioniblitas / et gaudiū et uirt⁹, et quicquid sanctis gratie dabitur: ex p̄e
 per filiū in ſpū dabif, Sed uide q̄ ſo q̄ prudenter / imo diuinitus uerba hec Pau-
 li conſribuntur. Nam qm̄ a patre oia ſubiecta iři filio dixit / ne quis patrem nō
 dominaturū poſtea oib⁹ credat / qm̄ filio omnia ſubiecta ſint; neceſſario filiū

Subiicit patri/ut rerū omniū p̄cipatus ac dōminatio in patrem per filium re-
digatur/et ita una deitas pater scilicet in filio et in spiritu sancto regnet . Sed
quomodo (inquires) si modo quoq; patri subiect⁹ filius est: subiicitur tūc/Pau-
lus inquit/et ita in uēturo seculo solumō id futurū ostēdit. An q̄a subiect⁹ mō
nō sit/neq; p̄is peragat uolūtate: q̄ seip̄sū hūliauit (ut scribis) et serui formā
assūp̄it/ut op⁹ p̄is pficiat: quēadmodū uerbo & in oib⁹ actib⁹ suis re ipsa cō-
probauit, Quō igif̄ iā subiectū /i futuro seculo subiici (q̄ si mō nō sit) tunc ipsū
quoq; filiū diuina uox Pauli clamat? ¶ Verba igitur singula diligēter/et tot⁹
contextus eoꝝ cōsiderādus est, Quādo inquit subiecta ipsi erūt oia /illo uide-
licet excepto qui filio subiicit oia; tūc ipse quoq; fili⁹ subiicieſ ei qui subiecit si-
bi oia/ut sit deus oia in oib⁹. Hoc igitur significare uoluit, Subiect⁹ nūc quoq;
Christus patri est/nō tamē pro oib⁹; sed p̄ solis credentib⁹ in eū /p quibus se
ipsum tanq; imaculatū agnū patri obtulit/ut ab omni peccato liberatos p̄i of-
ferret, Quādo igif̄ omni undiq; exterminato errore/uniuersus terrarū orbis
ad uerū deū cōuerſ⁹/dñm deū Ihesum Christū cōfitebitur / salutariaq; ipsius
mādata sequeſ; tūc inq̄ q̄a oēs ibi erūt subiecti /ipse quoq; p̄ oib⁹ patri subi-
cietur /ct pontifex omniū simpliciter faſt⁹ /oib⁹ per seipsum pticipationē pa-
tris largief̄ , Sic enī de⁹ oia erit in oib⁹:per filiū in oib⁹ habitans, Ideo non di-
cit; tūc ipse quoq; filius patri ut minor subiicieſ , sed subiicieſ inquit; ut sit de⁹
oia in oib⁹, Vides q̄a mediationē filii q̄ nos ad patrē adducit; sermo hic signi-
ficat, Simul enim rursus cū sanctis erit/et seipsum p̄portionaliter ad gratiam
singulor⁹ oib⁹ largief̄ ;ut per ipsum patre oes participet, et hic est subiectiōis
modus. Patris enī benedictionē naturaliter per ipsū in spiritu sancto cōcessā;
uocatis in regna celestia ipse ministrabit. Hec autē ministratio atq; subiectio/
nō repellit eū a naturali dignitate filii, Nā quis natura fili⁹ et equalis p̄i:cōde-
scendens tamen etiā tūc ministrabit patri/cognitionē deitatis nobis largiens /
ut tantū cognoscamus quātū recipere poterim⁹. ¶ Illud ad hec addēdū uide-
tur. Subiicimur nos filio; nectamē ppter subiectiōne/nřa natura in aliud mu-
tatur, uolūtatis enim atq; cognitionis subiectio est , Similiter ergo filius quoq;
subiicitur patri:nō mutata natura, incōmutabilis enī deus est, Et modus sub-
iectiōis erit in illo tpe/q; oib⁹ secūdū uolūtate patris abūdanti⁹ ḡras in spiri-
tu largietur. Nā qui tunc solumodo subiectū fore patri opinantur /aut equalē
modo aut maiore necessario cōfitebūtur/tunc autē minore: sicut subiectū/ut
aiūt. Mutatio ergo erit in natura fili⁹;qđ omnino impiū et cōtra scripturas est:
¶ De eodem / p̄posito textu, pater glorifica me illa gloria: quā habebā apud
te anteꝝ mundus esset,

Cap. IX.

Ed quomodo (inquiūt) non est incōueniens eiusdem dicere substātie/
s filiū patris: cū a patre fili⁹ gloriā petat. Glorifica inquit me pater ea glo Ioan, 17,
ria : quam habebā apud te anteꝝ mundus esset, Nā si supfluū est petere
qđ habes; patet hic nō esse tā magnū/petētē filiū:quātus pater a quo gloriā pe-
tit. ¶ Nō est possibile/ut gloria indigeat glorie dñs:cū nihil deesse possit p̄fe-
cto , nullus enim ferre uos poterit: si dei filiū imperfectū in aliqua re dixeritis/
H.,,

Thesau, Cyril.

quāuis alioquin turpissimū quid: opinari quāsi hominem nudū / cupiditate ui-
ctum glorie a patre id petere / sed altior dispensatiōis modus in hoc sermone
recōditus est. Cum enim Christus dixisset: pater glorifica tuum filium / illico
pater respondit, et glorificaui et rursus glorificabo. Si ergo talem filius gloriā
petebat / qualem uos putatis / paterq; statim promisit: cuius gratia post petitio-
nem statim contrariū sequīt̄. captus enim a Iudeis: patibulo affixus est. Non
sibi ergo a patre gloriā petebat: qua sicuti natura deus nō indigebat, sed pa-
ternā gloriā in hominē quē assumpsit: petēdo ut homo traducit / omnia enī
in ipso et per ipsum bona consecuti sumus. Sed non est ab re: cum hoc et poter-
statem etiam uerbi considerare. doxa enī grece: modo gloriā / modo opinionē
significat. Quādo igitur filius dicit / doxas on me tu pater ea doxa / quā habe-
bam anteq; mundus esset: hoc aperte dicit. quoniā o pater homo factus / id so-
lum esse hominibus uideor / nec cognitus sum coeternus tibi esse: doxas on me
tu / id est talem opinionem atq; fidem hominib⁹ de me largiaris: qualem habe-
rent credentes me apud te semper fuisse / etiam anteq; mundus esset, ut uideli-
cet me deū existimarent: credantq; esse scđm naturam lumē de lumine / deū ue-
rum de deo uero. Qz autē ita hic locus intelligendus sit: a sequentibus manife-
stum est. Nā posteaq; hāc opinionem existimationēq; de se petit / ut deus esse
manifestaretur: causam intulit dicens / quoniā et ego nomen tuum hominib⁹

Ioan. 17. manifestau. Si ergo petit quod fecit / fecit autē ipse nōmē patris manifestū ho-
minibus: nihil aliud certe petit / q̄ ut homo hominibus deus esse manifestetur /
non propter se sed propter salutē ipsorum, petit autē ut homo / & qcquid a pa-
tre ut homo petit; id quoq; a seipso ut deo / et spiritu sancto petit. Gloriā uero
petere filiū quasi non habeat / et ea de causa inferiorem patre ostendi putare /
nonne pudet: in filio enim pater inspicitur. Si ergo pater gloria non eget: nec
filius eget profecto. Quomodo enim poterit esse non egens in egēte: sed qui
Ioan. 14, uidet patrem: uidet et filium. Et ego et pater (inquit) unū sumus. Perfecte igit-
Ioan. 10, tur filius / sicut et pater: gloriā possidet.

¶ Thesauri Cyrilli / libri decimi / finis,

¶ Eiusdem liber undecimus,

C Aduersus dicētes: q; deus nihil plus sciat de substantia sua / q̄ nos sciam⁹, &
quicquid ipse scit de seipso: totū id homines quoq; scire possunt. **Cap. I.**

i Ngenita est (inquiūt) essentia dci: nec esse dei aliud est q̄ esse inge-
nitū. Quisq; igit scit hoc esse deū: ipsū deū pfecte cognoscit. Sed
ipse quoq; deus ingenitū esse se nō ignorat, nulla igit sciētie diffe-
rentia est / cū & ipse & nos nihil aliud q̄ ingenitū esse deū sciamus.

Esaie. 40. **C**Ridicula hec sūt / imo aut om̄i furore plena. Nā cū sitis hoies quos dñia esse
tia in infinitū excedit: eandē cū deo uos habere sciētiā i puden̄ter afferitis / nec au-
distis Esaīā dicentē. **Q**uis metitus est manu aquas / & celū palmo: q̄s cognouit
mēte dñi? **D**icāt ergo nobis q̄ imēsam dei naturā atq; incōprehēsibile hūa-
na rōne asseq / q̄ se ēā ad unguē intelligere credūt: cū tñ celū metiri palmo nō
possint, utrū ingenitū / ipsū esse dei sit an nō? Nā si negabūt: tota hec cauillatio

impudenter dicta videbitur / si autem pergent afferere deliramenta sua facile cognoscent / si attendere uoluerint . non enim quia deus ingenitus sit : idcirco etiam dei esse / ipsum ingenitum est . Simile namque est / si quis diceret hominem quem impennis hoc est sine pennis est ; hoc ipsum esse ipsius substantiam atque essentiam , non enim quia impennis est : hac de causa homo est / sed quia homo ideo ipennis est . Presupposita enim substantia / cetera de ipsa dicuntur . Similiter igitur ingenitum et unicatum ceteraque huiusmodi de substantia dei dicuntur , de his enim sunt / que circa substantiam dei conspiciuntur ; ita ut non ipsa substantia sint . non enim ipsum dei esse ; sed non esse factam substantiam dei significat . ¶ Nam si quicquid de solo deo dicitur / id erit substantia eius : ex multis erit substantiis compositus . Multa enim de deo secundum naturam dicuntur : que de aliis non ita dicuntur , sicut rex / dominus / immortalis / invisibilis / ingenitus / hoc est eternus et non factus / et miles huiusmodi . Si ergo singula pro substantia capiuntur : erit deus compositus / quod absurdissime dicitur . Ingeniti ergo vox unum eorum que in deo sunt significans ostendit ingenitum non ipsam essentiam dei significare . ¶ Omnis enim substantia ex eo quod est / non ex eo quod non est diffiniatur , nullus enim metis compos haec minem diffiniendo : dicit impennum esse et non quadrupedem . sed ex quibus est recte diffiniens : si dicit animal rationale , ingeniti autem vox non significat quid de secundum naturam sit : sed quid non sit . factum enim non esse significat . Cum ergo non ipsam substantiam ostendat ; non significabit essentiam dei / nec esse dei est ingenitum esse . ¶ Nam quicquid ita dicitur de alio ut quid sit essentialiter significet : uel sicut genus / uel sicut species / uel sicut differentia / uel sicut diffinitio de ipso predicitur . Horum enim quatuor solummodo aliquid : interrogatio quid est uere ac commodatur . Ingenitum autem nec ut genus nec ut species dici deo potest . Genus enim et species : alterum specie / alterum numero / de multis dicuntur , ingenitum uero de deo solo dicitur . Sed nec ut diffinitio de deo ingenitum predicitur ; cum quia diffinitio non vocabulum unum / sed oratio est . tum quia priuatiua nomina non quid est / sed quid non est significant . Ingenitum enim unico , n . grece scriptum : non factum neque creatum significat / et de deo uniuersaliter predicitur . Generino autem , n . scriptum : non natum nec ex alio esse significat / et patri accommodatur . His ergo rationibus : nomen ingeniti nec diffinitio nec diffinitiuum est . Reliquum ergo si neque ut genus neque ut species / neque ut diffinitio ingenitum de deo predicitur : ut sicut substantialis differentia predicitur / quod etiam falsum est . Videmus enim substantiam differentiam in compositis solum inueniri / deus vero simplicissimus est . Undique igitur colligitur quod ingenitum non quid est esse dei / nec essentiam eius significat : sed modum ostendit quo est / quod scilicet factus & creatus non sit . ¶ Verum si putatur ideo essentiam dei per ingenitum significari / quia solus deus ingenitus est : erit secundum eos risibile humanae substantiae significantium / ceteraque similiter que propria specierum sunt substantias significabunt , quod falsum est . non enim substantiam rei / sed propriam substantie significat . Ingenitum etiam / cum non quid sit deus significet sed modum quo est ostendat / quod in deo solum inueniatur : quod proprium eius esse uidetur / & de ipso inseparabiliter predicitur .

sicut de corpore color / scdm uos. Ex huiusmodi autem inseparabilib⁹ p̄priis :
 substātia proprie cognoscī nō potest. nec enī cygnū aut niuem quid essentiali-
 ter sunt cognoscere poteris; ex eo q̄ scias res albas esse, albedo enim substātia
 nō est; sed substātia accedit. Quare quāuis iſeparabile aliquid a substātia dei/
 ingeniti nomine scdm uos significetur; substātia tamen dei nō significatur,
 Vnde sequitur quāuis hoīes ſciāt deū ingenitū eſſe; nescire tamē quid de⁹ ſcdm
Cauillatō naturā ſit/ ſed ſolū cognoscere nō factū ſed eternaliter eſſe deum. ¶ Sed inge-
 aduersa- nitum (inquiunt) nomen aut eſſentiam dei oſtendit/ aut accidens et aliquid ſi-
 riorum, gnificat; accidens autē deo nullū in eſſe potest. Perfecto enim ex ſcipo; nichil
 accidere potest, Ipsi ergo ſubstātia dei ſignificat ingeniti nomine. Omnes er-
 go qui ſciūt deū ingenitū eſſe; equaliter id ſciunt, Quare non minus ipſi deū
 cognoscūt; q̄ ipſe deus ſeipſum. ¶ Sapienter certe dicif / nihil accidere ſubſtā-
 tie dei: quoniā in ſeipſa perfecta eſſt. ſed tamē cogimur nonnunq̄ quaſi accidē-
 tia / etiā ſi non omnino accidat deo/ hec dicere; et mente accidentiū modo cōci-
 pere, Quid enī dicemus / intelligentes ante productionē huius mūdi creatorē
 deum fuīſſe / ſed non actu: creato autem mundo; actu quoq; creatorē eſſe / id
 quoq; modo quodā ſibi accidiffere / quāuis nulla mutatione ſui / ſed productiōe
 totius a nihilo ad eſſe; actu creator faſtus eſſe uideatur, qui eterna incōmuta-
 biliq; tūc créādi uolūtate / quādo eternaliter uoluit / oia produxit. Multa huius
 modi ſunt; que quaſi accidiffere deo uident̄, Fruſtra igis contenditſis / nullo mō
 aliquid accidere deo poſſe / cū multa in eſſentia eius quaſi accidētia eſſe cōſpi-
 ciantur, ¶ Sed qm̄ palmo metiri celū conātur / et diuinā eſſentiam non min⁹ 6
 q̄ ipſe deus ſe intelligere pollicētur; dicant nobis qſo / utrū uocabulū hoc pater
 ſubſtantiam in deo ſignificet / an accidēt aliquid. Sed accidens in deo aliquid
 eſſe non improbe negant. erit ergo neceſſario ſubſtantia ſcdm ipſos ſignifica-
 tiū, Sed eadē ſubſtantia: ingeniti quoq; nomine ſignificatur ſcdm ipſos. non
 enim cōpoſitus / ſed ſimplex deus eſſt, erit ergo ingenitus et pater idē. Et ſi ſic:
 quemadmodum quoniā eſſt ingenitus / non incepit eſſe; ita quoniā pater idē
 ingenito eſſt / nunq̄ incepit eſſe pater. erat igis ſemp pater, Quare filius quoq;
 coeterus ei eſſt, ¶ Preterea. ſi nihil uultis quaſi accidens / ratione ac mente in- 7
 deo inſpicere; magne uos undiq; difficultates aggrediētur / ſi quis uos interro-
 get / utrū ingenit⁹ / imortalis / uiſibilis / ceteraq; huiusmodi que ſcdm naturā in
 deo ſunt et de ipſo ſolū prediſtātū ſingula ſignificēt / an non, Nam
 ſi ſubſtantia ſingula unā ſignificant; ex tot de⁹ ſubſtantiaſ erit cōpoſitus / quot-
 quot erunt que naturaliter ſibi ad eſſe uidentur, Et ad hec oppoſita quoq; ut
 genitum / mortale / uiſibile; earūdem erūt ſubſtantiarū ſignificatiua, Ad eadē
 enī p̄dicationē oppoſita reducūt̄, Nō igis phibebit eadē eſſe dicere genita
 & ingenita / mortalia & imortalia / uiſibilia & uiſibilis; & ita maxima confuſio
 ī reb⁹ erit, Nō oia ergo q̄ in deo ſunt & de deo dicitūt; ſubſtantia ſignificat. Re-
 liquū eſt igis ut uoce modoq; dicēdi accidētia eſſe dicam⁹; qm̄ mō accidētiū ea
 intelligim⁹. nō enī pōt huana natura maius aliqd q̄ ipſa cōcipere poſſit; de deo
 dicere, Nō enī p̄prio mō & itelligim⁹ & loquimur; ex uis q̄ in nobis ſunt q̄ſi p̄ exē-

pla / maiora hoc est diuia itelligētes, Sicut q̄ i minima charta celestē circulū de-
scribūt. ¶ Sed deus (inquiūt) naturā suā optime nouit; et substantiā suam ma-
xime cognoscit. Si ergo nos quoq; substantiam suam non cognoscimus: nō ue-
re de ipso opinamur; sed aliter q̄ res se habet. Erram⁹ ergo / aliter ipsum cogno-
scentes: q̄ ipse seipsum. ¶ Non intelligunt propter temeritatem: in q̄ magnam
impietatem sibi oratio exeat. Formidare namq; uidentur ne minores in intel-
ligendo q̄ deus uideantur; nescientes tantum a scientia dei scientiam nostram
§ superari / quantum increata natura creatam excedit. ¶ Quomodo enim non
est absurdum dicere; si non scimus aliquid sicut is qui optime / uere / perfecte q̄;
scit / longe nos errare ab illius rei cognitione. Possimus enim minus scire q̄ qui
perfecte sciat; et tamen non aberrare. Scit aliquis (uerbi gratia) lunam eclipsa-
ri; sed qua ratione ignorat. Alius quomodo id lune accidat / et ubi & quando:
maxime nouit. Num igitur ille qui solummodo lunā eclipsari nouit / modū &
rationē ignorans; errare dicendus est? Item qui acute uidet & qui obtusius ui-
det; similiter lunam eclipsari cognoscunt. Nec errat qui obtusius uidet, nō enī
aliter q̄ ille qui acute uidet: eclipsari lunam sentit, nec aliter eam passionē lune
appellabit: nec eclipsim appellādo errat / quēadmodū uos elicitis. Si ergo pos-
sumus unam & eādem rem ali minus / alii magis cognoscere / & utriq; uere co-
gnoscere: quid prohibet minus nos homines / & quidem in infinitum minus dei
¶ essentiam scire / q̄ ipse seipsum sciat: & tamen nullo errore implicari. ¶ Prete-
rea, multis modis ueritatem consequimur: et alius alio melius, ut si interroges
utrum idem homini equ⁹ sit / & hoc duo aliqui negēt: quorū alter rationem af-
ferat / q̄a homo rationale animal sit / & equ⁹ irrationalē. Alter: quia homo ani-
mal risibile sit / equus non huiusmodi. Nonne utriq; uere dixerunt / & uerā ra-
tionem reddiderunt: quis multo melius qui per essentialia respondit / q̄ qui per
accidētia? Certe ita. Cū igitur possibile sit diuersis rationibus ad eandem ue-
ritatem uenire: quid prohibet dei substantiā perfecte ab ipso sciri / non sic autē
¶ ab hominibus / & tamen ueras nos quoq; deo habere opiniōes. ¶ Preterea.
cognitionem rationalium creaturarum nature sue cōmensurari uidemus. Mi-
nor enim in angelis est q̄ in archāgelis / multo maior in superioribus uirtutib⁹.
quare cognitione quoq; hominis: nature sue commensurabitur. Et sicut rationa-
lium creaturarū ultima homo est: sic et cognitione sua infima erit. Quomodo igitur
cognitioni diuine in cognoscēdo ipso deo / equalis erit hominum cognitione:
cum neq; angelicum intellectū homines assequantur? Presertim cum nemine
lateat: infinita matq; incōprehensibiliē dei scientiā esse. ¶ Ad hec. multa de
deo nomina feruntur: quorum singula non quid deus substantialiter sit signi-
ficat / sed aut quid non sit / aut relationem quandam ad exprimendam distinc-
tionem ostendunt. Inuisibile namq; atq; immortale / deo dicta: quid deus
non sit ostendunt. Pater autem atq; ingenitus / alterum genitorem filii demō-
strat / a quo distinguitur: quia pater non filius est. alterum non esse factū ostē-
dit. Sed hec omnia non substantiam / ut dixim⁹: sed aliquid eorum que in sub-
stantia inspiciuntur significant. Si ergo per ista nomina & significaciones ipso

Theſau, Cyril,

rum ad cognitionē dei nos ducimur: quomodo essentiam eius cognoscemus/ si non quid eīt essentialiter docemur sed sola ea que in ipso inspiciuntur perdiscimus? Simile enī est si quis diceret substātiā humāne anime optime se scire quid sit: quoniam sciat ipsam in coloratam esse/ & sine qualitate & sine figura, Aut corporis alicuius (ut humani: uerbi gratia) naturam pulcherrime cognoscere: quoniā non ignoret huiusmodi corpus album aut nigrū esse. Nam substantie profecto nō possunt optime cognosci ex iis que in ipsis inspiciuntur: sed ex se ipsis perfecte intelliguntur ab ea mente / que ipsas perfecte potest concipere.

¶ Postremo, non compositus sed simplicissim⁹ deus esse ab omnibus predicatur, Impium ergo est/cognitionē suam de seipso nostre cognitioni similem putare, Aliud enim nos sumus; aliud cognitio nostra. Qz si similiter esset in deo/ ut aliud ipse aliud cognitio sua esset: cōpositio in ipso esse profecto uideretur, Verum quoniam simplex est: non erit aliud ipse/ aliud cognitio sua, Non ergo ita nos ipsum cognoscere possum⁹: ut ipse seipsum. Nam ipse quidē ut intellectus supremus atqz optimus: seipsum optime cognoscit, Nos uero non possumus datam nobis mensuram exceedere: sed sicut in speculo et enigmate/inconprehensibilem deum uidemus,

Theſauri Cyrilli libri undecimi; finis,

¶ Eiusdem liber duodecimus, In quo ex nouo testamento multe colliguntur authoritates: quibus ostēditur filius/ deus esse secundū naturam; nō c. catura.

¶ Authoritates ex epistola ad Romanos collecte, Cap.I,

- Roma, 1, D Romanos scribēs Paul⁹: seruus inquit Ihesu Christi/ uocat⁹ apo-
- a stolus/ segregatus in euāgeliū dei. De salvatore autem dicit, per quem accepimus gratiam et a postolatum in obedientiam fidei in omnib⁹ gentibus pro nomine ipsius, Attendite diligēter quia cū in euāgeliū dei segregatum se scripsérat: statim addidit/ ut predicaret in omnib⁹ gentibus pro nomine domini nostri Ihesu Christi, Quare necesse est Christum esse deum; in cuius euangeliū segregatus fuit, Quomodo igitur erit creatura: qui deus naturaliter est? ¶ In eadem epistola, gratia inquit uobis & pax 2 a deo patre/ & a domino Ihesu Christo, Aduertite simul cum deo patre Christum in gratia ac pacis concessione cōnumerari, Quomodo igitur non est naturaliter deus: qui simul cum patre dona sanctis largitur / et omnia facit simili- ter que genitor suis facit? Nemo enim unam esse operationem dei ueri & creature cōcedet, ne aut creaturam in dignitate diuine collocet essentie; aut deum in creaturarum conditionē deprimat. Nam quorum uirtus et operatio una & eadem penitus est: eorum una et eadem natura est, Esaias quoqz clamat, Domine deus noster da nobis pacem, Hanc ut Paulus ostēdit/ filius cum patre largitur, Deus igitur est & deus uerus: qui una cum patre pacem & gratiam sanctis suis largitur. Sed Christus quoqz paulo anteqz pateretur: pacem inquit meam do uobis/ pacem dimitto uobis, Si ergo pacem suam esse dicit/ & quasi pro prium naturaleqz bonum in ipso insitam: quomodo non erit perspicuum/ non participationis modo hec precipua bona patris sic transire ad filium / sicut ad
- Esa, 26.
- Ioan, 14.

rationales creatureas; sed ratione identitatis essentie ac naturaliter/ genitoris propria bona ad genitum etiam filium peruenire? Ideo ut collargitor naturaliter atq; inseparabiliter gratie ac pacis: cum patre filius a Paulo accipitur, Quo modo ergo non erit naturaliter deus: qui una operatione simul cum patre dona sanctis largitur? Qz si deus natura secundum hec uerba Pauli est: quomodo creaturem esse putatis? ¶ Reuelatur (deinde inquit) ira dei a celo in omnem impietatem & iniusticiam hominum/ qui ueritatem in iniusticia cōtinuerunt: quia cognoscibile dei manifestū est in ipsis. Deus enim ipsis manifestauit, Inuisibilita enim ei⁹ a creatione mundi/ a creaturis intellecta conspicuntur; & eterna ipsius uirtus & diuinitas, Si ergo ex creaturarum magnificentia / creatoris deitas inspicitur: non erit creatura filius/ cuius deitas sicuti creatoris per creature intelligitur, ¶ Adde, q. omnes qui a magnificentia & ordine creaturerum deitatem creatoris possunt cognoscere; inexcusabiles ait Paulus futuros. quia cum deum cognouissent; non ut deum glorificarūt; aut gratias egerunt, Si ergo deum cognoscunt qui creatorem cognoscunt/ uerbo autem domini ce Psal, 32, ¶ I firmati sunt; uerus profecto deus & non creatura est filius/ qui uniuersa creuit. quem qui glorificare nolunt; inexcusabiles erunt. ¶ Accedit. q. glorificatio soli deo debetur; creatura enim aliena est ab huiusmodi dignitate, Quod salvator discipulos exhortans ostendit, Resplendeat inquit lux uestra coram hominibus; ut uidentes bona opera uestra glorificent patrem uestrum qui in celis est, uides q. bonorum operum que apostoli facerēt gloriam non ipsis sed ut deo debitam/ deo attribuit. Si ergo gloria Christo debetur/ ut ueritatis ipius testis affirmat: quomodo Christus de⁹ nō est? ¶ Preterea, traditos inquit Paulus in intellectum improbum & in passiones ignominie / omnes qui dei ueritatem in mendacium mutarunt: qui & coluerunt & seruierunt creature & nō creatori/ qui est benedictus in secula. Si ergo in mendacium ueritatem mutat/ qui creaturem non creatorem colit; is profecto ueritatem conseruat / qui cōtra nō creaturem sed creatorem colit / & ei soli seruit, filius autem creator est, Iure igitur ipsum ut deum omnium colimus; nec erramus/ nec ueritatem in mendaciū uertitus, nō enim potest esse creatura; qui ut creator benedictus in secula est.

¶ Ad eos preterea qui nullam de peccatis suis penitentiam agunt/ sed obstinate uicia complectuntur; Paulus dicit, secundum autem duritiam tuam et corrutum impenitens/ iram tibi thesaurisas in die ire & reuelationis iusti iudicij dei: qui retribuet singulis secundum opera ipsorum, Et rursus, omnes nos oportet manifestari coram Christo: ut unusquisque accipiat propria corporis prout gessit/ siue bonum siue malum, Si ergo ad tribunal Christi omnes ducimur (pa Ioan, 5, ter enim neminem iudicat; sed omne iudicium filio dedit / & ipse retribuet singulis secundum opera ipsorum) quomodo non erit deus naturaliter: cum Paulus dicat reuelationem iusti iudicij dei futuram? Reuelationem autem / sententiam de malis et bonis operibus latam appellat; qua boni et mali manifestabuntur, Malis enim dicet, ite maledicti in ignem eternum, Bonis uero, uenite bene Math, 25 dicti patris mei, ¶ Item in eadem epistola. ex operibus inquit legis non iustifi-

Roma, 1,
Math, 5,
Roma, 1,
Roma, 2,
2. Cori, 5.
Ioan, 5,
Math, 25

Theſau, Cyril,

- Roma, 3. cabit omnis caro corā ipſo, Per legē enī cognitio peccati / nūc autē sine lege iuſticia dei manifestata est; cui attestat̄ lex & pphete. Iuſticia uero dei per fidē Ihesu Christi in oēs credētes, Qm ergo credētes in Christū iuſtificamur; certe natura deum et uerum deum cognouimus, Hoc enim ipſe quoq; Paulus gen-
Gala, 4 tibus dicens concludit, nunc autē cognoscētes deum; immo uero cogniti a deo,
Quomodo igitur creatura erit: qui deus esse & cognitus est / & ut deus nos co-
gnouit. ¶ Eos etiam qui iuſtificantur per fidem in Christum: approbans ait, 9
Roma, 3. Putamus enim fide iuſtificari hominem sine operibus legis, an Iudeorum ſolū
est deus? non autem etiam gentium? Ita & gentium, Siquidē unus est deus qui
iuſtificabit circūcifionem ex fide: & prepucium per fidem. Id autem a Christo fa-
ctum eſſe meminimus. Iuſtificare namq; pollicetur credētes in ipsum: dicens.
Ioan, 6. Amen dico uobis / qui credit in me non iudicatur / ſed habet uitam eternam, Si
ergo ſolus deus iuſtificat / Christus autem iuſtificat; quomodo non erit natura
deus? et ſi deus eſt: quomodo creatura? ¶ De patre quoq; noſtro Abraham ſic 10
Roma, 4 Paulus dicit, qui eſt pater omnium noſtrum: ut ſcribitur / quia patrem multa-
tarum gentium posui te coram deo, qui uiuificat mortuos, Deus igitur eſt (ut
Ioan, 14. Paulus ait) qui mortuos uiuificat, Filius autem de ſeipſo dicit, ego ſum uita, &
Ioan, 6. rurſum, qui credit in me: habet uitam eternam / et ego uuiſitabo ipsum in no-
Ioan, 11. uiffimo die. Et rurſum, Ego ſum reſurrecțio & uita, quare quis compoſit
non cōfitebitur deum uerum / filium eſſe? & ex ipſo patre naturaliter genitū:
omnia in ſeipſo naturaliter genitoris habere bona? deus igitur uerus / et nō cre-
atura eſt, ¶ Ad hec, Recordamini uos gētes (Paulus inquit) q; ab alienati era-
tis a testamentis promiſſionis, separati a benedictione Iſrael / ſipem non haben-
tes; et ſine deo uos fuiffe in hoc mundo, nunc uero cognouistiſ deum, Cognitio
nisi deinde modum explanans dicit, Prope te uerbum eſt in ore tuo & in corde
tuο: id eſt uerbum fidei quod predicamus. Quia ſi cōfessus fueris ore tuo / q; do
min⁹ Ihesus; et credideris in corde tuo / quia deus ipſum uuiſit ex mortuis;
ſaluuos eris. Si ergo qui credit in Ihesum Christū & cōfitetur quia dominus eſt /
iuſtificatur tanq; uerum cognoscens; quomodo filius non erit ſecundum natu-
ram deus? et ſi hoc: quomodo erit creatura? ¶ Accedit, q; diuini mysterii mini 12
Roma, 10 ſtratorem Paulus ſe ostendēs: audacius inquit ſcripsi uobis ex parte in memo-
riam uos reducēs per gratiā datam mihi a deo / ut eſsem minister Ihesu Christi
ad gentes / ministrās ad euāgelium derū: ut fiat oblatio gētiū acceptabilis / ſan-
ctificata in ſpiritu sancto. Nam etiam hic accepiffe per gratiam a deo ait: ut eſ-
ſet Ihesu Christi minister. Administrationis deinde modum exponens; ad euā-
gelium inquit dei, Nullum autem euangelisbat q; dominum noſtrum Ihesū
Christum. Verum igitur deum et naturaliter deum / cognouit eſſe Christum.
Nec enim nominat̄ ipſum deum; niſi uerum deum cognouifſet, nec hac in-
re tam ſummo pere gloriaretur dicens, uoluit deus reuelare filiū ſuum per me:
ſi creaturem et non uerum deum / filium eſſe ſciuifſet.

¶ De eodem ex epiftola Pauli ad Corinthios
prima,

Cap. II,

E principibus huius seculi et temeritate ipsorum uerba faciens Paul⁹
 d scribit, Si cognouissent: non utiq; crucifixissent dominū glorie. Si glo- 1, Cori, 2
 rie igitur dominus est filius / qui pro nobis patibulo secundum carnem
 fuit affixus: quomodo non erit natura deus? aut quomodo erit creatura: qui a
 seraphim ceterisq; celorum uirtutibus glorificatur / pl. nos dicentibus esse ce- Esiae, 6,
 lum & terram gloria sua / & dominū Sabaoth nominantib⁹. De ipso enim hec
 2 glorificantes dicunt: cum ipse dominus sit glorie secundum Paulum. ¶ In ea-
 dem epistola sic ait. Nos homo existimet ut ministros Christi: & dispensatores 1, Cori, 4
 mysteriorū dei. Si ergo filii mysteriū / dei mysteriu uocat: quomō filius non erit
 natura deus? aut quomodo si creatura est filius: uere poterat Paul⁹ mysterium
 dei / mysterium Christi nominare? Aut quomodo ausus fuisset predicare: ego Gala, 1,
 enim non accepi ab homine / hoc est: non doctus sum hoc ab homine / sed
 a deo uidelicet, Quis igitur hos magis scripturas peruerentes: q Paulum a deo
 3 doctum audiet? ¶ Eodem loco preterea inquit, Nolite ante tempus aliquid iu 1, Cori, 4
 dicare: donec uenerit dominus qui et illuminabit occulta tenebrarum & mani-
 stabit consilia cordium / & tunc uniuicq; laus fiet ab eo. In euāgelio autem scri-
 bitur q in nouissimo die Christus ouies ab hedis separabit: & alios uituperabit
 dicens. Ite maledicti in ignem eternum, Alios laudabit; uenite dicens benedi- Math, 25
 cti patris mei. Si ergo uirtute ac fide preditos deus secūdū Paulū quādo ueniet
 laudabit: & Christus id facturus in euangelio perhibetur / quomodo nō erit de-
 4 us uerus ex deo uero / equalis in omnib⁹ atq; coetern⁹ genitori suo. ¶ Ad hec,
 deus inquit nos apostolos nouissimos ostendit: tanq; morti destinatos. Ecce rur
 sus dicit: deus nos apostolos nouissimos ostēdit, Christus autē est qui hoc fecit,
 Quomodo igitur nō erit uer⁹ de⁹: qui ubiq; deus & nō creatura nominat a scri-
 pturis. ¶ Postremo, factus sum inquit non habentibus legem tanq; non habēs
 legem: cum non sum non habens legem dei. Sed habemus legem Christi. De⁹
 5 igitur Christus est: cuius leges habentes / non sumus non habentes legem dei,
 Nec dubium est quoniam deo soli conueniat: diuinis leges ferre atq; sancire.
 ¶ De eodem, ex epistola Pauli ad Corinthios secunda. Cap. III,

Olumus inquit uos fratres ignorare de tribulatione nostra facta in 2, Cori, 1.

n Asia / quoniam supra modum grauati sumus supra uirtutem: ut tede-
 ret etiam nos uiuere, sed ipsi in nobis metipsis responsum mortis ha-
 buimus; ut non simus fidētes in nobis / sed in deo qui suscitat mortuos. Hoc est/
 respōsum liberationis a morte: in nobis ipsis cognouimus. Ecce rursus deū esse
 ait aperte eum: qui suscitat mortuos. Id autem Christ⁹ facit: qui est resurrectio Ioan, ii,
 et uita / in quem qui credit: uitam eternam habet / et ego inquit suscitabo eum Ioan. 6,
 in nouissimo die, Deus igitur secūdum naturam / filius est: cum propria possit
 2 agere potestate illa que de⁹ solum potest. ¶ Rursum eodem in loco, fidelis in- 2, Cori, 1.
 quid deus; quia sermo noster ad uos nō est / ita & nō. Dei enim filius Ihesus Chri Math, 3.
 stus qui per nos in uobis predicatorus est / per me & Siluanum & Timotheum / nō
 est / ita & non: sed ita in ipso est. Quoniam igitur a patre ut filius demonstrat:
 dicente, hic est filius meus dilectus, et rursus, ante luciferū genui te ex utero,

Theſau.Cyril,

- quomodo iſti qui creaturam audent ipsum dicere: non faciūt ipsum / ita et nō? nā neq; naturaliter ex deo genit⁹ / creatura erit; neq; creatura / naturaliter dei filius fiet, Verū quoniā Christus ueritas est / & factū est ita in ipſo / ut Paul⁹ ait; ipſe enī est Christ⁹ / & ita predicat; nō erit creatura sed uerus de⁹. ¶ Deo gratias (inquit deinde) qui ſemp triūphat nos in Christo Ihesu / & odore iuſticie ſue manifestat per nos in omni loco; quia Christi odor ſumus in deo in iis qui ſaluātur / & in iis qui pereunt. Si ergo per sanctos apostolos manifestum mundo facit deus pater odorem cognitionis Christi / hoc eſt rationem cognoscendi eius: quā qui acceperūt non errant / neq; cū impiis et ſpem non habentibus cōnume rabuntur (cognoverunt enim deum / ut ait Paulus immo etiam cogniti ſunt a deo) deus profecto uerus eſt Christus; qui gentes a falsis diis liberauit / & ſecundum hoc ab ipſis cognitus eſt / & cognouit eas per fidem quam habet in ipſum,
- 2.Cori.2. Qui autem uerus deus eſt: quomodo erit creatura? ¶ Non enim ſumus (ibidē 4 inquit) ut multi: cauponantes ſermonem dei. Si ergo apostolorum ſermo ac predicatione ſaluatorē eſt / et eſt ſermo de deo: deus profecto filius eſt, cuius doctrinam uere predicanter non cauonantur; neganter ipſum eſſe creaturam, Non cauonātur autem: quia meram ueritatem predicat de filio dei / nec ipſam quaſi aqua falsitatis adulterant. Et odorem (inquit) cognitionis ſue per nos manifestat, Quisnam aliud erit preter Christum: qui per euāgelicam & apostolicam predicationem manifestatur? Ipſe enim eſt odor cognitionis dei patris: et ab ipſo dicitur, nullus uenit ad patrem n̄i per me: & qui uidet me / uidet & patrem, Cum ergo cognitionis dei patris odor ſit: conuictus ei neceſſario eſt, et ſicut odor qui naturaliter ex florib⁹ manat / naturam unde manat ostendit: ſic & filius cum quaſi odor paternae ſubstantie ſit / in ſeipſo genitorē ostendit, Non ergo potest eſſe creatura: qm̄ nec pater qui in ipſo uidetur creatura eſt, ¶ Non enim (eodem loco Paulus inquit) nos ipſos predicamus 5 ſed dominum Ihesum Christum; nos autem seruos uestros per Christum, qm̄ deus qui dixit / ex tenebris lux fulgebit: is fulſit in cordibus nostris ad illuminationem cognitionis glorie ſue, Ecce gloriam patris filium nominat. Nam cū pa- ter fulſerit in cordibus nostris: ad Christi cognitionē illuminamur, ut ipſe ait, nullus potest uenire ad me: n̄i pater qui misit me / trahat ipſum. Trahit autem ad cognitionē filii; ſingulorum corda illuminās. Cum igitur patris gloria Christus ſit: quomodo erit creatura et non filius / & deus uerus ex deo uero. Per naturalem enim ſuam magnitudinem facit filius / ut genitor glorificetur: qui uidetur in ipſo tanq; in imagine atq; charactere. Ideo dicit, qui uidet me: uidet et patrem, ¶ Preterea, ſi cum ſit filius gloria patris / creatura tamen eſſet: dice rentur etiam ſingule creature gloria dei patris, nam ſi crea- tura potest ad id dignitatis ascendere: quid prohibebit ſingulas creature ad posſe affequi? Quod ſi poſſibile ſit, erit aliquādo / etiam ſi nunq; adhuc fuerit. ſed de nulla re alia id unq; dictum eſt. ſoli enim filio in eſt, non ergo creatura eſt filius / neq; cū aliis cōnumeratur: ſed aliud quidem eſt preter cetera omnia. Id autem uerus deus eſt, ¶ Omnes nos (deinde ait) oportet manifestari ante tribunal Christi; 7
- Gala.4. Ioan.14. 2.Cori.4. Ioan.6. Ioan.14. 2.Cori.5.

ut unusquisq; accipiat secundū ea que fecit / siue bonum siue malum , Si ergo ad tribunal Christi adducemur / et ipse est qui iudicat terram: deus autem est / qui hoc facit (exurge deus iudica terram; psalmista dicit) deus profecto & derī. Psal. 81, lius non autem creatura / Christus est, Salomon etiam deum esse iudicem ostēdit; dicens in ecclesia st̄e / quia totam creaturam adducet deo in iudicium. ¶ Po Eccles. 12, stea subiungit , non iterum nos ipsos uobis commendamus : sed occasionem 2, Cori. 5, damus uobis gloriādi pro nobis / ut habeatis ad eos qui gloriātur in facie & nō in corde, siue enim mente cessimus deo: siue sobrii sumus uobis, Ecce rursū Pau lus Christum deum appellat: cui etiam mente cessisse se ait, & quomodo cessit: ipse docet dicens, Michi autem absit gloriari nisi in cruce Christi; per quem mi chi mundus crucifixus est / et ego mundo, Et alibi, Hebrei sunt; & ego, Israeliz 2, Cori. 11. te sunt: & ego, secundum legem Pharisaeus; secundum iusticiam legis factus ir reprehensibilis. Sed hec propter Christum iacturam puto et arbitror ut sterco Philip. 3, ra; ut Christum lucrifaciam / & inueniar in ipso non habens meam iusticiā que ex lege est / sed iusticiā que est ex fide Ihesu Christi. Vides quomodo omnē legis gloriam reliquit: ut Christum lucraret. Hoc ipsum saluator quoq; per similitudinem faciendum docet, Simile est (inquit) regnum celorum homini mēcatori bonas querenti margaritas, qui cum unam magni precii inuenierit : iuit Math. 13, et uendidit omnia sua et emit ipsam, Si ergo omnia reliquit propter Christum idq; propter deum fecisse ait: Christo enim mente cessit / deo autē id se fecisse affirmat: quomodo non erit natura deus / dei filius? Et si deus uerus est: quomo do erit creatura? ¶ Deinde Paulus / transierunt inquit uetera ; ecce facta sunt 2, Cori. 5. omnia noua. Omnia autem ex deo / qui reconciliavit nos sibi per Christum; & dedit nobis ministerium reconciliationis, quia deus erat in Christo; mundum sibi reconcilians / nec reputans eis delicta eorum. Hic considerandus est modus reconciliationis nostre cum deo: nec dubium est quia credētes in Christum q; filius dei & deus uer⁹ sit / per ipsum patri adducimur, Nullus enim uenit ad pa Ioan. 14, trem inquit; nisi per me, Sed ipse quoq; saluator alienatos homines propter peccatum: misericorditer uocat ad seipsum / clamans & reconcilians eos sibi. uenite ad me (dicens) omnes qui laboratis et onerati estis: et ego reficiam uos, Si Math. 11, ergo Christo reconciliati / deo reconciliati sumus / et remissionē peccatorum cōsequimur: quomodo nō erit deus uerus ex deo uero / qui cum patre et in patre accendentem ad seipsum iustificat / totum sibi reconcilians mundum? Si autem deus uer⁹ est: quomodo erit creatura? ¶ Pro Christo (postremum ait) legatio 2, Cori. 5 ne fungimur / tanq; deo exhortante per nos; obsecramus pro Christo reconcilia mini deo. eum enim qui peccatum nō nouerat deus pro nobis peccatum fecit: ut nos efficeremur iusticia dei in ipso, Si cut igitur unigenitus dei filius in similitudine carnis peccati factus / ipse peccatum esse factus dicitur; sic et nos reformati ad ipsum per fidem / iusticia dei dicimur facti que proprius fil⁹ est, Nos enī naturalium bonorum Christi per spiritum sanctum participes sumus. Ipse au tem rursum in seipso humana suscipit; ad diuinam pulchritudinem naturam nostram in seipso reducens, Quoniam ergo Christus iusticia patris est; quomodo

Theſatū, Cyril,

erit creatura / aut quomodo non erit patri coeternus? an non erit semper deus pater iustus? Sed certe semper iustus est . quare iusticia sua hoc est filius suus in eo semper est,

C De eodem. ex epiftola Pauli ad Galatas,

Cap. IIII.

Gala.,¹

I quis uobis euangelisat aliud q̄ accepistis; anathema sit , Modo enim hominibus suadeo an deo? Si adhuc hominibus placerē; Christi seru⁹ non essem, Si ergo Paul⁹ deo persuadere / hoc est ostendere conabaf⁹ quantum ipsum amaret: idq; faciebat ut non hominibus placeret / sed Christi seruus esset; deus certe secūdum naturam / filius est , cui bonorum operum seruitutē offerētes; ut deo & domino rationem omnes reddimus. hoc enim est ip⁹ si persuadere, Non est ergo creatura; qui de⁹ naturaliter est, **C** Itaq; lex (deinde ait) pedagogus noster fuit ad Christum; ut ex fide iustificemur . sed ubi uenit fides; iam nō sumus sub pedagogo. omnes enim filii dei estis per fidem in Christo Ihesu, qui cūq; enī in Christo baptisati estis; Christū induistis. Si Christū induentes / per fidem reformamur in ipsum; et ita filii dei per gratiā adoptati efficiamur, quod autem per gratiam & adoptionem est: semper fit ad imitationē eius qđ secundum naturam est / natura certe et non adoptione Christus filius est. Qui autem ut natura filius ex deo nascitur: quomodo erit creatura? Ratio enim ipsa cogit: ut uel nolentes confiteamur consubstantialē esse filium patri.

Gala.,⁴

C Preterea eodem in loco, dico autem q; quanto tempore heres paruulus est; non differt a seruo / quamvis sit dominus omniū. sed sub tutoribus & dispensatōrib⁹ est; donec ad etatem constitutam a patre deueniat, Sic et nos quādo era⁹ mus paruuli: sub elementis mundi seruiebamus. Quando autem uenit plenitudo temporis: misit de⁹ filium suum factum ex muliere / factum sub lege / ut eos qui erant sub lege redimeret / ut adoptionem filiorum recipemus. Si mundi elementis & creaturis seruientes / paruuli atq; amentes eramus; non minus etiā nunc secundum hereticos paruuli & amentes sumus / creature adhuc seruientes / secundum ipsos. Sin uero Christo seruientes / propter nos ex muliere nato et facto sub lege / liberati sumus a seruitute creaturarum; deus profecto uerus / Christus est / cuius nos facti participes adoptionem recipimus / et liberi iam sumus; liberum filium induētes, sic enim cōditio seruitutis nostre aboletur. **C** In-

Gala.,^{1.}

super eodem in loco Paul⁹ ait, significo autem uobis fratres / q; euāgelīū quod a me uobis euangelisatum est; non est secundum hominem, ego enim non accepi illud ab homine: sed p̄ reuelationē Ihesu Christi. Videamus igitur quid di-

Hebre.,¹³

cit de Christo is qui a Christo mysterium Christi didicit, Ihesus inquit Christ⁹: heri & hodie / ipse etiam in secula, Ecce q̄ apertissime predicat / incommutabilis nature filium esse : quod solius uerbi dei proprium est / nulli enim creature inesse potest, Quomodo ergo qui naturae immutabilis sicuti pater est: non erit idem omnino cum patre / preterq; filius est & non pater? **C** Preterea subiungit Paulus, Ego enim per legem legi mortuus sum: ut deo uiuam, Christo crucifixus sum. Viuo autem non ego: sed Christus in me, Si saluatoris nouam recipientes legem deo uiuimus / et legi Mosaice mortui sumus / non enim uiu-

Gala.,^{2.}

mus secundum illam: deus profecto uerus et non creatura / Christ⁹ est. Qz ue
 ro Christ⁹ ipsi uiuimus: ipse Paulus testatur dicens, Si enim unus pro omnibus 2, Cori. 5.
 mortuus est: omnes ergo mortui sunt, ut uiuētes non sibi ipsi uiuāt; sed ei qui
 pro ipsis mortuus est et surrexit, Si autē uiuētes Christ⁹/ deo uiuimus: quo=
 modo Christ⁹ non erit deus: et si deus: quomodo creatura? ¶ Rursum ibidē Gala. 3.
 apostol⁹, Cū preuidisset scriptura quia ex fide deus getes iustificat; antea euā
 gels auit Abrahe/ quia benedicentur in te omnes gentes, Ecce deus dicitur gē
 tes iustificare, Christ⁹ autem id facit; qui tollit peccatum mundi / secundū Io. Ioan.,
 annem, Deus ergo filius est; et deus uerus, Istud enim solum malicia Iudeorū
 uere dicebat: q̄ nullus potest dimittere peccata nisi solus deus/ qui legis domi Marci, 2.
 7 nus est. ¶ Deinde subdit, Sed tunc ignorātes deum; seruistis nō natura dīs, Galath. 4.
 nunc autem deum cognoscentes / immo cogniti a deo: rursus uertimini ad im
 becilia elementa mūdi/ quib⁹ rursus seruire uultis. Si cōtra mundi elementa
 que nature create sunt / Christ⁹ distinguitur; nō erit certe creatus ut illi, qui
 tanto sublimior illis est: ut ista quidē dī non sint / Christ⁹ autem deus esse ue
 rus perhibeat. Hāc enī differentiā inter elementa et Christū; hic sermo Pau
 li ostendit. ¶ Qz autem gentes ut deum uere/ Christ⁹ cognouerunt; omni
 bus (ut arbitror) perspicuum est. In ipsum enim credentes/ ab errore liberate
 sunt; creaturis non seruientes, Qz uero rursus gentes nō solum Christ⁹ co
 gnouerunt/ sed a Christ⁹ quoq; cognite sunt; ipsum Christ⁹ audiatis. Oues
 8 inquit mee uocē meam audiūt/ & cognosco meas: et cognoscō a meis. ¶ Insu Ioan., 10,
 per ait Paulus, Fratres obsecro uos nihil me leſistis, scitis autē qm̄ per infirmita Gala. 4.
 tem carnis euāgels auerim uobis īāfridē; et tētationē uestrā in carnie mea non
 spreuistis neq; respusiſtis/ sed sicut angelū dei recepiſtis me/ sicut Ihesum Chri
 stum, Et pietatē Galatarū in deū et amore erga ſe Paulus exponens: primo ſe
 dicit tanq; angelū dei ab illis ſuceptū/ deinde maius addēs dicit: sicut Ihesum
 Christum, Quātū autē Christ⁹ angelos excedat: ipſe docet, quādo (inquit)
 primogenitū in orbem terrarū introduxit: dicit, Et adorent eū omnes angeli Hebre., 1.
 dei, Cui enim dixit unq; angelοꝝ; filius meus es tu/ ego hodie genui te? Sede a ps., 96.
 dextris meis: donec ponā inimicos tuos ſcabellū pedū tuorū? Scriptū est autē ps., 2,
 rursus de ipsis, Qui facit angelos ſuos ſpiritus: et ministros ſuos ignis flāmam. ps., 109.
 Cū igitur tāta ſit diſterēta ut filius adoretur/ angeli adorēt, & ille rex atq; do ps., 103,
 minus ſit / angel uero ei ut ſerui minifrent: quomodo nō erit deus/ qui ut ue
 rus deus ab angelis adoratur? Nā ſi creatura eſſet / ut hereticorū impietas affe
 tit: non ſolum nos qui homines ſumus/ uerum etiā celoꝝ; virtutes errarent/
 creaturam non creatorem adorātes. Sed recte illi adorant: quem uerum deū
 9 cognoscunt, Nō eſt ergo creatura filius dei, ¶ Rursum inquit apostolus. Nō Galat., 4.
 ſumus fratres ancille filii ſed libere; libertate enim nos Christ⁹ liberauit. Si do
 mini eſt liberare/ liberauit autē nos Christ⁹ & a iugo ſeruitutis in filios pro mi
 ſericordia ſua uendicauit: nō erit certe ipſe ſeruus ſed domin⁹ & fili⁹ ſecūdū
 naturam/ qui etiā ceteros per gratiā ad adoptionē dei patris adduxit,
 ¶ De eodem, ex epiftola ad Ephesios.

Cap.V.

I.,,

- Ephe.1, Aulus apostolus Ihesu Christi per uolūtātē dei ſanctis oībus q̄ ſunt in ¹
 p Epheso et fideib⁹ i Christo Ihesu. Qui p uolūtātē dei p̄is apostolatū
 Hebre.1, accepit/ut ipſe ait; iſ ipſe afferit ſplendorē patris et characterē filiū eē.
 Quō igit̄ icreate p̄is hypotafsi filius character erit; ſi a nihilo ipſe ſecūdū he-
 reticos creat⁹ eſt. Neceſſe enī eſt ut imago pfecta habeat ſimilitudinē illi⁹ cui⁹
 imago eſt, Quare ſicut pater increatus eſt; ita et filius increatus eſt. Et ſicut pa-
 ter / de⁹ uerū eſt; ita et fili⁹ / uer⁹ eſt deus, ¶ Deide paulo post, Quare memo ²
 Ephe.2, res eſtote q̄ aliquādo uos q̄ eratis gētes in carne q̄ dicebamini preputiū / ab ea
 que dicitur circūcifio in carne manuſta; q̄ eratis in illo tpe ſine Christo / alie-
 natia cōuerſatione Iſrael & procul a teſtamēti pmiſſiōis / ſpem nō habētes &
 ſine deo in hoc mūdo. Nūc autē in Christo Ihesu uos q̄ oī longe aberatis; facti
 eſtis prope in ſanguine Christi. Si in p̄iſciſ ſēporib⁹ in quib⁹ gentes errabant /
 abalienate fuerunt a Christo nec ſpem habebāt ullā et erāt ſine deo in mūdo;
 Christ⁹ ergo ſpes oīm et de⁹ oīm eſt / quē gētes cū cognouiffent nō ſūt poſtea
 ſine deo, Quomō igit̄ creatura eſt; qui ut de⁹ cognitus ſaluat credētes in eu;
 Math.25 et in firmā adducit ſpem dicēs, Serue bone et fidelis quia in pauca fuisti fidelis;
 ſupra multa te cōſtituā / intra in gaudiū dñi tui. ¶ Rurſum Paulus, Ipſe enī eſt ³
 pax noſtra qui fecit utraq; unū; mediū parietē macerie ſoluēs inimicitias i car-
 Ephesi.1, ne ſua / legē mādatorū decretis euacuās. Scribiſ certe de lege dei; neq; audieat
 Deute.4 aut addere qcq; aut ſubtrahere ab ipſa . nec enī fas eſt creature; id facere, Solus
 aūt Christ⁹ ut legis dñs id fecit, ſubtraxit ei; cū legē mādatorē euacuauerit, ad
 dīdit autē fidei et pietatis euāgelice dogmata, Quō ergo creatura eſt legis di
 Ephe.2, utne dñs? ¶ Ad hec. Ergo iā nō eſtis hospites & aduene; ſed eſtis cōciues fācto ⁴
 rū et domeſtici dei, Quō ergo fili⁹ nō eſt deus; cū oēs q̄ ſibi p fide cōiūgimur /
 domeſtici dei, ppter hoc eſtimur. Sed ipſe quoq; ſpiritualis cōiūctionis modū
 Math.12, oſtēdēs dicit, Quicūq; fecerit uolūtātē patris mei; hic frater me⁹ & ſoror & mī
 Ephe.3, eſt. ¶ Preterea ſubiūgit Paul⁹, Huius grā flecto genua mea ad patrē ex quo ⁵
 oīs paternitas in celo & in terra noīaf, Que pōſtiōe hoc eſt nō natura ſed grā
 uel adoptiōe fiūt; naturalib⁹ q̄tū poſſible eſt ſimilia ſunt. Similiter oīa que ad
 imitationē aliquorē fiūt / quāuis nō oīno aſſequanſ eorū naturalia & propria
 quorū imitatione fiunt; ſimilitudinem tamē non minimā habent ad illa, Si ergo
 paternitatis nomē a deo in nos trāſit / ut Paulus afferit; quō nō eſt impium
 putare nos quidē natura p̄es eſſe filiorē nī oīe / q̄ p imitationē qua ſuū crea-
 tō natura imitaf p̄es dicimur, Ipsiſ uero deū & patrē / primo nō uere patrem
 opinari / nec ex ipſo eſſentialiter p̄dire filiū cōfiteri; ſed alienū paterne ſubſtā
 tie arbitraiſ. Aut quō p̄ erit / ſi ex ſeipſo nō genuit; cū nomē id / p̄prie hoc ip-
 ſi, ¹⁰⁹ ſum ſignificet, Q̄ in ergo p̄ ad filium uere dicit, ex utero ante luciferū genui-
 te / & genuit eū ex ſeipſo (hoc ei ſignificat; ex utero) nō eſt creatura fili⁹; q̄a ex
 Ephe.4, deo ſicut ex p̄e naturaliter p̄dit. ¶ Iterū eodē loco, Vn⁹ dñs / una fides / unus ⁶
 baptism⁹ / un⁹ de⁹ & p̄ oīm; q̄ eſt ſup oīa / & p oīa / & in oībus, Cū un⁹ ſit dñs
 de⁹ p̄: quō fili⁹ eſſet dñs ſi creatura eēt. Perspicuū ei eſt; q̄a facta oīa / nature
 ſeruiliſ ſūt, Quō etiā cū fides ſit una / qui credit in filiū in patrē credit: ſi ſcđm

istorū impietatē filius nō cōiūgīf naturaliter patri? Certe igif cū deus p̄ dñs
 sit; dñs etiā fili⁹ est, & q̄ credit in eū: in patrē credit, Nā cū ex patre & in p̄re na
 turaliter fili⁹ sit/ et patrē rursus in seipso habeat: iūnā necessario deitatis fides
 uera colligef. Quō igif creatura erit: cui oia paterne substantie ppria / cōmu
 nia sūt/ sicut uero p̄ris fructui et nō p̄ adoptionē filio: quēadmodū nos? ¶ Pre-
 terea, imitatores dei sitis sicut filii dilecti/ et abulate i charitate: sicut et Christ⁹ Ephe.5;
 dilexit nos/ et tradidit seipſū pro nobis. Aduerte rursus quō apte Christū deū
 appellat, Nā cū dixisset/ sitis imitatores dei: statim Christū apposuit/ et modū
 ostēderit quo imitād⁹ sit dicēs, sicut et Christ⁹ dilexit nos: et tradidit seipſū p̄ no
 bis. Cū igif Christ⁹ a Paulo (cui euāgelū dei cōmissū est) de⁹ apte noietur: q̄s
 audire poterit ipsos q̄ uerbū dei creaturā appellat? ¶ Eodē quoq; loco. Ois for Ephe.5,
 nicator aut imūdus aut auar⁹ qđ est idolatria / nō habet hereditatē in regno
 Christi & dei, Ecce rursum cū nominauerit Christū: statim intulit et deum, ut
 ostēderet q̄ deus pater in ipso filio regnat: et fili⁹ rursum in patre. sicut ab ipso
 filio dicitur, oia mea tua sunt: et tua / mea. Vnū autē ex oibus regnū est cōmu- Ioan.17,
 ne filio cū patre: simul uidelicet etiā spiritu sancto regnāte, Sic enī sancta & a-
 dorabilis trinitas: ad unā deitatis naturā colligif. Quō ergo creatura est fili⁹:
 qui cū patre et in patre simul regnat? ¶ Rursum ait Paulus, Nullus uos inani Ephe.5,
 bus decipiāt uerbis: propter hec enī uenit ira dei in filios inobedientie, Sed qui
 possunt esse inobedientē filii: nisi oēs qui saluatoris doctrinā negligūt? Aduer-
 sus quos nullus aliis irā imittit: nisi saluator. Ite enī inquit maledicti in ignem Math.25.
 eternum. Deus ergo saluator est: et nō creatura. ¶ Deinde subiūgit. Surge qui
 dormis et resurge ex mortuis: et illuminabit te Christus. Illuminare quidem/
 opus est lucis, Christus autē illuminat, lux ergo est: et lux uera, Tenebre enim Joan.1,
 ipsam nō cōprehēderūt, Et erat lux uera que illuminat omnē hominē. Sed pa-
 ter quoq; lux uera est. Filius ergo / lumē de lumine et de⁹ deo est: et nō crea-
 tura, ¶ Preterea, quod participatiōe lucis illuminat: id nō proprie lux est/ sed
 extrinsecus gratiā habet, Filius autē lux uera est: sicut et pater. Quomō ergo
 erit creatura: nisi et patrē audeat creaturā appellare? ¶ Postremo dicit ap̄is.
 Viri diligite uxores ueras sicut et Christus dilexit ecclesiā: et tradidit semetipſū
 pro ipfa / ut ipsam sanctificaret / mūdans lauacro aque i uerbo, Oia q̄ naturalis- Ephe.5,
 ter diuine insunt nature: nō possunt naturaliter ac proprie creaturis iesse/ sed
 per gratiā innata sunt, Quid enī habes quod nō accepisti? Paul⁹ clamat, Qua- 1,Cori.4.
 re sanctitas quoq; soli deo iest naturaliter: in aliis per gratiā. Adeo enī sancti-
 ficata: q̄si a fonte sanctificationē accipiūt/ et ideo sanctificare nō possūt, Id autē
 Christ⁹ facit: sanctificauit enī ecclesiā, de⁹ igif uer⁹ erit certe: & nō creatura,
 ¶ De eodem, ex ep̄stola ad Philippēses. Cap.VI,
 Mn̄ia facite sine murmuratione & hesitatiōe ut sitis sinceri absq; ui- Philip.2,
 o la querela / filii dei sine reprehensione, et sicut ipse Paulus alibi dicit: a Hebre.2,
 Christo de nobis illud dicit. Ecce ego & filii: quos mihi dedit de⁹. Ips⁹ Esaic.8,
 Christi ergo filii sumus: per fidem et charitatē immaculati, Deus igitur Chri-
 stus est: et nō creatura, ¶ Rursum i eadē ep̄stola, Nra autē cōuersatio i celis est,
 I.2.

Philip.3, Vnde et saluatorē expectam⁹ dominū Ihesum Christū : qui reformabit corp⁹ humilitatis nostre cōforme corpori glorie sue / secundū operationē qua ip̄e potest subiicere sibi oīa, Ecce Paulus eā potentia attribuit filio hic: ut possit cūcta sibi subiicere, que res in sola uirtute patris est , Nā qm̄ deus simplicissimus est; non est aliud ip̄se / aliud uirtus sua / hoc est filius suus / sed unū et idē essentialiter ac naturaliter , Quomō ergo nō erit uerus deus: qui nō aliter q̄ pater cuncta sibi potest subiicere. ¶ Preterea, omne creatū: ex nihilo productū est, Si ergo Christus qui est sapientia et uirtus patris / a nihilo productus sit / ut heretici clamitant; necesse erit confiteri in sapientē aliquādo et impotentē patrē deū fuisse / postea uero et sapientē et potentē factū: quādo fili⁹ a nihilo ad esse productus est, Quod maxime impiū inuenitur: sed stultū etiā. Nā si uirtute ac sapientia pater ante productū filiū caruit: quomodo sciuisset aut potuisset tātū filiū producere / ut imago et character suus appelletur? Quomō enī absq; sapientia et uirtute filius qui oīem creaturā excedit / produci potuerit : cum lōge

Psal. 103. inferiores ipso creature in sapientia producēte a scriptura dicantur et uirtute dei. Hec ceteraq; similia insanie referta sequuntur eos: qui filiū patri cōsubstan-

Philip. 4. tialē et coaternū esse negant, ¶ Deinde eodem loco dicit. Dñs prope est; nihil soliciti sitis. Dñm Ihesum Christū prope ait Paul⁹ esse, per prophetā autē quēdā

Hie. 23, scribitur, Deus appropinquās ego sum; dicit dñs, Deus ergo Christ⁹ est & nō

Philip. 4, creatura. ¶ Postea subiungit apostolus. Sed in omni oratione et obsecratioē cū gratiarū actione: petitiones uestre innotescāt apud deū . Et pax dei q̄ exuperat omnē mentē: custodiat corda uestra et intelligentias uestras in Christo

Ioan. 14, Ihesu. Saluator ad suos discipulos dicebat. Pacē meā do uobis : pacē meā relinquo uobis, Christ⁹ ergo pacem suam esse affirmat. Paulus aucte: dei esse ipsam ait, Deus igitur Christus est; qui pacem suam sanctis largitur , ad quē spiritu

Esaie. 26, sancto motu Esaias: in persona fidelū dicebat, Dñe de⁹ noster pacem da no-

Philip. 4, bis, Simile illud est eiusdē Pauli, Hec cogitate inquit: que didicistis / et accē- p̄stis / et audistis in me. Hec facite: et deus pacis erit uobis, Christus igitur q̄ ue- re dicit pacē esse suā: deus modo a Paulo appellatur , quē ita sequi debem⁹: ut istos oēs qui audēt dicere filiū dei esse creaturā / contemnamus,

¶ De eodem. ex epistola ad Colossenses, Cap.VII.

Coloff. 1. Nō omni opere (inquit) bono fructificātes: et crescentes per cognitionē i-

i dei, Qui dominum nostrum Ihesum Christum per euangelicā et apostolicā predicationē cognoscūt: nō creaturā sed ipsum deū uerū secū-

dū Paulū cognoscūt, Cūq; filiū cognoscāt: patrē etiā cognoscūt, Alter enim in altero cognoscit⁹, nā & relativa ita se habet. Et ipse saluator ad patrē suum

Ioan. 17, dicebat, manifestavi nomen tuū hoībus. Simul enī seipsum filiū dei esse operibus adaperuit; & patrē fecit manifestū, Quomō igit̄ creatura est: q̄ ex p̄e ue- renascit⁹ / ita ut simul et ipse et pater cognoscantur. ¶ Eodē quoq; loco, Gras-

Coloff. 1, agētes deo p̄i q̄ dignos nos fecit in p̄e fortis sanctoꝝ in lumine, q̄ eripuit nos de potestate tenebrarū: et trāstulit ī regnū fili⁹ dilectionis sue / in quo habem⁹ re- déptionē & remissionē p̄ctōꝝ, Oīem creaturāꝝ naturā deo diuina scriptura ut

Feruam subiicit, omnia inquit tibi seruiūt, Soli autem deo regiam dignitatem p̄f.,^{118.}
 attribuit; clamas ad ipsū. Tu es ip̄e rex me⁹ & dñs me⁹, Nā qui natura de⁹ est: p̄f.,^{5,}
 is etiam rex est, et cōtra qui natura rex est; is etiā deus est. Si ergo nulla creatu-
 ra regnare cū patre dicis / fili⁹ autē id habet: quō erit creatura filius / q̄ una cū
 3 patre i spū sancto regnat. ¶ Rursum ibidē, In ipso creata sunt oia q̄ in celis &
 que in terra sūt; siue uisibilita siue inuisibilita, Si ergo oia in ipso creata sunt: q̄re Colosse,¹
 uos cū oībus ipsum creaturis cōnumeratis. Nā cū oia dixerit; nihil eorū dimi-
 sit q̄ ex nihilo ad esse p̄ducta sunt. Aliud ergo ip̄e est preter creaturas; et ideo
 4 nō ē creatura, ¶ Deinde subiigit, Volo ei uos scire quātā habeo sollicitudinē p̄ Colosse.,
 uobis et nīs q̄ Laodicie sunt, et p̄ oībus qui nō uiderūt faciē meā in carne: ut cō-
 soletur corda ipsoꝝ / instructi in charitate in oēs diuitias plenitudinis itellect⁹ /
 in agnitionē mysterii dei patris Ihesu Christi; in quo sunt oēs thesauri sapientie
 et sciētie abscōditi, Si oīs cognitiōis et sciētie menturā mysteriū dei excedit / &
 sublimitas sapientie et intelligētie i uerbis ipsi⁹ cōspicif / sūt aut̄ i mysterio Chri-
 sti oēs sapientie et cognitiōis thesauri abscōditi: quō nō erit de⁹ / q̄ oēm itellectū
 et sapientiā excedit / quē nulla potest cōprehēdere creatura. Quis enī genera- Esaie, 53.
 5 tione ei⁹ enarrabit? ¶ Deinceps ait apostol⁹. Si ergo cōsurrexitis Christo: supe Colosse.,
 riora q̄rite ubi Christus est in dextris dei sedēs, Nulla certe creatura in eodem
 cū rege oīm solo sedet. Cui enī dixit unq̄ āgelox; sede a dextris meis. Sol⁹ aut̄ Hebr.,
 fili⁹ hāc dignitatē habet, simul ei sedet cū p̄e et regnat simul cū ip̄o, Nō ē igif
 6 creatura: q̄ dignitate oēm creaturā excellit. ¶ Preterea inqt, Q̄n Christ⁹ ma-
 nifestat⁹ fuerit uita uestra; tūc & uos in ipso manifestabimini in gloria, Si oēs Colosse.,
 in deo et uiuim⁹ & mouemur & sum⁹: quō fili⁹ dei nō erit de⁹ / cū sit uita oīm. Actuū.,
 Creatura enī uita esse nō potest; sed particeps uite. ¶ Preterea, nihil in Chri-
 sto fassū: sed oia uera sunt, Ipse enī est ueritas. Vita aut̄ esse scribis, Quare nō Ioan.,
 7 falso neq; pticipatiōe; sed uere uita est. De⁹ igif est: et nō creatura. ¶ Ad hec,
 subiigit Paul⁹, Nolite mētiri ad inuicē / expoliātes uos ueterē hoīem cū actib⁹ Colosse.,
 suis et induētes nouū hoīem; q̄ innouaf in agnitionē dei scđm imaginē ipsi⁹ q̄
 creauit eū, In Christū p̄ fidē reformamur. qđ ip̄e Paul⁹ ostēdit clari⁹: dicens.
 filiolī quos iteꝝ parturio; donec Christ⁹ format⁹ fuerit in uobis. Et sicut induit Galat.,
 sum⁹ imaginē terrestris; sic induamur imaginē celestis. Q̄m ergo in imaginē Cori.,
 fili⁹ dei reformati / ad imaginē creatoris reformamur: certe fili⁹ dei / uerus de⁹
 est, Ipse enim creator hominis est.

¶ De eodē. ex epistola ad Thessalonicēses.

Cap. VIII.

1. Vobis enī sonuit sermo dñi nō solū in Macedonia et Achaia; sed i oēm 1. Thes.,
 a locū uestra fides ad deū exiuit, Si q̄ credūt in Christū / non in creaturā
 sed in deum credunt: non erit Christus hoc est filius dei creatura / sed
 2. deus, ¶ Iterum eodem loco, Conuersi estis ab idolis ad seruendum deo uiuo 1. Thes.,
 et uero, Vide quō gētes ab erroribus suis ad fidem Christi cōuerse: ad deū cō-
 uerse scribus, Cui q̄ seruit / euāgelica mādata custodiēs; deo inqt uero seruit,
 Quō ergo nō est natura de⁹: q̄ uer⁹ de⁹ est. Idē enī est; uerū deū esse & natu-
 ra deū, Qui autē natura uerus deus est; is creatura esse nō potest, ¶ Deinde
 1.3,

1. Thess. 2 paulo post inquit, Ipsi enim scitis fratres/nō fuisse inanē ingressum nostrū ad uos. Nā (ſicut ſcitis) apud Philippos libere locuti ſumus in deo noſtro:et locuti ſumus ad uos euāgelū dei, Ecce rurus deū apertissime ipſum Christū appellat; cuius euāgelū predicabat, Neq; id ſemel/ſed ſep̄ ab eo euāgelū Christi: Ibidem, euāgelū dei appellatur, Voluimus inquit tradere uobis nō ſolū euāgelū dei: fed & animas noſtras, Et paulo post, pdicauim⁹ uobis euāgelū dei. ¶ Inſuper 4
1, Theff. 2 ait Paulus, Propterea etiā nos gratias agim⁹ deo ſine intermiſſione; qm accipiētes uos uerbū dei:nō ut uerbū hominū accepitſtis/ſed ſicut eſt uere uerbū dei/ quod et operaſt in uobis credentibus, Si beati apostoli de fide Christi uerba ferentur/nos enim inq̄t Christū predicam⁹ crucifixū:qui poterit cōpos mentis apostolis contradicare:et Christum uerum eſſe deum negare?

¶ De eodem, ex epiftola ad Hebreos,

Cap, IX,

Vtifarie multisq; modis olim de⁹ loquēs patrib⁹ in pphetis nouiſſime 1
Hebre, 1, m locutus eſt nobis in filio/que cōſtituit heredē uniuersorū/ per quē fecit et ſecula. Cū uoluerit Paulus euāgelicā doctrinā Mosaica lege et omni ſcriptura prophetica preſtantiorē oſtēdere: a personaꝝ diuerſitate hoc facit. Deūq; p prophetas locutū patribus ait:et legē ac uetus testamentū hoc modo edidisse. Nouiſſime aut̄ p filiū nobis locutū afferit/ qui tantū pphetas oēs excedit; quātum natura dñs / natura ſeruus excellētior eſt. Oēs enī pphete ſicut uere ministrī; hec dicit dñs/ clamāt, Fili⁹ autē ut uere dñs:dictū eſt. priscis ait / Math, 5, nō mechaberis, ego autē dico uobis. Quomō igis̄ creatura erit filius dei ſcdm naturā/aut quō erit ſeruus: qui omniū dñs eſt et oīm heres. Necesse eſt enī ut aliud ipſe ſit preter oia; quorū heres eſt, Sed per ipſum etiā ſecula facta ſunt. erat ergo ante ſecula, Nulla uero creatura ante ſecula fuit, oia enī in tpe ſunt; preter ſolū deū, Verus igis̄ de⁹ et nō creatura; filius eſt, ¶ Deide ſubdit apo- 2
Hebre, 2, ſtolas. Si enī qui per angelos dictus eſt sermo/factus eſt firmitus/et oīs preuaricatio et inobedientia/acceptit iuſtā retributionē mercedis; quomō nos effugiemus/ſi tantam neglexerimus ſalutē, que cū initiu accepitſet enarrari per do- minū: ab iis qui audierūt/ad nos cōfirmata eſt, Hic apertissime per differētiā personaꝝ demōſtrat: quātū euāgelicā pdicatio legales umbras excedit, Si enī (inquit) legis que angelorū ministerio data eſt/ tanta erat authoritas/ut pre- uaricatores cōtemptoresq; ipſi⁹ grauiter puniti ſint; quō nō magis punietur qui euāgelicā doctrinā cōtenūt/ quā ipſe filius dei nobis tradiſit. Quātū autē fili⁹ angelis preſtet; pſpicuū eſt, qā illi ministrī ſūt/& ad ministrādū mittuſt, Fili⁹ autē cū p̄e glorificaf̄ / & angeli ſibi ministrāt; ut i euāgelio ſcribiſ, Et ecce Math, 4. angeli uenerūt & administrabāt ei. Quō ergo natura dñs/natura minister e- 3
Hebre, 2, rit̄ aut quō natura rex; iter natura ſeruos collocabiſ? ¶ Inſup i Christū beat⁹ 3
pſ, 8. Paul⁹ referēs qđ i octauo ſcribiſ psalmo; qđ eſt (inqt) homo q; memor eis eius/ aut fili⁹ hoīs qm uifitas eū. Minuſti eū paulo min⁹ ab āgelis; glia & honore co- ronaſti eum/& conſtituiſti ipſum ſuper opera manuum tuarum, omnia ſub- iecisti ſub pedibus eius, Deide ſtatim infert. Cum enim omnia ſibi ſubiecerit: nihil dimiſit nō ſubiectū ei. Nōne igis̄ natura rex et natura dñs ab oīb⁹ recte

predicabitur isti cui oia subiecta sunt? Deo certe soli oia subiicitur. Quod igit
 cum creaturis numerabitur: qui super oia est/ et cui oia subiicitur et seruunt / & qui
 oibus dominatur sub pedibus eius subiectis? ut per prophetam quedam dicit, Sedes Esaie, 66
 mihi celum est; terra uero scabellum pedum meorum. ¶ Preterea subdit eo loco Pati- Hebr., 3.
 lus, Vnde fratres sancti uocationis celestis participes / considerate apostolum &
 pontificem confessionis nostre Ihesum Christum; quod fidelis est ei qui fecit ipsum/sicut
 et Moses in omni domo eius. Amplioris enim glorie iste pre Mose dignus habi-
 tus est: quanto ampliore honor habet dominus; qui fabricauit illam. Ois namque domini
 fabricatur ab aliquo. Qui autem oia creauit; deus est. Cum non equaliter creaturam &
 creatorum honorados esse doceat: patet quia filius non inter creaturas numeran-
 dum ostendit, Maior enim inquit habet honorum; qui domum edificauit. Quod autem
 filius cuncta produxerit/ et hic et alii multis in locis Paulus docet, per ipsum
 enim inquit creata sunt oia; siue uisibilia siue inuisibilia/ siue principatus siue do- Colos., 1.
 minationes, oia in ipso et per ipsum creata sunt; et ipse est ante oia , Quod igit
 creator omnis / ipsorum etiam seculorum atque temporum (ex oibus enim etiam hec sunt) creatu-
 ra erit/ qui ante omnem creaturam est. Eset enim in tempore; si creatura esset. Omnia
 enim in tempore sunt: preter deum qui est eternus, Ipse uero ante tempora est; ut tempo-
 rum creator, quomodo ergo creatura erit? ¶ Preterea, continuo subnecit apostolus,
 Et fidelis quidem in tota domo ipsius: Moses sicut seruus fuit. Christus uero
 sicut filius in domo sua; que domus nos sumus. Ita et nominibus et rebus in
 dignitate utriusque ostendit: quanta differentia sit inter Mosem et Christum / hoc
 est inter omnes creaturas, ad hanc enim conclusionem sermo deducitur, Moses enim:
 seruus fidelis est. Christus autem filius/ et ut filius fidelis in domo sua; sicut heres,
 Si ergo in eadem domo utriusque fideles sunt; ille ut seruus / hic ut filius et edicator
 ipsius domus; quomodo creatus erit? cum aliud natura sit quam costruit & edificat:
 aliud quod costruifit. Sic a rebus / hoc est a dignitate quam utrumque habet in domo
 dei: filius / deus etiam demonstrans et dominus dominus, Nam persona Mosi et dominus ipsa:
 pro omni caput creatura, ¶ Preterea, deus est quod per prophetam loquitur quedam, Leui, 26,
 habitabo in ipsis & ero deus ipsorum; et ipsi erunt michi populus, Quod ergo nos/domi- Hebre., 3.
 mus filii sumus; si filius / deus non est. Sumus autem dominus filii; quia oramus (ut inquit
 Paulus) Christum in interiori hoie habitare, Deus igit Christus est; et non creatura, Ephesi, 3,
 ¶ Deinde subiicit Paulus, Videte fratres ne forte sit in aliquo uestrum cor malum in- Hebre., 4.
 credulitatis; discidet deo uiuo, Fides in Christum est; et per eam nobis uita eter-
 na dat, Qui credit in me / saluator ait; habet uitam eternam, Sed quod hanc fidem negli- Ioan., 6.
 git; corde cogitationibusque prauis a deo uiuo recedit, Quod igit filius non erit deus
 uiuus. Et autem etiam pater: deus uiuus. Ide ergo natura deus: pater & filius est. ¶ Rursus
 eodem loco. Viuimus enim est uerbū dei & efficax & penetrabilis omni gladio ancipi-
 ti: & puenies usque ad divisionē aie & corporis iuncturā quoque & medullā & discretor cogitationū et intentionū cordis / nec est ulla creatura inuisibilis in conspe-
 ctu eius. Oia uero nuda & apta sunt oculis eius, Hic etiam uidere licet / omnes dignitates
 nature prius proprias: filio quoque ab apostolo dari, Ops deus pater & oia uidet / corda etiam
 & renes non ignorat, Quis enim iste est qui me consilium celat? & deus aperte quā ego Job, 42.
 {1,4,

Hiere,23. ſū dicit dñs:et nō de⁹ de longe/nec poterit aliqd a me occultari , Hec ipsa filio quoq; in eſſe;Paul⁹ teſtaſ . Viu⁹ eſt pater:imo uita ipsa,uiu⁹ et fili⁹;et uita ſecū dum naturā . Quomodo ergo nō erit impius:qui filium iter creatures enumeraſ: quarum nulla uere dicere potest;ego ſum uita , Vel quomodo non erunt eiusdem nature atq; ſubſtantie illa:quoꝝ naturales operationes et proprieta‐tes/eedem omnino ſunt . ¶ Deinceps dicit Paulus . fide intelligim⁹ aptata eſſe ſecula uerbo dei;q; ex inuſibilibus uisibilia facta ſunt , Nulla certe creaturā Hebr,ii; ante ſecula fuit, Verbo enim diuino id eſt per filiū dei / ipsa quoq; ſecula facta ſcripturis dicentibus credimus , Quare neceſſe eſt iſpum ante ſecula eſſe ; qui a nihil o ad eſſe ipsa produxit . Quomodo ergo ſeculorum creator / creature erit: Hebr,13; cum eternitatē deoſ ſoli conuenientē habeat . ¶ Postremo idē ait . Beneficentie , et cōmunionis non obliuſcamini , talibus enim beneficis deus placatur . Aper te hic quoq; Paulus filium / deū appellat . Ipſe enī iudex eſt; qui reddit unicuiq; Math,25. ſecundū opera eius . Et placatus honorificetia dicit , Venite benedicti p̄ris mei: et poſſidete regnū uobis paratū ab initio mundi , Efuriui et dediſtis mihi manducare / ſitiui & dediſtis mihi bibere , Quomodo ergo non erit uerus deus : cui ſacrificandum eſt / et qui reddit unicuiq; ſecundum opera ſua? ¶ De eodem . ex ep̄iſtola ad Timotheum prima , Cap,X

Aulus apostolus Ihesu Christi ſecundū imperiū dei ſaluatoris noſtri / & i. Timo,1. p Christi Ihesu ſpeſ noſtre; Timotheo proprio filio in fide . Ecce ex impe‐rio dei ſaluatoris noſtri; apostolatus ministeriū ſe accepiffe Paulus aſſe‐rit . Videamus ergo; ſi Christus in apostolatu eu ſoſtituit , Quis ignorat in acti‐Actuū,9. bus / quādo ab Hierosolymis Damascū aduersus Christi diſcipulos proficie‐batur; uifum ſibi fuifſe Christū atq; dixiſſe , Saule / Saule: quid me pſequeriſſe Paulo uero interrogante atq; dicēte , quis tu es domiſeſ Ego inquit ſum Ihesuſ: quem tu perſequeriſſe, ſed ſurge & itra in urbem; et diceſſe tibi quid oporteat te facere . Quid autē ſibi dictū ſit; in eisdem actibus rurſum inueniuntur , leitunanti‐Actuū,13. bus enim ipſis et administratibus domio; dixit ſpiritus sanctus , ſegregate mi‐chi Barnabā et Paulū ad opus ad quod eos uocaui . Et rurſum , illi miſſi per ſpi‐ritum sanctū (iquit) profeſti ſunt in Seleutiam / et inde in Cyprū / et poſtea in Salamina; et annunciauerū uerbū dei in synagogis ludeorū . Vides quia mā‐dato ſaluatoris noſtri per ſpirituſ ſanctum in apostolatū ſegregaſſe , Cū etiā et de⁹ et ſaluator et ſpes nřa Christus appelleſtur / quō nō erit ipiū / inter crea‐turas ipſū annumerareſſe Aut quō nō erim⁹ idololatreſ; creature coleſtes / & ſpē , in ipſa habéteſſe . ¶ Eode item loco ait Paul⁹ , Iuſto inquit lex nō eſt poſita / ſed iniuſtis & inobedientib⁹ , multiq; cōnumeratiſ; tandem infert , et ſi quid aliud do‐citrine aduersatur; q; eſt ſecundū euāgeliū glorie beati dei / quod creditū eſt mi‐i. Timo,1. hi , Cuius igitur euāgeliū Paulo creditū eſt; nōne Christi? Cuius etiā apostol⁹ predicatorq; fuit; nōne Christi ſaluatoris noſtri? Hūc igiſſe beatū deinde appellaſſe; oſtēdit creature nō eſſe , Nō eſt enī deus; qui ex nihil ofact⁹ eſt , Nā omne huiuſmodi; recens eſt , Quicquid autem recens eſt; deus eſſe non potest . Non eſt (inquit) tibi deus reces , Nō eſt igiſſe filius dei; creature , ¶ Q; aut euāgeliū ;

Saluatoris sibi creditū sit ab ipso saluatore; in sequētib⁹ significat dicens. Gras 1, Timo, 1
 habeo Christo q̄ me cōfirmauit / q̄a fidelē me existimauit ponēs i ministratiōe;
 qui prius blasphem⁹ fui / pſecutor / cōtumeliosus. sed misericordia dei consecu-
 tus sum: quia ignorans feci in incredulitate. Fidelis sermo et omni acceptatiōe
 dignus: quia Christus uenit in hunc mundū peccatores saluos facere / quorū
 primus sum ego. Sed ideo misericordiam consecutus sum / ut in me primo ostē-
 deret Christus omnem clemētiām; ad informationem eorum qui credituri sūt
 in ipsum ad uitam eternam. Si per fidem qua credit⁹ in Christum saluamur /
 et uitam eternam iugis mortis excusso assequimur; quomodo non erit secūdū
 naturam deus / qui uitam eternam credentibus largitur / et a morte liberat?
 Solus enim deus id facere potest; ut scribitur, Ego sum deus saluans te; & nō est Eſaie, 45
 preter me, Vere enim nec legatus nec angelus / sed ipſe dominus saluauit nos;
 qui nobis salutem per prophetas pollicitus est / & carne assumpta clamat, Ecce Eſaie, 62.
 adsum, Venit enim & annunciauit pacem nobis qui longe aberamus / & iis qui Ephe, 2,
 4 prope erant: ut Paulus dicit, ¶ Insuper dicit ibidem apostolus. Regi seculorū / 1, Timo, 1
 incorruptibili / inuisibili / soli sapienti deo; honor & gloria in secula, amen. Rex
 seculorum filius est; sicut dominus & creator ipsorum, Ipſe ergo est de⁹ / incor-
 ruptibilis / inuisibilis / solus sapiens. hec autem: naturales substātialesq; dignita-
 tes patris sunt, Quomodo igitur non erit consubstātialis patri / aut quomodo
 creatura erit: cum hec sibi naturaliter insint? Qz autem rex seculorum sit: au- Luce, 1,
 di que Gabriel archangelus ad sanctā uirginē de Christo dicit, hic erit magn⁹
 et filius altissimi uocabitur, Et dabit ei dominus deus sedem Dauid patris eius
 5, et regnabit in domo Iacob in secula / et regni eius non erit finis. ¶ Preterea. cū 1, Timo, 2
 orare pro uniuersis ac precipue pro regib⁹ et principib⁹ Paulus iuferit; sic de-
 incepſ ad discipulum scribit, hoc honestum est atq; acceptable coram saluato-
 re nostro deo; qui omnes homines saluari uult / & ad cognitionem ueritatis ue-
 nire, Vides q; saluator omnium deus est, uides q; saluamur / ad ueritatem con-
 uersi. Veritas autē filius dei est, Ipſe igitur est deus saluator noster. Natura igi- Ioan. 14,
 tur deus est; & non creatura . deus saluator; ex saluatore deo patre eternaliter
 6 natus, ¶ Rursum in eadem epistola, Vnus deus et unus mediator dei & homi- 1, Timo, 2
 num Ihesus Christus; qui dedit seipsum in redemptionem pro omnib⁹, Media-
 tor dei & hominum Ihesus Christus est / non solum quia reconciliavit homines
 deo; uerum etiam quia naturaliter & substantialiter & deus & homo in una hy-
 postasi est, hoc enim modo; naturam nostram sibi deus reconciliauit, Nam ali-
 ter / quomodo unum mediatorem Christum Paulus dixisset. Multi enim san-
 ctorum; mediationis ministerio uisi sunt, Et ipſe Paulus clamat, Rogamus pro 2. Cori, 5.
 Christo; reconciliamini deo, Moses quoq; mediator fuit. ministrauit enim filii Exodi, 20
 Israel legem datam a deo, Mediator etiā fuit beatus Hieremias; precipue quan Hiere, 18
 do clamabat ad deum, Recordare meis tantis coram te; ad loquendum pro ip-
 sis bona, Quid multa: singuli prophetarum / mediatores fuerunt: apostolorū
 quoq; singuli, Quomodo igitur unic⁹ mediator dei & hominum Christus est:
 tñsi noua inauditaq; in alius mediatio sua sit. Sed modum quoq; perstrigere nō

Theſau, Cyril,

alienum est, Quod igitur duo quedam sicut medium coniūgit; ab utroq; necessario tangitur / et hoc modo diuersa per medium cōiunguntur, Est autem Christus mediator dei & hominum: quia in eo uno deus et homo cōiunguntur, Non est tamen infra eum alius tertius noster Iesus & hanc ipsam sed dūce nos &

Ephe. 2. Non est tanquam p[ro]p[ri]etatem terrae p[re]ter quae[m] est hominem, sed deus d[omi]n[u]s homo uere, ipse enim est pax nostra. Et quoniam naturaliter nobiscum coniungitur: diuine substantie nostra in ipso coniungitur; et hoc modo divina natura cōmunicamus. Quomodo igitur erit creatura filius dei: si natura

1, Timo, 4 nostra ipsi coniuncta / deo uero coniungitur! ¶ Deinde subiungit Paulus, Fl. 7 delis sermo et omni acceptatione dignus, in hoc laboramus et certamus: quia

Speramus in deum uiuum / qui est saluator omnium hominum et maxime fidelium. Futura per spiritum sanctum & saluatoris aduentum preuidens psal-

¶ 64, *deinde tunc per ipsam naturam et naturam in ea secundum plenaria
mista clamabat ad ipsum spes omnium finium terre / & in mari longe. Si ergo
spes omnium Christus est / & in ipsis fideles omnes speramus; & is in quo speri-
mus / deus a Paulo uiuus appellat / quia naturaliter uita sit; quomodo creatura*

1. Timo. erit spes nostra / & nō filius dei uiuus / ex patre uiuo eternaliter natus. Ideo enī uita ipse naturaliter est; quia ex uita nascitur. ¶ Postea eodē in loco dicit, Pre- s

⁶ cipio tibi coram deo qui iustificat omnia / & Christo Ihesu / qui testimonium reddi
dit sub Pontio Pilato bonam confessionem ; ut serues mandatum sine macula

irreprehensibile usq; in aduentum domini nostri Ihesu Christi, quem suis tem-
poribus ostendet beatus & solus potens / rex regum & dominus dominantiū /
qui solus habet immortalitatem et lucem habitat inaccessibilem, Aut ipse cer-
te Christus aduentum suum ostendet; aut pater suus. Si primum: quomodo cre-
atura erit / qui rex regum et domin⁹ dominatiū est / & solus beatus? hec enim /
cetera q; huiusmodi: non possunt naturaliter creaturis inesse, nichil enim natu-
re diuine & creaturis commune inuenitur. Sed omnia que deo patri conueniūt; fi-
lio quoq; inesse scribuntur, Non est ergo creatura filius dei; sed uere deus. Sin
autem non ipse filius sed pater aduentum filii ostendet / et ipsi patri soli immor-
talitatem cetera q; Paulus attribuit: quomodo si solus pater immortalis est / fili⁹
quoq; immortalis perhibetur? immortalis enim natura est; qui uita naturaliter
est. Christus autem ait de seipso: ego sum uita, Perspicuum igitur est q; nō ad
extra productus est ut creature; sed ex patre natus / omnia que patris sunt na-
turaliter habet, Et ideo deus uerus est de deo uero; sumē de lumine / uita de ui-
ta / immortalis de immortali,

¶ De codē, ex epistola ad Timotheū secunda; et ex epistola ad Titū, Cap. XI,
2, Timo, 1 Oti igitur erubescere testimonium domini nostri; neq; me uinctū eius.

n sed collabora in euangeliō secūdum virtutem dei : qui nos liberauit & uocauit uocatione sua sancta , Ecce rursus Christū / deū & salvatōrē

Math. ii., nominat, Ipse enim est qui uocat nos dicens. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis; et ego reficiam uos, Quomodo igitur creature erit; si est deus et

Titum, 2. saluator: Non enim creatura sed solus deus saluauit nos, ¶ Apparuit gratia dei saluatoris omnibus hominibus / Paulus ad Titum ait: erudiens nos / ut abnegantes impietatem et secularia desideria: modeste / iuste / et pie uiuamus in hoc seculo

Io/ expectātes beatam spem & adūētum glorie magni dei / et saluatoris nostri Ihesu Christi, Si spes omnium Christus est/ et ipse deus quoq; magnus & salua tor est: quomodo non erit furor inter creaturas eum collocare? aut quomodo non omni benedictione priuabitur; qui sic ingratus reperitur / ut patri confubstantialem esse ipsum neget? Benedictus enim homo (inquit propheta quidā) qui sperauit in domino: & est dominus spes eius, Qui ergo non sperat in natūraliter dño / hoc est naturaliter deo; maledictus est . contrarium enī ex contra rio sequitur, Si ergo seruus & creatura filius est / nec natura dominus; quomo do secūdum psalmistā benedicti nos a domino / qui speram⁹ in ipso? Aut quo modo Paulus uere dicet, benedictus deus et pater domini nostri Ihesu Christi; qui benedixit nos in omni benedictione spiritali? Domin⁹ ergo secundum na turam est filius, quare non creatura, omnis enim creatura/serua est,

C De eodem, ex actibus apostolorum,

Cap.XII.

Actu.16,

Ertransierant autem Phrygiam & regionē Galacie: & prohibiti sunt

p a spiritu sancto predicare in Asia, Venientes autem per Myssiam tentabant in Bitbynam ire & non dimisit eos spiritus Ihesu. Ecce hic etiam manifeste spiritus sanct⁹ / spiritus Ihesu dicitur, est autem etiam spirit⁹ patris. Quomodo ergo filius non erit natura deus: si spiritus sanctus ita suus est quē admodum patris? Nam si cuiusdam unq; creature / spiritus sanctus appellatus in scriptura est: credatur etiam filius creatura esse. Sin autem patris solummodo & filii spirit⁹ scribitur: quomodo erit creatura / qui adeo creaturas excedit / ut solus cum patre spiritum sanctū possideat? **C** Deinde paulo post subiungit. In media uero nocte Paulus & Sylas orātes laudabāt deum: & uincti audiebāt eos. Factus est autem repēte magnus terremot⁹ / ut fundamenta carceris qua terentur: & porte omnes aperte sunt. Et post pauca, tremens inquit custos car ceris: genua flexit Paulo & Syle. et educens ipsos foras dixit, Quid oportet me facere domini; ut saluus sim? Illi autem dixerunt, Crede in dominum Ihesum: et saluaberis tu & domus tua , Et locuti sunt ipsi sermonem domini; & toti do muli eius, et accipiens ipsos in illa hora noctis lauit a uulnibus; & baptisat⁹ est ipse & omnes sui statim. Et ducens eos in domum suā apposuit mensam; et gau suis est quia cum tota domo sua credidit in deū, Vide q; qui crediderit in do minum Ihesum secundum apostolorum precepta: sicut in deū credens cum tota domo gaudebat. Si autem creatura filius dei esset secūdum hereticos: quare non ueritas custodi ab apostolis aperitur? quare hortatur credere in dom um Ihesum? quare cū in eū credidisset; in deū credidisse dicis? & nō in creatu rā? Manifestū igit̄ etiā hinc est; q; de⁹ secūdū naturā fili⁹ est / & non creatura.

C De eodem, ex epistola Iacobi/ Petri/ Ioannis/ & Iude,

Cap.XIII.

Iacobi.1,

i Acobus dei & domini Ihesu Christi seruus: duodecim tribub⁹ que sūt in dispersione. Deum hic & dominum Ihesum Christum appellat, Id enim natura esse Ihesum; nō ignorabat predictor ueritatis. Quomo doigitur audent isti deum & dominum natura; creaturam predicare? Nisi for te patrem etiam/ qui similiter secūdum naturam deus & domin⁹ est; creaturā

esse opinatur, Nam si natura deus & dominus / creatura potest esse: cur filius
 solum erit creatura et non pater? Sed creaturam esse patrem recte negant. Cre-
 dant igitur etiam filium / qui similiter secundum naturam dominus et deus est:
Iacobi, 2. creaturam esse non posse, ¶ Deinde eodem loco, Fratres (inquit) nolite in per-
 sonarum acceptione habere fidem domini nostri Ihesu Christi glorie. Quomo-
 do igitur glorie dominus / filius erit; si consubstantialis patri non est? Nihil enim
 potest habere gloriam dei / nec ullus glorie dominus appellari; preter deum, Non
 enim mentiri potest spiritus ueritatis; per quem pater in sanctis prophetis locu-
Elaie 42, tus est dicens, Gloriam meam non dabo alteri, Non erit ergo filius dei crea-
1,Petri, 5, tura. Nam si creatura esset; non esset dominus glorie, ¶ Presbyteros (Petrus in-
 quirit) qui in uobis sunt obsecro compresbyter et testis Christi passionum / qui &
 eius que in futuro reuelanda est glorie particeps: pascite gregem dei qui est in
 uobis. Sapienter admodum Petrus filium dei deum esse hic afferit, Cumq; au-
Ioan, 21, diffisset a saluatori nostro Ihesu Christo, Simo Ione: diligis me? Pasce agnos me-
 os, et rursum, pasce oves meas; similia successoribus suis scripsit precepta / et
Math , 16 gregem dei saluatoris; fideles appellauit, Nec per carnem aut sanguinem; sed
 desuper ab ipso patre / dei mysterium cognouit, Quomodo igitur erit crea-
Pſal, 99 , ris differentiam ostendens psalmista: clamet, ipse fecit nos: et non ipsi nos, Nos
Pſal, 94 , autem populū eius / et oves pascue eius, Deitatis igitur natura in hoc cognosci-
 tur; quia creatrix est, Natura uero rerum productarum a nichilo / in hoc perci-
 pitur; quia creata est, Quoniam ergo rerum omnium filius creator est / non po-
 test esse creatura: qui uirtutem creandi habet / nec potest esse seruus; qui natu-
1.Ioan, 2. ra dominus est, ¶ Scribo uobis patres (Iohannes in epistola inquit) quia cognos-
 uitis eum qui est a principio. Nulla certe creaturarū aut a principio aut in prin-
 cipio est, omnia enim in tempore uel in temporis quodam momento uocata sūt
 ad esse. Filius autem quem fideles cognouerunt; a principio et in principio est,
1.Ioan. 2. Quomodo igitur erit creatura? ¶ Subiungit deinde in eadem epistola beat⁹
 Iohannes, Qui negat patrem: filium quoq; negat, et qui negat filium: is quoq; pa-
 trem negat, Non aliter certe filii negant: nisi creatura esse credatur, Negat enī
 ipsum: qui non esse patri consubstantialem afferunt, Confitentur autem: qui
 uerum filium dei predicant / & eius de esse cum patre substancialiter fatentur, Quid-
 quid igitur de patre dicitur; id de filio quoq; necessario dicitur / preterq; q, nec
 pater filius est / nec filius pater. Deus secundum naturam: pater est / omnipotēs /
 creator / domin⁹ / rex / incorruptibilis / immortalis / uita / nō a nichilo product⁹:
 Sed eternus. hec omnia incōmutabiliter filius etiam est. Si autem patrem hec es-
 se concedis / a filio autem hec remoues / inter creaturas ipsum cōnumerās: a pa-
Ioan. 14, tre quoq; rerum consequentia cogeri hec remouere, Similis enim omnino / im-
 mo idem natura filio suo est. Imago enim eius: filii est / et qui uidet filium: uidet
1.Ioan, 1, et patrem, Quare si pater non creatura sed creator est; filii etiam creator est /
 non creatura, ¶ Rursum eodem loco ait Iohannes. Et uidimus & testamur / &
 annūciamus uobis uitam eternam / que est apud patrem; & manifestata est no-

bis, Eternitatis uocabulum; de deo dicitur apud scripturā, productionē enim a nichilo penitus interimit, et ideo eternitas: dei solummodo nature substanti aliter inest. Si ergo eterna uita filius est & est apud patrem; quomodo erit crea-

- ⁷ tura, cum creatura eterna dici non possit? ¶ Postremo ibidem Ioannes, Et sci-
mus quia filius dei uenit et dedit nobis mentem; ut cognoscamus uerum deum
et simus in uero filio eius Ihesu Christo, hic est uer⁹ deus / et uita eterna, Quid
dicent heretici / ad hec beati Ioannis uerba; quibus a pertissime deus uerus / fili
us appellatur? Nam si deus uerus est substantialiter; non participatione hoc ip-
sum est / sicut creature. Qui autem deus uerus est; natura de⁹ est. Quomodo
igitur erit creatura / nisi hanc impietatem in ipsum quoq; patrem trasserre ue-
lint? Sed nullo modo deus uerus; a nichilo producibilis est, Est autem filius; de⁹
⁸ uerus, non est igitur product⁹ a nichilo; sed natura deus & uita eterna, ¶ Cō-
monere autem (Iudas inquit) uos uolo / scientes semel omnia; quoniā Ihesus po-
lulum de terra Egypti saluans / eos qui non crediderunt perdidit, Si Ihesus se-
cundum apostolum Iudam populum eripuit ex Egypto; ipse certe est qui dicit
ad Mosem, Ego sum; qui sum / et audiens gemitum filiorum Israel; descendit ad Exo, 3.
liberandos ipsos, Si ergo ipse est qui est: quomodo erit creatura? Nam qui est;
semper est, Creatura uero non semper est, Deus ergo est; nec essendi principi-
um unq (sicut creature) habuit.

¶ De eodem, ex euangelio secundum Matheum.

Cap. XIII,

- ¹ ioseph fili David / ne timeas accipere Mariam uxorē tuā , quod enim Math., 1.
in utero habet: de spiritu sancto est, Pariet autem filium; & uocabis no-
men eius Ihesum, Ipse enim saluabit populum suū a peccatis suis. Sal-
uat populum suum filius; et dimittit peccata populi ut deus / & dominus legis,
Quis igitur inter creaturas ipsum / nisi temerarius atq; impius; collocare aude-
bit: cum nullus possit peccata dimittere nisi solus deus; cumq; populus nullius
possit dici proprius / nisi solus dei / qui omnium populorum de⁹ & creator est,
² ¶ Rursum eodem loco, hoc autem totum factum est; ut adimpleretur quod Math., 1.
dictum est per Esaiam prophetam dicentem, Ecce uirgo in utero cōcipiet & pa-
riet filum / et uocabitur nomē eius Emanuel: quod interpretat⁹ nobiscum de-
us, Nisi filius naturaliter deus esset; non uocaretur nomē eius Emanuel / quod
est nobiscum deus, Per uirginem enim sanctam / & de spiritu sancto factus est
homo: quem non angelus neq; aliqua creatura / sed ipse deus Emanuel uo-
cauit, sicut ipse ostendit propheta; dicens de Christo, Et uocabunt nomen eius Esiae, 62
nouum: quod domin⁹ nominabit, nouum enim nomen Emanuel; filio imposi-
tum, Nam ante incarnationem; deus solummodo uocabatur, Post incarnatio-
nem autem nō solum deus: sed etiam nobiscum de⁹ / hoc est deus homo fact⁹,
³ Cum igitur ipse dominus et pater / deum filium suum appelleat; erubescant ali-
quando qui temere audent ipsum creaturis cōnumerare, ¶ Preterea subiun-
git Matheus, Audistis quia dictum est priscis: non occides, Quicūq; autem oc-
ciderit; reus erit iudicio, Hinc recte filii deitas uera (ut mihi uidetur) colligitur,
Regi enim; maxime legum latio conuenit, ac ideo rex deus nulli permittit ad- Deute, 4

1. Joan, 5,

Theſau, Cyril,

dere autem auferre aliquid a lege Mosaica. Filius autem quod minus est abstulit; et addidit quod maius est atque perfectius. Ut deus ergo & legis dominus id fecit, Aut si deus uerus non est/ut heretici dicunt; iniquus uidebitur /qua legi Moſaice non parua neque pauca addidit. Sed non est iniquus, peccatum enim non **Elaie, 53.** fecit: ut scribitur. Ut deus igitur & dominus legis magna cum licentia addidit **Math, 5,** dicens, Ego autem dico uobis, Quomodo igitur erit creatura: qui ut uerus deus magna cum potestate Moſaicā legem ad melius atque perfectius mutat? ¶ **De- 4** **Math, 6** inde subiungit, Si enim dimittetis hominibus peccata ipsorum; dimittet etiam pa- ter ueſter celeſtis. Si autem non dimittetis hominibus; nec pater ueſter dimittet peccata ueſtra. Deus pater peccata potest dimittere, Sed filius quoque id potest, **Math, 9,** Filius enim dixit ad quēdam/dimittuntur tibi peccata tua, Cum ergo dimittere peccata solus deus possit/quomodo audent heretici creaturam filium dicere; si eadem potestate dimittendorum peccatorum fulget/qua pater? ¶ **Postea 5** **Math, 7** subdit Matheus. Non potest arbor bona malos fructus facere: nec arbor mala bonos fructus facere. Sententia hec sic uniuersaliter a ſaluatore nostro dicta; ue- riſſima eſt. Quare modo placet ad diuinā eſſentiā hāc ipsam reducere ſen- tentiam. Bona inquit arbor bonos fructus facit, Simile enim omnino eſt quod producitur: ei quod producit. Sed ipſe pater increatus eſt, non potest ergo cre- atum ex ſe naturaliter filium generare. Nam ſi poſſet ipſe increatus creatū ex ſe naturaliter filium generare: poſſet arbor bona malos fructus producere. Nam increatus pater/bonus naturaliter; hoc eſt ipſa bonitas eſt, Creatura uero que- libet: ipſum bonum eſſe non potest, Quare ſi pater increatus eſt & filius crea- tū: non eſſet arboris fructus bonus/cum arbor ſit bona/quod contra dictā ſal- uatoris ſententiā eſt, Nō eſt ergo creatura filius: ſed patri cōuictualis. ¶ **Con- 6** **Math, 8.** ſequēter ait Matheus, Et ecce leproſus adorabat ipſum dices, Domine ſi uis: po- tes me mūdare. et extendens manū tetigit ipſum dicens, uolo. mūdare, et ſta- tim mūdatus fuit, Ita enim ſaluator ſicut dominus iuſſerat. quomodo ergo ſer- uus & creatura eſt /qui omnia potest que uult: quod dei ſolius proprium eſt? **ipſe, 134,** Omnia enim (inquit) que uoluit; dominus fecit. Qui ergo hac potestate/hac om- niuipotentia /qua pater/fulget; quomodo non eſt cōuictualis patri? Preſer- tam cum ſemper eiusdem ſubstantie ſint omnia: quorum una operatio eſt, Sed filius: uiuens & cōuictualis actio & uirtus & ſapientia patris eſt. non po- **Math, 8,** test ergo eſſe creatura, ¶ Iterum ibidem, Tunc ſurgens increpauit uentum & **7** mare; et facta eſt tranquillitas magna, Homines autem mirati ſunt dicentes, Quis eſt iste? quoniam & mare & uenti obediunt ei, Porro ad ostendendam omniuipotentiam ſuam: deus per quēdam prophetarum aduersus improbos hu- iuſmodi uerba dicit, an nō timebitis me; dicit dominus: an nō pauebitis a facie mea: qui poſui a renam terminum mari / mandatum eternum quod non pertransi- bit. Simile quid etiam apud Iob, Posuit (inquit ipſe) mari terminos: & imposuit claſtra et hostia / et dixit ei, Ad hoc uſque uenies et non pertrahibis: ſed in te ip- ſo conterentur unde tue, Beatus quoque psalmista ſpiritalem pulsans lyram: li- **Hiere, 5** canit ad deum dicens, Tu dominaris potestati maris: motum autem fluctuum **Job, 38,** **ipſe, 88,**

eius tu mitigas. Quoniam igitur diuine nature proprium est: mari quoq; do-
minari/ et aquis leges imponere/ac omnia elementa sub iugo suo domare/ idq;
summa cum potestate filius dei facit: quomodo non erit natura deus: aut quo-
modo erit creatura: qui omnia potest facere/ que pater quoq; potest? ¶ Rursū Math., 8,
inquit Matheus, Demones autem rogabāt eū dicentes, Si euīcis nos: mitte nos
in gregem porcorum, Et dixit eis Ihesus, Ite, illi autem iuerunt in porcos/ et ec-
ce uniuersus grex ruit preceps ad mare: et mortui sunt in aquis. Id quoq; pro-
prium nature deitatis est: ut omnia cōtineat atq; gubernet / res etiam dcieetas
atq; humillimas, Ad cuncta enim: prouidētia sua peruenit, quod ipse saluator Math., 10
testatur dicens, Nonne duo passeress aſſe ueneunt? & unus ex ipsis non cadet
in terram sine patre uestro qui in celis est. Si ergo q̄ maximū id ipsum est / deiq;
proprium/ et inuenitur non magis in patre q̄ in filio: cuius potestas detinebat
demones / ne uel porcos abiecta certe animalia possint iuadere: quomodo erit
compos mentis/ qui audebit negare non eiusdem cum patre ipsum esse substā
tie? ¶ Deinde ibidē, et cum aduocasset inquit duodecim discipulos eius dedit Math., 10
eis potestatē contra spiritus immūdos ut enciāt ip̄os & curent omnem egri-
dinem & omnem languorē, Vide rufus hic potestatem filii nō potestatem ef-
ſe creature: sed dei ueri. Nam facere aliquid mirū quod nature uires excedat:
sancti quoq; uiri possunt/ sed non a ſeipſis neq; naturaliter / sed participatione
spiritus sancti et per gratiam dei, Donare autem ceteris eandem gratiam: ion-
ge remotum est a sanctis uiris, Non enim potest creaſta natura: spiritus sancti
gratiam quibuscumq; uult largiri, Domin⁹ uero noster Ihesus Christus ſicut de-
us natura & filius dei uerus/ summa cum potestate sanat egrotos; non per ora-
tionem ad deum/ ut sancti faciunt, Non enim alienam uirtutem inuocat: sed
a ſeipſo quibuscumq; uult gratiam spiritus largitur / quemadmodum & ignis
appropinquantibus calorem ſuum naturaliter emittit, Quomodo ergo qui
participes dei per uirtutem spiritus sancti facit appropinquantes ſibi: crea-
tura erit / & non deus uerus? ¶ Preterea inquit Matheus, Omnia michi tradi-
ta sunt a patre meo, & nemo cognoscit filium niſi pater: neq; patrem aliquis co-
gnoscit niſi filius, Non potest certe rationaliū creaturarum mens: diuinā effen-
tiam apprehendere. Omnem enim mentem excedit pulchritudo substātie di-
uine/nec ab ullo quid sit secundum naturam: niſi a ſeipſa cognoscitur, Quare
pater et ſeipſum et filium cognoscit; et filius ſimiliter & ſeipſum & patrem, Sic
enim uerum illud eſſe inuenietur, ego in patre / & pater in me eſt, et qui uidet Ioan., 14,
me: uidet et patrem, Cum igitur nulla ſecundum naturam inter patrem et filium
differētia ſit: quomodo filius erit creatura / cum pater ſit increat⁹? ¶ Insuper.
Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis; et ego reficiā uos, Tollite iu Math., 11
gum meum ſuper uos. Omnis creaturarum natura ſubiugo dei eſt; et ſoli ſer-
uit creatori. Sed ſaluator noster omnes ad ferendū ſuum iugum inuocat'. Quo
modo ergo ipſe ſubiugo ſeruitutis creaturarum erit: qui gubernacula omnium
tenet. Aut quomodo poterit oneratos & laborantes reficere: niſi deus uerus &
non creatura ſit? ¶ Ad hec, An nō legistis in lege quia die sabbatorum ſacer- Math., 12,

Theſau, Cyril,

- Math, 12. dotes in templo sabbatum non custodiunt; & tamē sine culpa sunt? Maior est et ideo magis colendus deus qui in templo habitat / & sanctificat ipsum; cuius in gloriam templum quoq; constructum est / q; ipsum templum. Quomodo ergo templo maior & sanctior Christus est: si non est ille deus qui in ipso templo colitur? Est autem maior & sanctior ipso templo; sicut filius dei et non creatura. Ipse certe est: quem Israel in templo adorabat, Ipse in qua est: de quo scribitur, Dominum deum tuum adorabis; et illi soli seruites, ¶ Rursum Matheus, 13
- Deute, 6 Math, 21. A fructu inquit arbor cognoscitur, aut ergo facite arborem bonam & fructum bonum; aut arborem malam & fructum eius malum. Si ergo a fructu arbor cognoscitur / est autem filius: patris fructus / erit profecto talis filius; qualis pater, Quare si filius creatura est: erit etiam pater creatura, Sed pater increatus est: erit ergo filius quoq; increatus / et sic arbor a fructu suo cognoscetur, ¶ Deinde, 14 Math, 14. dedicit idem / q; agitabatur apostolorum scapha uehementius: quia non parue lacum procelle diffundebant, et noctis quarta custodia saluator quasi per terram ambulans; in medio lacu a discipulis conspicitur. Clamabant autem discipuli: non cognoscentes eum. Saluator autem dicebat, ego sum; nolite timere, Cumq; suscepissent ipsum in scapha; omnis uentorum & maris turbatio cessavit atq; requieuit, tunc omnes qui erant in illa nauicula; adorarunt ipsum dicentes, Vere filius dei es tu, Quid igitur dicet ueritatis inimici / cum uideat uniuersum apostolorum ordinem eum cultum filio dei reddere: ut non solum filium dei appellant / sed uere filium quasi iurantes addant, Nam si creatura est: quomodo uere filius dei erit? Non enim potest uere filius esse alicuius ille: qui naturaliter non habet esse ex eo / hoc est ex substatia eius / cuius filius esse uere dicitur, Qz si discipulos dicant falsam de saluatore habuisse opinionem; quomodo saluator tacuit & errates non correxit? Presertim cum in multo minoribus
- Math, 16. errantes aperte corrigat, Petro enim no recte respondenti: uade sathanas post me inquit / scandalum enim es: quia non sapis que dei sunt sed que hominum. Quoniam igitur uere filium dei esse discipuli adorantes dicebant / neq; Christus quasi falsa dicentes redarguit: quis nisi insanus auidebit creaturā dicere ipsū qui uere filius dei est? Non enim potest filius dei simul esse uere et creatura. Idē enim: uere filius et naturaliter filius / significat. Non ergo adoptione ipse filius est: sed naturaliter, Nam per adoptionem filii: per similitudinem quandam dicitur filii, Quare nisi prius naturaliter filium deus habuerit / nullo modo poterimus nos ad similitudinem ueri filii per gratiam adoptari, ¶ Deinde subiungit Matheus, Cum autē uenisset Ihesus in partes Cefaree Philippi; interrogabat discipulos suos dicens, Quem dicunt homines esse filium hominis? Illi autē dixerūt, aliū Ioannem baptistam / aliū Helianū / aliū Hieremiā / aut unum ex prophetis, Et dixit eis: uos autem quem me dicitis esse? Respondens Petrus dixit, Tu es Christus / filius dei uiui. Respondens Ihesus dixit, Beatus es Simon Bariona: quia caro et sanguis non reuelauit tibi / sed pater meus qui est in celis, Aniz maduerte / credeq; q; ipse pater reuelauit Petro, Nō igitur ab alio Petrus q; ab ipso patre didicit Christū esse filium dei uiui, Neq; dixit ipsum unum esse de-
- 15

filiis dei; ne per adoptionem et gratiam filius esse putaretur. Sed tu es inquit Christus; filius dei unius. Et quia unicus naturaliter filius patris est; hac punctione Petrus a Christo laudatur /quia maiora discere diuinitus potuit. Quod igitur creatura erit; quem ipse pater per Petrum apostolum credentibus filium esse suum reuelauit?

16 ¶ Accedit quod postea dicitur. Venturus enim est filius hois in gloria patris sui Math. 16. cu angelis suis / et tunc reddet unicuique secundum opera sua. Si uere dictum pro deum patre est, non dabo gloriam meam alteri: quomodo eam dat filio / si creatura est et non Esaie, 42. eiusdem substantie cum patre? Sed nefas est opinari / non uere dictum esse a patre: non dabo gloriam meam alteri. Dedit autem ipsam filio; ut euangelium loquitur. Iesus demigitur essentie atque nature filius et pater est: spiritu etiam sancto semper connumerato, Quomodo igitur creatura erit filius; si eiusdem substantie cum patre est?

17 ¶ Et ecce (inquit idem) nubes lucida obubravit eos. et ecce vox ex nube dicens; Math. 17 Hic est filius meus dilectus . Magna est inter filium dei et creaturam differentia, Nam si idem esset creatura et filius / ut quibusdam uidetur: quicquid creatura est / filius dei esset. Verum qui hec dicunt: non uidetur etiam in hominibus / quam differentia inter filios nostros et ea que facimus sit. Filios enim ex nobis ipsius cōsubstantiales nobis parimus , Que uero facta sunt a nobis; extrisca et aliena a nostra natura capientes naturam / ea facimus. Similiter et in deo dicendum est / nisi quod materia non indiget deus, Quomodo igitur potest filius dei creatura esse: cum sit ex ipso deo / et in ipso / non autem ad extra productus / sicut creature, sed uere atque secundum naturam filius; de quo pater desuper clamat, Hic est filius meus dilectus,

18 per quem nos adoptati: in spiritu eius dicimus / abba / pater, ¶ Preterea. Quid faciens magister bone (dixit quidam Christo) uitam eternam possidebo. Et Christus Math. 19, ad eum, cur me dicas bonum? Nullus bonus nisi unus deus, Illud proprium bonum est: quod non participatione alterius / sed secundum naturam / hoc est essentialiter bonum est, Cum ergo alius sit personaliter pater / alius filius; quem dicit iste essentialiter ipsum bonum esse? Non dubito: quia patrem respondebut, Quis igitur audebit negare filium quoque naturaliter atque essentialiter ipsum bonum esse? cum ab ipso audiatur, Ego et pater unus sumus. Qui uidet me; uidet et patrem, Nam si ipsum bonum Ioan. 10, essentialiter filius non esset / quoniam patrem qui bonus essentialiter est / in seipso Ioan. 14, ostenderet? Non aliter igitur quod pater / ipse quoque bonus est, Sed quoniam inquit unus ab eo dicitur esse bonum? quia uidelicet sanctissima trinitas unus est, Vna enim & eadem essentia in tribus personis est: ideo unus bonum essentialiter est, et nullus bonus nisi

19 ipse deus, Non est igitur creatura filius. sed prius cōsubstantialis, ¶ Rursus, cum a sacerdote summo interrogaret Christus / si filius dei esset; non negauit sed anuit dicens, tu dixi Math. 26isti. Deinde addidit, ueritatem dico uobis: ex nunc videbitis filium hois sed certe a deo tris uirtutis dei / & ueniēte super nubem celi, Nihil autem aliud intelligitur quādo deo sedere / et sedes / aut solū dī: nisi principatus et regia potestas / quā naturaliter super omnes habet creature, Magna enim amēta est: sessione & sedē / aut omnino situm ali quem deo attribuere. Sed quod corporaliter nō o more de ipso scribūs: cōuenienter intellegenda sunt. Quare cum filius a deo tris sedere uirtutis dei etiam scribitur: nihil aliud significatur / nisi non esse filio minorē quam per cultū & honorē attribuēdū; sed eundem

Thefau,Cyril.

omnino, Id autem assumptū est a consuetudine nostra. In dextris enim nō collocam⁹: quos nō minoris dignitatis putamus. Quō igitur hec oīa filius habeat: nisi patri esset consubstātialis. Secūdū istos enim nō solū deus regnat sūp omnē creaturā / neq; solus deus adoraf; sed creatura quoq; simul cū ipso / quod oīo impiū est, Vnus ergo est deus; ipsa trinitas sancta. Cūq; ipsa un⁹ sit deus; & pa-
ter similiter / et filius / et spiritus sanctus / de⁹ est. ita ut tres persone sint; & un⁹ deus, Non est igitur creatura filius; ut impie multi contendunt,

Ioan., 1,

C De eodem, ex euangelio secundum Joannem, Cap.XV,
 N principio erat uerbū, Si erat in principio; quomodo isti dicū factum
 i atq; creatū esse? Principiū enī: necessario ante oīm creaturā est. Nec
 potest quod a nihilo ad esse productū est: i principio esse, Sed ipse fili⁹:
 etiā principiū est, Nō est igitur ipse ab alio principio creat⁹. Ita enī duo principia/
 unū ante alterū darentur / quod dicere stultū est. Deinde si erat filius; quō a ni-
 hilo productus est. Nā si a nihilo productus est; nō erat, Sed erat, nō est igitur
 a nihilo productus, **C** Et uerbum erat apud deū, Apertius nobis euangeliſta /
 principiū uocabulū explanat: nihil aliud esse dices quod principiū appellauit / q
 ipsum deū patrē, unde filius effulget / sicut lumen ex sole, aliud quidē hyposta-
 tice a patre: sed nō aliud ratione substantie, Principiū igitur filii; pater est / nō
 temporis aut aliud huiusmodi: sed ex quo filius / et in quo simul est / sicut calor
 ex igni, Caloris enī principiū / ignis est: et tamen ex ipso et in ipso inseparabiliter
 calor est. Et quāuis omnes huiusmodi similitudines in infinitū a diuinis distare
 non ignoremus: hinc tamē intelligere possumus filiū ex patre et in patre eter-
 naliter esse / nullo tempore intellecto. Nā uerbū erat / sic nos intelligere cogit,
C Et deus erat uerbū, Apertissime hic non esse recentē deū / filiū afferit / deus
 enim erat / ait: et in principio erat, Quomodo igitur isti creaturā ipsū esse op-
 natū? Presertim cū nō possint dicere / per gratiā deificatū, Nā quod per gra-
 tiā alicui dās / id addi postea necesse est, Preintelligif; enī necessario natura /
 et essentia et hypostasis; cui conceditur gratia, sicut & nos cū simus natura ho-
 mīnes; per gratiā dei / dī appellamur, et homīnes nos esse / per prius intelligif: /
 q; simus per gratiā deificati. Sed non habent dicere qui creaturā esse filiū men-
 tiuntur / quid filius secūdūm naturā esse per prius intelligatur; q; deus esse dica-
 tur, Deus enī erat uerbū; scđm Ioānē, **C** Hoc erat in principio apud deum. Nō
 ad extra productū / sed ex ipsa p̄tis substātia emanare filiū ostēdit / sicut i ipo &
 ex ipso scđm naturā effulgētē, Neq; id in tpe. Hoc / enī ait / erat in principio apđ
 deū. Quō igit̄ uer⁹ genitoris fructus / aliud natura q; genitor suus erit. Nā si-
 cut nō nascūtur ex dumis uue; sic nec ex uite nascūtur dumī. Q̄m ergo pater
 natura deus est: erit filius quoq; deus natura, Aliter minoris erit dignitatis: q
 creature sue. Creature enī cōsubstātiale sibi fructū ex seip̄is producūt. Deus
 autē scđm istos nō natura deū ex se generabit: qđ absurdū penit⁹ est, **C** Oia p
 ipsum facta sunt, Nihil factū est: qđ ab ipso factū nō sit / ut ipse afferit, Quare
 qui numero factorū nō cōprehēditur; aliud est preter ipsa facta, Ipse autē est
 filius dei / q; ad esse uniuersa uocauit, Nō est igitur creatura / creator oīm / sed

Luce, 6.

6 deus uerus / et patri cōsubstantialis. ¶ Scriptum est enim inquit. Dominum Deute, 6.
 deum tuū adorabis; et ipsi soli seruies. Quomodo igitur si creatura est filius se
 cundū istos / et a nobis et ab angelis adoratur? Cui⁹ rei testis Paulus est. Quā-
 do autem introducit primogenitū in orbē terrarū: et adorēt ipsum ait oēs an- Hebr, 1,
 gelī dei, Certe si homines solū / eum adorarent; dicerent forsitan isti non esse mi-
 rum: si nos erramus, Nūc uero celorū uirtutes adorāt; nec errare ipsas (cū an-
 7 gelī dei sint) audebunt dicere. ¶ Accedit. q̄ premia in celis deposita sunt cole-
 tibus Christū, Nō est igitur deus recens / que colere prohibemur / sed deus ue- p̄f, 80.
 8 rus et natura deus / quia colere ipsum iubemur, ¶ Preterea. si creatura esset
 filius / cum omnia per ipsum facta sint: nō deus sed creatura erit creator, Ma- Esaic, 66
 gna itaq; ostentatione iactaret deus; cū dicit, manus mea fecit hec oia, Sed ni-
 9 hil factū: creandi uirtutē (que infinita est) suscipere potest, ¶ Ad hec, ab omni
 creatura: deus esse uerus creator predicatur, Magna igitur impietas est: filiū
 10 dei creaturā appellare. ¶ Deinde ait euangelista. Erat lux uera, Non possunt Ioan, 1,
 negare: luce uerā patrē esse, Est autē & fili⁹ lux uera, Quomodo igitur aliud pa-
 ter natura / aliud filius erit? Aut quid magni deo patri attribueretur / quando
 dicitur lux uera: si aliqua etiam creatura posset esse lux uera? Quare si nichil
 11 creatum proprie hoc est essentialiter / id potest esse naturaliter quod de⁹ est /
 nihil enī habet quod non accepit: cōsubstantialis patri certe filius erit, quia na- 1, Cori, 4,
 turaliter lux uera; et id ipsum est quod pater est, Non est igitur fili⁹ creatura.
 12 ¶ Subiungit ibidē. Que illuminat oēm hominē ueniente in hunc mundū, Lux
 que ad mundū a patre missa est: uerbū eius hoc est filius su⁹ est / qui ex ipso na-
 scitur, Ego inquit ex patre exiui et ueni / & ego lux in mundū ueni. Ad ipsum Ioan, 8,
 igitur etiā illud psalmiste dicis, quia tu illuminabis lucernā meā dñe: de⁹ me⁹ Ioan, 12,
 illumina tenebras meas, Quomodo ergo creatura est: quē David in spiritu san- p̄f, 17,
 13 sto dñm & deū suū appellat. ¶ Rursū ait Ioānes, Quotquot aut̄ receperūt Ioan, 1,
 eū: dedit eis potestate filios dei fieri. Cōditio quedā atq; pprietas / uel (sūta uis)
 dignitas alia creature / alia creatori necessario inest. creatura serua ē: creator
 dñs. Sed creatura quoq; dñō suo cōiuncta: a ppria cōditionē liberatur et in melia
 rem traducit. Ita natura nostra a filio dei assumpta / mēsurā suā excessit; & in
 cōditionē assumētis eā / per gratiā trāslata est, Qui autē suscipiūt filiū / hoc est
 qui credūt in eū: filii dei per gratiā sūt, Quare q̄ dedit potestate hoībus filios
 dei per gratiā fieri: nō potest ipse filius dei per gratiā esse, Necessario igit̄ fili⁹
 14 dei secundū naturā est: et nō creatura, ¶ Deinde subiungit, Et ex plenitudine
 eius nos oēs accepim⁹, Sola deitatis natura: pfecta est / sola null⁹ rei indiget / so-
 la: oia replet, Sed hoc ipsum filius quoq; dei habet naturaliter, Quō ergo erit
 15 creatura? ¶ Postea subnecrit, q̄a lex p Mosēm data est: grā et ueritas p Ihesū
 Christū facta est: Si fili⁹ dei nō est de⁹ secundū naturā / sed creatura: falsus esse ui-
 debit de⁹, Quō igit̄ grā & ueritas p ipsū facta est, ¶ Deinceps ibidē, Ecce agn⁹
 dei: ecce q̄ tollit peccatū mūdi, Elatas etiā dicit, Quis de⁹ sicut tu; q̄ deles iniqui Esaie, 43,
 tates, Si ergo dei est p priū delere peccata / Christ⁹ autē id facit: quomodo erit
 16 creatura? ¶ In crastino (Ioannes inqt) cum exisset Ihesus in Galileam; inuenit Ioan, 1,
 K.2.

- Luce, 9.** Philippum et dixit ei, Sequere me, & ita Philippus Saluatoris discipulus ostenditur. Sed aduerte queso quomodo etiam hinc colligitur q̄ deus secundum naturam filius sit. Nam cum multos undiq; concursuros ad fidem saluator uide ret; dixit a d̄ discipulos. Messis quidem multa; operarii autem pauci, Rogate igitur dominum messis; ut multos in messem suā operarios immittat. Nec ullam rem aliam/messem appellat; q̄ uenientium hominum ab idolatria ad fidem Christi/quorum dominus ipse Christus est, Quomodo igitur non est deus uerus? Presertim cum etiam Paulus per penitentiam omnes ad Christū uocet dicens. Rogamus pro Christo; recōciliamini deo. Quoniam igitur solus deus qui est dominus omnium/messis quoq; huiusmodi dominus est; ipse solus erat operarios in messem missurus. Sed hoc ipse fecisse saluator iuenerit, Iussit enim Philippo ut sequeretur se, Deus igitur uerus est; et nō creatura. ¶ Postea. tolite ista hinc inquit; et nolite facere domum patris mei/domum emporii, Si filius creatura est; et per gratiam filius dei uocatur sicut et alie rationales creature/ quibus non natura dignitatem huiusmodi prestat/sed gratia dicentis, Ego dixi diu estis; et filii excelsi omnes, erit de numero omnium; qui filii dei per gratiam appellantur. Quomodo igitur si nihil plus ceteris ipse habet; cōmūnē omnium per gratiam patrem/suum solius appellat dices. Nolite facere domū patris mei! Non enim ita iure potuisset; si creatura esset/sed illo potius modo, Nolite domum patris nostri; domum negociationis facere, Cum igitur sibi soli magna cum potestate hanc dignitatem attribuat; non gratia sed natura filium dei seipsum esse cognoscit, ¶ Deinde subiicit, Quod signum nobis ostendis; quia hec facis. Respondit Ihesus, Solute templum hoc; et in trib⁹ diebus suscitabo ipsum, Q̄ uero suum corpus/templū appellaret; statim euā gelista ostendit dicens, Ille autem dicebat de templo corporis sui, Quando igitur surrexit ex mortuis: recordati sūt discipuli/ quia hoc erat qđ dicebat ipfis. Templum autem proprium atq; uere nullum dicitur; si deus in ipso non habitet, Nemo enim corpus suum/ anime templum appellabit. Sed tunc per gratiam homo templum dei fit; quando per fidē Christi spiritus sanctus in eo habitat, Corpus uero Christi/templum est uere/in ipso enim uoluit habitare cor poraliter tota plenitudo deitatis; ut ait Paul⁹, Nec ullus dubitat; quia uerbum dei caro factum sit. Quomodo igitur erit creatura filius dei; qui corpus in quo habitavit/sicuti uer⁹ de⁹ templū dei effecit. ¶ Rursum eodē in loco. Cū autem esset Ihesus in Hierusalē in festo pasche; multi crediderūt in noīe ei⁹ / uidētes signa que faciebat, Ipse uero Ihesus nō credidit seipsum eis; quia ipse omnes cognosciebat/nec idigebat ut aliquis testaretur de homine, ipse enim sciebat quid erat in homine. Diuinam admiratus naturam beatus psalmista; illi soli testaf propria esse ut corda hominū sciat. Dixit enim ad deū, q̄ finxit singillatū corda eorum; qui intelligit oīa opera eorum. Quoniam ergo solus uerus deus corda hominū scit/ et occulta hominum intelligit/ et hec ipsa filius quoq; scire ac intelligere prohibetur; quomodo non erit uerus deus/ aut quomodo erit creatura? ¶ Rursum, Cum saluator poster ad Nathanael dixisset, anteq; Philip-
- 17 18 19 20

pus uocaret te / cum esses sub sicu: uidi te . Hoc solo signo Nathanael admiratus: Rabi dixit tu es filius dei / tu es rex Israel , Si ergo secundum ipsius saluatoris testimonium Israelite uerus erat Nathanael / in quo dolus non erat; necesse est credere ipsum non mentiri / dicentem de Christo , Rabi tu es filius dei; et tu es rex Israel , Nam si mentitus est cum hec dixerit / dolus erat in eo , Sed saluator mentiri non potest , Nec igitur Nathanael etiam mentitus est; filius dei et regem Israel Christum appellas , Quia quidem dignitate regni; non gratia / neque ut homini (nullos enim uidebat satellites) sed ut uere filio dei incarnato attribuit , Quomodo igitur filius dei & rex Israel; creatura et seruus erit? Legimus preterea saluatorem non recte interrogantibus phariseis dixisse , erratis / ignorantibus scripturas . De Math. 22.
 cebat enim ipsum sicut dominum & magistrum / non recte dicentes corrigeret; & ab ignorantia homines ad ueritatem reuocare . Si ergo Nathanael errauerit / filius dei et regem Israel ipsum appellando: cur statim non corrigitur? cur statim non fuit ad ueritatem reuocatus? cur non audiuit illico terras o amicos? non enim sum rex sed seruus; nec filius dei sed creatura , Sic enim et Nathanael ab errore reuocasset / et nullam sibi ipsi reprehensionem relinqueret: quia sic falso tametate dignitatis opinionem uenaretur , nunc autem quod semper alios errantes reprehendebat; Nathanael ut respondeat dicentem honorat , Rex ergo Israel et filius dei est; et non creatura , ¶ Ad hec , Ioan. 3,
 scribit Iohannes . Sic enim deus dilexit mundum / ut filius suus unigenitus dederit: ut omnis qui credit in eum non pereat / sed habeat uitam eternam , Si priuia mirabilis quod dei patris dilectio erga mundum ex hoc cognoscitur / quia filium suum hominem factum mundo dederit: certe uere ac naturaliter filius suus / assumere hominem uoluit . Parua enim res nec magni existimanda esset: si non uere filius / sed creaturam quandam pro mundo dederisset , Et ad hec / non uere unigenitus filius diceretur: cum etiam alie rationales creature filii nomen per gratiam habeant , Sed priuia / maxima quod dei patris in mundo dilectio est . Non ergo creaturam sed uere filium / assumere hominem pro mundo uoluit: quod inde significauit euangelista / quia unigenitus ipsum appellauit . ¶ Deinde ait . ut omnis qui credit in ipsum: non Ibidem pereat , Quomodo ergo creatura est; si fides in eum / saluat? Nam si creatura esset: pertinet certe omnes qui in eum credunt , Nunc autem quod sincere atque integre in ipsum credunt: saluantur . Non est igitur creatura; sed patri consubstantialis .
 ¶ Postea subiungit , Non enim misit deus filium suum ut iudicet mundum; sed ut saluetur mundus per ipsum . Dominam rerum omnium naturam significare uoles deus: per prophetam Esaiam / ego inquit sum deus: et non est preter me qui saluat , Esaie. 43,
 Sed filius etiam saluator mundi est; et a patre missus est in mundum saluare ipsum . Ipse igitur est qui per prophetam clamat , Ego sum deus; et preter me non est saluator , Non est igitur creatura; sed patri consubstantialis . ¶ Insuper , Scribit Iohannes baptista de Christo dixisse , quod illud oportet crescere: me autem minui , Neque certe incrementum aut decrementum corporis: hic intelligendum, dignum enim aliquod metu Ioannis: dictum ab ipso existimare debemus , Maior igitur fiebat Christus: et Ioannes indies minor magnitudine sua efficiebat , Non quia quantum homo homini / aut creatura creature prestabat ; quotidie homines animaduerte-

- bāt, parua enim hec / & indigna differētia eſt, ſed quia ipta opera Chriſti : dei opera erant, et ita in dies ab operib⁹ / deū eſſe iptum uerū: homines colligebāt, et ita ſequebatur / ut quāto magis Chriſtus ſecūdū opinione hominū uerā / in ſublimitatē deitatis aſcēdebat; tanto Ioānes ut homo nud⁹ et creature / minor uideretur, Quō igitur nō erit amētia: filiū dei creaturā appellare. ¶ Preterea 25 eodē loco ait, Qui deſuper uenit: ſuper oia eſt, Nihil aliud deſuper in hoc loco (ut ego arbitror) ſignificat; q̄ ſubſtātiā dei patris / que ſuper oia eſt. Nemo enī dicet locali altitudine filiū gloriari; aut baptiſtā de huiuſmodi ſpacuſ itellexiſſe. Nec ullus niſi oīno amētis: motū a loco in locū hic itelliſti dicit, Quid aliud igi-
tur ſignificare deſup hic poſteſt; q̄ ex ſublimi ac ineffabili p̄is ſubſtātiaſ. Quō igit̄ qui ex illa uenit / hoc eſt ex iplo patre ſcđm naturā naſciſ; nō erit eiusdem
nature cū patre. Aut ſi erit creature: quō uere diceſt ſup oia eſſe / q̄ nō dñs ſed
ſeru⁹ ut cetere creature naturaliter erit. Serua enī eſt oīs creature: ſcđm pſal-
miſtā, filius uero ſup oia eſt, Nō eſt igitur creature: ſed uerus de⁹. Quare ſi eſt
super oīa: nō erit un⁹ ex oībus / ſed aliud preter oīa. Sup oīa enī eſt / nō locali (ut
diximus) ſpacio / ſed ſublimitate et ineffabili natura: in qua nihil ex creature
cū ipſo poſteſt couenire, Nā ſi aliqua couenire; nō eſſet ipe ſimpliciter ſup oīa.
¶ Ide quoq; Ioānes baptiſta de ſaluatore ait, qui acceperit eius teſtimoniū: ſi- 26
gnauit / q̄a de⁹ uerax eſt, Qui ergo credit oīa q̄ Chriſtus dicit; iſ ſignauit quia
de⁹ uerax eſt, Chriſt⁹ ergo de⁹ eſt / qui ut uerus: ab audiētib⁹ fide ſuſcipitur,
Cūq; nullū recipere deū recēte iubeamur; quō erit creature fili⁹ dei / quē ſicut
deū iubemur recipere. ¶ Ego (inquit ſaluator) ſum uita, et rurſum, Ego ſum 37
Ioan.ii,
Ioan.14,
Ioan.5,
Math.9,
Ioan.5,
ſp.18,
Ioan.3,
ſp.80,
Ioan.11,
Ioan.14,
Ioan.5,
Math.9,
Ioan.5,
ſp.118,
- Cūq; nullū recipere deū recēte iubeamur; quō erit creature fili⁹ dei / quē ſicut
deū iubemur recipere. ¶ Ego (inquit ſaluator) ſum uita, et rurſum, Ego ſum 37
ueritas. Veritas autē mētiri non poſteſt. Vita igit̄ eſt ſcđm naturā, Nulla uero
creature: ſcđm naturā uita eſt, Sola enī uita eſt ſcđm naturā / q̄ ſemp et eſſen-
tialiter uita eſt. Creature uero nec ſemp eſt: cū ex nibilo pducta ſit, nec eſſen-
tialiter uita eſſe pōt, ¶ Rurſum ait ſaluator, Pater me⁹ uſq; modo operaſ; & 28
ego operor. Ideo igit̄ magis q̄rebāt Iudei occidere Chriſtū ihesum; q̄a nō ſolū
ſoluebat ſabbatū / ſed etiā patrē ſuū dicebat deū / equalē ſeipſū faciēs deo, In-
fetti erāt Iudei Chriſto: qm̄ cū hō ſibi eſſe nudus uideret / nō cōmunē patrem
ſed ſuū p̄priū / deū eſſe dicebat, Pater me⁹ (dices) uſq; mō operaſ. Ex hiſ illis
uerbiſ / q̄a deū patrē ſuū appellabat: ad naturalē & uerā ſententiā uocati / dei
eqlitatē ſibi Chriſtū rapere q̄rebanſ, Nā qđ ex aliquo naturaliter eſt: equalē il-
li naturaliter cōprobaf. Huius ſententię cū Iudei eſſent: q̄s unq; illos redarguit̄
Aut quis diceret iſiſ ausus eſt; nō eſſe ſaluatore equalē deo / quis proprius ſibi
pater de⁹ eſt. Sed neq; ipſe ſaluator hāc illorum increpauit opinionem: cū ſole
ret etiam occultas cordis eorum cogitationes quando improbe erant repre-
hendere. Nunc contra equalē ſe iſiſ deo patri comprobaf: dicens deinceps,
Quecūq; ei pater facit; hec & fili⁹ ſimiliter facit. ſuū ergo naturalē patrē / deū
eſſe: oībus manifestat / ſe patri equalē ac cōſubſtātiāle oſtēdit. quō igit̄ crea-
tura erit. ¶ Iterū dicit ſaluator noſter. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & 92
uiuificat: ſic & fili⁹ quos uult uiuificat, Quid ad hec ſaluatoriſ uerba heretici
dicent; ſi eos interrogabit̄ / quomodo pater mortuos uiuificat: utrum tanq;

particeps uite; an sicut ipsa uita secundū naturā ac essentialiter? hoc ultimum scio dabunt, et cū ipse pater uita sit; ipsum uiuiscare mortuos dicent natura / et nō participationis gratia, Quoniā igitur etiam filius nō aliter uiuiscat mor tuos q̄ pater; uita etiā ipse naturaliter ac essentialiter erit. Cum ergo idē sit qđ pater / uita enī uterq; est; quomodo fili⁹ erit creatura / si pater nō est creatura?

- 30 Deus igitur uerus de deo uero / et uita de uita; fili⁹ est, ¶ Deinde subiūgit, Nul Ioan, 5, lum enim pater iudicat / sed omne iudiciū dedit filio; ut oēs honorēt filiū sicut honorāt patrē. Deus secundū naturā / pater etiā ab ipsis cōcedit. filius autem: creatura esse dicitur / et nō uere deus secundū istos, Quō igitur equaliter poterit ab istis & ita sicut pater honorari; si pater sicut deus uerus honoratur / & filius non ita ab ipsis. Aut quomō ipse pater eum honore iubet filio suo dari; qui sibi datur? Nonne ipse dixit per Mosem, Dominū deū tuū adorabis / et illi so Deute, 6 lu seruies? Nisi forte credāt / ab ipso deo p̄e nobis iuberit; ut creaturā colamus / quod dicituū impiū est, Quare cū pater iubeat ut non aliter colam⁹ filiū suum q̄ seipsum: nō erit fili⁹ creatura / nec ad extra ex nihilo product⁹ / sed ex ipso p̄e natus. ¶ Deinceps ibidē addit, Sicut enī pater uitā habet in seipso; sic dedit & Ioan, 5, filio uitam habere in seipso. Pater nō per participationē / sed essentialiter uita est, Sed filius sic habet uitā ut pater, Nō habet ergo per participationē / sed ipse essentialiter uita est. Nec cōturbet aliquis / cū audiat uitā filio esse datā a patre. Simile ēi est / quēadmodū si calor qui profluit ex igni / diceret, sicut ignis calid⁹ est; sic etiā mihi dedit ut calidus sim. Nulla enim participatio est, quāvis calor id ipsum quod est / ab igne accepisse dicatur, Sed nec diuisio aut separatio aliq̄ intelligitur. sed propter unitatē que est in emittēte et emissō consubstantiali: recte dicitur quicquid habet emissum / ab emittente accepisse, Quō igitur filius / qui sic incōmutabiliter uitā habet sicut pater; creatura erit. ¶ Preterea, ad Iudeos ait dominus noster, Si ego testimoniuū perhibeo de me; testimoniuū Ioan, 5, meū nō est uerū, Alius est qui testimoniuū perhibet de me; et scio q̄ uerū est te stimoniū quod perhibet de me. Vos misistis ad Ioannē; et ipse testimoniuū perhibuit ueritati, Ego aut̄ nō accipio testimoniuū ab hoīe, Perhibuit certe baptista testimoniuū; cū dixerit de saluatore, Ecce agn⁹ dei: qui tollit peccatū mūdi, Ioan, 1, Verū qm̄ saluator dicit nō accipere se testimoniuū ab hoīe / sed aliū esse q̄ de se ipso testimoniuū phibet; q̄s est iste ali⁹? Ioāne imo simpliciter hoīe maior⁹ patet de patre ipsū dicere. Pater enī dixit ad Ioānē, In quē uideris spiritū descendētē et manentē in ipso; hic est q̄ baptisat in spiritu sancto. Spiritu autē descendētē Math. 3. in Ihesū; uox patris audita est dicētis, Hic est fili⁹ me⁹ dilect⁹. Cū igit̄ ipse deus pater filiū suū / Christū appellet / idq; testimoniuū uē sit / quia ab ipsa ueritate de ueritate dicis: nōne manifeste ipietatis criminē isti seipso dānāt / q̄ filiū dei 33 creaturā audēt pdicare! ¶ Ego (iquit deinde Christ⁹) habeo testimoniuū; Ioan - Ioan, 5, nis testimonio mai⁹, Opera enī q̄ dedit mihi pater ut faciā / ipa opa q̄ ego facio; testimoniuū perhibet de me / q̄a pater me mulit, Parū posse Ioānis testimoniuū / Christus dicit, nō quia Ioannes nō uere testimoniuū perhibuerit; uenit enim in Ioan, 1. testimonium missus a deo / ut testimonium phiberet de lumine, Sed quia iam

- apud Iudeos testimonium eius/ quis uiri magni et omnis uirtutis genere integrum/ parui pendebatur; operum magnitudine atque miraculorum demonstrari restat saluator ait/ quia ex ipso patre exiuit ac uenit, Non enim potestate propria ut deus/tot tantaque preter naturam fecisset: nisi uere filius dei esset. Cum igitur que pater potest facere/filius quoque facere possit: nonne ut impie fugiendi sunt oes/ qui non deum sed creaturam dicere ipsum audient? ¶ Postea ibidem subdit, Ego 34
 ueni in nomine patris mei: et non suscepistis me. Si alius ueniet in nomine proprietatis illum accipietis, Quomodo filius uenit in nomine patris: uidelicet ut deus/ut dominus/ut uita/ut omnipotens/ut lumen/ut ille qui potest mortuos uiuificare. hec enim oia:pater potest. Quare si hec oia filius quoque non est: non uenit in nomine patris. Venit autem in nomine patris. quia oia que pater est: ipse quoque est/uno solo excepto quod pater non est. Quomodo igitur creatura erit? ¶ Rursum. Sicut misit me uiuens 35
 pater: et ego uiuo propter patrem. et qui manducat me: uiuet propter me. Misum se filius dicit a patre: aut secundum incarnationis modum/ quia seipsum exinanuit formam serui accipiens/ et factus est obediens usque ad mortem, aut quia sicut ex sole lux emittitur/ uel ex igni calor: sic inseparabiliter ex patre emanat. Viuere autem propter patrem dicitur: non quia particeps uite (sicut nos) sit, sed quia oia paternae substantiae propria: naturaliter in ipsum sicut in filium transeunt, Proprium autem patris est/ uiuere, uel ut apertius dicatur: ipse essentialiter uita est. hoc igitur et filius est propter patrem: quoniam ex eo nascitur. Non enim potest ex uiuendo patre non uiuens filius nasci: nec ex increato creatus, ¶ Postmodum apud eundem euangelium legimus: quod respondit Ihesus, nec me cognouisti/ nec patrem meum, Hinc etiam animaduerte: ueram patris imaginem/filium esse. Nam si a cognitione ipsius filii/ cognitione patris habetur: quomodo non erit necessarium/ eandem naturam hoc est essentialia patris et filii esse? Si igitur nulla differentia est inter patrem et filium nisi sola personalis/ quia hic pater est/ ille filius: quomodo filius erit creatus/ cum pater increatus sit? Presertim cum relativa nomina alterum ad alterum dicantur: et uno dicto/ alterum statim intelligatur, nam qui patrem dixit: filium illoco intellexit. et qui filium appellavit: ad patrem confessum retulit, Si ergo creatura filius est: non poterit ad patrem uere referri/ sed ad creatorem, et ita non poterit aliquis a cognitione filii cognitionem patris habere. Sed qui nouit filium: nouit et patrem, Vere igitur filius est: et confubstantialis patri, Iure igitur audire isti simul cum Iudeis possunt. si me cognosceretis: patrem quoque cognosceretis, ¶ Preterea dicit euangelista, Responderunt Iudei, Nos ex fornicatione non sumus nati, unum patrem deum habemus. Dixit eis Ihesus, Si deus pater uester esset: diligenteris utique me, Ego enim ex deo exiui & ueni, Non ueni enim a memet ipso: sed ille me misit, Qui filium dei non dilexerunt: quomodo possunt dici deum patrem ex quo filius est dilexisse? Et qui fructum non honorarunt: quoniam arborum honorasse uidebuntur? Si autem dei patris fructus/ ipse filius est (hoc enim significat: quod ex patre exiuit & uenit) quomodo erit creatura? aut quomodo ex ipso deo patre/ non deus nasci naturaliter poterit/ cum nec creatura quidem ulla hoc patiatur? Homo enim ex homine / & bos ex bove nascitur, Deum igitur

- uerum / de deo uero nasci necesse est , Aliter uerior in creaturis generatio q̄ in deo inueniretur : quod absurdum est , Missum autem se filius a patre dicit: non mutatione locorum (non est enim deus in loco) sed sicut calorem ex igni / Ioan, 10,
 38 aut illuminationē ex lumine , ¶ Rursum Ioannes ait . Pater meus qui dedit mi-
 chi; omnibus maior est / et nullus potest rapere de manu patris mei . Ego & pa-
 ter unum sumus , Maior omnibus pater est / nō ut corpus corporibus: sed ut cre-
 ator creaturis , sic enim omnia excedit / et super omnia est . Sed ipse pater qui su-
 per omnia est / unum est cum filio . quare ipse quoq; filius similiter ut pater / ma-
 ior est omnibus & super omnia est , Non est igitur creatura ; sed unum et idem
 39 essentialiter cum patre , ¶ Insuper inquit , Multa bona opera ostendi uobis
 ex patre meo . propter quod igitur ipsorum lapidatis mei . Respōderunt Iudei .
 De bono opere non lapidamus te : sed de blasphemia , quia tu cum homo sis;
 facis te ipsum deum . Cum saluator noster diceret / ego et pater unum sumus ; nō
 intelligentes Iudei a quo id diceretur / et in carnem solum modo respicientes;
 eum impietatis criminē accusabant et lapidare conabantur , Id enim solum re-
 cete intellexerunt ; q; opinarentur deum seipsum facere illum / qui dicebat , Ego
 et pater unum sumus . Meliores igitur Iudei Arrianis uidetur , quippe qui quo-
 niā Christus dixit / ego et pater unum sumus ; hoc admissō uiderunt necesse
 esse / Christum deum uerum et equalē patri cōcedere , Quomodo enim unū
 potest esse cum deo uero . si creatura est . Secundum ergo naturam deus uerus
 40 est ; et unum cum patre , ¶ Deinde dicit euāgelista , Respondit Ihesus , Nonne
 scriptum est in lege uestra . ego dixi diū estis . si illos dixi deos ad quos uerbum Psal, 81.
 dei factum est / & non potest solui scripture : quem pater sanctificauit & misit
 in mundū / uos dicitis quia blasphemas / quia dixi / filius dei sum , Animaduer-
 te quomodo seipsum aperte distinguit ab iis qui per gratiam diū sunt ; ut osten-
 dat se non gratia ut illos / sed natura deum esse , Quomodo igitur natura de⁹ /
 erit creatura ? ¶ Insup , Si opera patris mei nō facio inquit ; nolite credere mihi . Ioan, 10,
 Si autem facio : et si michi non creditis / operib⁹ credite , ut cognoscatis & creda-
 tis ; quia in me pater est / et ego in patre . Que natura hoc est essentia dissepā-
 tur ; diuersas habent operationes , quorum autem eadem simpliciter operatio
 est ; eorum substantia etiam eadem est , Id saluator ostendens dixit . si non cre-
 ditis in me / quia hominem esse uidetis ; operum tamen inaudita potestas & ma-
 gnitudo facile uos potest impellere ut credatis / quia deus uer⁹ de deo uero sū .
 Nam qui deo patri equalis in operibus est : quomodo erit aliud ab eo secundū
 substantiam ? immo uero quomodo non erit unum et idem in omnib⁹ ; ita ut &
 41 ipse in patre sit / et patrem in seipso habeat . ¶ Insuper ait saluator , ego sum re Ioan, 11,
 surrectio et uita . Si pater resurrectio et uita est , & idcirco ut de⁹ uerus colitur ;
 cur filium quoq; similiter heretici non colunt / cū ipse quoq; resurrectio & uita
 sit . Cum autē uita sit : quomodo erit creatura ? Omnis enim creatura : particeps
 uite / nō uita est , solus autem deus uerus ; ipsa uita est , Quare pater & filius &
 spiritus sanct⁹ ; ipsa uita essentialiter est , ¶ Rursum ibidem . qui credit in me / Ioan, 12,
 43 non credit in me ; sed in eū qui misit me . Si uita unum cum patre filius est / ut qui

credit in filium / in patrem credat: quomodo non erit stultum dicere / filium eſſe creaturem: niſi fortasse quis diceret / ipsum quoq; patrem creaturem eſſe , Verum quoniam pater increatus ab omnibus (ſicut eſt) creditur : erit filius quoq;

Ioan. 16., increatus. Sic enim ſolūmodo uere filius erit; et pater in ipſo cōſpicietur. ¶ Om 44.
nia (deinde inquit) que pater habet: mea ſunt, Si omnia que patris ſunt / filii quoq; ſunt, eſt autem precipuum eſſentie patris; ut increata ſubtantie ſit , erit ergo etiam filius ſimiliter increatus, et ita in principio cum patre et in patre / uerbum quoq; eius et filius eius eſt: ſecundum ineffabilem et incōprehensibilem generationis

Ioan. 16., modum. ¶ Deinde adiungit, Exiui a patre et ueni in mundum; et rurſum di- 45
mitto mundum et uado ad patrem. Dicunt ipſi / diſcipuli eius , Ecce nunc palā loqueris; et prouerbium nullum dicis. Nunc ſcimus quia noſti omnia : nec opus eſt tibi ut quiſ te interroget. In hoc / credimus quia a deo exiuit, Maximum eſt ſanctorum apostolorum testimonium: et quaſi quoddam ſigillum fidei , Cre-
dere enim iam dicunt quia a deo exiuit; hoc eſt ex ipſo patre natus eternaliter eſt / et uere filius eſt, Hoc enī / nō certe aliud ſignificat: quia ex deo exiuit. Sed ad-
uerte queſo: unde et quibus argumentis; in hanc ueram et firmam fidem dedu-
cti apostoli ſunt, Nunc (inquiunt) ſcimus quia omnia te ſcire; nec eſſe tibi opus ut ab aliquo interrogeris, In hoc credimus quia a deo exiuit, Quia omnia Christū / cor-
da etiam ipsorum ſcire uiderunt: ideo filium dei uerum eſſe crediderunt, Deo enim uero ſolummodo rerum omnium ſcientia conceditur: nec minus cogita-
tionum noſtrarum, Quomodo ergo creature erit: qui omnia nō aliter q; pater

Ioan. 17., ſcitur. ¶ Rurſum ait, Hec autem eſt uita eterna / ut cognofcant te ſolum uerum 46
deum: et quem misisti Ihesum Christum, Solus eſt deuſ uerus / pater: quia diu gen-
tium omnes falsi erant. Sed cum patre ſimul etiam filius / deus uerus eſt, Et ſpiri-
tus sanctus ſimiliter: quia pater et filius et ſpiritus sanctus / unum ſunt. ¶ Ad 47
hec adiungit, Manifestaui nomen tuum hominibus, Quod nomen patris ma-
nifestum ſaluator hominibus fecit: an quia deum eſſe predi- auit? Sed prophe-
te quoq; omnes; dominum omnium deum appellat, et ſignificatio huius nomi-
niſt: etiam atē incarnationē uerbi dilucida erat, an quia creatorē eſſe ipsum pa-
trem Christus docuit? Sed beatus Moses genefim ſcribens; ita statim incepit,

In principio fecit deus celum et terram, Quod igitur nomen a ſaluatorē decla-
ratum eſt? Non aliud certe: q; nomē patris, Nemo enim ante incarnationē uer-
bi aperte declarauerat: q; deus haberet filium ex ſeipſo natum , Per euangelio-
cam autem doctrinam / in filium dei credidimus, Et ita patrē quoq; ipsum / uer-
bi patrem eſſe cognouimus; a naturali pulchritudine filii ad pulchritudinem ge-
nitoris ſui deducti, Si ergo filius creature eſſet; nō cognofceretur per ipsum de-
us eſſe pater uere / ſed creator , filius enim ſic ad patrem dicitur: ut creature
ad creatorem, Quare ſi re ipſa et uere deus pater cognit⁹ eſt: errant uehemē-
ter / qui filium dei ex ipſo deo uere natum non conſitentur, Aliter enim nō erit
uerum: q; nomē patris hominib⁹ Christus manifestauit, ¶ Preterea, Noli me 48

Ioan. 20., tangere: ſaluator ad Mariam post resurrectionem dixit, nondum enim ascen-
di ad patrem meum, Vade autem ad fratres meos: et dice eis, q; ascendo ad pa-

trem meum & patrem uestrum; & deum meum et deum uestrum, Hinc etiam
 si quis aduertat / non creatura sed uere filius dei Christus esse ostenditur, Nam
 cum uere homo propter nos factus sit / sicut propria nature nostre sibi uere af-
 sumit; sic sua nobis attribuit / & ad honore diuinitatis sue hoiem exaltat, Hoies
 enī nos sum⁹ secūdū naturā ; ipse uero de⁹ secūdū naturā / sed fact⁹ est homo
 ex misericordia. Serui nos dei sum⁹ secūdū naturā . ipse dñs quidē secūdū natu-
 ram: quia deus, sed seruus factus est: quia uere homo, Contra etiam de⁹ ipse se-
 cundum naturam est , nos per adoptionem ad fraternitatem eius uocati, Si er-
 go nos per gratiam / du⁹ & filii dei sumus: erit uerbum dei (cuius gratia; du⁹ & filii
 dei facti sumus) re ipsa uere filius dei, Non enim potuisset / si per gratiam ipse
 quoq; deus esset: ad similem gratiam nos exaltare , Non enim potest creatura
 quod a se non habet sed accepit a deo: alii propriā potestate donare , Non est
 ergo creatura filius dei: sed uer⁹ deus. ¶ Pax uobis: saluator ad discipulos ait, Ioan. 20,
 Sicut misit me pater: et ego mittouos , Cūq; dixisset : sufflauit et dixit ipsis. Ac
 cipite spiritum sanctum, Creatius secūdum naturam spiritus sanctus; a psal-
 mista etiam predicitur, Emittes enim (inquit ad deum patrem) spiritum tuum
 et creabuntur: et renouabis faciem terre , Cum igitur spiritus sanctus & creat Psal. 103
 et renouat omnia / sicut substantialiter uerus deus: quomodo erit creatura fili⁹
 qui creatoris spirit⁹ est largiter. ¶ Insuper. Cum discipuli Thome condiscipu- Ioan. 20,
 lo diceret surrexiſſe saluatorem e mortuis/seq; ipsum uideſſe: subdubitās Tho-
 mas respondit, Si non immittam manus meas in locos clauorum: non credam,
 Cum dominus deinde rursum apparuisset / et manus atq; latus Thome osten-
 deret; ad firmam retuocatus fidem / ille magna uoce respondit, Domin⁹ meus /
 et deus meus . Quo dicto et tunclaudatus fuit / & nunc a nobis in admiratio-
 ne habetur: quia saluatorem uere & dominum & deum appellauit, Nec minus
 beati ab ipso Christo dicuntur / qui quamuis ipsum non uiderint; dominum
 tamen et deum (ut Thomas) confitentur, Quomodo ergo erit creatura: si de-
 us & domin⁹ est: cum iste appellatiōes uere ac secundum naturam/increase fo-
 lium nature/uere cōgruant. Q; si creatura esset filius ut isti mentiuntur: non
 erraret aliquis profecto si ceteras quoq; creaturas (ut uerbi causa / angelos) do-
 minos et deos uocaret, Errat autem et impius existimatur: quicumq; recentē
 hoc est creatum deum & dominum sibi facit. Non est igitur fili⁹ dei / creatura:
 sed patri coeternus, ¶ Deniq; dicit euangelista, Multa etiā alia signa fecit Ihesus
 coram discipulis suis: que non sunt scripta in libro hoc, Hec autem scribun-
 tur: ut credatis quia Ihesus est Christus filius dei. Non considerant profecto he-
 retici: que differentia sit inter creaturam & filium . Creatura enim non est ex
 ipsa creatoris substātia: sed ad exemplum producta. Quod uero ex aliquo na-
 scitur & ex ipsa natura eius: hoc ipsum a similitudine creaturarū ad deum cō-
 mode reducere debem⁹ / & sica nostris diuina recte intelligemus, Cuius igitur
 gratia / si creatura esset filius dei: multa dicit euangelista facta signa per Chri-
 stum / ut credamus quia ipse est filius dei: an quia difficile esset credere ; ipsum
 esse creaturam? Profecto nō, scripta enim esse signa inquit que Ihesus fecit; ut

Thefau,Cyril,

credatis Christum esse filium dei / deum uerum deo uero. Ad hūc enim intellectum; signa illa et miracula / summa cum potestate nos impellunt,

¶ Libri duodecimi/Thefaui Cyrilli;finis.

¶ Eiusdem liber decimus tertius,

¶ Qz spiritus sanctus / deus uerus est. q ex substantia patris et filii emanat. & q per filium creaturis donatur,

¶ Obiectio hereticorum,

Cap.I,

I quoniam spiritus ex deo a scripturis dicitur / idcirco cōsubstantia lis patri est; erunt omnia consubstantialia patri , Omnia enim / ex deo esse scribuntur , et ita innumerabilis multitudo deorum introducetur , quod non solum impium; uerum etiam stultū est. ¶ So-

Esaie,7. luttio, Opus est ut qui uolunt recte scripturas intelligere: parati ad fidem sint,
Nisi enim credideritis; non intelligetis / quidam ait propheta. Verum quoniam impudenter multi hec nobis obiciūt; necesse est pro uirili parte conemur in ueritatem eos reducere / aut saltem a recte credentibus huiusmodi tela ipsorum repellere, Dicimus igitur q, non similiter spiritus sanctus & cetera omnia dicuntur ex deo esse, Nam spiritus quidem sanctus in ipso deo essentialiter est; et inseparabiliter ex eo prodit, Creature uero ex deo patre per filium in spiritu sancto ad extra producte sunt. ¶ Qz si ex deo patre omnia esse dicuntur et spiritus sanctus similiter / contendantq; non esse differentiam inter creaturas et spiritum sanctum: dicant nobis queso quare nulla creaturarum scit ea que dei sunt: et quare nulla inuestigat profunda dei: cur etiam per nullam creaturam secreta sua deus pater reuelat: sed solummodo per spiritum sanctum? Quoniam igitur per spiritum creaturis reuelatio fit / ipse uero spiritus profundus quoq; dei nouit: patet quia non est ad extra productus ut creature / sed in ipso deo & ex ipso inseparabiliter est, et ita deus uerus una cum patre et filio est: et non creature, Hec autem ita se habere / Paulus testatur dicens , Nos autem spiritum dei accepimus: ut sciamus que a deo donata sunt nobis. Et rursus , quis hominum nouit que hominis sunt: nisi spiritus hominis qui est in ipso? Sic et que dei sunt nullus nouit: nisi spiritus dei qui est in ipso, Et alibi , nobis enim reuelauit deus per spiritum sanctum, spiritus enim omnia inuestigat: etiam profunda dei, ¶ Adiuerte q, spiritus hominis non per reuelationem scit que in homine sunt: sed proprie ac naturaliter occulta cordis cognoscit, Sed spiritus sanctus similiter scit que sunt in deo patre; secundum Paulum, Sicut ergo spiritus humanus non est alienus a natura hominis: sic & spiritus dei patris eiusdem substantie cum ipso deo

1,Cori,2. Ibidem, Roma,8 patre est, ¶ Vos autem (idem ipse paulus ait) non estis in carne sed in spiritu; si quidem spiritus dei habitat in uobis. Si quis autem spiritum Christi non habet: hic non est eius. Si autem Christus in uobis: corpus quidem mortuum propter peccatum / spiritus autem uita propter iusticiam, Disce rursum a Paulo rectas de spiritu sancto sententias , hinc enim habes: ex saluatoris substantia spiritum sanctum esse/nec alienum ab unius deitatis essentia, Nam cum spiritu dei uocauerit: statim et spiritum Christi appellauit / ut ostenderet / omnia que patris

sunt; in filium suum dum ex eo nascitur naturaliter pertransire, Sed spiritum sanctum / Christū etiam uocat dicens, si autem Christ⁹ in uobis est, ut ostende ret spiritum non esse alienum a substantia uerbi; sed ita unum cum uerbo / ut quamvis in propria hypostasi sit; in ipso tamē uerbo sit / et uerbum in ipso, Ex deo patre igitur spiritum sanctum esse cōfitemur, ¶ Sed heretici cetera quoq; Cavillus omnia ex deo patre similiter esse aiunt; et Paulum dicentem nobis incutunt, heretico= unus deus pater; ex quo omnia, et sic nō ex substantia patris / sed extra produc= etum spiritum sicuti creaturas contendunt: quoniam ex deo patre ipse quoq; dicitur esse, ¶ Neq; animaduerteruntq; spiritus sanctus in deo et ex deo inse= parabiliter est, Creature uero / ad extra per uoluntatē dei producte, ¶ Quod

⁴ ita esse patet, quia cum spiritus sanctus in nobis habitat: ipse Christ⁹ qui est deus uerus / in nobis habitat, Non autem ita fit; si creatura in nobis habitat, non enim si angelus (uerbi gratia) uel archangelus in nobis habitaret: deus quoq; statim diceretur nobiscum habitare, Cum igitur tanta differentia inter spiritu= tum et creaturam sit / patet spiritum nō esse creaturam; quia naturaliter in ipso creatore est / et ita eiusdem essentie cum patre et filio necessario inuenit, ¶

⁵ Rursum idem Paulus, qui inquit spiritu dei ducuntur: filii dei sunt. Non enī Roma, 8 accepistis spiritum seruitutis in timore: sed accepistis spiritū adoptiōis / in quo clamamus: abba / pater, Si ergo spiritus sanctus filios dei facit eos in quibus ha= bitat / et participes dei ostēdit: eosq; deo ipsi coniungit / adeo ut possint clama= re: abba / pater; nō erit certe seru⁹ nec creatura / sed essentialiter de⁹ uerus / ex ipso deo patre per filium creaturis donatus. Et ideo deos et filios dei per adoptio=

⁶ nem facit eos: in quibus habitat, ¶ Ipse (inquit) spiritus contestatur spiritui no= stro: quia sumus filii dei, nam quia ex substantia filii est: ideo Christus largitur ipsum sanctis hominibus, Verbum igitur dei per spiritum sanctum in nobis ha= bitat: et sic adoptamur in filios dei / ipsum filium in nobis habentes / ad quē spi= ritus sancti participatiōe reformamur: et ad filiorū cōditionē per gratiam sus= scepi / dicere audem⁹: abba / pater. Natura igitur et essentialiter / spirit⁹ sanct⁹

⁷ deus est, quoniā qui ipsum suscipiunt: diu per gratiam efficiuntur, ¶ Sicut enim 1. Cori⁹, induimus (rursum Paulus ait) imaginem terrestris: induamus et imaginem ce= lestis, Terrestrem hominem appellat: primum omnium hominum, Cuius ima= ginem induim⁹; in similitudine preuaricationis eius ad mortem atq; corruptio= nem impulsī. Celestem autem uocat: dominum nostrū Ihesum Christum, Cu= ius imaginem hoc est uiuificantem spiritum si acceperimus: ad ipsum uiuū dei uerbum reformamur / et ad incorruptionem reducimur / in eternam uitam re= nouati. Spiritus enī est qui uiuificat: ut saluator ait, Quemadmodū igitur quo= niam fili⁹ imago patris est / si quis filiū susceperit / patrem etiam habet: sic quo= niam spiritus sanct⁹ imago filii est / si quis eum susceperit / filium quoq; habet, Itaq; si quis spiritū sanctum acceperit; et filium et patrem similiter accepit, Quo= modo igitur spirit⁹ sanct⁹ cum sit incomutabilis imago filii dei: inter creaturas cōnumerabitur? Non puto aliquem ita insanire: ut audeat dicere / posse crea= turam aliquam / incomutabilem creatoris imaginem esse / et ueram atq; perfe-

Theſau, Cyril,

fectam: ita ſcilet ut omnia in ſe ipſa ſint; que in eo ſunt cuius imago eſt. Deus igitur uerus ſpirit⁹ ſanctus eſt; quoniam filius dei (qui eſt uerus deus) imago per-
fectissima eſt. ¶ Scriptum eſt rurſus, prophete duo uel tres loquantur, et dein ⁸

,Cori, 14 C. Si autem omnes prophetant/introuerit autem infidelis aliquis uel idiota; redarguitur ab omnibus/et occulta cordis eius maniſta fiunt. et ſic cadens in faciem adorabit deum; annuncias quia uere deus in nobis eſt. Quoniam igitur qui ſpiritum ſanctum aceperunt/ ſicut deum habentes in ſeipſis prophetant/ et ideo in admiratioē habent: quomodo erit creatura ſpirit⁹ ſanctus: aut quo modo non erit uerus deus: a patre per filium ad idoneos procedens/ ſicut et ca-
lor ex igne ad reliqua corpora. ¶ Qui enim loquitur linguis inquit; non homi ⁹

,Corin, 14 nibus loquitur ſed deo, nemo enim audit, ſpiritu autem loquitur mysteria. Ecce aperte Paulus dicit deo ipsum loqui: qui linguis loquitur, Deinde non min⁹
aperte deum eſſe ſpiritum ſanctum oſtendit dicens, Spiritu autem loquitur my-
steria, Q[uod] uomodo igitur non erunt impietatis rei: qui inter creaturas audent

,Cori, 6 ſpiritum ſanctum collocare. ¶ Ad corinthios itidem ſcribens Paulus ait, Nos ¹⁰
Leui, 26, enim templo ſumus dei uiui, ſicut dixit deus, inhabitabo in iphis/ et in ambula-
Ephie, 4, bo: et erunt mihi in populum/ et ego ero ipſis in deum, Et paulo post, nolite co-
,Corin, 3 tristare ſpiritum ſanctum dei: qui habitat in uobis, Et rurſum, ſi quis templū

Roma, 1, dei corrumpit; corrūpet hunc deus. templum enim dei ſanctum eſt: quod eſtis uos. Si ergo ſancto ſpiritu accepto/domus et templum dei efficiamur / et deum
erit uerus deus: aut quomodo erit creatura: ut cōtendere audent qui scriptu-
re obtemperare non ſolent. ¶ Idem Paulus feruum ſe ipsum Christi & uoca- ¹¹

,Cori, 3, tum apotolum dicens; destinatum ſe in euāgelium dei ait. Id ipsum etiam ali-
ter ſignificans ſcribit ad quosdam de deo, qui ſufficientes nos inquit ministros
nouū fecit teſtamenti; non littere ſed ſpiritus. Si ergo teſtamentum ſpiritus/ ip-
sum euāgelium dei ad quod destinatus fuit appellat: quomodo ſpiritus ſanctus

Roma, 8 non erit deus. ¶ Idem Paulus rurſum ſcribit. Si autem ſpiritus eius qui Ihesum ¹²
Christū uocat: ſuscitauit a mortuis/ habitat in uobis: ipſe qui uocat Ihesum Chri-
ſtum a mortuis/ uiuificabit & mortalia corpora uestra per ſpiritu ſuum qui ha-
bitat in uobis. Si creatura/ ſpiritus ſanctus eſt/ ſecundum hereticorum furorē:
quomodo totam operationem dei habet? Non enim puto posſe aliquos adeo
iſtanire: ut audeant dicere deum uerum organis atq; instrumentis aliquibus
operationes suas ad extra emittere, Quoniam igitur uita ſecundum naturā
filius eſt/ & ſpiritus etiam ſanctus (quem ipſe largitur) uiuificat: neceſſe eſt omni
confiteri/ ſpiritus ſanctum ex ſubſtantia patris et filii eſſe/ totamq; ipſi
uirtutem atq; operationē habere, ueluti ſi ex aqua uapor ascendaſt: et eos frige-
ſiat ad quos peruenit, Non enim aliam naturam q[ui] ipſius aque oſtendit.

¶ Q[uod] ſpiritus ſanctus deus eſt/ et eandem operationem cum filio habens: nec
eſt alienus a ſubſtantia filii, et q[uod] quando deus dicitur habitare in nobis: ipſe ſpi-
ritus eſt qui habitat.

Cap. II,

1 Aulus ad Timotheum scribens ait. Bonum depositum serua: per spiritu 2. Timo.,
 2 p tū sanctum qui habitat in nobis, ¶ Ad Romanos autem, non audeo Roma, 15
 loqui aliquid eorum que non fecit Christus per me; in obediētiam gen
 tium uerbo et opere/in uirtute signorū et prodigiorum/in uirtute spiritū dei,
 Et rursus, Obscero igitur uos fratres per dominum nostrum Ihesum Christū Ibidem
 3 et per charitatem spiritus sancti; ut adiuuetis me in orationibus uestris, ¶ Ad
 Corinthios, an ignoratis quia membra uestra templum spiritū sancti sunt/qui 1. Cori., 6
 in uobis est: quem habetis a deo? Et rursum, qui adheret domino: unus spiritus
 4 est. Ecce aperte hic spiritum sanctum/dominum esse ait. ¶ Quod dilucidi⁹ fa
 cit; dicens de Iudeis. usq; ad hodiernum diem idem uelamen in lectione ueteris Ibidem
 testamenti manet, Nonne cum legitur Moses: uelamen super cor ipsorum ia-
 cet? Quando autem conuertuntur ad dominum: aufertur uelamen, dominus 2. Cori., 3,
 uero: spiritus est, ubi autem spiritus domini; ibi libertas, Et rursus, Nos autem
 omnes discooperta facie gloria mō intuentes: in eandem imaginem re- Ibidem
 formamur a gloria in gloriam/sicut a domini spiritu, Quoniam igitur unus est 1. Cori., 8,
 dominus Ihesus Christus/ut ipse Paulus ait/et quoniam spiritū sanctū/ domi- 11. Cori., 2,
 num similiter appellat; nullam certe differentiam essentialē filii & spiritū nos-
 uit, Et ideo spiritum sanctum/dominum similiter appellat; sicut ex ipso filio &
 5 in ipso naturaliter existente, ¶ Idem quoq; Paulus scribit, Quis cognouit mē
 tem domini? Deinde ait, nos autem mentem Christi habemus, et intelligit spi-
 ritum sanctū qui habitat in nobis, Si ergo mens Christi uocatur: quomodo erit
 creatura? cū nullo mō possibile sit/ut deitatis natura que simplicissima est: ha-
 6 beat aliud in essentia sua nisi eternum atq; increatum, ¶ In hoc (inquit euangeli- 1. Joan. 4
 sta Ioannes) cognoscimus quia in nobis est deus; ex spiritu quem dedit no-
 bis, Et rursum. In hoc cognoscimus quia in ipso manemus et ipse in nobis; quia
 de spiritu suo dedit nobis, Si ergo spiritu sancto inhabitātē in nobis/deus est q
 inhabitat: quomodo spiritus nō erit deus? cum omnia propria que dei sunt ha-
 7 beat; et a deo patre per filium creaturis prebeat, ¶ Christ⁹ etiam ad Iudeos
 ait. Si autem in dīgito dei ego eiicio domonia: uenit ergo in uos regnū dei, Di- Luce. 11,
 gitum hic dei; spiritum sanctum nominat, Modo enim quodā ex substātia dei
 eminat/et naturaliter inde dependet; sicut ex humana manu dīgitus, Brachi-
 um enim et dextram dei/ filium dei scripture uocant, Saluator enim (inquit) ps. 97.
 dextra eius: et brachium sanctum eius, Et rursus, domine sublime est brachi-
 um tuum; et nescierunt, Quemadmodum igitur brachium toti corpori na- Esaie, 53.
 turaliter coaptatur / omniaq; facit que menti uidentur / inungere quoq; so-
 let dīgito; sicut filium dei ex ipso et in ipso patre naturaliter esse intelligi-
 mus. Ex filio autem naturaliter ac essentialiter spiritum sanctum/sicut ex pa-
 tre provenire credimus: per quem filius omnia inungens sanctificat, Non est
 igitur aliud spiritus a deitatis essentia: sed ex ipsa et in ipsa naturaliter/sicut et
 dīgitus in manu et manū in corpore, Eiusdem enim substātie dīgitus cum ma-
 nu/et manus cum corpore est, Hec cum ita se habeant: deus certe uerus et nō
 8 creatura/spiritus sanctus est, ¶ Quoibо a spiritu tuo(psalista canit) et a fa ps. 138.

cie tua quo fugiam? Si ascendero in celum / tu ibi es; si ad infernum descēdero / ades, Si ſuſcipiam alas meas in manu / et habitabo in extremis maris: etenim ibi manus tua deducet me / et detinebit me dextera tua. Spiritum ſanctum tuum fa- ciem patris appellat: quoniam ostendit ipſam eſſentiam dei unde eſt, tuum ma- num: propter uirtutem omnipotentem que ipſi in eſt, Quomodo igitur nō erit uerus deus et conuoluntialis patri ſpiritus / qui ex ipſo eſt in ipſo eſt; non ſepa- ratus ab eo / quemadmodum et manus non eſt separata a corpore humano.

Math., 16 ¶ Qz autem ſpiritus ſanctus deus ſit: ab apice quoqz apostolorum Petro / cui 9 hec mysteria (ut ſaluator ait) non caro nec ſanguis: ſed pater ipſe celeſtis reue-

Actuū, 5. lauit / diſcere poſſumus, Dicit enim ad Ananiā. Anania / cur ſathanas imple- uit cor tuum et mentitus eſt ſpirituſi ſancto / tibi qz attribuisti a preciolociſ. Et ad dit. non mentitus eſt hominibus ſed deo, Si ergo ſpirituſi ſancto mentitus / deo

Gala. 4. mentitur: deus recte ſpiritus eſt et non creatura, ¶ Paulus item ad Galatas, fi- 10 lioli quos rurſum parturio: quoaduſqz formetur Christus in uobis, Formatur autem Christus in nobis per operationem ſpiritus ſancti: renouatis nobis in ſi- militudinem ſuam / et ſpiritualibus effectis. Deus igitur eſt ſpiritus Christi: quo in nobis ipſe Christus formatur, ¶ Deus etiam ipſius aduentus ſaluatoris bo. 11

Hiere. 3. na nobis prenuncians: de gregibus ſuis dicit, Suſcitabo ipſis paſtores ſecundū cor meum: et paſcent greges cum ſcientia . Paulus uero Ephesiñis paſtryteris

Actu. 20. ſcribens dicit, Attēdite uobis ipſis et omni gregi: in quo uos ſpiritus ſanctus po- ſuit epifcopos, Aduerte qz deus ſollicitus eſt hoc facere: quod cum potestate ſpi- ritus ſanctus facit / paſtores ſuſcitans / ut predictum eſt a prophetis, Non eſt ergo alienus a deitatis eſſentia ſpiritus ſanctus, ſed quaſi operatione naturalis ac eſ- ſentialis / in propria tamen hypofiaſi / ex ipſo prodiens deo / et in ipſo manens:

Ioan. 17, omnia que dei ſunt operatur, ¶ Ad hec, Christus ad ſuum patrem de nobis 12 dicit, ſanctifica ipſos in ueritate tua. Et ipſe deus rurſum per Ezechielem pro- pheta, Et ero ipſis deus: et ipſi michi erunt populus. Et cognoſcent gentes quia ego ſum dominus: qui ſanctifico ipſas, Vide qz deus eſt qui ſanctificat perma- nentes in charitate ſua, Spiritus autem ſanctus ſanctificat, deus igitur eſt: et nō 13 creature, ¶ Inſup, Hominē a dei uerbo aſſūptū eſſe; uniuerſa ſcriptura clamia- tat, nec iſti negare audent. De ipſo igitur Christo ſcriptum eſt: quia ducebaſ

Math. 4, ſpiritu in eremum. et ducebatuſ ihesuſ in uirtute ſpiritus in Galileam, Dicant ergo nobis qui ſpirituſ inter creatures collocant: quonodo filius dei qui eſt ſa-

pientia et uirtus patris / ipſius ſpiritus ſancti uirtute modo in Galileam duceba- tur: modo in eremo diabolum uincebat. An ita imbecillem dicunt filium dei fu- liſſe: ut creati ſpiritus ſecundum ipſos auxilio indigeret. Et quonodo dominus uirtutum / creature adminiculo quaſi neceſſario utetur? Quoniam igitur id di- ctuſtū ſtultiſſimum eſt: neceſſe eſt deum eſſe ſpiritus ſanctum / qui naturaliter ex patre in filio eſt / et totam ipſius habet operationem. Verbum autem: per ſpi- ritum ſanctum uincit. Vuitur enim ipſo: ut propria uirtute, Eſt et in eo eſſentia liter: quo et diabolum in eremo uicit / et in Galilea ſigna effecit, omnia enim ex

Hiere. 23 patre per filium in ſpiritu ſancto facta ſunt. ¶ Rurſū, deus ex parte cuiusdam 14

prophete. Nonne ego celū et terrā impleo; dicit dñs: implet aut̄: quia ubiq; per Hiere,^{23.}
 spiritū suū est, Quod ostendit dices. quo ibo a spiritu tuo? Si a scđero in celū; ps. 138,
 tu ibi es, et cetera. Si ergo deus oīa replet / idq; per spiritū sanctū; deus certe spi
¹⁴ ritus sanctus est / et non creatura, ¶ In deo uero (Paulus ait) uiuimus et moue Actuū 17
 mur / et sumus, Dñs autē noster Ihesus Christ⁹ has operatiōes a deo nobis da=
 tas: a spū sancto datas afferit dices, Spirit⁹ est qui uiuiscat. Si ergo deus est in Ioan.^{6,}
 quo uiuim⁹ & mouemur / secūdū Paulū: uiuim⁹ aut̄ in spiritu / secūdū saluato
¹⁵ re: nō erit creatura spirit⁹ sanct⁹ / sed de⁹ uerus, ¶ In sup, Ego (ait saluator) et
 p̄ ueniem⁹: et māsionē apd eū faciem⁹. Sed nemo dubitat patre & filiū in san= Ioan.^{14.}
 ctis uiris per spiritū suū habitare. Quoniam ergo patris et filii simul presentiam
 spiritus sanct⁹ cū in hoībus habitat facit; p̄ spicuū est ipsū nō esse alienū a dei=
 tatis effētia / sed ex ipsa naturaliter emissū: totā p̄ris et filii habere operationē.
 Qz autē spiritus sanctus a patre per filiū ad sanctos uiros mittitur: ipse salua= Ioan.^{15.}
 tor ostēdit dices, Quādo aut̄ ueniet paraclet⁹ quē ego mittā a patre spiritū ue=
 ritatis / qui a patre procedit; ille testimoniuū perhibebit de me. Et rursus. Para Ioan.^{14.}
 cletus autē spiritus sanct⁹ quē pater mittet in noīe meo: ille docebit uos oīa / &
 suggeret uobis oīa que dixi uobis, ¶ Preterea, Paul⁹ seipsum in principiis epi= Roma, 1,
 stolarū apostoli Ihesu Christi uocatū appellat: apostolatū ab ipso Ihesu Chri=
 sto accepisse ostendēs. In actib⁹ uero aploꝝ huiusmodi aliqd scribit, ministrā Actuū, 13
 tibus autē ip̄sis dño et ieiunantibus: dixit spiritus sanctus. Segregate mihi Bar=
 nabā et Paulū ad opus ad quod uocaui ip̄los, Si ergo a spū sancto in apostola=
 tū uocatus / a Ihesu Christo uocatus dicis: manifeste pbaf spū sanct⁹ nō esse
 alienus a substātia filii / sed esse in ipso filio & ex ipso / sicut operatio quedā na=
 turalis in propria hypostasi; et ideo omnia facere posse que uult / sicut & filius.
 ¶ Qz spirit⁹ sanctus perfectus est: nec quicq; in eo est imperfectum. Cap. III,

¶ Obiectio hereticorum,

Ed quomodo (inquiunt) nō erit stultum ex substantia dei patris spiri=
 tum predicare; et deū ipsum putare: cū deus perfectus sit / et nihil ha=
 beat imperfectionis. Spiritus autem imperfectus: quippe qui nihil ha=
 beat ex seipso, sed qcquid habet: participatiōe habeat, quod liquide saluator
 in euāgelio dicit, Nō enim (inquit) loquetur a seipso: sed loquetur que audiēt, Ioan.^{1,6,}
 Certe si spū perfectionē haberet: loqref etiā a seipso / nec admonitiōe alterius
 semper egeret, ¶ Solutio, Nō iniuria mirab⁹ aliq; tātā esse hereticoꝝ uel su=
 perbiā uel amētiā. Quib⁹ enī doceri possūt deū esse spū sanctū / et fructū (ut
 ita dicā) diuine essentie; qm̄ i ipsa est / et ex ipsa inseparabiliter puenit / et eiusdē
 substātie cū p̄re & filio / et in p̄pria hypostasi; illis ip̄sis magis turbari uidētur,
 Sed peccatis (ut scribit) p̄prias opprēsi: rectā discipulor⁹ Christi uiā agere nō puer.^{5,}
 possūt, Nō enī hec saluator de spū sancto dicit: ut ip̄fectionē ei⁹ ostēdat, sed ut
 auditores itelligāt se nō aliud audituros a spū sancto qd̄ ip̄e uelit. Id aut̄ eiusdē
 substātie spū et filiū pbat. Mens enī filii spū est; scđm Paulū, Nos aut̄ mētem¹, Cori.^{2,}
 Christi habernus inqt. Nō ergo pōt spū alia loqui; q ille cuius mēs est, Nihil er=
 go ex seipso locuturū spū dixit, quasi diceret: ego ip̄se rursus locutur⁹ uobis

ſum, quē admodū ſi humana mēs de pdeūte ab ipta ſermone diceret, nihil lo-
quetur a ſeipſo; ſed loquetur que audiet, Nō enī propter hoc ſermonē hois qui
pri⁹ in mēte unde prodit formaf / et ea q̄ mentis ſunt accipit; iperfectū aliquis
dicit, immo naturalē cōiunctionē ſermonis cū mēte uidebit, qm̄ q̄ in mēte ſūt:
ea i ſermone ſunt, Huiusmodi aliqd de ſpū quoq; ſancto intelligere opor-
tet, nā cū mens Christi ſit; oia q̄ Christi ſunt diſcipulis loquif, Nō enī ex ppria
uolūtate / aut aliena a uolūtate ei⁹ i quo & ex quo eſt loquif. ſed ueluti ex ſub-
ſtantia eius naturaliter prodies; totā ipſi⁹ uolūtate operationēq; habet. ¶ Qz,

Gene. 2. autē ex ſubſtantia patris et filii / ſpiritus ſanct⁹ ſit; beatus quoq; Moses oſtēdit,
Formato enī ex terra homine ſufflaſſe in faciē ipſius deū ait ſpīn uite: et factū
eſſe homine in animā uiuā, Spiritū autē ita per ſufflationē homini datū: nō dici-
mus animā eſſe hois, eſſet enī imutabilis; tanq; ex diuina pgressa eſſentia, Sed
ſpū ſancti pticipationē / aie hois impositā credim⁹, creaturarū enī per ſpiritū
pfectio eſt. Hic ad imaginē dei hoiem factū afferim⁹: qm̄ pticipatiōe ſpū ſacti
ad deum format⁹ fuit, Sed quē ſpīn Moses p ſufflationē datū hoī afferuit; hūc
Christ⁹ denuo poſt reſurreciōne in nobis renouans / in ſufflaſſe diſcipulis ſuis

Ioan. 20. dicens. Accipite ſpīn ſanctū, ut reformati ad pristinā imaginē: creatori cōfor-
maremur per pticipationē ſpirit⁹ ſancti. Qm̄ igif ſpū ſanct⁹ nobis dat⁹ con-
formes nos deo efficit / et qm̄ ex p̄e p filiū pdit: patet q̄ diuine ſubſtantie eſt / in
ipſa ſubſtantialiter et ex ipſa pdiens / ſicut & ſpū q̄ ex humano pdit ore. quā-
uis pua et indigna ſimilitudo uideaf. oia enī deus excedit. ¶ Vtile ſane Paul⁹

1, Cori. ii. 2. doctrinā ecclēſiū tradit; precipiēs ſingulis quō apparere deo debeant, Vir inq̄t
non debet caput uelare: imago enī et gl̄ia dei eſt, mulierē autē in eodē loco uiri
gloriā afferit eſſe. Querēdū igif utrūq; eſt: et primo quō uir imago et gl̄ia dei
ſit, Sic igitur appellari uirū putam⁹: qm̄ ſpū ſancti particeps fact⁹ eſt / hoc eſt
ipſius diuine nature / et ita gloria etiā dei fuit replet⁹, Quia igif ſpiritū dei ha-
bet in ſeipſo / et participatione ipſius in ſimilitudinē eius formatus eſt; ideo ima-
go dei et gloria uocat⁹, qđ etiā inde appetet / q̄a et mulier gl̄ia uiri eſſe dicit⁹:

Gene. 2. quoniam ex ſubſtantia eius facta eſt. Cepit enī deū inquit unā de costis uiri; & fe-
cit ex ea mulierē, Sicut igif mulier gloria uiri dicitur / q̄a ex parte mēbrorū ui-
ri facta eſt: ſic et uir gloria dei dicitur / qm̄ particeps dei eſt per habitantē in eo
ſpiritū, Nō eſt igif creature ſpirit⁹; ſed de⁹ uerus ſimul cū p̄e et filio adorat⁹.

Math. 19. 3. Insuper, adiut quidā dñm noſtrū Ihesum Christū: et dixit ei, Magiſter bo-
ne. Cui Christ⁹ reſpođit, Quid me dicis bonū? Nullus bonus niſi unus de⁹, Et

ps. 42. Christus quidē hic unū uere et essentialiter bonū ait: quod eſt deus, Pſalmi-
ſta uero / ſpiritus inquit tuus bonus deducet me in terrā rectā, Si ergo bon⁹ nō

, Cori. 12. 4. eſt aliquis preter deū / ſpiritus autē ſanctus bonus eſt: quis ambiget ipſum deū
eſſe uerū / qui a ſcriptura bon⁹ appellaſ?. ¶ Et Paul⁹, Notū inq̄t facio uobis q̄
nemo i ſpū dei loquēſ; dicit anathema Ihesu, Et nemo pōt dicere dñs Ihes⁹; niſi
i ſpū ſctō, Quare patet neminē ſcire / Ihes⁹ dñm eſſe; niſi q̄ pticipat ſpū ſctō.
et neminē ignorare Ihes⁹ nō dñm eſſe; niſi q̄ pticipat ſpū ſctō, Sed quō qui ptí-
ceps ē ſpū ſcti; cognoscit q̄ Ihes⁹ dñs ē. Nō aliter certe q̄ q̄ mel gustarūt. Iſti ei-

cū gustarint; ex qualitate p̄pria ipsi⁹ sciuerūt/qā mel dulce est. Sic et spiritus sancti particeps; ihesum cognoscit dñm esse, Ex substātia igif⁹ filii spū sanct⁹ est, et q̄si (ut ita dicā) dei ipsi⁹ qualitas; ex ipso est. De⁹ igif⁹ est / & nō creatura.

¶ Ad hec, gratiarū distributionē Paul⁹ spiritus sancti operationi attribuit: dicens alii p̄spiritū sermonē sapientie dari / alii fidē in eodē spū / alii opatiōes uirtutū / alii p̄phetiā / alii discretionēs spirituū / alii genera linguaꝝ / alii interpretationē linguaꝝ. Hec oīa inq̄t operat un⁹ et idē spirit⁹: diuidens unicuiq; sicuti uult. Ita cū sciret spiritū sanctū deū esse: in eadē ep̄la scribit q; deus cōstituit in Ibidem, ecclia primū ap̄los / secūdo p̄phetas / et tertio magistros / postea uirtutes / dein de grās curationū / op̄itulatiōes / gubernatiōes / genera linguaꝝ. Quis ergo mē tis cōp̄os p̄t ambigere; deū esse uerū sp̄m sanctū! Ecce enī aptissime Paul⁹ genera linguaꝝ a sp̄m sācto diuidi q̄bus uult ait; deinde deū asserit eū / q̄ huiusmo dī grās in ecclesia distribuit. Quare si authoritatē Pauli suis cauillatiōib⁹ p̄fer-
rēt: sp̄m sanctū sicut deū cū p̄fe et filio adorarēt. ¶ In sup, leges mulieribus di-
stribuēs Paul⁹; mulier inq̄t quāto tēpore uiuit uir ei⁹ / ligata est. Si aut̄ mortu⁹ 1, Cori, 7.
uir fuerit; libera est nubere cui uelit / solū in dñ, Beator autē erit / si sic manebit; scđm sentētiā meā, Videor aut̄ ego sp̄m dei habere, Quid igif⁹ a nobis colli-
gitur? Hoccerte soli deo cōgruit; huiusmodi leges ferre, Paul⁹ uero has leges
scribit: sicut sp̄m dei habēs, Deus ergo spiritus sanct⁹ est: q̄ in Paulo erat / & le-
ges per ipsum dicitabat, ¶ Ipse etiā Paulus alibi inquit. Nos uobis ānūciām⁹ 1, Cori, 2,
spiritalia dei esse, q̄ spiritalia ideo Paul⁹ appellauit: q̄a sp̄m sanctū deū esse nō
ignorabat. ¶ Saluator itidē in euāgelius ueritatē seipsum appellat, Deinde ostē Ioan, 14,
des spiritū sanctū ex substātia p̄ris et filii esse; sp̄m inq̄t ueritatis: q̄ a p̄re p̄cedit Ioan, 15,
dit. In ep̄stola uero Ioānes euāgelista. Sp̄us inq̄t ip̄a ueritas est. Quō ergo sp̄us 1, Ioan, 5,
sanct⁹ q̄ a p̄re p̄cedit / q̄ sp̄us ueritatis e / et ita ut sicut fili⁹ ueritas est: sic & ip̄e
ueritas sit / creatura erit. Impossibile certe id est: dicituq; stultissimū. De⁹ igif⁹
sp̄us sanct⁹ ē / & uere ueritas; q̄ ex p̄re p̄cedit. ¶ Ad hec, Ioānes euāgelista uer-
bū dei lucē ait esse uerā: q̄ illuminat oēm hominē ueniētē in hūc mūdū, Paulus Ioan, 1.
uero ipsū sp̄m sāctū illuminare asserit corda nīa; ad illuminationē cognitionis 2, Cori, 4
glorie dei in facie Christi. Si ergo dei uerbū lux uera ē q̄ illuminat oēm hoīem /
illuminet autē etiā sp̄us sanct⁹; necesse est ut unū et idē essentialiter fili⁹ & spi-
ritus sint. Ita enī fili⁹ p̄ sp̄m sanctū oēm hoīem illuminat: q̄si quēdā radiū nature
sue p̄tendēs / ipsā illuminationē spirit⁹ sancti, ¶ Sed insultat nobis heretici / mo-
biūturq; ueritatē ipsam subuertere, Sāctor̄ inquiūt animos ungūt a deo spiritu
sancto dicitis; q̄a sp̄us q̄si unguētū uobis erit. Quō igif⁹ erit cōsubstātialis deo?
Nōne uidetis etiā apud nos / aliud esse natura qđ ungit aliud quo ungit? ¶ So Obiectio-
lutio. O temulētos omni amētia hoīes; & turpissima fatuitate refertos. In theo- heretico-
logia ei oīa q̄ dicunt deo accipiūt; tāq; si de corporib⁹ dicerēt. Dimittat q̄so rum.
corpor̄ p̄prietates / & q̄ deo uerbis dicuntur hoīm (nec enī aliter loq; possu-
mus) nō aliter intelligāt; q̄ diuinā decet naturā, Nā si nos quoq; ītor̄ amētia
seq̄remur / & carnalia nō spiritalia saperem⁹: qđ phiberet dicere q̄m de⁹ sp̄ū
sācto nos ungit / nō solū aliud natura esse sp̄m sanctū aliud deū; uerū etiā cō-

Thefau,Cyril.

positionē esse in spiritū sancto/quoniā loco unguēti ipso pungimur. Vnguētū enim ex multis atq; uariis cōpositū est, Ad hec irrationalis creatura / unguen-
 tum est, Qm ergo spū sancto perūgimur; erit etiā spiritus sanct9 irrationalis
 creatura. Sed hec talia atq; impia / in capita hereticorū cōuertant: nos autē re
 spōdeam⁹, ¶ Si nō esset cōsubstātialis spirit⁹ deo q̄ ipso perūgit sanctos suos; ⁹
 quomō spū sancto habitante in nobis / ipse fil⁹ dei qui est patri cōsubstātialis
Ephesi.3. etiā in nobis habitare dicitur. Quod sc̄ies Paulus dicit, ut det uobis scđm diui-
 tias glorie sue confortari virtute per spiritū suū in interiori homie: et habitare
 Christū per fidē in cordibus uestris. Qm ergo per spiritū sanctū in interior
 hoie Christ⁹ habitat; nō potest spiritus sanct⁹ alter⁹ esse nature / q̄ sit ille q̄ ha-
 bitat i sanctis uiris per ipsum, ¶ In sup. Extreme puniri lex Mosaica iussit eos:
Leuit.24 qui blasphemia usi sunt, Vnde filius Egyptie in eremo lapidib⁹ a tota multitu-
 dine iussu dei oppressus fuit. Sed nō min⁹ ipse quoq; dñs noster Ihesus Christ⁹
Math.12 eundē nature deitatis seruās honore: dimitti peccatū dixit in filiū hois blasphe-
 mātib⁹, Blasphemantib⁹ autē in spiritū sanctū; nec in hoc seculo dimitti nec in
 futuro, Sed si creatura esset spiritus sanct⁹ et nō uerus de⁹ una cū p̄e ac filio:
 quō blasphemia in ipsum sic puniretur / sicut blasphemia in deū uerū. Ex deo
 igitur et in deo spiritus sanct⁹ est; et de⁹ ipse quoq; uerus, Alter enī nō ut de⁹
Ioan.3. a scripturis honoraretur. ¶ Preterea, Qui natus est ex spiritu: spūs est / salua-
Ioan.1. tor ait, Hic autē nec ex sanguinib⁹ nec ex uolūtate uiri aut mulieris; sed ex deo
 natus est, Spiritus sanctus ergo deus est secundū naturā; qm ipse hoies regene-
 rat ad unitatē dei, Nā cū habitat in ipsis: nature sue eos participes facit, Qua-
 re si deos participatione sui per gratiā fideles facit; ex deo ipso igitur naturali-
 ter erit / cuius largitor est fili⁹, Per ipsum enim renouat creaturas ad seipsum,
 Et sicut luminis illuminatio op⁹ est; sic et spirit⁹ sancti op⁹ est / in deos p̄ gratiā
 reformare participes suos, quod facere nō posset: nisi ipse de⁹ natura esset.
 ¶ Qz spiritus nō participatione dei patris sanctus est; sed natura / quia essen-
 tialiter ex ipso est,

Cap.III.

¶ Obiectio hereticorum.

An sanctificare (inquiūt) spiritū sanctū etiā ip̄i cōfitemur; sed nō q̄a ipse
 per seipsum sanctus sit, sed quemadmodū uasculū quodpiā / ex ferro
 (uerbi gratia) uel auro uel ex quacūq; materia uelis / cū participatiōe
 ignitū fuerit / ignis ipsius opera facit; sic et spirit⁹ sanct⁹ cū sanctitate / dei par-
 ticipatione refertus fuerit: creaturas ipse sanctificat, Cuius rei saluator ipse te-
Ioan.16. stimoniū perhibet: dicens de spiritu / q̄a ex meo accipiet. ¶ Solutio, Vndiq; ar-
 gumētū hoc suū ipietate refertū pbabif, Nō enī itelligere scripturas sed puer-
 tere conari uident, Nā uerba etiā q̄dam saluatoris ad cōprobādā falsitatē p̄fe-
 rūt: neq; sensū text⁹ exponētes / et multa cōsequētia / atcedētiaq; cōsulto pre-
 tereūtes / ut ad sentētiā suā euāgelii uerba dolose accōmodēt, Nō ei inqt salua-
 tor: ex meo accipiet et sanctificabit uos / quis etiā sic recte intelligētib⁹ pia ueri-
 tas pateret, sed de meo iqt accipiet & anūciabit uobis, nō ei inqt loq; a seipso:
 sed quecunq; audiet loquetur. Nā qm carnis dispensatione iam fere absoluta

ascensurus erat ad patrē et paracletū missurus; ne quis suspicaretur alienā fortassis doctrinā spiritus sancti a sua fore / ut ostēderet suū esse spiritū sanctum: ac ideo nō alia uerba locuturū q̄ ipse uellet / et eandē uolūtatiē ac unā doctrinā suā et spiritus ostenderet; nō loquetur inq̄ a seip̄o / sed quecūq; audiet loqueſ
 1 q̄a ex meo accipiet, ¶ Simile enī pene est; si mel quoq; de dulcedine sua (q̄ qua
 litas sibi naturaliter inest) diceret, nihil sui dulcedo mea dabit a seip̄a gustan-
 tibus; sed de meo accipiet, Naturaliter enī substātiarū qualitas atq; insepara-
 bilit̄ pdit ex ipsis: ut uerbi gratia dulcedo ex melle / calor ex igni / frigiditas
 ex aqua, Sicut igitur iste qualitates nō dicūtur participare substātias in quib⁹
 sunt / sed naturaliter in eis esse et ex eis prodire; sic de spiritu quoq; sancto in-
 telligendū est. ¶ Preterea, quicqd per participationē sanctitatis receptaculū
 est; in propria natura constitutū pri⁹ intelligit⁹. ut uerbi grā: hō / angelus / aut
 aliqua alia rationalis natura, Dicant ergo nobis iſi qui per participationē dei
 patris nō naturaliter sanctū esse / spiritū sanctū cōtedūt; quidnā aliud est ipse
 spiritus sanctus per se. Sed nihil aliud q̄ sanctū esse / a scripturis didicim⁹, Nō
 ergo per participationē neq; per cōpositionē sanctus est; sed substātia est per
 seip̄sam et naturaliter sanctificatiua / ex deo prodiens sicut dulcedo ex melle /
 3 aut sicut ex flore odor, ¶ Ad hec, Quod per participationē alicui daf; aufer-
 ri etiā ab eo potest, Sola enī q̄ naturaliter insunt: inseparabilia sunt, Si ergo q̄si
 accidēs spiritui sancto sanctificatio accessit; poterit scđm ipsos ipsa sanctitate
 spiritus sanct⁹ priuari / quod impū oīno est. Nō igit̄ participationē sanctitatis
 4 sanctus est spiritus; sed q̄a ex deo naturaliter est, ¶ Accedit q̄ scriptura spiri-
 tū dei / sanctū semp appellat, Vnde ostenditur nō accidēs aliqd sed ipsā essen-
 tiā spiritus sancti significari. Sanctus enī spiritus dicitur; quia sanct⁹ essentia-
 liter est, Naturalis enī & uiua & substātē dei operatio est; que creaturas p̄ suā
 5 participationē sanctificādo pficit, ¶ Postremo, om̄ rerū noīa aut substātias
 ipsas aut operationē uel ministeriū significant, Ut si hoīem dixeris; substātiā
 hoc est ipsū hominē significasti, Prophetā aut̄ aut apostolū si appellaueris; mi-
 nisteriū homini datū expressisti, Si ergo spū sanctus p̄ participationē sanctus
 6 est; erit sanctitatis nomē / ministeriū sui nō substātie significatiuū. Quare si nō
 erit secundū essentiā sanct⁹; necesse est aliud aliquid ipsum spiritū esse / & san-
 ctificādi, p̄ priuitatē extrisec⁹ sibi adiectā a deo . et ita erit imperfect⁹ essentia-
 liter: cū dei sanctificatione indigeat, Quō igitur ipse si imperfect⁹ est; oīes pficit crea-
 turas. Aut quō si participationē sanct⁹ est; nō solū hoīes / uerū etiā angelos / ar-
 changelos / potestates / dominationes / principat⁹ / ceteras q; celorū virtutes ipe
 sanctificat: Quō autē a patre ipse sanctificatione replef⁹: q̄a uidelicet (dicūt)
 uirt⁹ et opatio sanctificās: a patre in spiritū trālit. Sed qd op⁹ est oīos; q̄litates
 & accidētia i deo fingere: ipsā enī sanctificādi uirtutē q̄ ex p̄e naturaliter pdit
 & creaturas sanctificat atq; pficit: spiritū sanctū appellam⁹, Nō ei p̄ mediū aliqd
 creature pficiūtur aut sanctificant̄. sed ipse de⁹ p̄ misericordia sua ad mini-
 ma usq; puēit: & pficit atq; sanctificat oīa p̄ ppriū sp̄m, Oīa ei ex p̄e p̄ filiū i sp̄
 7 factō facta sūt, ¶ Ad hec, lex inq̄ p̄ Mose data ē: grā & ueritas p̄ Ihesū Christū

Thesau, Cyril.

facta est magnū quid immo immensum inter Mosi & mediatoris domini nostri Ihesu Christi ministerium interesse uidetur , Necesse enim est Mosi legē: Heb̄e, 7 imperfectam et quasi mācam concedere. Nihil enī secūdū Paulū perfecit , At uero saluatoris gratia: uera et perfecta esse scribitur , Que igit̄ hec gratia est: non alia certe q̄ sancti spiritus in cordibus nostris facta infusio , Hec quomō uera erit: si per creaturā nobis ministrata est / sicut lex per angelos fuit: si enī spiritus sanctus nō est natura sanctus / sed p participationē deitatis sanctitate repletur / et data sibi gratiā nobis infudit: perspicuū erit per creaturā nobis sanctificationem infundi , Que igit̄ differentia erit inter legē per angelos ministratā / et gratiā saluatoris. Nulla profecto aut parua: secundū istos , Euangelium aut̄ immēsam esse predicat , Gratia enī inquit et ueritas per saluatorem facta est. gratia uero: effusio sancti spiritus in cordibus nostris est , Ipse igit̄ spiritus sanctus effetialiter ut de⁹ uer⁹ / fact⁹ est: & nō p̄ticipatiōe sicuti creatura,

¶ Thesauri Cyrilli libri decimū quartū finis ,

¶ Eiusdem liber decimus quartus : continens authoritates scripture / q̄ spiritus sanctus natura deus est et non creatura .

¶ Ex epistola Pauli ad Romanos ,

Cap. I.

Roma, 1, 1 D Romanos scribēs Paulus de saluatore nostro: predestinato ait
a filio dei in uirtute / per spiritum sanctificationis ex resurrectione
de mortuis / Ihesu Christi domini nři , Si ergo qm̄ ex mortuis Christus resurrexit / et uiuificatiua spiritus sancti uirtute uincula mor-
tis soluit / idcirco filius dei uerus cognoscitur: nō erit profecto creatura ille per
quem diuina hec uirtus ostenditur / hoc est spiritus sanctus . Nam si creatura
esset spiritus sanctus per quē resurrectio Christi facta est: uideretur filius dei
creature auxilio indigere / et non potius spiritu sancto tanq̄ sua usus uirtute ,

Ibidem. **¶ Idem** Paulus , desidero inquit uidere uos: ut tradā uobis aliquā gratiam spirituali-
alem / ad confirmandos uos . Si spiritus sanctus per suā gratiā eos cōfirmat
quos uult: nō ambiget ullus q̄ recte uoluerit intelligere / nō esse ipsū inter crea-
turā neq; inter seruos collocandū . Scriptū est enī , Cōfirmat iustos dominus ,
Si ergo dominus confirmat scđm psalmistā / spiritus autem sanctus est qui sua
gratia confirmat: dominus certe spiritus sanctus est / nō seruus , Ois autē crea-
tura: naturaliter serua est , Nō est igit̄ spiritus sanctus creature: sed de⁹ ue-
rus , **¶ In sup. quāta misericordia usus erga nos deus pater sit; Paulus docet di-**

**Roma, 5, 5 cēs / q̄ charitas dei effusa est in cordibus nostris per spiritū sanctū: q̄ datus est
1.Ioan. 4. nobis . Sed ipse deus: amor et charitas est / scđm Ioannē , Nec aliud est ipse de⁹ /
aliud charitas et amor qui in eo sit . Simplicissimus enim atq; incōpositus est: q̄
effusus est in cordibus nostris per spiritū sanctū / qui habitat in nobis , Deus er-
go spiritus sanctus est / qui cū habitat in nobis: ipsa caritas dei hoc est ipse deus
in nobis habitat . Exit enī ab ipsa substācia dei / et intelligitur esse ex patre: in
ppria tamē substācia / et p filiū creaturis donat . **¶ Scim⁹ (ait deinde Paul⁹) qa 4**
Roma, 7 lex spiritualis est , Et post pauca: cōdelector inq̄t legi dei scđm iteriore hoiem . Et
rūrsū , lex enī inq̄t sp̄us uite i Christo Ihesu ; liberauit me a lege pcti & mortis ,**

Ecce cum legem primo spiritualē noīasset/ legē uidelicet spiritū sancti; statim
 ipsam deī quoq; legem appellat, Deus igitur spiritus sanctus secundū Paulū est;
 Sed apertius deū esse clamat: dicens legem spiritus uite, Non enim solum leges
 ferre spiritus sanctus dicitur; sed spiritus etiā uite scribitur, Sed quenā porro
 uita est? Ipse profecto Christus qui dicit, ego sum ueritas et uita, Cū igit̄ Chri Ioan.14.
 stus leges ferat et statuat: spiritus quoq; sanctus qui in ipso et ex ipso naturaliter
 est/ easdem leges sancit, ¶ Preterea, cum mot⁹ carnis Paul⁹ improbabet/ Roma, 7
 ostendereq; uellet quātū uoluntati spiritus repugnant; caro inquit aduersus
 spiritum/ et spiritus aduersus carnem, Hec enim inter se opponuntur. Deinde
 post pauca infert, Ego igit̄ ipse mēte quidē seruio legi dei: carne autē legi pec-
 catū, Ira legem quide peccati: carnis ad uarias uoluptates mot⁹ appellauit, Dei
 autē legē: spiritus uoluntatē dixit, Quare perspicuum est quia spiritus sanctus
 deus uerus est: qui secundū uolūtātē suā leges nobis imponit, Non enim igno-
 ramus nulli cōuenire ut sua potestate leges ponat: nisi soli deo, ¶ Vanitati (dei) Roma.8,
 de ait) creatura subiecta est nō uolens; sed propter eū qui subiecit eam in spe,
 Quare si creatura spiritus quoq; sanctus sit secundū istos: necesse erit cōfiteri
 ipsum quoq; uanitati subiectū esse/ et cōgemiscere/doloresq; partus nobiscū
 pati/ et esse modo in seruitute/libertatēq; uix habiturū in redēptione glorie si
 liorū dei, ¶ Sed cōtra hec oīa Paulus clamat, Nō enī inquit accepistis spiritum Ibidem,
 seruitutis iterū in timore: sed accepistis spiritū adoptionis filiorū dei/in quo clā-
 mamus/ Abba/pater. Non est igitur seruus spiritus sanctus/ sed liberator om̄i
 in quibus habitat: quos etiam reformat in libertatē & adoptionē filiorū dei per
 participationē sui, Deus igitur uerus est et nō creatura, ¶ Cōgemiscere autē Roma.8.
 Paulus creaturā dixit, Deinde addidit, nō solū autē: sed etiā ipsi nos qui primi-
 tias spiritus habemus. Quid igit̄ est quod dicere uolo? Primitie; rei alicuius pri-
 mitie sūt, ut uerbi grā, uini primitie; uinū est, triticī triticū/ et hordēi hordeū,
 In futuro autē seculo perfectissimā habituri sunt sancti uiri participationē dei-
 tatis: q̄tū fieri poterit in singulis, Cuius participationis primitie spiritus sanct⁹
 est: quia sanctis a filio etiā in hac uita donatur. Quare necesse est quoniam pri-
 mitiarū participationis dei future loco/nūc spiritus sanctus datur: deū ipsum
 esse et nō creaturā, Deus igitur est; & ex deo/ et in deo naturaliter. ¶ Idē etiā Roma.12
 Paulus ad eosdem Romanos scribēs ait, Dico enī per gratiā que mihi data est
 omnibus qui sunt inter uos: nō plus sapere q̄ oportet sapere/ sed sapere ad so-
 briātem/ unicuiq; sicut de⁹ diuisit mensurā fidei, Et idē rursum sancti spiri-
 tus potestati gratiarū distributionē attribuit dicens, Alii enī de⁹ dat spiritū sa- Cori.12
 pientie/ alii fidē, multisq; gratiarū generib⁹ enumeratis addit, et hec oīa ope-
 ratur unus atq; idē spūs: diuidens unicuiq; sicuti uult, Si ergo ad ceteras grās/
 fidei etiā gratiā spiritus sanctus largitur/ et mensurā unicuiq; quātā uult deter-
 minat: quō nō erit implū/ nō ex deo esse ipsum dicere/ sed creaturis cōnume-
 rare, ¶ Postremū, de actis p seip̄ in utilitatē gētiū a saluatōre reb⁹ gloriāt̄
 Paulus scribēs, Gloriari habeo ī Christo Ihesu, Nec enī audeo q̄cquā loq; eorū q̄ Roma.15
 nō pfect Christus p me; in obediētiā gentiū uerbo & ope/ in uirtute signorū &

prodigiorum/in virtute spiritus sancti. Si ergo prodigia et signa per Paulum Christus operatur in virtute spiritus sancti:naturalis quedam virtus et uiuens/ et (ut ita dicam) qualitas deitatis filii;spiritus sanctus est. Quomodo ergo erit creatura:qui naturaliter in deo et ex deo est:aut quomodo tota filii naturalis virtus:inter creaturem non impie collocatur?

C De eodem,ex epistola prima ad Corinthios,

Cap,II,

On indigere predicationem euangelicam ui orationis & eloquentia /Pau
1,Cori,2. n Ius docens:dicit ad Corinthios,Et ego in infirmitate et timore/ tremor
reqz multo fui apud uos , et sermo meus & predicatione mea non fuit in

persuasione sapientie humana:sed in demonstratione spiritus et virtutis/ut fi-
des uestra non esset in sapientia hominum sed in uirtute dei,Vide quomodo de-
monstrationem spiritus hoc est operatione ipsius spiritus sancti:uirtutem ait esse
dei,Ex ipso enim et in ipso naturaliter spiritus sanctus est : quo uniuersa pse-
ciuntur,Quomodo ergo erit creatura:si deus in ipso naturaliter quantum nobis pos-
sibile est / et quasi in specie et enigmate cognoscit? **C** Preterea, nullum de tur-
piter uiuentibus celorum regnum posse adipisci Paulus docens:enumeratisqz forni-

1.Cori,6. catoribz et auaris/et rapacibus / statim infert,Et hec quidem aliquando fuisti:
sed abluti estis / sed sanctificati / sed iustificati in nomine domini nostri Ihesu Chri-
sti / et in spiritu dei nostri, Si ergo soli deo conceditur posse peccata dimittere/
dimittit autem etiam spiritus sanctus / quia iustificat quos uult et sanctificat eos in quis-
bus habitat:deus perfecto uerus est / quoniam dei ueri habet in seipso naturaliter ope-
rationem, **C** Insuper, an nescitis inquit quod qui coniungitur cum scorto;unum corpus ,

1.Cori,6. fit: qui uero cum domino coniungitur:unus spiritus est,Coniungimur autem per
fidem et gratiam: cum spiritu sancto, Dominus ergo spiritus sanctus est,quare
deus etiam uerus,Participatio namque ipsius:participes dei efficimur /et cum ipso
coniuncti:deo coniungimur,Non est igitur creatura , **C** Ad hec. An ignoratis 4
(inquit) quod uestra membra templum sunt spiritus sancti:qui in uobis est / quem ha-
betis a deo? Si membra nostra templum sunt sancti spiritus / habitantis in nobis:
templum autem / dei domus est;quomodo non erit deus sed creatura spiritus san-
ctus? Nulla enim creatura /ut deus / in templo dicitur habitare. Proprium enim id /cum
1.Cori,14 multis aliis:dei ueri est, **C** Postremo, Qui loquitur linguis (inquit) non homini-
bus loquitur sed deo,Spiritu autem loquitur mysteria, Si ergo qui spiritui loqui-
tur / deo loquitur:deus perfecto spiritus sanctus est,

C De eodem,ex epistola ad Corinthios secunda,

Cap,III,

2.Cori,5. Esurrectionis mortuorum uerissimum dogma introducens Paulus ait:quod nos
2 qui sumus in tabernaculo hoc / ingemiscimus grauitatem eo quod nolumus ex-
polari sed superuestiri/ut absurbeatur quod mortale est a uita. Qui
autem effecit nos in hoc ipsum:deus est / qui dedit nobis arram spiritus. Arra
uite spiritum sanctum appellat / quia uita naturaliter est, Spiritus enim (inquit) uiu-
ficat,Nihil autem naturaliter uita est;nisi solus deus.Pater enim uita est; & uer-
bum suum similiter, Sicut enim pater habet uitam in seipso;sic dedit et filio uitam
habere in seipso.Et rursus,sicut enim pater quos uult uiuificat;sic & filius quos

Ioan,6, 1
Ioan,5, 2
Ioan,5, 3

uult uiuificat , Si ergo cum pater et filius uiuificet / spiritus sanctus etiam uiuificat : quomodo non erit consubstantialis patri et filio spiritus sanctus / qui similiter uita essentialiter est ? Nam si creatura sit secundum hereticorum amentiam / et tamen non aliter q̄ pater & filius uiuificat quos uult ; quid magni erit in deo / cum dicitur uiuificare ? Aut quare scriptura de ipso dicit : uiuo ego / Eze.18, dicit dñs : Rursus si spiritus sanctus quamvis sit creatura / ipse etiā uita est ; quo modo eadem erit operatio creatoris et creature : aut quomodo ex diuersissimis naturis / creatoris dico et creature / equalis immo eadem profluet uirtus ? Eadem enim uirtus et eadem operatio ; unitatem substātie atq; nature arguit , Necessario igitur uos aut creatricem naturam in creaturæ naturā indigne deducitis ; aut creature / deo conuenientem dignitatem accōmodatis / & confūditis inter se atq; permiscetis illa que permisceri secūdum naturam nō possūt . Si ergo nichil esse potest essentialiter in creatura / quod in deo essentialiter est : est autem in spiritu sancto uita essentialiter / uiuificat enim non aliter q̄ pater et filius : quomodo erit creatura spiritus sanctus qui naturaliter habet in se proprietatem diuine substantie / que est uiuificare ? Quare ex deo spiritus sanctus uere est / et deus ipse uerus est et non creatura : ut multi predicare audent / qui temerarie bellum ueritati indixerunt . ¶ Rursum Paulus . Si qua inquit cum ipso noua creatura ; uetera transierunt / ecce facta sunt omnia noua . Christus ergo est qui nos renouat / atq; in uitam nouam trāponit . Sed spiritus sanctus etiam renouare scribitur ; sicut in psalmis ad deum cantur . Emitte spiritum tuum et creabuntur : et renouabis faciem terre , Quare necesse est concedere spiritum sanctum / consubstantialē filio esse , nam quia ex ipso naturaliter est : ab ipso etiam ad creaturas missus / renouationem facit . sancte namq; trinitatis ipse complementum est . Deus ergo et deo est ; et non creatura . ¶ Preterea in eadem epistola Paulus , Suauiſſime inquit gloriabor in infirmitatibus meis . ut inhabitet in me uirtus Christi . Spiritus certe sanct⁹ est qui habitat in nobis ; et per ipsum Christus , quare Christi uirtus / spirit⁹ sanctus est , Quomodo igitur erit creatura : qui filio dei naturaliter inest . Nisi forsitan uelint dicere : uerbū dei ex creatura & increata natura / hoc est sua / compositum esse . Sed hoc impium longeq; alienum a ueritate est . Non est igitur creatura spiritus sanctus ; sed ex incōprehēsibili diuina essentia ut uirt⁹ eius naturaliter emanat . ¶ Ad hec subiungit apostolus . Vos ipsos tētate si estis in fide : uos ipsos probate . an nō cognoscatis uos ipsos ; quia Christ⁹ Ihesus in uobis est . nisi forte reprobi estis . spero autē q; cognoscetis ; quia nos non sum⁹ reprobi . Perspicuum est quia spirit⁹ sanct⁹ in probis habitat , at spiritu sancto habitante in probis . Christus est qui in iisdē habitat . Quare necesse est dicere : spiritum sanctum diuine substantie esse . cuius fiunt participes omnes / qui ipso participant . Nemo enim non insanus dicet participationē dei per creaturam in nobis fieri . Nichil enim longius distare potest : q̄ creatura a creatore . Vnde fit ut nullo modo per creaturam possit creato ris participatio in nobis fieri . ¶ Postremo dicit Paul⁹ . gratia domini nostri Ihe su Christi / et charitas dei patris / & cōmunicatio sancti spiritus ; sit cum omnib⁹

2.Cori,5.

Psal,103,

2.Cori,12

2.Cori,13

2.Cori,13

Theſau, Cyril,

tobis. Ecce rurſum hic completius ſancte trinitatis / ſpiritus ſanctus oſtenditur. Quomodo autem ſimplex deus erit: ſi ſpiritus ſanctus qui in ipſo eſt / creatura ſit et aliud ab eo? Sed deus unus atque ſimplissimus / et ab omni compositio- ne remotissimus eſt; ita ut unum ſimplissimum ſit / et nichil aliud ab eo / in eo ſit. Quas ob reſpiritus eius qui ex ipſo et in ipſo naturaliter eſt quia ſruit⁹ ei⁹: non ad extra productus eſt / neque a nichilo hoc factus eſt quod eſt / ſecundum hereticorum furorem,

C De eodem, ex epiftola Pauli ad Galatas et Ephesios.

Cap. III,

Gala, 4,

Illi quos iterum parturio quoque Christus formetur in uobis, Chri-
ſtus in nobis per ſolum ſpiritu ſanctum formatur / et liniamēta (ut
ita dicam) ſua per ſpiritu ſanctum in nobis imprimit; ad deitatisque
pulchritudinem naturam noſtrām per ſpiritu ſanctum renouat, Deus ergo
ſpiritus ſanctus eſt; ſicut et ille qui formatur in nobis per iſum. Non ergo
ad extra product⁹ ſpiritus ſanct⁹ eſt; ſed iſius ſubſtantie filii proprius, **C** Pre-²

Gala, 5.

terea ibidem Paul⁹. Fratres ſpiritu inquit ambulate / et deſideria carniſ nō per-
ſificetis, caro enim concupiſcit aduersus ſpiritu / ſpiritus autem aduersus car-
nem, hec enim ſibi inuicem aduersantur; ut non quecumque uultis / illa faciatis,

Quia ſi ſpiritu ducimini; non eſtis ſub lege, Si per uoluntatem ſpiritus ſancti in
deuotione et reſte uiuendum conuerſi / ad libertate a ſeruitute legiſ uocamur:
deus profecto ſpiritus ſanctus eſt qui potest nos liberare. Dignitas enim hec &
potestas liberationis huiusmodi: deo ſoli attribuitur. Quod patet; quia nullus
potest preter deum peccata dimittere. Sed ſaluator etiā id uerbis ſuis affirmat
dicens, Niſi filii uos liberauerit; ſerui eſtis. Nulla igitur creature hoc facere po-
tentia, Filius autem ut heres & deus de deo / potest, Sed potest etiam ſpiritus ſan-
ctus; ut ex proposito textu Pauli perſpicuum eſt, Quomodo igitur non erit eius
dem cum filio ſubſtantie ſpiritu ſanctus; qui eadem uoluntate & potestate cū-
eta gerere potest que filii⁹? Magna ergo impietas eſt; filii ſpiritu / alienum ab

Ephe, 1,

effentiā ſua putare, **C** Idem Paulus de ſaluatori noſtro Ihesu Christo uerba
faciens; ad Ephesios ſcribit, In quo et uos cum audiueritis uerbum ueritatis / euā-
gelium ſalutis uentre; in quo etiam credentes signati eſtis ſpiritu reprotoſſiois
ſancto / qui eſt arra hereditatis noſtre. Si ſpiritu ſancto signati / ad deum refor-
mamur; quomodo erit creature ſpiritus ſanctus / per quem effentiā diuine cha-
racter nobis imprimitur / quo ſucepto: iſipſi⁹ in create nature ſigna in nobis im-
primūtur? Non enim pictoris more diuina effentiā ſpiritu ſanctus in nobis de-
pingit; neque nos ad ſimilitudinem dei hoc modo ducit / ut poſſit dici aliud eſſe
quod deus. Sed cum ipſe deus uerus de deo uero ſit; quia quoddam ſigillū in cor-
dibus ſuſcipientium ſicut in cera inuifibiliter imprimit / et ſic cōmunicatiōe ac
ſimilitudine ſua in pristinam pulchritudinem naturā noſtrā depingit / et ad
imaginem dei rurſus hominem renouat, Quomodo ergo ſpiritus ſanctus erit
creature: per quem natura noſtra reformatur ad deum / per participationem
iſius ſpiritus ſancti⁹, **C** Idem Paulus de ſaluatoris aduentu differens ait. Et uenient
qui euangelis auit pacem uobis qui longe / et pacem nobis qui prope, quia per

Ephe, 2,

ipsum habemus adductionem: utriq; in uno spiritu ad patrem . Si cum spiritū Christi suscepimus / per ipsum ad deum patrem adducimur / et participes di-
vine nature inuenimur; quomō erit creatura spiritus sanctus / p quē filio et pa-
tri cōiungimur? ¶ Rursum eodem loco, Ergo (inquit) iam non estis hospites Ibidem,
et aduenies; sed estis ciues sanctorum et domestici dei / in fundamento apostolo-
rum et prophetarum superedificati ipso summo ūgulari lapide Christo Ihesu /
in quo omnis edificatio constructa crescit in templū sanctū in domino , In quo
et uos edificamini in templum sanctum / in habitaculum dei in spiritu sancto.
Templum sanctum per spiritum sanctū efficimur: per ipsum enim deus in no-
bis habitat, Quomodo igitur non est impium: inter creaturas spiritum colloca-
re/ qui ex diuina profluit natura / et ut deus in nobis habitat? ¶ Ad hec, Paul⁹ Ephe, 3.
ad Ephesios scribēs / michi ait omnium sanctorum minimo data est gratia hec
in gentibus: euangelis fare inuestigables diuitias Christi / et illuminare que sit di-
spensatio mysterii occulti a seculis in deo qui omnia creauit, Dixit autē sic pau-
lo antea , sicut scripsi uobis paucis / ad quod potestis legentes intelligere intelle-
ctum meum in mysterio Christi : quod alii generationibus non est cognitum
filiis hominum / sicut nunc reuelatum est sanctis apostolis eius et prophetis in
spiritu. Si ergo uere clamat propheta ille; quis cognouit mentem dominii? per- Esaie, 40
spicuum est a nulla creatura diuinū sciri cōsilium. nec solum homines id igno- Sapi, 9.
rare: quod omnes (ut arbitror concedent) uerum etiam omnes celorum uirtu Roma, 11
tes, Angelus enim apud prophetam zachariam orans dicit. Domine omnipo- zacha, 1,
tens: quousq; non misereberis Hierusalem et ciuitatibus Iude. Non enim inter
rogaret; si sciret, Nulla igitur creatura diuinum consilium scit. Spiritus autem 1, Cori, 2,
sanctus illud optime nouit / quin ipsa etiam profunda dei scrutatur: et occulta-
ta in ipso deo / sanctis uiris reuelat manifestaq; facit / quando uult et quibus
uult. Quomodo igitur pie negari poterit esse cōsubstantialis deo? aut quomo-
do dici poterit nō esse deus de deo? qui in ipso deo naturaliter est sicut spiritus
eius / qui scit omnia que in deo sunt, quorum nichil rationalis scire potest crea-
tura: nisi ipse spiritus sanctus reuelauerit,
¶ De eode q, scilicet spirit⁹ sanctus deus sit / ueluti de⁹ uerus de⁹ deo uero: atq;
ideo creatura esse non possit, ex epistolis Iacobi / Petri et Ioannis, Cap, V,
n Olite fratres mei dilecti errare / Iacob⁹ inquit omne datū optimum et Jacobi, 1,
omne donū perfectū / desuper est: descendens ex patre luminum. Ad-
uerte diligenter q, ex patre luminum uaria diuinarum gratiarum di-
mittitur copia: quas omnes gratias Paulus per spiritum sanctum dari assertit,
Spiritus enim sanctus (ait) diuidit eas unicuiq; sicuti uult, Quomodo igitur spi 1, Corin, 12,
ritus sanctus non erit deus de deo: qui omnia operatur que deo coheruerint /
et diuidit summa cum potestate sicuti uult. Nō est igitur creatura; sicut impie
contendunt heretici, ¶ Petrus etiam modesti ait sitis et uigilate in orationib⁹ 1, Petri, 4
et ante omnia charitatem inter uos habeatis ; quia charitas multitudinem pec-
catorum operit. hospitales adiuicem sine murmuratione. unusquisq; sicut ac-
cepit gratiam / in uos ipsos eam ministrātes; sicut boni dispensatores uarie gra-

Theſau, Cyril,

tie dei. Aduerte rursus hic diligenter. quia cum spiritus sanctus diuinis gratias summa cum potestate sicuti uult / singulis sanctorum distribuat ; a deo huiusmodi gratiarum uariam distributionem Petrus fieri afferit. Si ergo Petrus spiritum sanctum / deum esse affirmat; quomodo non erit impium simul et stultum creaturis ipsum conumerare / et factorum apostolorum doctrine atque predicationi repugnare? ¶ Sed Ioannes quoque in epistola; hec inquit scripsi uobis de deceptientibus uos, et uos unctionem quam accepistis ab ipso; maneat in uobis, nec opus habetis ut aliquis uos doceat; sed sicut unctionis eius uos de omnibus docet / et uerum est et non est falsum, Et sicut docui uos ; manete in ipso . Fertur quidam in prophetis sermo, et erunt omnes docibiles dei, Quoniam ergo qui considerunt in Christum / et sancto spiritu peruncti sunt / per ipsum sanctum spiritum omnia docentur; nec sibi hominum doctrina opus est / sed solum dei docibiles secundum prophetam sunt; deus certe spiritus sanctus est . Quomodo igitur erit creatura? ¶ Insuper, eodem loco Ioannes, qui seruat inquit macta eius; in ipso manet et ipse in eo. Et in hoc cognoscimur quia in nobis manet; ex spiritu quem dedit nobis. Si ergo spiritu sancto habitante in nobis / non aliud quod ipse deus in nobis habitat; quomodo spiritus sanctus non erit deus de deo? quem qui habet; deum habet in seipso habitantem. qui per quendam prophetam dixit. habitabo in ipsis et in abundabolo; et ero deus ipsorum. Si ergo deus / et de deo spiritus sanctus est; quoniam eternos fugere poterunt cruciatus / qui audent inter creaturem ipsum conumerare? ¶ Rursum Ioannes in eadem epistola ait, Quis est qui uincit mundum; nisi qui credit quia Ihesus est filius dei? Hic uenit per aquam et sanguinem et spiritum; Ihesus Christus, Non in aqua solum; sed in spiritu & sanguine / et spiritus est qui testimonium perhibet. Spiritus enim ueritas est, quia tres sunt qui testimonium perhibent: spiritus et aqua et sanguis / et hi tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus; testimonium dei maius est. Aduerte rursus diligenter / quia hic etiam ueritatis predictor; deum uerum deo uero / spiritum sanctum naturaliter esse docet, Nam cum dixisset spiritum esse qui testimonium perhibet; post pauca statim addidit / quod testimonium dei maius est, Quomodo igitur creatura erit spiritus sanctus: qui non aliter quam pater / deus ab apostolis appellatur?

¶ De eodem. ex euangelio secundum Mattheum et Ioannem Cap. VI.

Hesu autem Christi natuitas sic fuit. Cum enim desponsata esset matrem eius Maria Joseph; antequam conuenirent / inuenta est in utero habens ex spiritu sancto, Potestas creandi; diuine solummodo inest nature, et hec est inter alias deo conuenientes dignitates precipua, sed spiritus sanctus in utero virginis templum filio dei creauit. Quis ergo nisi amens simul et impius: creaturam esse spiritum sanctum dicere audebit? Ipsam enim diuinam essentiam conatur modo ad creaturarum conditionem reducere; cum recente nobis deum tradere uelit, Sed non erit in nobis deus recens; ut scribitur. Increate ergo et eterna; diuina essentia et natura est. Quomodo igitur spiritus sanctus qui in ipso deo eternaliter est / creatura erit? ¶ Preterea, ad Iudeos calumnia-

tores domin⁹ ait, Si ego in beelzebub demonia eiicio: filii uestri in quo eiiciunt⁹ Math.,¹², propter hoc ipsi iudices uestri erunt, Si autem in spiritu dei eiicio demonia; ergo peruenit ad uos regnum dei, Si per operationes spirit⁹ sancti filius dei et deus ipse demonia eiicias glorificat⁹, si creatura (ut isti aiunt) spirit⁹ sanct⁹ est: erit probestas dei hoc est filii dei in creatura / que maior q̄ ipse deus erit / aut certe equalis. siquidem deus et dei filius in ea glorificatur, Quare si hoc impium uel cogitare solummodo est: non erit certe spiritus sanctus creatura / in quo deus pater per filium uniuersa operatur atq; glorificatur, ¶ Ad hec, Quotquot autem Joan.,¹, receperunt eum (euangelista Ioannes ait) dedit eis potestatem filios dei fieri, q̄ non ex sanguinibus / neq; ex uolūtate carnis / neq; ex uolūtate uiri: sed ex deo nati sunt, Spiritus sanctus est qui per fidem Christi ad salutem nos regenerat: et huius rei gratia filii dei efficimur, Quomodo igitur spiritus sanctus non erit deus: per quem nos dii per gratiam efficimur / ab ipso regeneratis, ¶ autē de spiritu sancto fideles renascuntur: ipse salvator testatur / dicens ad Nicodemū. spiritus ubi uult spirat / et uocem eius audis: sed nescis unde uenit et quo uadit. Joan.,³. 4 sic est (inquit) oīs qui natus est ex spiritu, ¶ Deniq; alio loco dominus apud Ioannem, Quando autem ueniet paracletus quem ego mittam uobis a patre: spiritus ueritatis qui ex patre procedit / ille testimonium perhibebit de me, A deo patre spiritus sanctus procedit; quasi fructus aut odor essentie ipsi⁹, Est autem deus pater: increatus, Quomodo igitur spiritus sanctus qui a deo profundis: creatus erit, Aut quomodo fideles suscepto spiritu sancto dei tempora efficiuntur; si ipse spiritus sanctus (ut isti temere contendunt) deus non est:

¶ Libri decimiquarti et ultimi / Thesauri Cyrilli;
finis. Qui cum ceteris precedentibus Paris
suis impressus est; anno domini, 1513, quar
ta die Aprilis, Per Vuolfgāgū Hoppe
rium / Industrium artis librotū
excusorie opificem, In cu
ius officina hoc opus
Cyrilli cū nōnul
lis aliis eiusdē
opib⁹ uena
le habef /
in uico
sancti Iacobi ad insigne sancti Georgii,

CErrata nōnullis in locis deprehensa; et ad limam reducta,
Folio, 2, pagina prima, Si quis autē eo quod nō est, legēdū. si quis autē ab eo,
Eodem loco, Si ergo aliud est quod participat/aliud quo participat, legēdū,
quod participatur,
Fo, 4, pagina prima, fuisse ipsum quādo non erat, legēdū, fuisse tēp⁹ quādo,
Eodē fo, pagina secūda, Et si nihil deo de foris accidit, legēdū, de foris accedit,
Eodē loco, aliū sic ex substātia patris ineffabiliter genitū, legēdū, aliū sicut ex,
Eodem loco, dicere aliquando non fuisse/sed postea, legendum, aliquando nō
fuisse creatorem/sed.
Eodem loco, Imago ergo deitas trinitatis est, legendum, Vna ergo deitas,
Folio, 5, pagina prima, eadem ratione cum ceteris omnibus communicare, le-
gendum, connumerare,
Fo, 6, pagina secūda, homo enim quoniā ex esse incepit, legēdū, ex nō esse.
Fo, 7, pagina prima, Nā q antea non erat: id postea, legendū, nā quod antea.
Fo, 9, pagina prima, nequaq̄ potest ad exemplaris qualitatem accedere, legen-
dum, equalitatem.
Eodem loco, in dualitatē uenit: min⁹ seipso uidere, legēdū, min⁹ seipso uigere,
Eodē loco/pagina secūda, atq; manib⁹ egēt dum pariūt, legēdū, atq; mēbris,
Eodem loco, organo et manibus est sibi opus, legendum, organo et membris,
Eodē loco, sic et filius dei inuisibiliter ex patre, p̄diens, legēdū, inuiuisibiliter,
Deniq; eodē loco, que simul et alia: quodā mō, legēdū, que (sicut et alia) quodā.
Fo, 10, pagina secunda, quia ipse ita uoluit, legendum, quia pater ita uoluit.
Fo, 13, pagina prima, inter ea similia quoq; sunt, legendū, opera similia quoq;
Fo, 18, pagina secūda, referat q; sicut mai⁹ et min⁹, legēdū, sicut mai⁹ ad min⁹.
Fo, 20, pagina prima, maiore aliquā futurū Christo, legēdū, aliquando fuisse,
Eodem loco, tentabant recedere in Bethyniam, legendum, in Bethyniam,
Fo, 21, pagina secūda, dona spūs esse modo dicim⁹, legendum, donum spirit⁹,
Eodem loco, Q; uero celorū regnū/dona spiritus, legendū, donum spiritus,
Fo, 22, pagina scđa, et uniuersaliter uniuerso pphete, legēdū, uniuersi pphete,
Eodē loco, Et saluatoris discipuli admirātes magnalia, legēdū, ad admirātes,
Rursum eodem loco, Non pater et filius natura unū sūt, legendū, Nam pater.
Fo, 24, pagina prima, omnia in spū sancto patet faciat, legendū, pater faciat,
Fo, 25, pagina secunda, ut et ipsi unum fiunt; fiunt et nos unum sumus, legen-
dum, ut et ipsi unum sint; sicut et nos unum sumus,
Fo, 26, pagina secunda, filius autem nō dono nec propter concessionem huius-
modi, legendum, confessionem.
Fo, 33, pagina secūda, nec ipse posse quoniā creatus, legēdū, nec ipse possit,
Fo, 44, pagina secūda; sic quis semp altissimis ut deus sit, legendū, altissimus.
F, 46, pagina secūda, q illud in quo nichil factionis, legendum, nichil passionis,
Fo, 48, pagina prima, David appellabat dices id ipsum, legēdū, dices ad ipsū,
Fo, 49, pagina prima, de cognoscif et dñatur credētibus, legēdū, et dñator,
Fo, 50, pagina prima, que ipse homo protulit, legendum, que ipse ut homo.

Fo, 51, pagina secunda, ut non uerbum ante incarnationē, legēdū, nō ut uerbū.
Fo, 55, pagina prima, Ait scripture: o uos / omnia, legendum, At scripture,
Fo, 57, pagina secunda, proficere in sapientia porest, legendum, potest,
Fo, 60, pagina prima, nullus enī mentis compos, legendum, nūlus enim,
Fo, 63, pagina prima, Si ergo filii mysterium / dei mysteriu uocat, legendū, dei
mysterium,
Eodem loco, occulta tenebrarum / et manifistabit consilia cordium, legendum,
et manifestabit,
Eodem loco, cum non sum non habens legem dei, legendum, cum non sim,
Fo, 64, pagina secunda, ut non hominib⁹ placeret, legēdū nō ut hominib⁹.
Fo, 71, pagina prima, in ipsum quoq; patrem trāfferre uelint, legēdū, trāfferre
Fo, 77, pagina prima, accusabāt et lapidare conabātur, legēdū, conabātur.
Eodē loco, Si illos dixi deos: ad quos uerbum dei factum est, legēdū, dixit deos,
Eodem folio/pagina secunda, natus eternaliter est et uere filius est, legendum,
uere filius est,
Fo, 78, pagina prima, sed ad exemplū p̄ducta, legēdū, sed ad extta p̄ducta-
Fo, 84, pagina secunda, spiritui autem loquīs mylteria ,legēdū, spiritu autē.
Eodē loco, Si ergo qui spiritui loquīs / deo loquitur, legēdū qui spiritui loquīs,
Fo, 85, pagina secunda, et linimenta (ut ita dicam) sua, legendum, linea mēta,

¶ Per multa supradictorum erratorum; ex officina in plerisq; locis recognita
sunt et emendata. Si qua uero alta hic non annotata inter legendum occurre-
rint / litterarum omīssioē aut permutatione commissa, facile a quouis deprehē-
di poterunt et castigari; neq; sententie intelligende obstaculum aut diffulta-
tem (ut speramus) prestabunt,

Registrum.
a, duernus. A B C D E F G H I K L: quaterni,

